

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
ROMA
8
15 — E
19

CORPVS ET SYNTAGMA

CONFESSIONVM FIDEI

QVÆ IN DIVERSIS REGNIS ET NATIONIBVS, ECCLESIARVM

nomine fuerunt authenticè editæ: in celeberrimis Conuentibus exhibitæ, publicáque auctoritate comprobatæ.

QVIBVS ANNECTITVR, IN OMNIBVS CHRISTIANÆ Religionis Articulis, CATHOLICVS CONSENSVS, *ex Sententiis Veterum, qui* PATRES *vocantur, desumptus.*

CONFESSIONVM ENVMERATIONEM ET HARMONIAM: atque huius Catholici Veterum cum illis Consensus, ordinem indicant paginæ primæ singularum partium huius Syntagmatis, in Tres Partes distributi.

EDITIO NOVA,

In qua quid præstitum sit, docet pagina sequens.

GENEVÆ,

Sumptibus Petri Chouët.

M. DC. LIV.

IN HAC EDITIONE
peculiariter obſeruandum,

I. Helvetica Confeſſio exhibetur qualis excuſa eſt Tiguri, typis Io. Iac. Bodmeri, 1651.

II. Belgica Confeſſio exhibetur, qualis relecta, examinata & approbata eſt in celeberrima auguſtiſſimaq; Synodo Dordrechtana, anno 1619.

III. In fine addita eſt Confeſſio Baſileenſis, qualis excuſa eſt Baſileæ à Georgio Deckero, anno 1647.

IV. Iudicium Synodi Nationalis Reformatarum Eccleſiarum Belgicarum habitæ Dordrechti, anno 1618. & 1619. Cui plurimi inſignes Theologi Reformatarum Eccleſiarum interfuerunt, de quinque doctrinæ capitibus in Eccleſiis Belgicis controuerſis. Ex Actis eius Synodi.

V. Subjuncta quoque eſt Cyrilli Patriarchæ Conſtantinopolitani Fidei Confeſſio, Latinè, ex ipſius autoris *αὐτογράφῳ*.

VI. Generalis Confeſſio doctrinæ Eccleſiarum Reformatarum in Regno Poloniæ, Mag. Duc. Lithuaniæ, annexiſq; Regno Prouinciis, ad liquidationem Controuerſiarum maturandam propoſita 1.Sept.1645. in Conuentu Thorunienſi.

PRÆ-

PRÆFATIO.

XHIBENTVR *hoc in Volumine, celeberrimæ Confessiones Fidei ex optimis quibusque editionibus omni ex parte integræ. Non priuatum aut alicuius priuati scriptum, sed publicum ad omnes & singulos pertinens: in quo Ecclesiæ Dei audientiam sibi fieri postulant, vt ex ipsarum vocibus dignoscatur earum doctrina: nihil enim, nisi abscondi veretur Religionis veritas, ne damnetur ignorata. Fuerat quidem earum Harmonia, ante triginta annos edita: sed per varias sectiones intersecta. Nunc verò illæ tanquam corpus integrum, conspiciendæ repræsentantur, & quàm in illa editione plures. Venustiùs autem & vtiliùs cernitur ipsum corpus totum, quàm partes eius diuulsæ. Earum quoque nexus & harmonia facilè deprehendetur vel ex integra lectione, vel ex Concordantia per singulos articulos hîc illis annexa: quibus etiam in hoc Syntagmate adiungitur ex Sententiis veterum, qui Patres vocantur, Catholicus Consensus: Anno quidem 1595 à me editus, nunc rursus multò locupletior factus, ac quibusdam Articulis auctus: cuius institutum declarat quæ in illo est ad Illustrissimum Principem præfixa Epistola.*

At verò cur illæ Confessiones fidei constitutæ in diuersis Regnis & Nationibus, causæ fuere complures perquam necessariæ, quæ in ipsarum Præfationibus declarantur. Nam per illas, tanquam ex Tabulis authenticis quid in Ecclesiis doceretur, manifestum fuit, aduersus calumnias & iniqua præiudicia: vnde & in celeberrimis Conuentibus exhibitæ fuerunt

atque Ecclesiarum nomine euulgatæ, vt vniuersis innotescerent.

Earum tamen Antiquitas & Origo non ducitur ab illis annis quibus fuerunt editæ, sed à doctrinæ vetustate ex verbo diuino omnium antiquissimo desumptæ, quæ in illis demonstratur. Iampridem erant in illis Regionibus Ecclesiæ extructæ, per instauratam, nouissimis hisce temporibus, Euangelicam prædicationem. Id ex Ecclesiasticis historiis cognoscitur, & ex breui singularum designatione, initio cuiusque partis huius Syntagmatis. Proinde nec in illarum collocatione perpendendæ sunt locorum, aut ætatum circunstantiæ, nationúmue præstantia: vt aliæ aliis præferantur: sed in illis ponderanda est doctrina, ex verbo diuino firmata, cui adhærescendum. Verùm Confessiones ipsæ rationem sui satis proferunt, vt ex earum lectione sincera, quid statuendum sit, constet plenissimè.

Attamen requirunt multi, vt vna duntaxat edatur omnium Ecclesiarum fidei Confessio. Vehementiùs exprobant alij Confessionum multitudinem. Verùm non animaduertunt vtrique, Primùm, Symbolum Apostolicum fidei analogiam continere: veteres tamen Christianos, necessariò multas edidisse Confessiones, præsertim in quatuor Oecumenicis Conciliis, ad vnicum fidei Articulum exponendum de Persona Domini nostri Iesu Christi. Nihil mirum videri debet, inquit Hilarius libro de Synodis, quòd tam frequenter multis Confessionibus exponi fides cœpta sit: necessitatem hanc furor hæreticus imponit. Hæc ille. Quum igitur non de vno tantùm fidei capite agendum fuit, sed de omnibus Articulis, plures hisce temporibus edere Confessiones necesse fuit, quibus omnes Symboli Apostolici Articuli, eximiè ex verbo diuino explicati: quæ omnes etiam vnanimi consensu recipiunt Veterum Orthodoxas Confessiones, illiúsque producunt quoties de illo capite quæstio.

Ad hæc quum singuli debeant ex Apostoli præcepto, spei suæ reddere rationem, quando opus est, quantò magis Ecclesiæ in diuersis locis sitæ, quid apud ipsas doceretur, publica Confessione testari debuerunt? Nec à Gallis Euangelicam doctrinam profitentibus exigebatur, quid Germani crederent, aut in suis Ecclesiis docerent, sed quid ipsi: nec Germani

dixissent opportunè, se ea credere quæ alij. Amplius: Quænam Ecclesia habet in alias dominium, vt aliis præscribat? Porrò, non fuerunt eodem tempore constitutæ Ecclesiæ: atque vt publicè ac Authenticè proferrent suas fidei Confessiones, alij has, alij alias habuere causas. Atqui Gallicæ Ecclesiæ vnicam habent fidei Confessionem: Heluaticæ similiter & Belgicæ, atque etiam Anglicæ & Scoticæ: & illæ quidem vniusmodi omnes. In Germania plures, variis de causis, quæ suis locis explicantur. Verùm, quàm peruersè, multitudo harum Confessionum exprobratur ab iis qui nullam habent ipsi Confessionem fidei, aut prorsus incertam & vagam! Sunt, erúntque ad omnem posteritatem & apud omnes, hæ Confessiones Ecclesiarum Orthodoxæ, singularis Dei beneficentiæ testimonia locupletissima. Si vnica esset confessio, clamitarent Adversarij fuisse Syncretismum. Si vnicus in re magni momenti produceretur testis, quem locum haberet eius testimonium? At sub tot tantisque testibus hîc productis, excusationum non admissæ veritatis tolluntur prætextus.

Et verò: diuina prouidentia, omni tempore adhibuit veritatis suæ testes & assertores complures. In ore duorum aut trium testium, est quidem certus sermo, ait Apostolus: in tanta verò tantorum testium certitudine quî tantus tenebrarum amor, vt ad lucem oculi non aperiantur? Imò in illa Confessionum multitudine & varietate apparet Spiritus Sancti opus. Quandoquidem, non communicatis consiliis, non collatis sententiis, eadem sanctè dicantur à diuersis, & ab iis qui tantis locorum interuallis erant dissiti: adeò vt in hisce Confessionibus eluceat mira consonantia: & in præcipuis, ea conformitas vt vna eadémque sit prorsus ratio. In paucis si videatur quædam dissimilitudo: illa componi potest liquido ex superioribus fundamentis, & ex generalibus præceptis: quum vna sit alterius explanatio illustris. Vtile est, inquit cum Basilio Augustinus, multas habere orthodoxas expositiones, atque Sacræ Scripturæ interpretationes & commentationes diuersis verbis traditas, dum non diuersa fide. Illa diuersitas plus adiuuat quàm impedit intelligentiam, si modò legentes non sint negligentes: obscuriores etiam sententias plurium

codicum sæpe manifestauit inspectio. Illa dixit Augustinus lib. 2. de doctrina Christiana. Nam ex diuersis Spiritus Sancti donis, alij maiores habent progressus, alij accuratiùs ac solidiùs explicant, alij faciliùs & copiosiùs: meliores tamen, qui propiùs ad verbi diuini normam accedunt. Iniquum igitur foret ad eiusdem formulæ præscriptum omnes compellere: præsertim quum omnes Tractatus Ecclesiastici sint reuocandi ad Analogiam fidei, quæ in Symbolo Apostolico continetur: ad formam ritè inuocandi nominis Dei, in Oratione Dominica propositam: ad Moralis diuinæ legis summam, quæ est in Decalogo: ad verbum denique diuinum quod est in S. Scriptura. Id vnanimi consensu omnes Christianos agnouisse & agnoscere, docet articulus primus Catholici Consensus: & vno ore omnes Ecclesiarum Confessiones.

At imprimis obijciuntur Dissidia in Religione inter nonnullos qui doctrinam profitentur Euangelicam. Exinde dictitant multi se deterreri quominus se Ecclesiis Orthodoxis adiungant, se impediri, quominus veram Religionem dignoscant. Sed nullum habent locum querimoniæ & expostulationes istæ, vbi ex hisce Confessionibus de Religione aliquid est statuendum. Quænam est in eis discrepantia, propter quam, lucem Euangelij non cernant ij qui tantopere se illis dissensionibus offendi prætexunt? Ex confessionibus remouentur hæc dissensiones & controuersiæ. Omnino, Per odiosas appellationes vulgò iactatas: per turbulentas calumniantium vociferationes: per iniqua & imperita præiudicia, ac præsertim per concertationes vehementiores quorundam Doctorum suis affectibus nimis indulgentium, inter Ecclesias orta dissidia, & controuersiæ propagatæ.

Veteres Christiani frequenter ab Ethnicis vexabantur eiusmodi obiectionibus, ex dissidiis de Religione. Easdem proferunt aduersus Christianos, Mahumetani & Iudæi infideles. Quapropter veterum Christianorum responsio, nostra quoque debet esse ad talia responsio. Primùm enim Constantinus magnus Imperator in literis suis, hac vtebatur admonitione: Nemo perturbetur quòd multæ sint inter Christianos de doctrina fidei dissensiones. Lateret virtutis venustas & gratia, nisi pugnaret habe-

retque oppositum vitium: idcirco proposita est ei corona. Et beatus Chrysostomus in Acta, Homilia 33. Non potest aliquod bonum fieri, quin simul pullulet malum. Ethnicus dicit, Cupio fieri Christianus, sed nescio cui adhæream: tot enim sunt inter vos sectæ: nescio cuius dogma eligam: nescio cui credere debeam: illi vtrinque sacras Scripturas proferunt, quarum ego sum ignarus. Respondebis, inquit Chrysostomus: Multum hoc pro nobis, quòd contendentes de religione, sacras Scripturas proferant. Nam si diceremus nostris rationibus credendum esse, meritò turbareris. Sed quum Scripturas accipimus, facilè tibi fuerit diiudicare, quum illæ sint simplices & perspicuæ. Si quis illis consentit, Christianus est, si quis eis repugnat, procul est ab hoc canone, Christiani nimirum nominis. Celsus Philosophus Ethnicus dicebat apud Origenem: Scissi sunt Christiani in diuersas factiones: nec iam quisquam inter illos superest, præter nomen commune, &c. Symmachus quoque Romæ præfectus, Ethnicus acerrimus, homo eloquens alioqui & doctus, ad Valentinianum, Theodosium Iuniorem & Arcadium Imperatores scribens, similia dictitabat. At beatus Ambrosius in Epistola ad eosdem Imperatores, paucis obiectum diluebat, his verbis, Quando de Religione tractatus est, Deum rogita. Nullius iniuria est cui Deus omnipotens antefertur: habet ille sententiam suam. Erubescat senectus quæ se emendare non potest. Non annorum canities est laudanda, sed morum. Nullus pudor est ad meliora transire. Cui magis de Deo, quàm Deo credam? Illi verò maledico Celso fusiùs sic respondebat Origenes, libro tertio: Nulla vnquam extitit res magnæ existimationis & communi vitæ vtilis, quæ non in varias sectas dissecta sit. Medicina, Philosophia, nec non Iudaismus ipse plures habent sectas. At neque Medicinam propterea sanæ mentis homo fugiat: vt parùm honestè faciat si quis simili de causa abhorreat à Philosophia: sicut neque propter Iudaicas sectas, damnanda sunt Mosis & Prophetarum volumina. Ac de sectis Christianorum miranda videtur Pauli sententia dicentis, 1. Corinth. 11. Oportet sectas in vobis esse, vt qui probati sunt, manifesti fiant. Sic etiam Clemens Alexandrinus

libro 7. Stromatum. Ethnici (vel Pagani seu Gentiles) & Iudæi nobis hoc primùm obiiciunt: Non habendam esse fidem nobis Christianis propter dissonantiam quæ est inter nos, quum alij alia doceant: Quibus respondemus, Etiam inter vos Iudæos, & inter celeberrimos Græciæ Philosophos, multas esse & repugnantes sectas: nec propterea dicitis desistendum esse à Philosophia aut à Iudaismo. Deinde respondemus, Disseminatas fuisse hæreses, vt in frumento Zizania, hoc prædicente Domino. Nonne Medici contrarias habent opiniones & contentiones? num idcirco non accedent ad Medicos ægroti? Sunt hæreses propter probatos qui peruenerunt ad fidem, qui accesserunt ad Dominicam doctrinam, qui tanquam tarpezitæ adulterinum numum discernunt, accurata veri inuestigatione, qua iudicant quibus sit credendum & adhærescendum. Illud κριτήριον illa diiudicatio fit per veritatis demonstrationem, quæ sumitur ab ipsis Scripturis. Illæ sunt κριτήριον, norma iudicandi: alioqui est tantùm οἴησις, opinatio. Si quis existimat alio opus esse principio, ad discernendam veram Religionem, ille nullum habet principium. Fidelis igitur homo ad veri inuentionem, Dominicam adhibet Scripturam, quæ est ἀξιόπιστος, per se fide digna. Non enim simpliciter hominibus asseuerantibus, fidem habemus, nisi voce Domini voces suas firment. Hæc illi, ex quibus habemus de dissidiis in Religione firmam & promptam responsionem, quam qui non admittunt, audiant Hilarij libro 6. de Trinitate, reprehensionem: Grauis est, inquit, & periculosus error in pluribus hominibus, multorúmque lapsus, etiamsi se intelligat, tamen exurgendi pudore, authoritatem sibi præsumit: ex numero habens hoc impudentiæ, vt quod errat prudentiam velit existimari: & quod cum multis errat, intelligentiam esse veritatis, dum minus erroris existimatur in multis: aut ex libro adu. Constantium Imperatorem, hanc eiusdem expostulationem: Dum in verbis pugna est: dum de nominibus quæstio est: dum de ambiguis occasio est: dum de authoribus querela est: dum de studiis certamen est: dum in consensu difficultas est: dum alter alteri anathema esse cœpit, propè iam nemo Christi.

Cæterùm ad tollenda inter Christianos dissidia scripti fuerant olim libri multi qui Henotici dicti sunt vel Eirenici, ad ἕνωσιν & εἰρήνην, hoc est, ad vnionem, concordiam & pacem inter Ecclesias & earum Pastores, instituti, quorum nonnulli Zenonis etiam Imperatoris authoritate commendati: id tamen irrito conatu. Et narrat Ammianus libro 21. Historiographus quidem Ethnicus, sed in hac re vera proferens: quum ait, Constantium Imperatorem illius Constantini magni filium, in scrutanda perplexiùs quàm componenda Christiana Religione absoluta & simplici, grauiùs excitauisse dissidia, quæ progressa fusiùs aluit concertatione verborum: cateruis Antistitum vltro citroq; discurrentibus per Synodos quas vocant, dùm ritum omnem ad se trahere conatur. Hæc ille. Diuinum est nimirum non humanum opus, res tantas componere. Ecclesia enim non regitur humanis consiliis, ne prudentiæ humanæ plus tribuatur, quàm diuinæ prouidentiæ. Hinc & eximiè Athanasius libro de Synodo Ariminensi, dicebat, Frustra concursantes prætexerunt se ob fidem Synodos vel Concilia, postulare, quum sit diuina Scriptura omnibus antiquior: & Hieronymus in Esaiam cap. 8. Nobis Deus legem dedit & testimonia Scripturarum, quæ si sequi nolueritis, caligo vos opprimet.

Hoc loco, imprimis Augustini in Psalm. 21. augusta verba commemoranda sunt. Sic enim Christianos diffidentes in fide, affatur, Quid litigamus, fratres sumus. Non intestatus mortuus est Pater: fecit Testamentum & sic mortuus est & resurrexit. Tandiu contenditur de hæreditate mortuorum, quandiu Testamentum proferatur in publicum: & quum Testamentum fuerit prolatum in publicum, tacent omnes vt tabulæ aperiantur & recitentur: Iudex intentus audit, aduocati silent: præcones silentium faciunt: vniuersùs populus suspensus est, vt legantur verba mortui, non sentientis in monumento. Ille sine sensu iacet in monumento, & valent verba ipsius: sedet Christus in cælo & contradicitur eius Testamento? Aperi, legamus: fratres sumus, quare contendimus? placetur animus noster. Non sine Testamento dimisit nos Pater: qui fecit Testamentum, viuit in æternum: audit voces nostras, agnoscit suas. Legamus, quid litigamus?

vbi inuenta fuerit hæreditas, ipsam teneamus. Aperi, lege. Illis Augustini verbis similia dixerat Optatus Mileuitanus, Donatistas sic compellans. Annunciant populo Christi vanas seductiones, qui nostri sunt fratres. Sed ne quis dicat me inconsideratè eos fratres appellare qui tales sunt: quamuis & illi non negent & omnibus notum sit quòd nos odio habeant & execrentur, & nolunt se dici fratres nostros: tamen nos recedere à timore Dei non possumus, quos hortatur Spiritus Sanctus per Esaiam Prophetam, dicens, Vos qui timetis nomen Domini, audite nomen Domini: hi qui vos odio habent & execrantur, & nolunt se dici fratres vestros, vos tamen dicite eis, fratres nostri estis. Sunt igitur sine dubio fratres, quamuis non boni. Quare nemo miretur eos me appellare fratres, qui non possunt non esse fratres. Et lib. 5. Vos dicitis, Licet: nos dicimus, Non licet. Inter Licet vestrum, & Non licet nostrum, nutant & remigant animæ populorum. Quærendi sunt Iudices. Si Christiani, de vtraque parte dari non possunt: quia studiis veritas impeditur. De foris quærendus est Iudex. Si Paganus, non potest nosse Christianorum secreta: Si Iudæus inimicus est Christiani Baptismatis. Ergo in terris de hac re nullum poterit reperiri iudicium: De cælo quærendus est Iudex. Sed vt quid pulsamus ad cælum, quum habemus hîc in Euangelio Testamentum? Quia hoc loco rectè possint terrena cælestibus comparari: tale quod quiuis hominum habens numerosos filios, his quamdiu pater præsens est, ipse imperat singulis, non est adhuc necessarium Testamentum. Sic est Christus: quamdiu præsens fuit in terris (quamuis nec modò desit) pro tempore quicquid necessarium erat, Apostolis imperauit. Sed, quomodo terrenus pater quum se in confinio senserit mortis, timens ne post mortem suam rupta pace litigent fratres: adhibitis testibus voluntatem suam de pectore morituro transfert in tabulis diu duraturas. Et si fuerit intra fratres contentio mota, non itur ad tumulum: sed quæritur Testamentum: & qui in tumulo quiescit, tacitus de tabulis loquitur viuus. Is cuius est Testamentum in cælo est: ergo voluntas eius, velut in Testamento, sic in Euangelio inquiratur. Hæc illi. Sed quid ad vsum nostrum illi? Nempe, non tantùm vulgatum hoc,

Inter

Inter bonos bene agier: aut, facilem esse doctrinam iis, qui nihil malunt quàm vt sint boni: verumetiam quod multò maius: ex charitate verè fraterna, cuius exemplum præbet insigne Apostolus, & quam Dominus in suis tantopere commendat, inuestigandum esse Testamentum quo constituti sumus beatitudinis æternæ hæredes: & ex eo omnia esse componenda, vt illam adeamus æternam hæreditatem.

Indignum verò eos diffidere qui hoc seculo tam erudito, facilè possunt voluntatem Patris sui intelligere: nefas eos dissociari, qui admittunt Regulam & normam fidei & Religionis Christianæ, positam esse, non in humanis Traditionibus, non in Ecclesiæ nomine falsò vsurpato, sed in vnico verbo diuino in Veteri & Nouo Testamento conscripto: qui etiam in Capite Ecclesiæ concordant: ac de eius corpore, quod est Ecclesia, idem sentiunt: quique, vt ex hisce Confessionibus euidens, eadem prorsus docent de hominis IVSTIFICATIONE *coram Deo. At verò, hic Articulus est basis, forma & anima Religionis Christianæ, doctrinæ Euangelicæ summa, ex quo fideles & verè Christiani dicuntur: sine quo, reliquorum Articulorum Notitia fructum non habet salutiferum. Est enim causa* συνεχὴς *intima & formalis salutis: cuius omnia Sacramenta à Deo instituta sunt & fuerunt pignora & obsignacula: ad quem Articulum denique, tanquam ad centrum tendunt reliqui. Hæc enim est vita æterna, vt cognoscamus verum Deum, & quem misit filium suum Iesum Christum: vt quicunque credit in eum, qui in eo manet, in quo viuit ipse, non pereat, sed habeat vitam æternam: ac Iustificati ex fide pacem habent apud Deum. In eo sita est hominis felicitas, in eo Dei gloria, Iustitia & Misericordia summè elucens demonstratur. Quomodo igitur non essent concordes quicunque tanti boni consortes?*

Priscis temporibus, Christiani affligebantur sæuissimis persecutionibus externè: internè quoque lacerabantur infinitis hæresibus viperinis, vt loquitur Epiphanius. Id ex eo potissimùm fiebat quòd multi ab Ethnicismo aut à Iudaismo ad Christianos accedentes, inuehebant ex illo veteri fermento damnandas opiniones, ac illas cum Christianis dogmatibus mis-

cendo, corrumpebantur: ut nec plenè essent Ethnici aut Iudæi, sed neque erant Christiani, ut ait Augustinus epist.11. Similia accidisse postremis hisce temporibus notum. Neque sunt hîc persecutiones commemorandæ. Verùm in doctrina fidei hoc certum, iam ante multa secula fuisse inflicta Religioni & Ecclesiis Christianis lethalia vulnera, quum densissimis ignorantiæ & idololatriæ tenebris inuoluerentur omnia. Opus igitur fuit, ex Prophetæ Ieremiæ præscripto, nunc Eradicantibus ex animis hominum mala germina pullulantia contra veritatem, sententiisque diruentibus omne superstructum falsis dogmatibus ædificium. Nec satis est eradicare & diruere, sed in locum euulsorum, plantanda est plantatio diuinæ agricolationis bona: & in locum dirutorum, ædificandum est templi Dei ædificium splendidum. Quando autem his seculis lux Euangelij ex pristina caligine emergebat, multi in diuersis regionibus extitere, qui tanquam Medici studuerunt vetera curare vulnera, sed ex humana infirmitate non valuere ita sanare ea quin acria & purulenta remanserint vlcera: quorum quidem culpa est in iis qui olim ea inflixerunt: & in iis qui etiamnum ea fouent & dilatant. At ipsi Medici, quamuis alij sint aliis peritiores & meliores, tamen non mediocriter culpandi sunt, dum inter se vehementiùs contendendo, corpus ægrum relinquunt, nec adhibent remedia conuenientia. Verùm facilis erit concordia in pietate & cultu Dei, inter eos qui serio Dei amore & timore tanguntur: qui non animi perturbationibus suis reguntur, nec sua quærunt, sed quæ Christi, & ad ædificationem proximi, in quorum animis Spiritus Dei regnat, Christusque viuificus. Moueat saltem ac moneat hæc vita breuis, ærumnosa, caduca, tranquillis animis ad hæreditatem æternam toto pectore contendere. At verò ex contempta hac luce Euangelij, ex istis odiosis & continuis contentionibus, per eos qui nodorum vincula texendo, lites ex litibus serunt, qui non patiuntur se veritate vinci, ipsi potiùs, vt solent Sophistæ, videri volunt vincere: timendum est ne res ad superiorum temporum caliginem reuoluantur: cuius rei funesto sunt exemplo Orientales Ecclesiæ.

Olim

Olim Christiani, quum de Persona Domini nostri Iesu Christi erat controuersia, recurrebant ad fidei Confessiones, propter hunc vnicum Articulum in illis Oecumenicis Conciliis constitutas & ad Symbola eiusmodi. Itidem nunc faciunt Orthodoxæ Ecclesiæ. Sed porrò quum nunc maximè agitur de Christi Mediatoris Officio & Benefi. io, aut de aliis in Religione capitibus & controuersiis, illi qui doctrinam Euangelicam profitentur, meritò ad has Confessiones recurrent. Sunt enim hæ Confessiones Orthodoxæ, tanquam Tabulæ authenticæ, Priuatorum Doctorum scriptis anteponendæ. Per quot quantásque difficultates fuerunt illæ per Ecclesias sancitæ! quantorum fidelium Martyrum coronis pleræque ornatæ! Quàm religiosè à multis Serenissimis Regibus Europæ, receptæ: & ab aliis æquissimè admissæ, ab Illustrissimis Principibus multis Inclytarum Rerumpublicarum Magistratibus, Ordinibus amplissimis, & à præstantissimis Theologis, magnis Dei seruis, comprobatæ! Porrò quàm purè, quàm simpliciter & genuinè proponitur in illis sacra ex verbo diuino doctrina! Sic monet Nazianz. orat. de seipso, & de moderatione in disputationibus seruanda, S. Theologia & Religio, inquit, res est simplex & nuda: sine magno artificio diuinis constans testimoniis: quam tamen prauè quidam conuertunt in Artem difficillimam. Quid dixisset si Sophistarum Pseudotheologorum audiuisset concertationes, ἀδολεσχίας & λογομαχίας, aut Metaphysicas abstractiones in sacram Theologiam inuectas, aut Scholasticorum doctorum quæstiones futiles & perniciosas? Rectè de iis quondam Trithemius, Ipsos nimirum profanauisse sacram Theologiam. Nam ita obscurata fuit Euangelij lux, ac puritas euersa. Quocirca sancti Patres, excellentes viri, eliminabant illas offucias, verborumque præstigias: vt euanescentem egregiam illam priscam & primæuam doctrinam suis veris ac natiuis coloribus renouarent: quas tamen deprauationes nimium quàm multi reuocare & in sacra Theologica iterum inuehere magno cum pietatis detrimento, student.

Quamuis autem hæ Confessiones fidei Ecclesiarum Reformatarum tanta auctoritate fuerint instituta, vt ad eas tanquam ad tabulas authen-

ticas recurrendum fuerit, quò prisca primæuaq; dignosceretur fides: nihilominus à paucis leguntur: vix apud bibliopolas inueniuntur: quæuis priuatorum scripta parantur: ex quibusvis aliis potiùs quàm ex his publicis testificationibus, de Religione dijudicatur. Idcirco nunc, mutuò sese complectentes præbent se denuo in hoc Syntagmate conspiciendas. Earum legitima & sincera Collatio, est optima in Religione Conciliatio, ad pacem & concordiam Ecclesiarum: quam, vt est in Psal. 122. Omnes qui sunt in domo Dei studiosè procurant. Ad hanc rem magnum videtur afferre momentum, vtilitatemq; non mediocrem proferre, exemplumq; insigne, eximius ille inter Ecclesias POLONICAS *Consensus hisce Confessionibus annexus. In Synodis Generalibus Ecclesiarum Orthodoxarum quæ sunt in illo Regno, constitutum etiam fuit, vt quilibet Pastor aut Minister Ecclesiæ sibi comparet habeatq; illum libellum, Consensum complectentem: atque ita in omnibus se gerat, vt illam Concordiam tueatur. Idem planè videtur de hoc Codice statuendum, in quo est S. Theologiæ tanquam corpus integrum. Est autem ille demum Orthodoxus & Catholicus Consensus, cuius fundamentum & structura est verbum diuinum. Alioqui putrida sternuntur, aut fœnum & stipulæ superstruuntur. Maiorem autem habet & dignitatem & Antiquitatem Consensus ille qui cùm S. Scriptura quàm maximum habet assensum. Inde tam Veterum quàm Recentiorum scripta verè Theologica discernuntur ab adulterinis, falsis & suppositītiis, cuiusmodi sunt multa quæ veteribus patribus attribuuntur. Hinc etiam de præstantia harum Confessionum dijudicandum.*

Serenissimi potentissimiq; Reges, qui Euangelij doctrinam receperunt: imprimis ANGLIÆ & SCOTIÆ, *hoc est Magnæ Britanniæ: atque etiam* DANIÆ & SVEDIÆ *Reges clementissimi: quos Deus hac excellenti prærogatiua ornauit, vt ipsorum Maiores Serenissimi, quemadmodum etiamnum Maiestates ipsorum, inter Reges Europæ extiterint* PRIMI, *qui vera luce Euangelij illustrati fuerint hisce nouissimis seculis hospitiumque Ecclesiis Christi præbuerint tutum: Illustrissimi quoq;*

Prin-

Principes verè Heroes, atque Inclytarum Rerumpublicarum Magistratus & Ordines amplissimi, qui eandem Euangelij lucem amplexi sunt, conspicient in his Confessionibus, suæ ac Maiorum suorum, insignis pietatis monumentum sempiternum. Orandus est Deus assiduis precibus, vt Maiestates, Celsitudines, Excellentiæ ipsorum, qui secundùm Deum hanc habent facultatem & ex Dei beneficentia sanctum quoque Zelum, Ecclesias ab errorum labe, & ab Idololatriæ fermento vindicatas, diuinisque institutis præclarè munitas, tueri ac propagare pergant: quo pura Euangelij doctrina ad posteros purè transmittatur: atque etiam vt turbatoribus Ecclesiarum repressis ac reiectis, Ecclesiæ vbique in sacrosancta concordia coalescant. Dignentur quoque Sereniss. Maiest. Celsitud. Excellent. Amplit. ipsorum hoc Syntagma, Clementiâ suâ, benignissimè excipere.

Ipsæ verò Ecclesiæ Christi præstantissimæ, pulchritudinem doctrinæ sacræ in hisce Confessionibus contemplabuntur, vt sanctam coniunctionem sartam tectam inter se conseruent. Earum quoque Antistites, Doctores & Præfecti, verbi diuini Administri habent in ijsdem Confessionibus orthodoxè coniunctis, exemplar eximium quod in suis tractationibus intueantur: & Candidati Theologiæ, ad quod sua studia Theologica piè conforment. Omnes denique ex illis ipsis, ritè ac piè connexis, habebunt Religionis certitudinem: & in quo, ne variis circumferantur doctrinis, ad salutem acquiescant. Faxit ipse Deus Seruator & Conseruator noster, cui gloria æternum.

CONTINENTVR IN HOC Syntagmate.

I. CONFESSIONES *fidei editæ ex Symbolo Apostolico. In Concilio Oecumenico. 1. Nicæno. 2. Constantinopolitano primo. 3. Ephesino. 4. Chalcedonensi: quæ omnes inter Veterum sententias collocantur, in Articulo de Deo & de persona Domini nostri Iesu Christi, cum Symbolis Irenæi, Athanasij, &c.*

II. CONFESSIONES *fidei publica authoritate comprobatæ, Ecclesiarum quæ doctrinam Euangelicam sunt amplexæ: quæ in hoc volumine, ad commodiorem notitiam, in duas Partes distribuuntur: quarum breues designationes habentur, initio vtriusque partis Syntagmatis: quarum etiam statim subiiciuntur ad Harmoniam & Concordantiam Indicia.*

CONFESSIO

Heluetica	Augustana
Gallica	Saxonica
Anglicana	VVirtembergica
Scoticana	Illustrissimi Electoris Palatini
Belgica	Bohemica
Polonica	Consensus Ecclesiarum Maioris & Minoris Poloniæ, Lithuaniæ.
Argentinensis siue quatuor Ciuitatum Imperij.	

In fine additur Basileensis, recusa an. 1647. & Cyrilli Patriarchæ Constantinopolitani, Latinè ex autoris αὐτογράφῳ.

III. CATHOLICVS *Consensus Veterum, qui Patres vocantur, Græci, Latini, Africani, in omnibus fidei Articulis ex ipsorum expressis sententiis copiosè depromptus. Quorum nomina & ætates habentur initio illius partis.*

HARMO-

CONFESSIONVM HARMONIA,

PER ARTICVLOS DEMONSTRATVR,

& per Indicium paginarum trium Partium huius Syntagmatis. Huius Concordantiæ fundamentum est,

SYMBOLVM APOSTOLICVM,

Credo in Deum, &c.

SYMBOLVM Apostolicum est Confessio fidei omnium Christianorum, Regula vniuersalis reliquarum Confessionum: Analogiam fidei continens, atque sacri Euangelij summam: in Veteri ac præcipuè in Nouo Testamento comprehensum: ne quis dicat illud Symbolum non extare in Sacra Scriptura.

I. CREDO *in Deum Omnipotentem Creatorem cœli & terræ.*

*Hebræ.*11.6. Credere oportet accedentem ad Deum, quia est.

Psalmo 33. Verbo Domini cœli firmati sunt, & Spiritus oris eius omnis virtus eorum. *Genes.*1. In principio Deus creauit cœlum & terram. Sic *Prouerb. cap.*8. *Psalmo* 116. Credidi, propter quod loquutus sum. 1.*Cor.*8.6. Nobis vnus Deus Pater, à quo omnia: & vnus Dominus Iesus Christus per quem omnia & nos per ipsum. *Rom.*1.25. Commutauerũt veritatem Dei in mendacium, & coluerunt & seruierunt creaturæ potiùs quàm Creatori, qui est benedictus in secula. *Col.*1.16. In ipso condita sunt vniuersa in cœlis & in terra. *Psal.*33,6. Verbo Domini cœli firmati sunt, & Spiritu oris eius omnis virtus eorum. *Rom.*

¶¶¶

10.11. Dicit Scriptura, Omnis qui credit in eum non confundetur. Quomodo inuocabunt in quem non crediderunt?

*Matt.*28. Profecti docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus Sancti.

II. *Et in Iesum Christum Dominum nostrum Filium eius vnicum, qui conceptus est è Spiritu sancto, natus ex Maria Virgine.*

*Psal.*2. Iehoua dixit ad me, Filius meus es tu: Ego hodie genui te. *Matth.*3. Hic est Filius meus dilectus in quo acquiesco. *Esaia* 9. Puer natus est nobis, Filius datus est nobis, cuius nomen Admirabilis, Consiliarius, Deus, Fortis; Pater futuri seculi, Princeps pacis: & pacis nullus erit finis. *Ioan.*3. Ita Deus dilexit mundum, vt Filium suum vnigenitum dederit, vt quisquis credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam.

1.*Cor.*8. Nobis vnus est Deus Pater à quo omnia, & nos in ipso: & vnus Dominus Iesus Christus, per quem omnia, & nos per ipsum. *Hebr.*7.*versu* 3.

Esaia 7. Ecce Virgo concipiet & pariet Filium, & vocabis, ô Virgo, nomen eius Himmanuelem. *Luc.*1. Spiritus Sanctus superueniet in te: & virtus Altissimi inumbrabit te. *Esaia* 11.*v.*1.*&* 53.2. *Matth.*1.18.25. *&* 3.17.

*Ioan.*17.3. Hæc est vita æterna vt cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Iesum Christum. *Ioan.*12.36. Dum lucem habetis, credite in lucem vt filij lucis sitis. *Rom.*9.33. Omnis qui credit in eum non confundetur. Sic & 1.*Petri cap.*2.*versu*.6.*Ioan*.3.16. Omnis qui credit in Filium Dei non perit sed habet vitam æternam. *Hebr.*2.16. *& Gal.*3.16. Semen Abrahæ apprehendit. *Philipp.*2.7. Semetipsum exinaniuit formam serui accipiens in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. 2.*Petr.*1.17. Hic est Filius meus dilectus in quo mihi complacui: ipsum audite.

III. *Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus & sepultus: descendit ad inferos.*

Esaia 53. Languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Ipse vulneratus est propter iniquitates nostras. *Matt.*27.26. Pilatus Iesum tradidit vt crucifigeretur. *Actorum* 3. Deus glorificauit Filium suum Iesum, quem vos prodidistis & abnegastis in conspectu Pilati. *Act.* 4.10. Notum sit toti populo Israel, per nomen Iesu Christi Nazareni, quem vos crucifixistis. *Act.*7.52. *Daniel.*9.26.

1.*Tim.*

1.*Tim.*6.13. Iesus Christus testimonium reddidit sub Pontio Pilato bonam confessionem. *Hebr.*5.7.*Ephes.*4.9.

*Ps.*16.Non derelinques animam meam in inferno:nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem. *Act.*2.4.Christum Deus excitauit,solutis doloribus mortis:eò quòd impossibile erat ipsum ab ea retineri.

IV. *Tertia die resurrexit à mortuis:ascendit in cœlum: sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis.*

1.*Cor.*15. Si Christus non resurrexit,inanis est prædicatio,inanis est fides. *Ioan.*2.19. *Matt.*12.40. *& capite* 28.5.6.7. 1.*Cor.*15. Christus prædicatur,quod resurrexit à mortuis.

*Ephes.*4.8. *Psal.*6. Ascendens in sublime captiuam fecisti captiuorum multitudinem. *Act.*1.9. Videntibus ipsis eleuatus est, *Luc.*24.51. Recessit ab eis & ferebatur in cœlum.

*Matt.*26. Videbitis Filium hominis sedentem ad dexteram potentiæ Dei. *Heb.*10.Vna pro peccatis oblata victima in perpetuum sedet ad dexteram Dei. 1.*Pet.*3.Christus est ad dexteram Dei profectus in cœlum.*Psal.*110. Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis, donec ponam inimicos scabellum pedum tuorum.

V. *Inde venturus ad iudicandum viuos & mortuos.*

*Actorum cap.*17. Deus statuit diem in quo iudicaturus est Orbem terrarum in iustitia, in viro, in quo statuit, fidem præbens omnibus suscitans eum à mortuis.

*Psal.*50.*versu* 1.*&* 5.*psal.*2.*vers.*9.

*Matth.*25. Cùm venerit filius hominis cum gloria sua, & omnes sancti Angeli cum eo:tunc sedebit super thronum gloriæ suæ.

*Dan.*12. In tempore illo consurget Michael princeps magnus, qui stat pro filiis populi tui. Et in tempore illo saluabitur populus omnis qui fuerit inuentus scriptus in libro.

VI. *Credo in Sanctum Spiritum.*

1.*Ioan.*5. Tres sunt qui testimonium dant in cœlo, Pater, Verbum & Spiritus Sanctus. *Matth.*28.19. Baptizate eos, &c. 2.*Cor.*13.Gratia Domini nostri Iesu Christi, & charitas Dei, & communicatio Spiritus Sancti sit cum omnibus vobis. *Esaiæ* 59.21.Spiritus meus qui est in te,& verba mea quæ posui in ore tuo,non recedent de ore tuo.Et 48. 16.Spiritus eius misit me.

*Matth.*3.16.Vidit Spiritum Dei descendentem &c. *Actorum* 20.28. *Rom.*8.14. Quicunque Spiritu Dei aguntur illi sunt filij Dei. 1.Pet.1.11.

VII. *Credo Ecclesiam Catholicam: Sanctorum communionem.*

*Ephes.*5. Christus dilexit Ecclesiam suam, & seipsum tradidit pro ea.

*Psal.*22. Conuertentur ad Iehouam fines terræ. Sic *Psal.*72. &c. *Galat.*45.26. Illa quæ sursum est Ierusalem libera est, quæ est mater nostra. *Act.*4.32. Multitudo credentium. *Ephes.*4.4. Vnum corpus & vnus spiritus sicut vocati estis in vna spe vocationis vestræ. 1.*Ioan.*1.3. Societas nostra sicut cum Patre & cum Filio eius Iesu Christo. 1.*Tim.*3.15. Vt scias quomodo oporteat te in domo Dei versari quæ est Ecclesia Dei viui.

VIII. *Remissionem peccatorum.*

*Rom.*3. Christum proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius.

*Tit.*2. Christus seipsum dedit pro nobis, vt redimeret nos ab omni iniquitate.

2.*Cor.*5. Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non imputans ipsis peccata ipsorum.

*Psal.*32. Beati quorum remissæ sunt iniquitates.

IX. *Carnis resurrectionem, vitam æternam.*

*Daniel.*12. Multi ex dormientibus in pulverulenta terra expergiscentur. Expergiscentur hi ad vitam æternam: illi ad opprobrium æternum.

Iobi 19. Ego noui Redemptorem meum viuentem, & posteriorem super pulverem resurrecturum: postquam euigilauero & vermes confoderint istud, tamen carne mea videbo Deum.

1.*Thess.*4. Qui mortui fuerunt in Domino resurgent.

*Ioan.*5. Veniet hora qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem filij hominis.

*Psal.*1. Non consistent improbi in illo iudicio, aut peccatores in cœtu iustorum.

*Matth.*25. Abibunt maledicti in supplicium æternum. Iusti verò in vitam æternam.

Rom. 6. Donum Dei est vita æterna in Christo Iesu Domino nostro. 1.*Cor.*15. Omnes resurgemus.

TERTVLLIANVS *De præscriptione aduersus hæreticos.* Regula illa est qua, Creditur in vnum Deum (*&c. vt est Symbolum Apostolicum.*) Hæc regula à Christo instituta nullas habet apud nos quæstiones, nisi quas hæreses inferunt. Fides in regula posita est, habet legem. *Ibid.* Super-

est

est vti demonstremus an nostra doctrina, cuius regulam supra edidimus de Apostolorum traditione censeatur, & ex hoc ipso an cæteræ de mendacio veniant. *Idem de virginibus velandis.* Regula fidei vna omnino est sola, immobilis, irreformabilis, Credendi scilicet in vnum Deum, &c. Hac lege fidei manente, cætera iam disciplinæ & conuersationis admittant nouitatem correctionis: operante & perficiente vsque in finem gratia Dei.

Chrysostomus homilia 2. in Symbolum. Fides nobis primò prædicanda est. Nam de ipsa fit initium confessionis ad salutem. *In expositione Symboli: inter opera Cypriani atque Hieronymi.* In Ecclesiæ Romanæ Symbolo non habetur additum, Descendit ad inferos, neque in Orientis Ecclesiis habetur hic sermo. Vis tamen verbi eadem videtur esse in eo quòd Sepultus dicitur. De hac re Hieronymus ad Algasiam: Gregorius magnus in Registro cap. 79. Sed in Symbolo Athanasij habetur, Descendit ad inferos.

AVGVSTINVS *sermone* 31. *de tempore.* Quicquid in Symbolo audistis, iam diuinis sanctarum Scripturarum literis cõtinetur. Hoc Symbolum quod vobis per Scripturas & sermones Ecclesiasticos insinuatum est, sub hac breui forma fidelibus confitendum & profitendum est. *Idem ad Catechumenos lib.* 1. *tomo* 9. Accipite Regulam fidei, quæ symbolum dicitur, &c. Illa verba Symboli quæ audistis per diuinas Scripturas sparsa sunt: inde collecta & ad vnum redacta, ne tardiorum hominum memoria laberetur: vt omnis homo possit dicere, possit tenere quod credit.

Idem sermone 135. *de tempore.* Priùs Symbolum didicistis, vbi est Regula fidei vestræ, breuis & grandis: breuis numero verborum, grandis pondere sententiarum. *De fide & symbolo tomo* 3. Est autem fides Catholica in Symbolo nota fidelibus, memoriæque mandata, quantum res passa est breuitate sermonis.

HARMONIA SIVE CONCORDANTIA Confeſſionum Fidei per Articulos digeſta.

ARTICVLVS I.

De S. Scriptvra ſiue de Verbo Diuino in Veteri & Nouo Teſtamento, per Prophetas, Euangeliſtas & Apoſtolos ſcripto in libro quem ſacra Biblia nominamus.

I. Catholicus Conſenſus, Articulo primo, Chriſtianorum veterum de hoc fidei capite doctrina, in tertia parte huius Syntagmatis.

II.

Confeſſiones Eccleſiarum quæ copioſè hunc Articulum explicant.

Gallica, Artic. III. pagina illius partis 77.

Anglica, Artic. VI. pag. 100. & Art. IX. pag. etiam 100. 101.

Scoticana, Articulo V. XVIII. XIX. pag. 119. 120.

Belgica, Articulo III. IV. V. VI. VII. pag. 130. 131.

Helvetica, Artic. I. II. III. IV. pag. 67. 68.

Polonica, pag. 149. 151.

Argentineſis, Artic. I. & Artic. 14. de traditionibus, pag. 190.

Saxonica, Articulo primo, pagina illius partis 52. 53. 83. 84.

Wirtembergica, Artic. XXX. XXXIII. XXXIV. pag. 131. 134. 135.

Palatini, pag. 146.

Bohemica, Articulo I. & X. pag. 177. 188.

Auguſtana Confeſſio, hunc Articulum ſternit quidem Religionis Regulam, pagina illius partis 14. 32. 33. 34. 45. 47. non tamen copioſè explicat. Nam hæc Confeſſio demonſtrat præcipuè, Euangelij doctrinam eſſe poſitam in Iuſtificatione hominis coram Deo per beneficium Chriſti: ac proinde docet quid ſit Lex, Fides, Euangelium ſiue Iuſtitia ex fide: quæ præcipua eſt ſalutis & Chriſtianæ fidei doctrina.

HARMONIÆ SIVE CONCORDANTIÆ Articulus II.

De Dei Essentia, Personis ſiue S. Trinitate, & de Ieſu Chriſto Domino noſtro.

I. In

I. In Catholico consensu Orthodoxa antiquitas, Articulo Secundo. In confessionibus Eccclesiarum hic Articulus, in

Heluetica, Articulo III. IV. V. XI. pagina illius partis 16. 67.
Gallica, Art. I. VI. XIV. XV. pag. 77. 80. 81.
Anglica, pag. 89. 100.
Scoticana, Artic. I. VIII. IX. pag. 111. 112. 113.
Belgica, Articulo I. II. VIII. IX. X. XI. XVIII. XIX. XXVI. pag. 129. 131. 133. 134. 135.
Polonica, Artic. I. pag. 151.
Argentinensis, Arti. II. XI. XXII. p. 197.
Saxonica, Artic. I. XXII. pag. illius partis 52. 53. 87.
Wirtembergica, Art. I. II. III. p. 102. 103
Palatini, pag. 146. 148. 149. 154.
Bohemica, Artic. III. VI. XVII. pag. 178. 179. 182. 200.
Augustana, Articulo I. III. XXI. pag. illius partis 9. 10. 22.

HARMONIÆ SIVE CONCORDANTIÆ
Articulus III.

De Providentia Dei.

In Catholico Consensu veterũ doctrina Articulo Tertio. Ex confessionibus,

Helvetica, Artic. VI. pagina illius partis 8. 9.
Gallica, Artic. VII. VIII. XVII. XVIII. pag. 78. 79. 81.
Scoticana, pag. 111.
Belgica, Artic. XII. XIII. pag. 133. 134.
Palatini, pag. 147.
Bohemica, Artic. II. III. pag. 178.

HARMONIÆ SIVE CONCORDANTIÆ
Articulus IV.

De Capite Ecclesiæ.

In Consensu Catholico, Orthodoxa Antiquitas, Articulo Quarto.

In Confessionibus.
Helvetica, Art. XVII. pag. 90.
Anglica, pag. 90. 91. 92. 107.
Scoticana, Articulo XI. pag. 114.
Wirtembergica, p. 132. 133.
Belgica, Artic. XXIX. pag. 141.

HARMONIÆ SIVE CONCORDANTIÆ
Articulus V.

De Iustificatione et De Fide.

Hunc Articulum Primarium Christianæ Religionis sanctissimo consensu docent omnes Ecclesiarum fidei Confessiones.

Augustana, Articulo IV. V. XX. pag. illius partis 17. 18. 19.
Saxonica, Artic. III. V. IX. X. pag. 54. 55. 59. 64. 65.
Wirtembergica, pag. 104. 107. 124.
Palatini, pagina 149.

Bohemica, Artic. II. III. VI. VII. pag. 178.179.182.183.184.
Argentinensis, Artic. III. de Iustificat. p.179
Polonica, Articulo de Lege & Euangelio & de Mediatore.
Belgica, Artic. XX. XXI. XXII. XXIII. pagina illius partis 137.138.139

Scoticana, Artic. IV. VIII. IX. XII. XV. pag.112.113.115.116.117
Gallica, Art. XIII. XVIII. XIX. XX. XXII pag.80.81.82
Anglica, Artic. XI. XX. pag.97.101.103
Helvetica, Artic. XI. XII. XIII. XV. pag. illius partis 16.18.20.21.23.24. & sequentibus.

In Catholico Consensu ex sententiis præclaris veterum Articulo V.

Harmonia siue Concordantia, Articulus VI.

De Lege & bonis operibus, De Pœnitentia, & Regeneratione.

Augustana Confessio, Articulo VI. XI. XII. XX. pag. illius partis 11.12.16. &c.19.20.21.
Saxonica, Articulo VI. VII. VIII. IX. X. XI. XVI. XVII. p.61.62.64.65.76.
Wirtembergica, pag.104.107.113.
Palatini, 157.
Belgica, Artic. XXIV. XXXII. pag.138. 139.140.141.&c.
Bohemica, p.177.180.184.203.205. Articulis V. VII. XVIII. XX.
Helvetica, pagina illius partis 18.19. 23.24.28.& sequentibus.
Gallica, Artic. XXIII. XXIV. pag.82.
Anglica, pag.96.98.101.
Scoticana, pag.115.116.117.
Polonica, Artic. de Lege & Euangelio.
Argentinensis, Artic. de bonis operibus & de precibus, & de Inuocatione. p.180.181.

Harmonia & Concordantia Confessionum, Articulus VII.

Contra idololatriam & Imagines, & de Traditionibus humanis.

Helvetica, pagina illius partis 5.6.7. 59.74.75.
Anglica, pag.96.97.104.
Belgica, Art. XXVI. pag.139.
Argentinensis, Arti. de Traditionibus & de Imaginibus. p.196.
Polonica, Art. de Lege.
Wirtembergica, pag.121.122.123.129.
Gallica, Artic. XXIV. XXVIII. XXXIII. pag.83.84.85.
Scoticana, Art. XVI. XVII. pag.118.124. 127.
Bohemica, Art. XV. p.197.198.
Augustana, pag.22.24.25.
Saxonica Artic. XII. XX. pag.70.83.84. 86.87.&c.

In Consensu Catholico. Articulo VIII. contra Idololatriam & Superstitiones, & Articulo IX. De Cultu Dei.

Harmonia & Concordantia Confessionum, Articulus VIII.

De ritibus & Ceremoniis, de Ieiuniis, Cibis, &c.

Augustana

Augustana, Artic. VII. XV. & pagina illius partis 12.14. & de abusibus p. 29.30.31.
Saxonica, pag. 82.83.87.
Wirtembergica, p. 114.128.129.137.
Bohemica, p. 197.198.199.203.
Polonica, in Articulis Consensus & de Ceremoniis.
Helvetica, pag. illius partis 51.52.53. 57.71.
Gallica, pag. 84.
Anglica, pag. 92.95.104.106.
Scoticana, pag. 121.
Belgica, p. 145.
Argentinensis, Articulo de Cantionibus Ecclesiasticis de Traditionibus.

In Consensu Catholico, Articulo VIII. & IX.

Harmoniæ & Concordantiæ Articulus IX.

De Libero Arbitrio, de Peccato, & de Prædestinatione.

In Catholico Consensu veteres Christiani Articulo VI.

Anglica & Scoticana, pag. illius partis 101.102.111.112.114.115.
Augustana, pagina illius partis 8.15. 16.18.
Gallica, Art. IX. X. XI. XXII. pag. 79.80. 82.
Bohemica, Art. IV. & XVII. p. 179.200.
Argentinensis, pag. 178.
Belgica, pag. 134.135.
Polonica, Articulo de Electione, & Articulo de causa peccati, & Artic. de Aprosopolepsia in Deo.
Saxonica, pag. 53.54.61.67.
Helvetica, pag. illius partis 10.11.12. 67.68.
Wirtembergica, pag. 103.

Harmoniæ & Concordantiæ, Articulus X.

De Sacramentis, De S. Baptismo, & de S. Cœna, siue De Eucharistia.

I. In Catholico Consensu veteres Christani Articulo VII.
II. Consensus Polonicus in fine vtriusque partis huius Syntagmatis.

Helvetica, pag. 42.46.47.70.
Gallica, pag. 85.86.
Belgica, pag. 143.144.
Consensus Polonicus.
Saxonica, Articulo XIII. XIV. XV. pagina 71.72.73.
Palatini, pag. 150.151.152.
Anglica & Scoticana, p. 93.94.95.104. 121.122.
Augustana, pag. illius partis 12.13.14 24.25. & seq.
Wirtembergica, pag. 108.109.110.115. 116.118.
Bohemica, pagina 191.192. 193.194. &c.
Argentinensis, pag. 192.

Harmoniæ vel Concordantiæ Articulus XI.

De Ecclesia & eius Ministiis Disciplina.

Augustana Confessio Articulo V. VII. VIII. XIV. XXI. & articulo de votis & Coniugio, pag. illius partis 11.12. 14.22.35.40. & seq. & pag. 43.

Saxonica, Art. XII. XVIII. XXI. pagina 68.69.86.87.
VVirtembergica, pag 119.120.126.132.
Palatini, p.149.
Bohemica, Art. VIII. IX. X. XIV. XIX. pag. illius partis, 186.188.189.196.203. 204.
Argentinensis, Art. I. & Art. de Ieiuniis & cibis, & Art. de Monachatu, & Art. de potestate Ministrorum in Ecclesiis, & Art. de Ecclesia. p.191.
Heluetica, pag. illius partis 31.35.51.52. 58.69.70.
Gallica, pag. 84.
Anglica, p.90.91.92.103.104.
Scoticana, pag. 112.118.119.120.122.
Belgica, Artic. XXVII. XXVIII. XXIX. XXX. XXXI. pag. 140.141.
Polonicus Consensus in Synodo Sendomiriensi, &c.

Harmoniæ Confessionum Articulus XII.

De Magistratibus.

Gallica Confessio, Art. XXXIX. p.86.
Anglicana & Scoticana, p.107.124.
Heluetica, p.60.71.73.75.
Bohemica, p.199.
Saxonica, p.90.91.
Augustana, p.14.38.39.

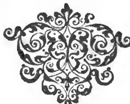
Harmoniæ Confessionum Articulus XIII.

De Resurrectione & vita æterna.

Augustana, pag. 149.150.156.
Palatini p.110.
Heluetica, p.18.74.
Anglica Scoticana, pagina illius partis 98.114.118.125.
Belgica, Articulo XXXVII. pag. illius partis 146.

In Catholico veterum Consensu Articulus vltimus.

SYNTAGMATIS

SYNTAGMATIS HVIVS

PARS illa quæ habet CONFESSIONEM Fidei,

HELVETICAM:
GALLICAM:
ANGLICAM:
SCOTICANAM:
BELGICAM:
POLONICAM:
ARGENTINENSEM:
ſiue Quatuor Ciuitatum Imperij.

HELVETICÆ CONFESSIONIS
HÆC FVIT CONSTITVTIO.

ANNO Domini M. D. XXXVI. quum passim affirmaretur Concilium Oecumenicum breui futurum, Clariss. D. Coss. & Ampliss. Basiliensis Senatus, Euangelicas Heluetiæ Ciuitates euocauit, vt communi consensu conscriberetur Religionis suæ Confessio, quæ exhiberetur quum opus foret. Ad hanc rem à Ciuitatibus Helueticis quæ iampridem doctrinam Euangelij erant amplexæ, missi sunt Basileam Legati ex ordine Senatorio viri grauissimi, atque Theologiæ doctores & Ecclesiarum Ministri Tigurini & Bernenses, præcipui. Quum Basileæ conuenissent, delecti fuêre DD. Henricus Bullingerus, Osualdus Myconius, & Simon Grynæus, qui de illa re certam conciperent formam. Interea Argentinenses Theologi D. Capito & D. Bucerus Basileam advenêre, rogantes vt illa Confessio sic accommodaretur, vt inter Ecclesias sarciretur Concordia, cuius tunc magna spes affulgebat. Itaque omnium consensu scripta fuit Confessio Latinè & Germanicè, atque perlecta in Senatu coram politicis legatis, & omnium requisitæ sententiæ : ab omnibus approbata fuit, quam legati Magistratibus suis detulerunt. Mense Martio sequenti, Comitia Ciuitatum Heluetiæ Euangelicarum, Arouiæ celebrata : in quibus significatur illam Confessionem ab omnibus Helueticis Ecclesiis receptam fuisse. Inde missa fuit Wittebergam per DD. Capitonem & Bucerum , qui tandem retulerunt, eam non displicuisse Theologis Wittebergensibus. Approbata quoque fuit in quibusdam conuentibus, Illustriss. Procerum & ordinum Protestantium. Idque

testantur

testantur ipsius D. Lutheri ad Helvetios literæ. Sed quum illa Confessio breuior esset, grauissimis de causis, accuratiùs scripta fuit, Anno Domini M. D. LXVI. cui Tigurini, Bernenses, Schaffusiani, Sangallenses, Rhœti, Myllhusiani, Biellenses: item Geneuenses subscripserunt. Eandem & comprobarunt Ecclesiæ Angliæ, Scotiæ, Galliæ, Belgij omnes: Polonicæ quoque, Hungaricæ atque Germanicæ Ecclesiæ multæ. Exhibetur hac editione, qualis fuit excusâ Tiguri typis Io. Iac. Bodmeri 1651.

BASILIENSIS verò ei adjuncta Confessio, Germanicè tantùm edita fuerat, anno 1532. quum à Magistratu Myllhusiano exciperetur 1561. in Latinam linguam conuersa fuit. In fine huius editionis exhibetur qualem excudit Basileæ Georgius Deckerus anno 1647.

Illæ Confessiones Helveticæ, quia antiquissimæ, in hac huius Syntagmatis parte collocantur primæ. Quampridem enim in Helvetia per prædicationem Euangelij, Ecclesiæ fuerint instauratæ & constitutæ, præter alia multa, demonstrant Constantiensis Episcopi ad Tigurinos literæ, & Tigurinorum ad eundem Responsiones, iam Anno Domini M.D.XXII. typis euulgatæ.

GALLICA CONFESSIO Fidei, Anno M.D.LIX. difficillimis temporibus, Lutetiæ in Synodo Nationali constituta fuit: atque nomine Ecclesiarum Galliæ, Theodorus Beza eam obtulit Carolo IX. Regi, in Colloquio Possiaci habito, anno M. D. LXI. Confirmata fuit Rupellæ in Synodo Nationali anno 1571. quum palàm in Illustrissimo cœtu perlecta fuisset. Nam ibi, in tribus exemplaribus, in membranis ei descriptæ, subscripserunt sua manu, Serenissima Regina Nauarræ: Serenissimus eius filius, qui deinceps Rex Galliæ & Nauarræ, felici ac perpetua memoria dignissimus, Henricus IV. Magnus. Item Illustrissimus Princeps Condæus, nomine quoque Henricus. Illustrissimus Ludouicus Comes Nassouius. Gaspar Colinius Castilionius, ille Franciæ Amirallius: atque Ecclesiarum Gallicarum nomine, Pastores & Seniores qui ex omnibus Franciæ Prouinciis ad illam Nationalem Synodum missi fuerant. Quantus fuit ille cœtus! quam commemorabili pietate ac omnibus splendidissimis dotibus ornatus, & in omni virtutum genere excellens!

Vnum autem ex illis Autographis,in membrana politè ſcriptum,ab iiſdem Seren. Illuſtr.&c. cui propria manu ſubſcripſerant, miſſum fuit Geneuam aſſeruandum, quod & in Archiuis illius Ciuitatis cuſtoditur. Latinè verò edita fuit anno 1566.& 1581.

ANGLICA Fidei confeſſio, Anglicarum Eccleſiarum nomine extat cum eius Apologia,inter opera magni Theologi Iohannis Iuelli Sariſburienſis Epiſcopi.

Edita quoque fuit Anglicana Confeſſio in Articulis de quibus conuenit inter Archiepiſcopos & Epiſcopos vtriuſque Prouinciæ & Clerum vniuerſum, in Synodo Londinenſi, anno Domini M.D. LXII. atque typis mandata, authoritate Sereniſſimæ Reginæ,Londini,anno 1571. Vtraque hîc habetur.

SCOTICANA Fidei Confeſſio, Anno M.D LXVIII.lingua Scoticana tantùm ſcripta fuit. Ei ſubſcripſit Sereniſſimi Regis Maieſtas,atque Proceres & Ordines Regni in Parlamento, Anno Domini 1580. Eam Nobiliſſimus vir ac pietate inſignis, in Latinam linguam tranſtulit cum hac graui, pia & vtili ſiue admonitione, ſiue obſeruatione.

Quum, ſicut vnus tantùm Deus, vnúſque Dominus & Mediator Dei & hominum,Ieſus Chriſtus:ita vna tantùm eſt veritas & patefacta Dei voluntas,quæ eſt veræ fidei fundamentum:hinc ſequitur neceſſariò,vnam ſolùm eſſe fidem:omnéſque huius veræ Fidei Confeſſiones,vtcunque verbo differunt, tamen re optimè inter ſe conuenire. Quùm itaque corde ad iuſtitiam credamus, oréque confiteamur ad ſalutem: certè Conſenſu Confeſſionum in hac vna veritate, fide, iuſtitia & ſalute, nil ſuauius, nihílque pulchrius in hac vita eſſe poteſt. Quotcunque enim ſunt tales conſentientes Eccleſiarum Confeſſiones,totidem ſunt numero, grauiſſima conſentientia teſtimonia pro veritate,contra errorem & mendacium. Quotquot publica Confeſſione, mutuum conſenſum teſtantur, illi ſeſe mutuò confirmant, & ad conſtantiam in ea Confeſſione cohortantur, alióſque ad eandem veritatem amplectendam, inuitant & prouocant: & eiuſmodi ſanctorum in veritate conſenſus hîc in terra, typum quendam exhibet, & argumentum non paruifaciendum ſuppeditat, conſenſus & harmoniæ quam ſancti in cœlis coram throno Dei, veritatis omnis

autore,

autore,celebrabunt in æternum. Laudandum itaque,& velut diuino instinctu initum consilium probandum, Confessionum Ecclesiarum Orthodoxarum, in harmoniam collectio & dispositio. Sic enim ostenditur,locorum distantiam & differentiam,nil impedire,S.Spiritus in fidelibus coniunctionem & vnitatem, qui vbique semper est sibi similis. Deinde qui in luce tanti consensus sunt positi, tantaq; testium quasi nube circunsepti, habent cur erubescant, quum errores,vt ab Orthodoxis præcedentium ætatum patribus: ita & consensu Ecclesiarum huius nostri temporis,damnatos,& explosos,ab inferis reuocare,& aliis recipiendos propinare audent.

Quum itaque Diuina quadam Prouidentia, Confessio Scoticanæ Ecclesiæ (edita primùm, anno Christi millesimo quingentesimo sexagesimo octauo, quæ nulla alia quàm Scotica lingua, nullis, quod sciam Ecclesiis,est communicata) in manus meas incideret: & audirem querelam,Confessionem Ecclesiæ Scoticanæ in harmonia Confessionum desiderari: videbatur operæpretium, Confessionem illam in linguam Latinam transferre,vt piorum desiderio satisfieret,qui illam vnà cum aliis Harmoniæ inseri,aut aliter adiungi cupiebant. Est enim illius Ecclesiæ priuilegium rarum præ multis,in quo etiam eius nomen apud exteros fuit celebre,quod circiter annos plus minus 54. sine schismate, nedum hæresi, vnitatem cum puritate doctrinæ seruauerit,& retinuerit. Huius vnitatis adminiculum ex Dei misericordia maximum fuit, quod paulatim cum doctrina Christi, & Apostolorum Disciplina,sicut ex verbo Dei est præscripta, vnà fuit recepta: & quàm proximè fieri potuit,secundùm eam, totum regimen Ecclesiasticum fuit administratum. Hac ratione omnia schismatum atque errorum semina, quamprimum pullulare aut se exerere visa sunt, in ipsa quasi herba & partu, sunt suffocata & extirpata. Det Dominus Deus, pro immensa sua bonitate, Regiæ Maiestati Serenissimæ, omnibusq; Ecclesiarum gubernatoribus, Potestatibus Ecclesiæ nutritiis, vt ex Dei verbo illam vnitatem & doctrinæ puritatem perpetuò conseruent, Amen. Illa præstantiss. Interpres.

BELGICA Fidei Confessio, Gallicè primùm Anno Domini M.D.LXI.scripta fuit,vt demonstraretur,quænam esset doctrina eorum qui in Flandria, Artesia, Hannonia &c. grauissimas persecutiones & afflictiones patiebantur, sicuti & in Gallia, iam ab anno 1525.

Anno verò M.D.LXXIX.in Belgij Synodo confirmata,Belgicè scripta fuit. Anno verò Domini M.D. LXXXI. Latinitate donata.

Illa in celeberrima augustissimáque Synodo Dordrechtana anno 1619. relecta & examinata, doctrinam in ea comprehensam consentientibus omnium tam exterorum quàm Prouincialium Theologorum iudiciis vt Orthodoxam & Verbo Dei consentientem fuisse approbatam testantur Acta Synodi. Ea est quæ in hac editione exhibetur.

POLONICA Fidei Confessio in Synodo Czengerina, vno consensu exhibita & declarata: Excusa Debrecini, Anno Domini M.D.LXX. Additur hîc etiam Generalis Sendomiriensis inter Ecclesias Polonicas Consensus: cuius Constitutiones etiam in aliis Synodis, integræ ad ædificationem Ecclesiarum, in altera parte Syntagmatis harum Confessionum, collocantur.

CONFESSIO Fidei quatuor Ciuitatum Imperij, nempe ARGENTINENSIS, Constantiensis, Memmingensis, & Lindauiensis tum Germanicè tum Latinè Anno Domini M.D.XXX. scripta, in Comitiis Augustanis iis ipsis quibus Augustana Confessio, per Legatos illarum quatuor Ciuitatum Carolo V. Imperatori exhibita fuit.

CONFES-

CONFESSIO
ET
EXPOSITIO SIMPLEX
ORTHODOXÆ FIDEI, ET DOGMATVM CATHOLICORVM SINCERÆ RELIGIONIS Christianæ.

Concorditer ab Ecclesiæ Christi Ministris, qui sunt in Heluetia, Tiguri, Bernæ, Glaronæ, Basileæ, Scaphusij, Abbatiscellæ, Sangalli, Curiæ Rhetorum, & apud Confœderatos, Mylhusij item, & Biennæ: quibus adjunxerunt se Geneuensis & Neocomensis Ecclesiæ Ministri, unà cum aliis Euangelij Præconibus in Polonia, Hungaria & Scotia:

EDITA IN HOC, VT VNIVERSIS TESTENtur fidelibus, quod in vnitate veræ & antiquæ Christi Ecclesię, perstent, neque vlla noua, aut erronea dogmata spargant, atque ideò etiam nihil consortij cum vllis Sectis aut Hæresibus habeant.

Ad Rom. cap. X. vers. 10.

Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem.

TIGVRI.

Typis IOH. IACOBI BODMERI.

Anno MDCLI[illegible]

PRÆFATIO.

VNIVERSIS CHRISTI FIDELIBVS PER GERMANIAM ATQVE EXTERAS ETIAM Nationes.

MINISTRI SVBSCRIPTARVM ECCLEsiarum per Heluetiam.

Gratiam & Pacem à Deo Patre, per Iesvm Christvm, Dominum nostrum, precamur.

Conscriptæ sunt hactenus, & eduntur hoc præcipuè tempore in publicum, à Regnis, Nationibus, & Ciuitatibus, multę ac varię Confessiones & Expositiones fidei, quibus extremo hoc seculo, in tam infelici perniciosarum prouentu hæresium, quæ passim exoriuntur, docent, atque testantur, se in Ecclesiis suis orthodoxè simpliciterque sentire, credere atque docere, de omnibus in vniuersum & singulis Christianæ fidei & religionis nostrę dogmatibus, deniq; se & ab hęresium sectarúmve communione esse quàm alienissimos. Nos ergo, tametsi anteà hoc ipsum fecerimus in nostris scriptis in publicum editis, quia tamen illa in obliuionem fortè abierūt, variisque in locis, & prolixiùs etiam rem exponunt, quàm vt omnibus inquirere ac perlegere vacet, præclaro aliorum fidelium exemplo excitati, breui hac expositione conamur complecti, & omnibus Christi fidelibus proponere doctrinam, œconomiámque Ecclesiarum nostrarum, quàm illæ mox ab initio Reformationis, multos jam per annos, multáque per discrimina rerum ad hunc vsque diem, summo cum consensu, & docuerunt, & nunc quoque custodiunt. Eadem opera attestamur etiam omnibus consensum no-

ſtrum vnanimem, quem dedit nobis Dominus, vt in noſtris Eccleſiis, quibus nos miniſtrare voluit Dominus, idem loquamur omnes, nec ſint inter nos diſſidia, ſed ſimus integrum corpus, eadem mente eadémque ſententia. Atteſtamur item, nos minimè talia in Eccleſiis noſtris ſpargere dogmata, qualia aduerſarij nonnulli noſtri nobis, apud eos maximè, ad quos ſcripta noſtra non perueniunt, & qui doctrinæ noſtræ imperiti ſunt, falsò & præter meritum tribuere, obtrudere´que nituntur. Ergo manifeſtiſſimè ex his noſtris, æqui deprehendent lectores, nihil nos quoque habere communionis cum vllis ſectis atque hæreſibus, quarum, hoc conſilio, in ſingulis propè capitibus, mentionem facimus, eáſque rejicientes perſtringimus. Colligent itaque & illud, nos à ſanctis Chriſti Eccleſiis Germaniæ, Galliæ, Angliæ, aliarúmque in orbe Chriſtiano nationum, nephario ſchiſmate nos non ſejungere atque abrumpere: ſed cum ipſis omnibus & ſingulis, in hac confeſſa veritate Chriſtiana, probè conſentire, ipsáſque charitate ſyncera complect.

Tametſi verò in diuerſis Eccleſiis quædam deprehenditur varietas, in loquutionibus, & modo expoſitionis doctrinæ, in ritibus item vel ceremoniis, eáque recepta pro Eccleſiarum quarumlibet ratione, opportunitate & ædificatione, nunquam tamen ea, vllis in Eccleſia temporibus, materiam diſſenſionibus & ſchiſmatibus, viſa eſt ſuppeditare. Semper enim hac in re, Chriſti Eccleſiæ vſæ ſunt libertate. Id quod in hiſtoria Eccleſiaſtica videre licet. Abundè piæ vetuſtati ſatis erat, mutuus ille in præcipuis fidei dogmatibus, inque ſenſu orthodoxo & charitate fraterna, conſenſus.

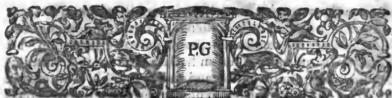
Quocirca ſperamus Chriſti Eccleſias, vbi viderint deprehenderíntque nos in ſancti & æterni Dei doctrina, in ſenſu item orthodoxo & charitate fraterna, cum ipſis, imprimis verò cum veteri Apoſtolica Eccleſia, per omnia conſentire, libenter ipſas quoque in vnitate fidei atque doctrinæ, ſenſúque orthodoxo, & fraterna charitate conſenſuras nobiſcum. Cùm hanc Confeſſionem in hoc quoque ediderimus præcipuè, vt Eccleſiarum pacem concordiámque cum mutua charitate, apud Germaniæ exteráſque Eccle-

ſias

ſias quæramus, nobis conciliemus, conciliatámque retineamus. Vbi ſanè illas ipſas Eccleſias, ea dilectione, ſinceritate, integritatéque præditas eſſe, nobis certò perſuademus, vt ſi quid fortè noſtrarum rerum hactenus minus rectè intellectum ſit à nonnullis, porrò, audita hac ſimplici Confeſſione noſtra, illæ nos neutiquam numeraturæ ſint inter Hæreticos, neque Eccleſias noſtras, quæ veræ Chriſti Eccleſiæ ſunt, damnaturæ, vt impias.

Ante omnia verò proteſtamur, nos ſemper eſſe paratiſſimos, omnia & ſingula hic à nobis propoſita, ſi quis requirat, copioſiùs explicare, denique meliora ex verbo Dei docentibus, non ſine gratiarum actione, & cedere & obſequi in Domino, Cui laus & gloria. Acta 1. Martij, Anno 1566.

SVBSCRIPSERVNT omnes omnium Eccleſiarum Chriſti in Heluetia Miniſtri, qui ſunt Tiguri, Bernæ, Glaronæ, Baſileæ, Scaphuſij, Abbatiſcellæ, Sangalli, Curiæ Rhetorum, & apud Confœderatos, in Eccleſiis Euangelium profitentibus cis & vltra Alpes, Mylhuſij item & Biennæ, quibus adjunxerunt ſe & Miniſtri Eccleſiæ, quæ eſt Geneuæ, & Neocomi, &c. Sed & conſenſerunt in ipſam jam editam Miniſtri Eccleſiæ Polonicæ, quæ eſt in Ducatu Zathorienſi, & Oſlvieciменſi; Scoticarum quoque Eccleſiarum Miniſtri, qui Nonis Sept. Anno D. 1566. ſcriptis ad Clariſſimum Virum, DN. Theodorum Bezam literis, inter alia dicunt; *Subſcripſimus omnes, qui in hoc cœtu interfuimus, & huius Academiæ ſigillo publico obſignauimus.* Præterea Debrecini in Hungaria, edita & impreſſa eſt Confeſſio, vnà cum articulis quibuſdam, Septemb. 1. Anno D. 1567. & inſcripta Sereniſſimo Principi & Domino, Domino Iohanni II. Dei gratiâ electo Hungariæ Regi, &c. In qua inter alia hæc leguntur verba: *Omnes Eccleſiæ Miniſtri, qui in Conuentu ſancto ad 24. Febr. Anno Domini 1567. Debrecinum conuocato, cis & vltra Tibyſcum, inter reliquas Confeſſiones recepimus & ſubſcripſimus Heluetica Confeſſioni, Anno Domini, 1566. editæ, cui & Eccleſiæ Geneuenſis Miniſtri ſubſcripſerunt, &c.*

EDICTVM IMPERATORIVM DE EO, QVINAM HABENDI SINT, VEL Catholici, vel Hæretici, ex Cod. Iustiniani Imperat. & Tripart. Hist. lib. 9. cap. 7.

IMPP. *Gratianus, Valentinianus, & Theodosius, Aug. Populo vrbis Constantinopolitanæ. Cunctos populos, quos clementiæ nostræ regit Imperium, in ea volumus religione versari, quam diuinum Petrum Apostolum tradidisse Romanis, religio vsque nunc ab ipso insinuata declarat, quámque Pontificem Damasum sequi claret, & Petrum Alexandriæ Episcopum, virum Apostolicæ sanctitatis: hoc est, vt secundùm Apostolicam Euangelicámque doctrinam, Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, vnam Deitatem sub pari Maiestate, & sub pia Trinitate credamus. Hanc legem sequentes, Christianorum Catholicorum nomen jubemus amplecti: reliquos verò dementes vesanósque judicantes, hæretici dogmatis infamiam sustinere, diuina primùm vindicta, pòst etiam motu animi nostri, quem ex cælesti arbitrio sumpserimus vltione plectendos. Data III. Kalend. Martias Thessalonicæ, Gratiano V. Valent. & Theod. Aug. Coss.*

Cæterum Evangelica & Apostolica historia vnà cum duabus Petri Epistolis docent nos, qualem religionem S. Petrus Apostolus tradiderit omnibus Ecclesiis per Orientem & Occidentem, nedum Romanę. Fides verò & doctrina Damasi Pontificis, qualis fuerit, colliquescit ex ipsius Symbolo.

CONFES-

CONFESSIO ET EXPOSITIO BREVIS ET SIMPLEX SYNCERÆ RELIGIONIS Christianæ,&c.

CAPVT I.

DE SCRIPTVRA SANCTA, vera Dei verbo.

CREDIMVS & confitemur Scripturas Canonicas sanctorum Prophetarum & Apostolorum vtriusque Testamenti, ipsum verum esse verbum Dei: & authoritatem sufficientem ex semetipsis,non ex hominibus habere. Nam Deus ipse loquutus est Patribus,Prophetis,& Apostolis, &loquitur adhuc nobis per Scripturas sanctas. *Scriptura Canonica.* *Hebr.1.1.*

Et in hac Scriptura sancta habet vniuersalis Christi Ecclesia plenissimè exposita,quæcunque pertinent cùm ad saluificam fidem,tum ad vitam Deo placentem, rectè informandam. Quo nomine distinctè à Deo præceptum est,ne ei aliquid vel addatur vel detrahatur. *Scriptura docet fidem,& vitam Deo placentem.* *Deut.4.2.*

Sentimus ergo ex hisce Scripturis petendam esse veram sapientiam & pietatem , Ecclesiarum quoque reformationem & gubernationem,omniûmque officiorum pietatis institutionem, probationem denique dogmatum,reprobationémque,aut errorum confutationem omnium , sed admonitiones omnes, juxta illud Apostoli, Omnis Scriptura diuinitus inspirata; vtilis est ad doctrinam,ad redargutionem,&c. Et iterum:Hæc tibi scribo,inquit ad Timotheum, vt nôris quomodo oporteat versari in domo Dei , &c. Et idem ille rursus: Cùm,ait,accepistis sermonem à nobis,accepistis non sermonem hominum,sed, sicut erat verè,sermonem Dei,&c. Nam ipse in Euangelio dixit Dominus , Non vos estis loquentes illi , sed Spiritus Patris mei loquitur in vobis. Ergo qui vos audit me audit , qui autem vos spernit, me spernit. *Scriptura plenè docet omnem pietatem.* *2.Tim.3.16.* *1.Tim.3.14.15.* *Scriptura verbum Dei est.* *1.Thess.2.13.* *Matth.10.20.* *Luc.10.16.* *Ioh.13.20.*

Proinde cùm hodie hoc Dei verbum per Prædicatores legitimè vocatos annunciatur in Ecclesia , credimus ipsum Dei verbum annunciari , & à fidelibus recipi , neque aliud Dei verbum vel fingendum vel cœlitus esse expectandum : atque in præsenti spectandum esse ipsum verbum , quod annunciatur , non annunciantem mini- *Prædicatio verbi Dei est verbum Dei.*

strum, qui etsi sit malus & peccator, verum tamen & bonum manet nihilominus verbum Dei.

Prædicatio externa non est inutilis, etsi illuminatio à S. Spiritu pēdeat. Iere. 31.34. 1.Cor.3.7. Ioh.6.44. Act.10.1. v.5. v.6.

Neque arbitramur prædicationem illam externam tanquam inutilem ideo videri, quoniam pendeat institutio veræ religionis ab interna Spiritus illuminatione: propterea quòd scriptum sit, Non erudiet quis proximum suum. Omnes enim cognoscent me. Et, Nihil est qui rigat, aut qui plantat, sed qui incrementum dat Deus. Quanquam enim nemo veniat ad Christum, nisi trahatur à Patre cœlesti, ac intus illuminetur per Spiritum sanctum, scimus tamen Deum omnino velle prædicari verbum Dei etiam foris. Equidem potuisset per Spiritum suum sanctum, aut per ministerium Angeli, absque ministerio S. Petri instituisse Cornelium in Actis Deus: cæterum reiicit hunc nihilominus ad Petrum: de quo Angelus loquens, Hic, inquit, dicet tibi quid oporteat te facere.

Interior illuminatio nō tollit externam prædicationem. Marc. 16. 15. Act.16.14.

Qui enim intus illuminat, donato hominibus Spiritu sancto, idem ille præcipiens dixit ad discipulos suos, Ite in mundum vniuersum, & prædicate Euangelium omni creaturæ. Vnde Paulus Lydiæ, apud Philippos, purpurariæ, prædicauit verbum exterius, interius autem aperuit mulieri cor Dominus: idémque Paulus collocata gradatione eleganti ad *Rom.* 10. tandem infert, Ergo fides ex auditu est: auditus autem per verbum Dei.

Agnoscimus interim Deum illuminare posse homines, etiam sine externo ministerio, quos & quando velit: id quod eius potentiæ est. Nos autem loquimur de vsitata ratione instituendi homines, & præcepto & exemplo tradita nobis à Deo.

Hæreses.

Execramur itaque omnes hæreses Artemonis, Manichæorum, Valentinianorum, Cerdonis & Marcionitarum, qui negârunt Scripturas è Spiritu sancto profectas: vel quasdam illarum non receperunt, vel interpolârunt & corruperunt.

Apocrypha. De ciuit. Dei lib.18. c.38.

Interim nihil dissimulamus quosdam Vet. Test. libros à Veteribus nuncupatos esse Apocryphos, ab aliis Ecclesiasticos, vtpote quos in Ecclesiis legi voluerunt quidem, non tamen proferri ad authoritatem ex his fidei confirmandam. Sicuti & Augustinus commemorat, in libris Regum adduci Prophetarum quorundam nomina & libros, sed addit, hos non esse in Canone, ac sufficere ad pietatem, eos libros, quos habemus.

CAPVT.

CAPVT II.

DE INTERPRETANDIS SCRIPTVRIS Sanctis, & de partibus, Conciliis, & Traditionibus.

SCRIPTVRAS ſanctas dixit Apoſtolus Petrus non eſſe interpretationis priuatæ. Proinde non probamus interpretationes quaſlibet: vnde nec pro vera aut genuina Scripturarum interpretatione agnoſcimus eum, quem vocant ſenſum Romanæ Eccleſiæ, quem, ſcilicet, ſimpliciter, Rom. Eccleſiæ defenſores, omnibus obtrudere contendunt recipiendum: ſed illam duntaxat Scripturarum interpretationem pro orthodoxa & genuina agnoſcimus, quæ ex ipſis eſt petita Scripturis (ex ingenio vtique ejus linguæ, in qua ſunt ſcriptæ, ſecundum circumſtantias item expenſæ, & pro ratione locorum vel ſimilium vel diſſimilium, plurium quoque & clariorum expoſitæ) cum regula fidei & charitatis congruit, & ad gloriam Dei hominúmque ſalutem eximiè facit. *2. Pet. 1. 20* *Vera Scripturæ interpretatio.*

Proinde non aſpernamur ſanctorum Patrum Græcorum Latinorúmque interpretationes, neque reprobamus eorundem diſputationes ac tractationes rerum ſacrarum, cum Scripturis conſentientes: à quibus tamen recedimus modeſtè, quando aliena à Scripturis aut his contraria adferre deprehenduntur. Nec putamus illis vllam à nobis hac re injuriam irrogari, cùm omnes vno ore nolint ſua ſcripta æquari Canonicis, ſed probare jubeant, quatenus vel conſentiant cum illis, vel diſſentiant, jubeántque conſentientia recipere, recedere verò à diſſentientibus. *Sanctorum Patrum expoſitiones.* *Augustinus de Cypriano.*

Eodem in ordine collocantur etiam Conciliorum definitiones vel canones. *Concilia.*

Quapropter non patimur nos in controuerſiis religionis vel fidei cauſis vrgeri nudis Patrum ſententiis, aut Conciliorum determinationibus, multò minus receptis conſuetudinibus, aut etiam multitudine idem ſentientium, aut longi temporis præſcriptione.

Ergo non alium ſuſtinemus in cauſa fidei judicem, quàm ipſum Deum, per Scripturas ſanctas pronunciantem, quid verum ſit, quid falſum, quid ſequendum ſit, quídve fugiendum. Ita judicijs nonniſi ſpiritualium hominum, ex verbo Dei petitis, acquieſcimus. *Iudex quis.*

Ieremias certè cæteríque Prophetæ Sacerdotum Concilia, contra legem Dei inſtituta, damnârunt grauiter, ac monuerunt diligenter, ne audiamus Patres, aut inſiſtamus viæ illorum, qui in ſuis ambulantes adinuentionibus à Lege Dei deflexerunt.

Pariter repudiamus Traditiones humanas, quæ tametſi inſignian- *Traditiones.*

humana. tur speciosis titulis, quasi diuinæ Apostolicæque sint, viua voce Apostolorum, & ceu per manus Virorum Apostolicorum, succedentibus Episcopis Ecclesiæ traditæ, compositæ tamen cum Scripturis, ab his discrepant, discrepantiáque illa sua ostendunt, se minimè esse Apostolicas. Sicut enim Apostoli inter se diuersa non docuerunt, ita & Apo-
1.Cor.4.17 stolici non contraria Apostolis ediderunt. Quinimò impium esset asseuerare Apostolos viua voce contraria scriptis suis tradidisse. Paulus
2.Cor.1.13 disertè dicit eadem se in omnibus Ecclesiis docuisse. Et iterum, Non alia, inquit, scribimus vobis, quàm quæ legitis, aut etiam agnoscitis.
Matth.15.6.8.9 Alibi rursus testatur se & discipulos suos, id est, viros Apostolicos, eadem ambulare viâ & eodem spiritu pariter facere omnia. Habuerũnt quondam & Iudæi suas traditiones Seniorum, sed refutatæ sunt
Marc.7.7.8 grauiter à Domino, ostendente quòd earum obseruatio legi Dei officiat, & his Deus frustrà colatur.

CAPVT III.

DE DEO, VNITATATE EIVS, AC TRINITATE.

Deus vnus est. DEVM credimus & docemus vnum esse essentiâ vel naturâ, per se subsistentem, sibi ad omnia sufficientem, inuisibilem, incorporeum, immensum, ęternum, creatorem rerum omniũm, cùm visibilium, tum inuisibilium, summum bonum, viuum, & omnia viuificantem & conseruantem, omnipotentem, & summè sapientem, clementem, siue misericordem, iustum atque veracem.

Deut.6.4. Exod.20.2 Pluralitatem verò Deorum abominamur: quòd disertè scriptum sit, Dominus Deus tuus vnus est. Ego sum Dominus Deus tuus, non
Esa.41.8 sint tibi Dij alieni ante faciem meam. Ego Dominus & nullus vltra,
cap.45.14. v.21 c.46.9 præter me non est Deus. Annon ego Dominus, & non est alius præ-
Exod.34.6 ter me solum? Deus iustus & saluans, nullus præter me. Ego Iehovah, Deus misericors, clemens & longanimis, immensæ bonitatis & veritatis, &c.

Deus trinus est. Eundem nihilominus Deum immensum, vnum & indiuisum, credimus & docemus personis inseparabiliter & inconfusè esse distinctum, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, ita vt Pater ab æterno Fi-
1.Ioh.5.7. lium generauerit, Filius generatione ineffabili genitus sit, Spiritus sanctus verò procedat ab vtroque, idque ab æterno, cum vtroque adorandus: ita vt sint tres non quidem Dij, sed tres personæ consubstantiales, coæternæ, & coæquales, distinctæ quoad hypostases, & ordine alia aliam præcedens, nulla tamen inæqualitate. Nam quoad naturam

turam

turam vel essentiam, ita sunt conjunctæ, vt sint vnus Deus, essentiáque diuina communis sit Patri, Filio, & Spiritui sancto.

Distinctionem enim personarum manifestam tradidit nobis Scri- *Luc 1.35*
ptura, Angelo ad diuam Virginem inter alia dicente: Spiritus S. superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Et quod nascetur
sanctum, vocabitur Filius Dei. Sed & in Baptismo Christi, auditur *Matth 3.16 Luc 3 22*
vox cœlitus delata super Christo dicens, Hic est Filius meus dilectus. *Ioh 1.32.*
Apparebat & Spiritus sanctus in specie columbæ. Cúmque ipse jube- *Matth. 28. 19*
ret baptizare Dominus, jussit baptizare in nomine Patris, & Filij, &
Spiritus sancti. Item alibi in Euangelio dixit, Spiritum sanctum mit- *Ioh. 14. 26.*
tet Pater nomine meo. Idem iterum, Cùm, inquit, venerit paracletus,
quem ego mittam vobis à Patre, Spiritus veritatis, qui à Patre proce- *Ioh. 15. 26*
dit, ille testimonium perhibebit de me, &c. Breuiter, recipimus Symbolum Apostolorum, quod veram nobis fidem tradit.

Damnamus ergo Iudæos & Mahumetistas, omnésque sacrosan- *Hæreses.*
ctam & adorandam hanc Trinitatem blasphemantes. Damnamus item omnes hæreses atque hæreticos docentes Filium & Spiritum sanctum nuncupatione esse Deum, item creatum ac seruiens aut alteri officiale esse in Trinitate, esse in ea denique inæquale, majus aut minus, corporeum aut corporaliter effigiatum, moribus vel voluntate diuersum, aut confusum vel solitarium, quasi Filius & Spiritus sanctus affectiones & proprietates sint vnius Dei Patris: vt Monarchici senserunt, Nouatiani, Praxeas, Patripassiani, Sabellius, Samosatenus, Aëtius, Macedonius, Anthropomorphitæ, Arius, & similes.

CAPVT IV.

DE IDOLIS VEL IMAGINIBVS DEI, CHRISTI, ET DIVORVM.

QVONIAM verò Deus spiritus est inuisibilis & immensa es- *Imagines*
sentia, non potest sanè vlla arte aut imagine exprimi, vnde *Dei. Ioh 4. 24 Ies. 40.*
non veremur cum Scriptura, simulachra Dei mera nuncu- *18 Act. 17. 29 Ies. 44 9*
pare mendacia. Rejicimus itaque non modò gentium idola, *Ierem. 16. 19*
sed & Christianorum simulachra. *cap. 51. 17.*

Tametsi enim Christus humanam assumpserit naturam, non ideo *1. Cor. 8, 4.*
tamen assumpsit, vt typum præferret statuariis atque pictoribus. Ne- *Imagines Christi.*
gauit se venisse ad soluendum Legem & Prophetas. At Lege & Pro- *Matth 5 17 Exod. 20. 4.*
phetis. At Lege & Prophetis prohibitæ sunt imagines. Negauit cor- *Leu 19. 4.*
poralem suam Ecclesiæ profuturam præsentiam Spiritu suo se nobis *cap. 26. 1. Deut. 4. 16.*
perpetuò affuturum promisit: quis ergo crederet vmbram vel simu- *cap. 5 8*
lachrum corporis aliquam conferre piis vtilitatem? Cúmque maneat *Psal. 97. 7. Ies. 40. 18*
in nobis per Spiritum suum, sumus vtique templa Dei. Quid autem *1 Cor 3 16 2 Cor. 6. 16*

Imagines diuorum. Act. 10. 26 cap. 14. 15. Apoc. 19. 10 cap. 22. 9.

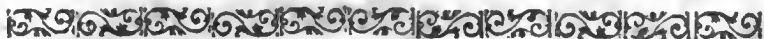
conuenit templo Dei cum ſimulachris?

Et quando beati ſpiritus ac diui cœlites, dum hîc viuerent, omnem cultum ſui auerterunt, & ſtatuas oppugnârunt, cui veriſimile videatur diuis cœlitibus & Angelis ſuas placere imagines, ad quas genua flectunt homines, detegunt capita, aliíſque proſequuntur honoribus?

Scriptura Laicorum. Matth. 28. 19. Marc. 16. 15

Vt verò inſtituantur homines in religione, admoneantúrque rerum diuinarum & ſalutis ſuæ, prædicare juſſit Euangelium Dominus, non pingere & picturâ Laicos erudire. Sacramenta quoque inſtituit, nullibi ſtatuas conſtituit. Sed & paſſim quoque vertamus oculos, occurrunt res creatæ à Deo viuæ & veræ in oculos noſtros, quæ ſi obſeruentur, vt par eſt, longè euidentius mouent aſpectantem, quàm omnes omnium hominum imagines vel picturæ vanæ, immobiles, marcidæ atque mortuæ. De quibus verè dixit Propheta, Oculos habent & non vident, &c. Idcirco approbamus Lactantij veteris ſcriptoris ſententiam, dicentis, Non eſt dubium, quin religio nulla ſit, vbicunque ſimulachrum eſt. Rectè item feciſſe aſſerimus beatum Epiſcopum Epiphanium, qui in foribus Eccleſiæ inueniens velum, habens depictam imaginem quaſi Chriſti vel ſancti cujuſpiam, ſcidit atque ſuſtulit: quòd contra authoritatem Scripturarum vidiſſet in Eccleſia Chriſti hominis pendere imaginem. Ideóque præcipiebat ne deinceps in Eccleſia Chriſti ejuſmodi vela, quæ contra religionem noſtram veniunt, appenderentur, ſed tolleretur potiùs illa ſcrupuloſitas, quæ indigna ſit Eccleſia Chriſti & populis fidelibus. Præterea approbamus hanc S. Auguſtini ſententiam, Non ſit nobis religio humanorum operum cultus. Meliores enim ſunt ipſi artifices, qui talia fabricantur: quos tamen colere non debemus.

Pſalm. 5. 5. Diuin. Inſtit. l. 2. c. 19. Hieron. epiſt. 61. ad Pammach. De vera religione, c. 55.

CAPVT V.

DE ADORATIONE, CVLTV, ET INVOCATIONE DEI, PER VNICVM Mediatorem Ieſum Chriſtum.

Deus ſolus adorandus & colendus.

EVM verum docemus ſolum adorare & colere. Hunc honorem communicamus nemini, juxta mandatum Domini, Dominum Deum tuum adorabis, & illum ſolum coles, vel, & huic vni ſeruies. Certè omnes Prophetæ grauiſſimè inuecti ſunt contra populum Iſraëlis, quandocunque Deos alienos, non vnum ſolum Deum verum adorârunt & coluerunt.

Matth. 4. 10 Exod 32. 19 &c. 1. Reg 18. 21. Pſal. 97. 7. Iere. 7. 18. 19 20 Ioh. 4. 23. 24

Adorandum autem colendúmque docemus Deum, ſicuti ipſe nos colere docuit, in ſpiritu videlicet & veritate, non cum vlla ſuperſtitione,

tione, sed cum synceritate, secundùm verbum ejus: ne aliquando ad nos etiam dicat, Quis requisiuit hæc ex manibus vestris? Nam & Paulus, Deus non colitur, ait, humanis manibus, tanquam qui ipse aliquo indigeat, &c.

Isa. 66. 1. 2. & 1. 12. Iere 7. 22. Actor. 17. 25

Solus Deus per unius Christi interventum est invocandus.

Eundem solum inuocamus in omnibus discriminibus & casibus vitæ nostræ, idque per interuentum vnici Mediatoris & Intercessoris nostri Iesu Christi. Disertè enim præceptum est nobis, Inuoca me in die tribulationis, & eruam te, & glorificabis me. Sed & liberalissimè nobis promissum est à Domino, dicente, Quicquid petieritis à Patre meo, dabit vobis. Item, Venite ad me, quotquot laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Et cùm scriptum sit, Quomodo inuocabunt eum, in quem non crediderunt? nos verò in solum Deum credamus, solum certè inuocamus: & quidem per Christum. Vnus enim Deus, ait Apostolus, & vnus Mediator Dei & hominum Christus Iesus, Item, Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem, Iesum Christum justum, &c.

Psal. 50. 15. Math. 7. 7. cap 23. 22. Ioh. 16. 23 24 Matth. 11. 28 Rom. 10 14 1. Tim. 2. 5 1 Ioh. 2. 1

Divi non adorandi, colendi, inuocandi.

Proinde sanctos cœlites siue diuos, nec adoramus, neque colimus, nec inuocamus, neque illos coram Patre in cœlis pro intercessoribus aut mediatoribus nostris agnoscimus. Sufficit enim nobis Deus, & Mediator Christus, neque honorem soli Deo & Filio ejus debitum aliis communicamus: quòd ille disertè dixerit, Gloriam meam alteri non dabo. Et quòd Petrus dixit, Non aliud hominibus nomen datum, in quo oporteat saluos fieri, nisi nomen Christi. In quo sanè, qui per fidem acquiescunt, non quærunt extra Christum quicquam.

Isa. 42. 8 Act. 4 12

Honor diuis debitus & impendendus.

Interim diuos, nec contemnimus, nec vulgariter de eis sentimus. Agnoscimus enim eos esse viua Christi membra, amicos Dei, qui carnem & mundum gloriosè vicerunt. Diligimus ergo illos vt fratres, & honoramus etiam, non tamen cultu aliquo, sed honorabili de eis existimatione, denique laudibus justis. Imitamur item eos. Nam imitatores fidei virtutúmque ipsorum, consortes item æternæ salutis, illis æternum apud Deum cohabitare, & cum eis in Christo exultare, desyderiis votisque ardentissimis exoptamus. Atque hac in parte approbamus illam S. Augustini sententiam, Non sit nobis religio cultus hominum mortuorum. Quia si piè vixerint, non sic habentur, vt tales quærant honores, sed illum à nobis coli volunt, quo illuminante, lætantur meriti sui nos esse conseruos. Honorandi ergo sunt propter imitationem, non adorandi propter religionem, &c.

August. de vera religione.

Reliquiæ sanctorum.

Multò verò minùs credimus reliquias diuorum adorandas esse, aut colendas. Veteres isti sancti satis honorasse videbantur mortuos suos, si honestè mandassent terræ reliquias, postquàm astra petiisset spiritus: ac omnium nobilissimas reliquias Majorum æstimabant esse virtutes, doctrinam & fidem: quas vt commendabant cum laude mortuorum, ita eas exprimere annitebantur, dum viuebant in terris.

Iurare per

Illi ipsi Veteres non jurârunt nisi per nomen solius Dei Iehouah,

nomen Dei solius. Deut. 6, 13 cap. 10, 20 Exod. 23, 13. Jos. 23, 7. sicuti lege diuina est præceptum: quâ sicut vetitum est jurare per nomina alienorum Deorum, sic nos juramenta per diuos requisita non præstamus. Rejicimus ergo in his omnibus doctrinam diuis cœlitibus plus nimium tribuentem.

CAPVT VI.

DE PROVIDENTIA DEI.

Dei prouidentia gubernantur omnia. DEi hujus sapientis æterni & omnipotentis prouidentiâ, credimus cuncta in cœlo, & in terra, & in creaturis omnibus conseruari & gubernari. Dauid enim testificatur, & ait, *Psal. 113. 4. 5. 6.* Excelsus super omnes gentes Dominus, & super cœlos gloria ejus. Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat, & se demittit, vt inspiciat, quæ sunt in cœlo & in terra? Idem rursus, Omnes *Psal. 139. 3. 4* vias meas, inquit, præuidisti. Quia non est verbum in lingua mea, quod non vniuersum noueris Domine, &c. Testificatur & Paulus, & *Act. 17. 28 Rom. 11, 36* ait, Per ipsum viuimus, mouemur, & sumus. Et, Ex illo, & per illum, & in illum omnia. Verissimè ergo, & secundùm Scripturam pronunciauit Augustinus: Dominus dixit, Nonne duo passeres asse veneunt, & *Aug. de Agone Christi, c. 8. Matth. 10. 29 Matth. 6, 26 cap. 10, 30* vnus eorum non cadit in terram sine voluntate Patris vestri? Ita verò loquens, ostendere voluit quicquid vilissimum homines putant, omnipotentiâ Domini gubernari. Sic enim & volatilia cœli ab eo pasci, & lilia agri ab eo vestiri, Veritas loquitur, quæ capillos etiam nostros numeratos esse dicit, &c.

Epicurei. Damnamus ergo Epicureos, prouidentiam Dei abnegantes, omnésque illos, qui blasphemè dicunt, Deum versari circa cardines cœli, & nos atque nostra nec videre nec curare. Damnauit hos etiam Dauid Propheta regius, qui dixit, *Psal. 94. 3. 7. 8. 9.* Quousque Domine, quousque impij exultabunt? Dicunt, Dominus non videt, neque intelligit Deus Iacob. Intelligite stupidi in populo, & stulti quando demum sapietis? Is qui autem condidit, annon audiret? & qui oculum finxit, quomodo non videret?

Media non aspernanda. Interim verò media, per quæ operatur diuina prouidentia, non aspernamur, vt inutilia, sed his hactenus nos accommodandos esse docemus, quatenus in verbo Dei nobis commendantur. Vnde illorum voces temerarias improbamus, qui dicunt, Si prouidentiâ Dei omnia geruntur, inutiles certè sunt conatus nostri & studia nostra. Satis fuerit, si omnia diuinæ permittamus prouidentiæ gubernanda, nec erit quòd porrò simus soliciti de re vlla, aut quicquam faciamus. *Act. 23, 11 Act. 27, 22 &c.* Tametsi enim Paulus agnosceret se in Dei prouidentia nauigare, qui ipsi dixerat, Oportet te & Romæ testificari: qui insuper promiserat dixerátque, Iactura nulla erit vllius animæ, nec cadet pilus de capite vestro,

vestro, nihilominus meditátibus fugam nautis, dicit idem ille Paulus *Cap. 7.*
centurioni & militibus, Nisi hi in naui manserint, vos seruari non poteritis. Deus enim qui cuilibet rei suum destinauit finem, is & principium & media, per quæ ad finem vsque peruenitur, ordinauit. Ethnici fortunæ res tribuunt cæcæ, & incerto casui. S. Iacobus non vult vt dicamus, Hodie & cras in illam vrbem proficiscemur & negociabimur: sed addit, Pro eo quòd dicere debueritis, si Dominus voluerit & vixerimus, hoc vel illud faciemus. Et Augustinus, Omnia quæ vanis videntur in rerum natura temerè fieri, non faciunt nisi verbum ejus: quia non fiunt nisi jussu ejus. Ita videbatur forte fortuna fieri, quòd Saul quærens patris asinas, incidit in prophetam Samuelem, sed antea dixerat Dominus ad Prophetam, Cras mittam ad te virum de tribu Benjamin, &c.

Iac.4.13 *v.15* *Enarrat in Psal.148* *1.Sam.9.16*

Capvt VII.

De creatione rervm omnium de Angelis, Diabolo, & Homine.

Devs hic bonus & omnipotens creauit omnia cùm visibilia tum inuisibilia, per Verbum suum coæternum, eadémque quoque conseruat per Spiritum suum coæternum, testificante Dauide atque dicente, Verbo Dei cœli facti sunt, & in Spiritu oris ejus omnis virtus eorum.

Deus creauit omnia. *Ioh.1.3* *Psal.33.6*

Omnia autem quæ condidit Deus, erant, vt Scriptura ait, valde bona, & ad vtilitatem vsúmque hominis condita. Cuncta verò illa dicimus ab vno profecta esse principio.

Gen.1.31

Damnamus ergo Manichæos & Marcionitas, qui impiè fingebant duas substantias atque naturas boni & mali, duo item principia, & duos sibi aduersos Deos, bonum & malum.

Manichæi & Marcionitæ.

Inter omnes creaturas præstant Angeli atque homines. De Angelis pronunciat diuina Scriptura, Qui creat Angelos suos spiritus, & ministros suos flammam ignis. Item, Nonne omnes sunt administratorij spiritus, qui in ministerium emittuntur, propter eos qui hæredes sunt salutis? Dominus verò Iesus ipse testificatur de Diabolo, Ille, inquit, homicida erat ab initio, & in veritate non stetit, quia non est veritas in eo. Cùm loquitur mendacium, ex propriis loquitur: quia mendax est, atque ejus rei pater. Docemus ergo Angelos alios quidem perstitisse in obedientia, ac ad fidele Dei & hominum ministerium esse deputatos: alios verò sua sponte lapsos, & in exitium esse præcipitatos, factósque esse omnis boni fideliúmque hostes, &c.

De Angelis: Psal.104.4 *Hebr.1.7* *v.14* *De Diabolo* *Ioh.8.44* *Psal.103.20.21* *Matth.18.10.* *Iud.v.6.* *2.Pet.2.4*

De Homine. Gen. 1, 27 cap. 2, 8 Psal. 8 Gen. 5, 2

Iam verò de Homine dicit Scriptura, quòd ab initio conditus sit bonus, ad imaginem & similitudinem Dei: quòd Deus collocauerit eum in Paradisum, subjeceritque ei omnia. Id quod Dauid magnificè celebrat. Addidit insuper ei conjugem, ac benedixit eis.

Dicimus autem constare hominem duabus ac diuersis quidem substantiis, in vna persona, anima immortali, vtpote quæ separata à corpore, nec dormit, nec interit, & corpore mortali, quod tamen in vltimo judicio à mortuis resuscitabitur, vt totus homo inde, vel in vita, vel in morte, æternum maneat.

Damnamus omnes, qui irrident, aut subtilibus disputationibus in dubium vocant immortalitatem animarum, aut animam dicunt dormire, aut partem esse Dei. Breuiter damnamus omnes omnium opiniones, quotquot diuersa sentiunt de creatione, de Angelis & dæmonibus, & homine, ab iis, quæ nobis tradita sunt per Scripturas sanctas in Apostolica Christi Ecclesia.

CAPVT VIII.

DE LAPSV HOMINIS, ET PECCATO, ET CAVSA peccati.

Lapsus hominis. Gen. 3, 1, &c.

FVIT homo ab initio à Deo conditus ad imaginem Dei, injustitia & sanctitate veritatis, bonus & rectus, sed instinctu serpentis, & suâ culpâ, à bonitate & rectitudine deficiens, peccato, morti, variisque calamitatibus factus est obnoxius. Et qualis factus est à lapsu, tales sunt omnes, qui ex ipso prognati sunt, peccato, inquam, morti, variisque obnoxij calamitatibus.

Peccatum quid?

Peccatum autem intelligimus esse natiuam illam hominis corruptionem, ex primis illis nostris parentibus, in nos omnes deriuatam vel propagatam, quâ concupiscentiis prauis immersi, & à bono auersi, ad omne verò malum propensi, pleni omni nequitia, diffidentia, contemptu & odio Dei, nihil boni ex nobis ipsis facere, imò ne cogitare quidem possumus. Quinimò accedentibus jam etiam annis, cogitationibus, dictis & factis prauis, contra Legem Dei admissis, corruptos fructus, mala arbore dignos, proferimus: quo nomine, merito nostro, iræ Dei obnoxij, pœnis subjicimur justis: adeóque à Deo abjecti essemus omnes, nisi reduxisset nos Christus liberator.

Gen. 6, 5 cap. 8, 21 2. Cor. 3, 5

Matth. 12, 33

Mors quid?

Per mortem itaque intelligimus non tantùm corpoream mortem, quæ omnibus nobis semel, propter peccata, est obeunda, sed etiam supplicia sempiterna peccatis & corruptioni nostræ debita. Nam

turâ filij

Apostolus, Eramus mortui, inquit, delictis ac peccatis, & eramus natura filij iræ, sicut & cæteri. Sed Deus, qui diues est misericordia, cùm essemus mortui per delicta, conuiuificauit nos vnà cum Christo. Item, Sicut per vnum hominem peccatum in mundum introiit, ac per peccatum mors, & ita in omnes homines mors transiit, in quo omnes peccârunt. *Ephe. 2, 5.* 6 *Rom. 5. 12.*

Agnoscimus ergo in omnibus hominibus esse originale peccatum: agnoscimus omnia alia peccata, quæ ex hoc oriuntur, & dici, & verè esse peccata, qualicunque nomine nuncupentur, siue mortalia, siue venialia, siue illud quoque, quod vocatur peccatum in Spiritum sanctum, quod nunquam remittitur. Fatemur etiam peccata non esse æqualia, licèt ex eodem corruptionis & incredulitatis fonte exoriantur, sed alia aliis esse grauiora. Sicut Dominus dixit, Sodomæ tolerabilius futurum, quàm vrbi rejicienti verbum Euangelij. *Originale peccatum. Actualia peccata. Marc 3, 28. 1. Ioh. 5. 16. Matth 10, 15.*

Damnamus ergo omnes, qui his contraria docuerunt, imprimis verò Pelagium & omnes Pelagianos, vnà cum Iouinianistis, peccata cum Stoicis paria facientibus: Sentimus per omnia in hac causa cum S. Augustino, qui sua ex Scripturis sanctis protulit atque defendit. Damnamus præterea Florinum & Blastum; contra quos & Irenæus scripsit, & omnes qui Deum faciunt authorem peccati. Cùm disertè scriptum sit, Tu non es Deus, qui velit iniquitatem. Odisti omnes, qui operantur iniquitatem, perdes omnes, qui loquuntur mendacium. Et iterum, Cùm loquitur Diabolus mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est, & pater ejus rei. Sed & in nobis ipsis satis est vitij corruptionisque, vt nihil necesse sit Deum infundere nobis nouam, aut auctiorem prauitatem. Proinde quando dicitur in Scripturis Deus indurare, excæcare, & tradere in reprobum sensum, intelligendum id est, quòd justo judicio Deus id faciat, tanquam judex & vltor justus. Denique quotiescunque Deus aliquid mali in Scriptura facere dicitur atque videtur, non ideo dicitur quòd homo malum non faciat, sed quòd Deus fieri sinat & non prohibeat, justo suo judicio, qui prohibere potuisset, si voluisset: vel, quòd malo hominum bene vtatur; vt peccatis fratrum Iosephi: vel, quòd ipse peccata gubernet, ne latiùs, quàm par est, erumpant atque grassentur. S. Augustinus in Enchiridio suo, Miro modo, inquit, & ineffabili non fit præter voluntatem ejus, quod etiam fit contra voluntatem ejus. Quia non fieret, si fieri non sineret. Neque vtique nolens sinit, sed volens. Nec sineret bonus fieri malè, nisi omnipotens, etiam de malo facere posset bene. Hæc ille. *Ecstat. Deus non est author peccati, & quatenus indurare dicatur. Psal. 5. v. 6. Ioh. 8. 44. Exod. 7. 3. Rom. 1. 24. cap. 9. 18. Amos 3, 6.*

Reliquas quæstiones, An Deus voluerit labi Adamum, aut impulerit ad lapsum? aut quare, lapsum non impediuerit? & similes quæstiones deputamus inter curiosas (nisi fortè, cùm Hæreticorum, aut alioqui importunorum hominum improbitas cogit ista etiam ex verbo Dei explicare, sicut fecerunt non rarò pij Ecclesiæ Doctores) scientes Dominum prohibuisse, ne homo ederet de fructu prohibito, *Curiosæ quæstiones.*

& transgressionem puniuisse: sed & mala non esse, quæ fiunt, respectu prouidentiæ Dei, voluntatis ac potestatis Dei, sed respectu Satanæ & voluntatis nostræ, voluntati Dei repugnantis.

CAPVT IX.

DE LIBERO ARBITRIO, ADEOQVE VIRIBVS Hominis.

Qualis homo fuerit ante lapsum.

DOCEMVS in hac causa, quæ semper in Ecclesia multas peperit conflictationes; conditionem vel statum hominis triplicem esse considerandum. Principiò, qualis fuerit homo ante lapsum, rectus nimirum & liber, qui & in bono manere & ad malum potuit declinare: declinauerit autem ad malum, implicauerítque peccato & morti, & se, & omne genus mortalium, sicuti dictum est antea.

Qualis homo fuerit post lapsum.

Deinde considerandum est, qualis fuerit homo post lapsum. Non sublatus est quidem homini intellectus, non erepta ei voluntas, & prorsus in lapidem vel truncum est commutatus: cæterùm illa ita sunt immutata & imminuta in homine, vt non possint ampliùs, quod potuerunt ante lapsum. Intellectus enim obscuratus est: voluntas verò ex libera, facta est voluntas serua. Nam seruit peccato, non nolens, sed volens. Etenim voluntas, non noluntas dicitur. Ergo quoad malum siue peccatum, homo non coactus vel à Deo, vel à Diabolo, sed sua sponte, malum facit, & hac parte liberrimi est arbitrij.

Homo sua sponte malum facit.

Quòd verò non rarò cernimus pessima hominis facinora & consilia impediri à Deo, ne finem suum consequantur, non tollit homini libertatem in malo, sed Deus potentiâ suâ præuenit, quod homo aliàs liberè instituit. Sicut fratres Ioseph, Iosephum liberè instituunt tollere: sed non possunt, quòd Dei consilio aliud visum esset.

Gen. 47, 18 &c.

Quantum verò ad bonum & ad virtutes, intellectus hominis non rectè iudicat de diuinis ex semetipso. Requirit enim Scriptura Euangelica & Apostolica regenerationem abs quolibet nostrum, qui saluari velimus. Vnde natiuitas prior ex Adamo, ad salutem nihil nobis confert. Paulus, Animalis homo, ait, non percipit ea, quæ sunt Spiritus Dei, &c. Idem negat alicubi nos idoneos esse, ex nobis ipsis, cogitare aliquid boni. Constat verò mentem vel intellectum, ducem esse voluntatis, cùm autem cæcus sit dux, claret quousque & voluntas pertingat. Proinde nullum est ad bonum homini arbitrium liberum, nondum renato, vires nullæ ad perficiendum bonum. Dominus in Euangelio dicit, Amen amen dico vobis, quòd omnis qui facit peccatum,

Homo non potest per se bonum.

1. Cor. 2, 14. 1. Cor. 3, 1. &c. 2. Cor. 3, 5

Ioh. 8, 34

tatum, seruus est peccati. Et Paulus Apostolus, Affectus carnis, inquit, inimicitia est aduersus Deum. Nam legi Dei non subditur, imò ne potest quidem. Rom. 8.7

Porro terrenarum rerum intelligentia in lapso homine, non est nulla. Reliquit enim Deus ex misericordia ingenium, multùm tamen distans, ab eo, quod inerat ante lapsum. Iubet Deus excolere ingenium, & addit dona simul & profectum. Et manifestum est, quàm nihil proficiamus in artibus omnibus sine benedictione Dei. Scriptura certè omnes artes ad Deum refert. Nam & Ethnici retulerunt artium origines ad inuentores Deos. *Intelligentia artium.* Exod. 31.

Postremò videndum, an regenerati sint liberi arbitrij, & quatenus. In regeneratione, intellectus illuminatur per Spiritum sanctum, vt & mysteria & voluntatem Dei intelligat. Et voluntas ipsa, non tantùm mutatur per Spiritum, sed etiam instruitur facultatibus, vt sponte velit & possit bonum. Nisi hoc dederimus, negabimus Christianam libertatem; & inducemus legalem seruitutem. Sed & Propheta facit Deum loquentem, Dabo legem meam in mentes illorum, & in cordibus eorum inscribam eas, Dominus quoque dicit in Euangelio, Si Filius vos liberauerit, verè liberi estis. Paulus quoque ad Phil. Vobis donatum est, inquit, pro Christo, non solùm, vt in eum credatis, sed etiam vt pro illo patiamini. Et iterum, Persuasum habeo, quòd is, qui cœpit in vobis bonum opus, perficiet vsque ad diem Domini Iesu. Item, Deus est, qui agit in vobis, & vt velitis, & vt efficiatis. *Quales vires regeneratorum, & quomodo sint liberi arbitrij.* Rom. 8.2 Ierem. 31.33. Ezech. 36.26 Ioh. 8.36 Phil. 1.29 Phil. 1.6 Phil. 2.13

Vbi interim duo obseruanda esse docemus. Primum, regeneratos in boni electione & operatione, non tantùm agere passiuè, sed actiuè. Aguntur enim à Deo, vt agant ipsi, quod agunt. Rectè enim Augustinus adducit illud, quòd Deus dicitur noster adjutor. Nequit autem adjuuari, nisi is, qui aliquid agit. Manichæi spoliabant hominem omni actione, & veluti saxum & truncum faciebant. *Regenerati actiuè agunt non passiuè tantùm.* Ies. 41.14

Secundum, in regeneratis remanere infirmitatem. Cùm enim inhabitet in nobis peccatum, & caro in renatis obluctetur spiritui, in finem vsque vitæ nostræ, non expeditè omnino perficiunt regenerati, quod instituerant. Confirmantur hæc ab Apostolo. Proinde infirmum est nostrum illud liberum arbitrium, propter reliquias remanentis in nobis, ad finem vsque vitæ nostræ, veteris Adami, agnatæque corruptionis humanæ. Interim cùm carnis vires & reliquiæ veteris hominis, non ita sint efficaces, vt extinguant penitus spiritus operationem, idcirco fideles liberi dicuntur, ita tamen, vt agnoscant infirmitatem, & nihil glorientur de libero arbitrio. Semper enim animis fidelium obuersari debet, quod toties inculcat beatus August. ex Apostolo, Quid habes, quod non accepisti? & si accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? His accedit, quòd non statim euenit, quod instirueramus. Euentus enim rerum positi sunt in manu Dei. Vnde Paulus orat Dominum, vt prosperet iter suum. Vnde vel hâc causâ infirmum est liberum arbitrium. *Infirmum in regeneratis liberum arbitrium.* Rom. 7.17 Gal. 5.17 1 Cor. 4.7 Rom. 1.10

In externis est libertas. Cæterùm nemo negat in externis, & regenitos & non regenitos habere liberum arbitrium. Habet enim homo hanc constitutionem cum animantibus aliis (quibus non est inferior) communem, vt alia velit, alia nolit. Ita loqui potest, aut tacere, domum egredi, vel domi manere, &c. Quamvis semper & hîc potentia Dei obseruanda sit: quæ effecit, vt Balaam eò non posset pertingere, quò volebat, neque Zacharias rediens ex Templo, loqui posset, proyt volebat. *Num. 24. 1. &c. Luc. 1. 21*

Hæreses. Damnamus in hac causa Manichæos, qui negant homini bono, ex libero arbitrio fuisse initium mali. Damnamus etiam Pelagianos, qui dicunt hominem malum sufficienter habere liberum arbitrium, ad faciendum præceptum bonum. Redarguuntur vtrique à Scriptura sancta, quæ illis dicit, Fecit Deus hominem rectum: his verò dicit, Si Filius vos liberauerit, verè liberi estis. *Gen. 1. 17 Ioh. 8, 36*

CAPVT X.

DE PRÆDESTINATIONE DEI, ET ELECTIONE SANCTORUM.

Deus elegit nos ex gratia. Eph. 1. 4. 2. Tim. 1. 9, 10

DEVS ab æterno prædestinauit vel elegit liberè & merâ suâ gratiâ, nullo hominum respectu, sanctos, quos vult saluos facere in Christo, juxta illud Apostoli, Deus elegit nos in ipso, antequam jacerentur fundamenta mundi. Et iterum, Qui saluos fecit nos, & vocauit vocatione sancta, non secundùm opera nostra, sed secundùm suum propositum & gratiam, quæ data quidem est nobis, per Christum Iesum, ante tempora æterna, sed palàm facta est nunc per apparitionem Seruatoris nostri Iesu Christi.

In Christo electi vel prædestinati sumus. 2. Cor. 13, 5

Ergo non sine medio, licet non propter vllum meritum nostrum, sed in Christo, & propter Christum, nos elegit Deus, vt qui jam sunt in Christo insiti per fidem, illi ipsi etiam sint electi, reprobi verò, qui sunt extra Christum: secundùm illud Apostoli, Vos ipsos tentate, num sitis in fide. Annon cognoscitis vosmetipsos, quòd Iesus Christus in vobis est? nisi sicuti reprobi estis.

Electi sumus ad finem certum. Eph. 1. 4. 5. 6

Denique electi sunt sancti in Christo, per Deum, ad finem certum, quem & ipsum exponit Apostolus & ait, Elegit nos in ipso, vt essemus sancti & irreprehensibiles coram illo per charitatem. Qui prædestinauit nos, vt adoptaret in filios per Iesum Christum, in sese, vt laudetur gloria gratiæ suæ.

Bene sperandum de omnibus. 2. Tim. 2. 19 Matth. 20, 16 Phil. 1, 3, 5, 6, 7.

Et quamvis Deus nôrit, qui sint sui, & alicubi mentio fiat paucitatis electorum, bone sperandum est tamen de omnibus, neque temerè reprobis quisquam est annumerandus. Paulus certè ad Philipp. Gratias ago,

as ago,inquit, pro omnibus vobis (loquitur autem de tota Ecclesia hilippensi) quòd veneritis in communionem Euangelij, persuasum abens, quòd is, qui cœpit opus bonum in vobis, perficiet, sicut juum est, vt hoc sentiam de vobis omnibus. Et cùm rogaretur Domiùs, An pauci sint, qui saluentur ? non respondet Dominus ac dicit, aucos aut plures fore seruandos, aut perdendos, sed hortatur potiùs, t quisque contendat ingredi, per portam arctam. Quasi dixerit, 'estrum non est de his curiosiùs inquirere, sed magis anniti, vt per ectam viam cœlum ingrediamini.

An pauci electi.
Luc. 13. 23. 24.

Proinde non probamus impias quorundam voces qui dicunt, Paui sunt electi, & cùm mihi non constet, an sim in illo paucorum nunero, genium meum non fraudabo. Alij dicunt, Si prædestinatus, vel lectus sum à Deo, nihil impediet me à salute certo jam definita, quicquid tandem designauero. Si verò sum de reproborum numero, nulla me vel fides vel pœnitentia juuabit: cùm definitio Dei mutari non possit. Itaque inutiles sunt doctrinæ & admonitiones omnes. Nam contra hos pugnat illud Apostoli: Oportet seruum Domini propenum esse ad docendum, erudientem eos, qui obsistunt, si quando det Deus illis pœnitentiam, ad agnoscendum veritatem, vt resipiscant à aqueo Diaboli, capti ab eo ad ejus volun tatem. Sed & Augustinus ostendit vtrumque esse prædicandum, & liberæ electionis prædestiationisque gratiam, & admonitiones & doctrinas salutares.

Quæ damnanda in hac causa.
2 Tim. 2. 24. 25. 26.
De bono perseuerantia, cap. 14. & seqq.

Improbamus itaque illos, qui extra Christum quærunt, An sint ab eterno electi ? Et quid ante omnem æternitatem de ipsis statuerit Deus ? Audienda est enim prædicatio Euangelii, eique credendum est: & pro indubitato habendum, si credis ac sis in Christo, electum te esse. Pater enim prædestinationis suæ æternam sententiam, sicut modò ex Apostolo exposuimus, in Christo nobis aperuit. Docendum ergo & considerandum ante omnia, quantus amor Patris erga nos in Christo nobis sit revelatus: audiendum quid nobis quotidie in Euangelio ipse Dominus prædicet, quomodo vocet & dicat, Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, ego vos reficiam. Si Deus dilexit mundum, vt vnigenitum dederit pro mundo, vt omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Item, Non est voluntas Patris, vt quisquam de his pusillis pereat. Christus itaque sit speculum, in quo prædestinationem nostram contemplemur. Satis perspicuum & firmum habebimus testimonium, nos in libro vitæ inscriptos esse, si communicauerimus cum Christo, & is in vera fide noster sit, nos ejus simus.

Non inanes admonitiones, quia salus electionis.
An simus electi?
2. Tim. 1. 9. 10
Matth. 11. 28
Ioh 3. 16
Matth. 18. 14

Consoletur nos in tentatione prædestinationis, quâ vix alia est periculosior, quòd promissiones Dei sunt vniuersales fidelibus, quòd ipse ait, Petite & accipietis. Omnis qui petit accipit. Quod denique cum vniuersa Dei Ecclesia oramus, Pater noster qui es in cœlis: & quòd Baptismo sumus insiti corpori Christi, & pascimur in Ecclesia, ejus carne & sanguine frequenter ad vitam æternam. His confirmati

Tentatio prædestinationis.
Matth. 7. 7. 8.
Matth. 6. 9
Gal. 3. 27.

cum timore & tremore, juxta præceptum Pauli, nostram salutem
Phil. 2, 12. operari jubemur.

CAPVT XI.

DE IESV CHRISTO VERO DEO ET HOMINE, VNICO MVNDI Saluatore.

Christus verus est Deus. Credimus præterea & docemus Filium Dei Dominum nostrum Iesum Christum ab æterno prædestinatum vel præordinatum esse, à Patre, Saluatorem mundi: credimúsque hunc esse genitum, non tantùm, cùm ex virgine Maria carnem assumpsit, nec tantùm, ante jacta fundamenta mundi, sed ante omnem æternitatem, & quidem
Esa. 53, 8. à Patre, ineffabiliter. Nam Isajas dixit, Generationem ejus quis enarrabit? Et Micheas, Et egressus ejus à diebus æternitatis. Nam & Iohannes in Euangelio dixit, In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum, &c. Proinde Filius est Patri juxta diuinitatem coæqualis & consubstantialis, Deus verus non nuncupatione, aut adoptione, aut vlla dignatione, sed substantia atque natura, sicut Iohannes Apostolus iterum dixit, Hic est verus Deus, & vita æterna. Et Paulus quoque, Filium, ait, constituit hæredem omnium, per quem & secula fecit: idem est splendor gloriæ & character substantiæ ejus, portans omnia verbo potentiæ suæ. Nam in Euangelio ipse quoque Dominus dixit, Pater glorifica tu me, apud temetipsum gloriâ, quam habui priusquam hic mundus esset, apud te. Nam & alibi in Euangelio scribitur, Iudæi quærebant occidere Iesum, quòd Patrem suum dixisset Deum, æqualem seipsum faciens Deo.

Mich. 5, 2. Ioh. 1, 1. Phil. 2, 6. 1. Ioh. 5, 20. Hebr. 1. 2. 3. Ioh. 17, 5. Ioh. 5, 18.

Hæres. Abominamur ergo Arrij & omnium Arrianorum impiam contra Filium Dei doctrinam, imprimis verò Michaëlis Serueti Hispani, & Seruetanorum omnium blasphemias, quas contra Dei Filium Satan per illos, veluti ex inferis hausit & in orbem audacissimè & impiissimè dispergit.

Christus verus homo, veram habens carnem. Eundem quoque æterni Dei æternum Filium credimus & docemus hominis factum esse Filium, ex semine Abrahæ atque Dauidis, non ex viri coitu, quod Hebion dixit, sed conceptum purissimè ex Spiritu sancto, & natum ex Maria semper virgine: sicut diligenter nobis historia explicat Euangelica. Et Paulus ait, Nullibi Angelos assumit, sed semen Abrahæ. Iohannes item Apostolus, Qui non credit Iesum Christum in carne venisse, ex Deo non est. Caro ergo Christi, nec phantastica fuit, nec cœlitus allata, sicuti Valentinus & Martion somniabant. Præterea anima fuit Domino nostro Iesu Christo non absque sensu & ratione, vt Apollinaris sentiebat, neque caro absque anima

Matth. 1, 1. v. 18. Luc. 1, 34. 35. Heb. 2. 16. 1. Ioh. 4, 3. Luc. 24. 39. Anima in Christo rationalis.

anima,vt Eunomius docebat,sed anima cum ratione sua,& caro cum sensibus suis, per quos sensus, veros dolores tempore passionis suæ sustinuit: sicuti & ipse testatus est, & dixit, Tristis est anima mea vsque ad mortem Et,nunc anima mea turbata est,&c.

Matth. 26. 38 Ioh.12. 27

Agnoscimus ergo in vno atque eodem Domino nostro Iesu Christo, duas naturas, diuinam & humanam: & has ita dicimus conjunctas vel vnitas esse, vt absorptæ, aut confusæ, aut immixtæ non sint: sed saluis potiùs & permanentibus naturarum proprietatibus,in vna persona,vnitæ vel conjunctæ:ita vt vnum Christum Dominum,non duos veneremur:vnum,inquam,verum Deum & hominem,juxta diuinam naturam Patri , juxta humanam verò nobis hominibus consubstantialem,& per omnia similem,peccato excepto.Etenim,vt Nestorianum dogma ex vno Christo duos faciens, & vnionem personæ dissoluens, abominamur:ita Eutychetis & Monothelitarum vel Monophysicorum vesaniam, expungentem naturæ humanæ proprietatem,execramus penitus.

Duæ in Christo naturæ.

Non duo,sed vnus Christus.

Heb.4,15

Sectæ.

Ergo minimè docemus naturam in Christo diuinam passam esse, aut Christum secundùm humanam naturam adhuc esse in hoc mundo,adeóque esse vbique.Neque enim vel sentimus, vel docemus veritatem corporis Christi à clarificatione desiisse,aut deificatam,adeóque sic deificatam esse,vt suas proprietates,quoad corpus & animam, deposuerit,ac prorsus in naturam diuinam abierit,vnáque duntaxat substantia esse cœperit. Et proinde Schvvenkfeldij similiúmque leptologorum inargutas argutias, intricatas, obscurásque,& parùm sibi constantes hac de re dissertationes,haudquaquam probamus aut recipimus,neque Schvvenkfeldiani sumus.

Natura Christi diuina non est passa,nec humana est vbique.

Sectæ.

Præterea credimus Dominum nostrum Iesum Christum, verè passum & mortuum esse,pro nobis,sicut Petrus ait,carne. Abominamur Iacobitarum & omnium Turcarum, passionem Domini execrantium , impiissimam vesaniam. Interim non negamus & Dominum gloriæ,juxta verba Pauli,crucifixum esse pro nobis. Nam communicationem idiomatum,ex Scripturis petitam, & ab vniuersa vetustate in explicandis componendísque Scripturarum locis in speciem pugnantibus, vsurpatam, religiosè & reuerenter, recipimus & vsurpamus.

Verè passus est Dominus noster.

1. Pet.3,18. cap.4.1

1.Cor.2,8.

Communicatio idiomatum.

Credimus & docemus , eundem Dominum nostrum Iesum Christum vera sua carne,in qua crucifixus & mortuus fuerat,à mortuis resurrexisse, & non aliam pro sepulta excitâsse, aut spiritum pro carne suscepisse, sed veritatem corporis retinuisse. Ergo dum discipuli ejus arbitrarentur se Domini spiritum videre , exhibet eis manus atque pedes, stigmatibus vtique clauorum & vulnerum notatas , & addit, Aspicite manus meas & pedes meos: quia ego ipse sum. Contrectate me & videte:quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut videtis me habere.

Vera Christi ex mortuis resurrectio.

Luc.24,37. 39

In eadem illa carne sua credimus ascendisse Dominum nostrum

Vera in cælos

Christi ascensio. Eph. 4.10. Ioh. 14.2. Act. 3.21.

Iesum Christum, supra omnes cœlos aspectabiles, in ipsum cœlum supremum, sedem videlicet Dei & beatorum, ad dexteram Dei Patris, quæ, etsi & gloriæ maiestatísque consortium æquale significet, accipitur tamen & pro loco certo, de quo in Euangelio loquens Dominus, dicit, se abiturum & suis paraturum locum. Sed & Apostolus Petrus, Oportet Christum, inquit, cœlum accipere, vsque ad tempus restitutionis omnium.

Christi reditus ad iud. Dan. 12. 2. Thess. 2.8.

Ex cœlis autem idem ille redibit in iudicium, tum, quando summa erit in mundo conscleratio, & Antichristus corrupta religione vera, superstitione, impietatéque omnia oppleuit, & sanguine, atque flamma Ecclesiam crudeliter vastauit. Redibit autem Christus asserturus suos, & abolíturus aduentu suo Antichristum, iudicaturúsque viuos & mortuos.

Resurrectio mortuorum. 1. Cor. 15.51. 52. 1. Thess. 4. 17. Matth. 25. 41. 2. Thess. 1.8. 2. Pet. 3.7. Secta.

Resurgent enim mortui, & qui illa die (quæ omnibus incognita est creaturis) superstites futuri sunt, mutabuntur in momento oculi, fidelésque omnes vnà obuiam Christo rapientur in aëra, vt inde cum ipso ingrediantur in sedes beatas sine fine victuri. Increduli verò vel impij descendent cum dæmonibus ad tartara, in sempiternum arsuri, atque ex tormentis nunquam liberandi.

Marc. 9. 44, 48.

Damnamus ergo omnes negantes veram carnis resurrectionem: aut qui cum Iohanne Hierosolymitano, contra quem scripsit Hieronymus, non rectè sentiunt de clarificatis corporibus. Damnamus eos, qui senserunt & dæmonas & impios omnes aliquando seruandos, & pœnarum finem futurum. Simpliciter enim pronunciauit Dominus, Ignis eorum nunquam extinguitur, & vermis eorum non moritur. Damnamus præterea Iudaica somnia, quòd ante iudicij diem aureum in terris sit futurum seculum, & pij regna mundi occupaturi, oppressis suis hostibus impijs. Nam Euangelica veritas Matth. 24. & 25. Luc. item 18. & Apostolica doctrina 2. Thess. 2. & in 2. ad Timoth. 3. & 4. capite, longè aliud perhibere inueniuntur.

Fructus mortis & resurrectionis Christi. Rom. 3.10. & 4.25, c. 10. 9. Ioh. 6.39, 40.47. cap. 11.25, 26. 1. Cor. 15.51. cap. 1.30. Col. 1.19, 20. cap. 2.9.

Porrò passione & morte sua, omnibúsque adeò, quæ à suo in carne aduentu, nostrâ causâ fecit, & pertulit, reconciliauit omnibus fidelibus Dominus noster Patrem cœlestem, expiauit peccatum, exarmauit mortem, condemnationémque & inferos confregit, ac resurrectione sua ex mortuis, vitam immortalitatémque reduxit, ac restituit. Ipse enim est iustitia nostra, vita & resurrectio, denique plenitudo & absolutio fidelium omnium, salúsque & sufficientia abundantissima. Apostolus enim, Sic placuit Patri, inquit, omnem in ipso habitare plenitudinem, & in ipso estis completi.

Iesum Christum vnicum esse mundi Saluatorem, & Messiam verum & expectatum. Ioh. 10.1. v. 7.

Docemus enim ac credimus hunc Iesum Christum, Dominum nostrum, vnicum & æternum, generis humani, adeóque totius mundi esse Seruatorem, in quo per fidem seruati sint, quotquot ante Legem, sub Lege, & sub Euangelio saluati sunt, & quotquot adhuc in finem vsque seculi saluabuntur. Nam ipse Dominus in Euangelio dicit, Qui non intrat per ostium in stabulum ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est & la-

ſt & latro. Ego ſum oſti umouium. Item alibi in eodem Euangelio, *Ioh 8.56*
ıbraham vidit diem m eum, & gauiſus eſt. Sed & Petrus Apoſtolus, *Act. 4.12*
Non eſt in quoquam alio, inquit, niſi in Chriſto ſalus. Neque aliud nomen eſt, ſub cœlo, datu m inter homines, in quo oporteat nos ſaluos fieri. Credimus ergo per gratiam Domini Ieſu Chriſti nos ſeruatum iri, ſicuti & patres noſtros. *Act. 15.11* Nam & Paulus ait, Omnes patres noſtros eandem eſcam ſpiritualem ediſſe, & omnes eundem potum ſpiritualem bibiſſe: *1. Cor. 10. 3.4* bibiſſe autem de ſpirituali ipſos conſequente Petra, Petram verò Chriſtum fuiſſe. Ideóque legimus & Iohannem dixiſſe, Chriſtum eſſe agnum illum, qui occiſus ſit ab origine mundi: & Baptiſtam teſtatum, Chriſtum eſſe agnum illum Dei, qui tollat peccatum mundi. *Apoc. 13. 8.* *Ioh. 1.29.*

Vnde pleno ore profitemur & prædicamus, Ieſum Chriſtum vnicum eſſe mundi Redemptorem & Saluatorem, Regem & Pontificem maximum, Meſsiam verum & expectatum illum in quam ſanctum benedictum, quem omnes Legis typi & vaticinia Prophetarum præfigurârint atque promiſerint: Deus autem præſtiterit ac miſerit illum nobis, vt alius porrò non ſit vllus nobis, expectandus. *Chriſtus verus Meſsias.* Nec reſtat jam aliud, quàm vt omnes omnem gloriam Chriſto tribuamus, in ipſum credamus, & in ipſo ſolo acquieſcamus, omnibus alijs vitæ præſidijs ſpretis atque abiectis. Nam gratiâ Dei exciderunt, & Chriſtum inanem ſibi reddunt, quotquot ſalutem in alia re vlla, quàm, in vno Chriſto quærunt. *Galat. 5.4.*

Et vt paucis multa huius cauſæ dicamus, quæcunque de incarnationis Domini noſtri Ieſu Chriſti miſterio, definita ſunt ex Scripturis ſanctis, & comprehenſa Symbolis ac ſententijs quatuor primarum & præſtantiſsimarum Synodorum, celebratarum, Niceæ, Conſtantinopoli, Epheſi, & Chalcedone, vnâ cum beati Athanaſij Symbolo, & omnibus his ſimilibus Symbolis, credimus corde ſyncero, & ore libero ingenuè profitemur, condemnantes omnia his contraria. *Symbola quatuor Conciliorum recepta.*

Atque ad hunc modum retinemus inuiolatam ſiue integram fidem Chriſtianam, orthodoxam atque catholicam: ſcientes Symbolis prædictis nihil contineri, quod non ſit conforme verbo Dei, & prorſus faciat ad ſynceram fidei explicationem. *Fidem orthodoxam & catholicam, illibatam retinemus.*

CAPVT XII.

DE LEGE DEI.

Docemus Lege Dei, exponi nobis voluntatem Dei, quid nobis fieri velit aut nolit, quid bonum & iuſtum, quidve malum ſit & iniuſtum. *Lege Dei exponitur nobis voluntas Dei.* Bonam igitur & ſanctam confitemur eſſe Legem. Et hanc quidem aliàs digito Dei inſcriptam

Lex naturæ. Iere. 31. 33. Rom. 2. 15. Lex Mosis in duabus tabulis. Exod. 31. 18.

esse in corda hominum, vocarique Legem naturæ, aliàs autem digito insculptam esse, in tabulas Mosis geminas, & libris Mosis copiosiùs expositam. Distinguimus illam perspicuitatis gratiâ, in moralem, quæ comprehenditur Decalogo, vel geminis tabulis, & per Mosis libros expositis, in ceremonialem item, quæ de ceremoniis cultúque Dei constituit, & in judicialem, quæ versatur circa politica atque œconomica.

Plenissima & absolutissima est Lex. Deut. 4. 2.

Credimus hac Dei Lege omnem Dei voluntatem, & omnia præcepta necessaria, ad omnem vitæ partem, plenissimè tradi. Alioqui enim non vetuisset Dominus, huic Legi nihil, vel addi, vel adimi: non præcepisset rectâ ad hanc incedi, neque in dextram vel sinistram deflexo itinere, declinare.

Cur data sit Lex?

Docemus Legem hanc non datam esse hominibus, vt ejus justificentur obseruatione: sed vt ex ejus indicio, infirmitatem potiùs, peccatum, atque condemnationem agnoscamus, & de viribus nostris desperantes, conuertamur ad Christum in fide. Apertè enim Apostolus, Lex iram, ait, operatur. Et per Legem agnitio peccati. Et si data fuisset Lex, quæ posset justificare, vel viuificare, verè ex Lege esset justitia: sed conclusit Scriptura (Legis nimirum) omnia sub peccatum, vt promissio ex fide Iesu, daretur credentibus. Itaque Lex Pædagogus noster ad Christum fuit, vt ex fide justificaremur. Neque verò potuit aut potest vlla caro Legi Dei satisfacere, & hanc adimplere, ob imbecillitatem in carne nostra, ad extremum vsque spiritum, in nobis hærentem aut remanentem. Rursus enim Apostolus: Quod Lex præstare non poterat, inquit, quia imbecillis erat per carnem, hoc Deus, proprio Filio misso sub specie carnis peccato obnoxiæ, præstitit. Idcirco Christus est perfectio Legis & adimpletio nostra, qui vt execrationem Legis sustulit, dum factus est pro nobis maledictio, vel execratio, ita communicat nobis per fidem, adimpletionem suam, nobisque ejus imputatur justitia & obedientia.

Rom. 4. 15. cap. 3. 20. Gal. 3. 21. 22. Gal. 3. 24. Caro non implet. Rom. 8. 3. Rom. 10. 4. Galat. 3. 13.

Quatenus Lex abrogata. Rom. 6. 14.

Hactenus itaque abrogata est Lex Dei, quatenus nos ampliùs non damnat, nec iram in nobis operatur. Sumus enim sub gratia, & non sub Lege. Præterea impleuit Christus omnes legis figuras. vnde vmbræ cesserunt, corpore adueniente, vt jam in Christo & veritatem habeamus & omnem plenitudinem. Attamen Legem non ideo fastidientes rejicimus. Meminimus enim verborum Domini, dicentis, Non veni Legem & Prophetas soluere, sed implere. Scimus Lege nobis tradi formulas virtutum atque vitiorum. Scimus scripturam Legis, si exponatur per Euangelium, Ecclesiæ esse vtilem, & idcirco ejus lectionem non exterminandam esse, ex Ecclesia. Licèt enim velo obtectus fuerit Mosis vultus, Apostolus tamen perhibet, velum per Christum tolli atque aboleri.

Matth. 5. 17. 2. Cor. 3. 14.

Secta.

Damnamus omnia, quæ Hæretici veteres & neoterici contra Legem Dei docuerunt.

CAPUT

CAPVT XIII.

DE EVANGELIO IESV CHRISTI, DE PROMISSIONIBVS ITEM, Spiritu & Litera.

EVangelium quidem opponitur Legi. Nam Lex iram operatur & maledictionem annunciat, Euangelium verò gratiam & benedictionem prædicat. Sed & Iohannes dicit, Lex per Mosen data est, gratia & veritas per Iesum Christum exorta est: nihilominus tamen certissimum est eos, qui ante Legem & sub Lege fuerunt, non omnino destitutos fuisse Euangelio. Habuerunt enim promissiones Euangelicas insignes, quales hæ sunt, Semen mulieris conculcabit caput serpentis. In semine tuo benedicentur omnes gentes. Non auferetur sceptrum de Iuda, nisi priùs venerit Silo. Prophetam excitabit Dominus de medio fratrum, &c.

Veteres habuerunt promissiones Euangelicas. *Rom. 4. 15. Deut 27. 26. Ioh. 1, 17.* *Gen 3. 15. cap. 22 18. cap. 49. 10. Deut. 18 18.*

Et quidem agnoscimus Patribus duo fuisse promissionum genera, sicuti & nobis reuelata. Aliæ enim erant rerum præsentium, vel terrenarum, quales sunt promissiones de terra Chanaan, de victorijs; & quales hodie adhuc sunt de pane quotidiano. Aliæ verò erant tunc, & sunt etiam nunc, rerum cœlestium & æternarum, gratiæ videlicet diuinæ, remissionis peccatorum, & vitæ æternæ, per fidem in Iesum Christum. Habuerunt autem Veteres non tantùm externas vel terrenas, sed spirituales etiam cœlestésque promissiones, in Christo. Nam de salute, ait Petrus, exquisierunt & scrutati sunt Prophetæ, qui de ventura in nos gratia vaticinati sunt, &c. vnde & Paulus Apostolus dixit, Euangelium Dei ante promissum esse per Prophetas Dei, in Scripturis sanctis, Inde nimirum claret, Veteres non prorsus destitutos fuisse omni Euangelio.

Promissiones duplices. *Habuerunt Patres etiã promissiones spirituales, non tantùm carnales.* *1. Pet. 1. 10. Rom. 1. 2.*

Et quamvis ad hunc modum Patres nostri in scripturis Prophetarum habuerint Euangelium, per quod & salutem in Christo, per fidem consequuti sunt, Euangelium tamen propriè illud dicitur lætum & felix nuncium, quo nobis primùm per Iohannem Baptistam, deinde per ipsum Christum Dominum, postea per Apostolos ejus, Apostolorúmque successores prædicatum est mundo, Deum iam præstitisse, quod ab exordio mundi promisit, ac misisse, imò donauisse nobis Filium vnicum, & in hoc reconciliationem cum Patre, remissionem peccatorum, omnem plenitudinem, & vitam æternam. Historia ergo descripta à quatuor Euangelistis, explicans, quomodo hæc sint facta vel adimpleta à Christo, quæ docuerit & fecerit Christus: & quòd in ipso credentes omnē habent plenitudinem rectè nuncupatur

Euangelium propriè quid.

Euangelium. Prædicatio item & ſcriptura Apoſtolica, quâ nobis exponunt Apoſtoli, quomodo nobis à Patre datus ſit Filius, & in hoc vitæ ſalutiſq; omnia, rectè dicitur doctrina Euangelica, ſic vt ne hodie quidem, ſi ſyncera ſit, appellationem tam præclaram amittat.

De ſpiritu & litera. 2. Cor. 3. 6. 8.

Illa ipſa Euangelij prædicatio, nuncupatur item ab Apoſtolo ſpiritus & miniſterium ſpiritus, eò quòd efficax & viua fiat per fidem in auribus, imò cordibus credentium per Spiritum ſanctum illuminantem. Nam Litera quæ opponitur ſpiritui, ſignificat quidem omnem rem externam, ſed maximè doctrinam Legis, ſine ſpiritu & fide in animis, non viua fide credentium, operantem iram, & excitantem peccatum. Quo nomine & miniſterium mortis ab Apoſtolo nuncupatur, Huc enim illud Apoſtoli pertinet, Litera occidit, ſpiritus viuificat.

v. 7. v. 6.

Secta.

Et Pſeudoapoſtoli prædicabant Euangelium; Lege admixta, corruptum, quaſi Chriſtus ſine Lege non poſſit ſeruare. Quales fuiſſe dicuntur Hebionæi ab Hebione Hæretico deſcendentes, & Nazaræi, qui & Minæi antiquitus vocabantur. Quos omnes nos damnamus, purè prædicantes Euangelium, docenteſque per Spiritum ſolùm, & non per Legem juſtificari credentes. De qua re mox ſequetur, ſub titulo Iuſtificationis, copioſior expoſitio.

Euangelij doctrina non eſt noua, ſed vetuſtiſſima doctrina. Ier. 31. 31.

Et quamvis Euangelij doctrina collata cum Phariſæorum doctrina Legis, viſa ſit, cùm primùm prædicaretur per Chriſtum, noua eſſe doctrina, quòd & Ieremias de nouo Teſtamento vaticinatus ſit, reuera tamen illa, non modò vetus erat, & eſt adhuc (nam noua dicitur & hodie à Papiſtis, collata cum doctrina jam Papiſtarum recepta) vetus doctrina, ſed omnium in mundo antiquiſſima. Deus enim ab æterno prædeſtinauit mundum ſeruare per Chriſtum, & hanc ſuam prædeſtinationem & conſilium ſempiternum aperuit mundo per Euangelium. Vnde claret, religionem doctrinámq; Euangelicam, inter omnes, quotquot fuerunt vnquam, ſunt, atque erunt, omnium eſſe antiquiſſimam. Vnde dicimus, omnes eos errare turpiter, & indigna æterno Dei conſilio loqui, qui Euangelicam doctrinam & religionem, nuncupant nuper exortam, & vix triginta annorum fidem. In quos competit illud Iſaiæ Prophetæ, Væ his, qui dicunt malum eſſe bonum, & bonum malum, qui ponunt tenebras lucem, & lucem tenebras, amarum dulce, & dulce amarum.

2. Tim. 1. 9.

Iſa. 5. 20

CAPVT

Caput XIV.

De poenitentia et conversione Hominis.

Habet Euangelium conjunctam sibi doctrinam de pœnitentia. Ita enim dixit in Euangelio Dominus, Oportet prædicari in nomine meo pœnitentiam & remissionem peccatorum in omnes gentes. Per pœnitentiam autem intelligimus mens in homine peccatore resipiscentiam, verbo Euangelij & Spiritu ncto excitatam, fidéque vera acceptam, quâ protinus homo peccar, agnatam sibi corruptionem peccatáque omnia sua, per verbum ei accusata, agnoscit, ac de his ex corde dolet, eadémque coram eo, non tantum deplorat & fatetur ingenuè cum pudore, sed etiam im indignatione execratur, cogitans jam sedulò de emendatione, perpetuo innocentiæ virtutúmque studio, in quo sese omnibus ebus vitæ reliquis, sanctè exerceat. Et hæc quidem est vera pœnintia, syncera nimirum ad Deum & omne bonum conuersio, sedula rò à Diabolo & ab omni malo auersio. *Luc 14.47* *Pœnitentia quid.* *Pœnitentia est vera ad Deum conuersio.*

Disertè verò dicimus hanc pœnitentiam merum esse Dei donum, non virium nostrarum opus. Iubet enim Apostolus fidelem Minium diligenter erudire obsistentes veritati, si quando Deus his det enitentiam ad agnoscendum veritatem. *Pœnitentia donum Dei. 2.Tim.2.25*

Iam verò peccatrix illa Euangelica, quæ lacrymis rigat pedes Domini, ac Petrus amarè flens deploránsque Domini sui abnegationem, anifestè ostendunt, qualis esse debeat pœnitentis animus, seriò de-orans commissa peccata. *Dolet de peccatis commissis. Luc 7.38. Matth.26.75*

Sed & filius ille concoctor & Publicanus ille in Euangelio, cum arisæo collatus, præeunt nobis formulis accommodatissimis pecta nostra Deo confitendi. Ille dicebat, Pater peccaui in cælum & com te, jam non sum dignus vocari filius tuus, fac me sicut vnum de ercenariis tuis: Hic verò non audens eleuare oculos in cœlum, pes sum tundendo, clamabat, Deus propitius esto mihi peccatori. ec dubitamus illos in gratiam à Deo esse receptos. Etenim Iohan Apostolus, Si confiteamur peccata nostra, inquit, fidelis est, & jus, vt remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniitate. Si dixerimus, non peccauimus, mendacem facimus eum, & mo ejus non est in nobis. *Confitetur peccata Deo Luc 15.18.19* *Luc 18.13* *1.Ioh.1.9.10*

Credimus autem hanc confessionem ingenuam, quæ soli Deo fit, priuatim inter Deum & peccatorem, vel palàm in Templo, vbi neralis illa peccatorum confessio recitatur, sufficere, nec necessa- *Sacerdotalis confessio & absolutio.*

rium esse ad remissionem peccatorum consequendam, vt quis peccata sua confiteatur Sacerdoti, susurrando in aures ipsius, vt vicissim cum impositione manuum ejus, audiat ab ipso absolutionem: quòd ejus rei nec præceptum vllum, nec exemplum extet in Scripturis sanctis. Dauid protestatur & ait, Delictum meum cognitum tibi feci, & injustitiam meam non abscondi. Dixi confitebor contra me injustitiam meam Domino: & tu remisisti impietatem peccati mei. Sed & Dominus orare nos docens, simul & confiteri peccata, dixit, Sic orabitis: Pater noster: qui es in cœlis, remitte nobis debita nostra sicut & nos remittimus debitoribus nostris. Necesse est ergo, vt Deo Patri nostro confiteamur peccata nostra, & cum proximo nostro, si ipsum offendimus, redeamus in gratiam. De quo confessionis genere loquens Iacobus Apostolus, Confitemini, inquit, alij aliis peccata vestra. Si quis verò peccatorum mole & tentationibus perplexis oppressus, velit consilium, institutionem & consolationem priuatim, vel à Ministro Ecclesiæ, aut aliquo fratre, in Lege Dei docto, petere, non improbamus. Quemadmodum & generalem & publicam illam in Templo ac cœtibus sacris recitari solitam (cujus & superiùs meminimus) peccatorum confessionem, vtpote Scripturis congruam, maximè approbamus.

Psal. 32.5

Matth. 6, 12

Iac. 5, 16

De clauibus regni cœlorum.

De Clauibus regni Dei, traditis à Domino Apostolis, multa admiranda garriunt, & ex his cudunt enses, lanceas, sceptra & coronas, plenámque in maxima regna, denique in animas & corpora potestatem. Nos simpliciter, judicantes secundùm verbum Domini, dicimus omnes Ministros legitimè vocatos, habere & exercere claues vel vsum clauium, cùm Euangelium annunciant, id est, populum suæ fidei creditum docent, hortantur, consolantur & increpant, inque disciplina retinent. Ita enim regnum cœlorum aperiunt obsequentibus, & inobsequentibus claudunt.

Aperire & claudere

Has claues promisit Apostolis Dominus, Matth. 16. & præstitit Ioh. 20. Marc. 16. & Luc. 24. dum ablegat discipulos, & jubet eos vniuerso mundo prædicare Euangelium, & condonare peccata. Apostolus in Epist. ad Cor. dicit, Dominum Ministris dedisse reconciliationis ministerium: & quale hoc sit, mox explicat & ait, Sermonem vel doctrinam reconciliationis. Et adhuc clariùs sua illa exponens, addit, Ministros Christi, nomine Christi fungi legatione, tanquam ipso Deo, per Ministros adhortante populos, vt reconcilientur Deo, nimirum per fidelem obedientiam. Exercent ergo claues, cùm suadent fidem & pœnitentiam. Sic illi reconciliant Deo. Sic remittunt peccata. Sic aperiunt regnum cœlorum, & credentes introducunt: multùm distantes ab istis, de quibus dixit in Euangelio Dominus, Væ vobis legisperitis, quia tulistis clauem scientiæ, ipsi non introiistis, & eos qui introibant, vetuistis.

Reconciliationis ministerium.
Marc. 28.
Marc. 16. 15.
Luc 24. 47.
2 Cor. 5. 18.
v. 19.
v. 20.

Ministri remittunt peccata.
Luc 11, 52

Ritè itaque & efficaciter Ministri absoluunt, dum Euangelium Christi, & in hoc remissionem peccatorum, quæ singulis promittitur fidelibus,

Quomodo Ministri absoluant.

fidelibus, sicuti & singuli sunt baptizati, prædicamt, & ad singulos peculiariter pertinere testantur. Nec putamus absolutionem hanc efficaciorem fieri, per hoc, quòd in aurem alicui, aut super caput alicujus singulariter immurmuratur. Censemus tamen sedulò annunciandam esse hominibus remissionem peccatorum, in sanguine Christi, admonendósque singulos, quòd ad ipsos pertineat remissio peccatorum.

Cæterum quàm vigilantes sedulósque oporteat esse pœnitentes in studio vitæ nouæ, & in conficiendo vetere & excitando nouo homine, docent nos exempla Euangelica. Dominus enim ad paralyticum, quem sanauerat, dicit, Ecce sanus factus es, ne posthac pecces, ne quid deterius tibi contingat. Ad adulteram liberatam idem dixit, Vade, & ne posthac peccaueris. Quibus sanè verbis non significauit fieri posse, vt homo aliquando non peccet, dum adhuc in hac carne viuit, sed vigilantiam accuratúmque studium commendat, vt modis, inquam, omnibus annitamur, & precibus à Deo petamus, ne relabamur in peccata, ex quibus veluti resurreximus, & ne vincamur à carne, mundo, & Diabolo. Zacchæus Publicanus in gratiam receptus à Domino, clamat in Euangelio, Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus, & si quem defraudaui, reddo quadruplum. Ad eundem ergo modum prædicamus restitutionem & misericordiam, adeóque eleemosynam, verè pœnitentibus esse necessariam: & in vniuersum Apostoli verbis hortamur omnes ac dicimus, Ne regnet peccatum in mortali vestro corpore, vt obediatis ei per cupiditates ejus: neque accommodetis membra vestra arma injustitiæ peccato, sed accommodetis vosmetipsos Deo, velut ex mortuis viuentes, & membra vestra arma justitiæ Deo.

Sedulitas in innouatione vitæ.

Ioh. 5, 14

Ioh. 8, 11

Luc 19, 8

Rom. 6, 12, 13

Proinde damnamus omnes impias quorundam, Euangelica prædicatione abutentium, voces, & dicentium, Facilis est ad Deum reditus. Christus expiauit omnia peccata. Facilis est peccatorum condonatio, Quid ergo peccare nocebit? Nec magnopere curanda est pœnitentia, &c.

Errores.

Docemus interim semper, & omnibus peccatoribus aditum patere ad Deum, & hunc omnia, omnibus fidelibus condonare peccata, excepto vno illo peccato, in Spiritum sanctum. Ideóque damnamus & veteres & nouos Nouatianos, atque Catharos. Damnamus imprimis lucrosam Papæ de pœnitentia doctrinam, & contra Simoniam ejus, Simoniacásque ejus indulgentias, illud vsurpamus Simonis Petri judicium, Pecunia tua tecum sit in perditionem: quoniam donum Dei existimasti parari pecuniis. Non est tibi pars, neque sors in ratione hac. Cor enim tuum non est rectum coram Deo. Improbamus item illos, qui suis satisfactionibus existimant se pro commissis satisfacere peccatis. Nam docemus, Christum vnum, morte vel passione sua, esse omnium peccatorum satisfactionem, propitiationem vel expiationem: interim tamen, quod & ante diximus, mortificationem

Mar. 3, 28, 29. Matth. 12, 31. 1. Ioh. 5, 16. Secta.

Indulgentiæ Papales. Act. 8, 20, 21

Satisfactiones. Ies. 53, 5. 1 Cor 1, 30. 1. Ioh. 2, 2

carnis vrgere non definimus: addimus tamen hanc non obtrudendam esse Deo superbè pro peccatorum satisfactione, sed præstandam humiliter, pro ingenio filiorum Dei, vt obedientiam nouam, gratitudinis, ergò pro consequuta, per mortem & satisfactionem Filij Dei, liberatione, & plenaria satisfactione.

CAPVT XV.
DE VERA FIDELIVM IVSTIFICATIONE.

Iustificare quid. IVSTIFICARE significat Apostolo in disputatione de Iustificatione, peccata remittere, à culpa & pœna absoluere, in gratiam recipere, & justum pronunciare. Etenim ad Rom. dicit Apostolus, Deus est qui justificat, quis ille qui condem- *Rom. 8. 33. 34* net? Opponuntur justificare & condemnare. Et in Actis Apost. dicit *Act. 13. 38. 39* Apostolus, Per Christum annunciatur nobis remissio peccatorum: & ab omnibus, à quibus non potuistis per Legem Mosis justificari, per hunc, omnis qui credit, justificatur. Nam in Lege quoque & Prophetis legimus, Si lis fuerit orta inter aliquos, & venerint ad ju- *Deut. 25. 1* dicium, judicent eos judices, justificentque justum, & impient vel *Isa. 5. 23* condemnent impium. Et Isaias: Væ illis qui justificant impium pro muneribus.

Iustificamur propter Christum. Certissimum est autem omnes nos esse naturâ peccatores & impios, ac coram tribunali Dei conuictos impietatis & reos mortis: justificari autem, id est, absolui à peccatis & morte, à judice Deo, solius Christi gratiâ, & nullo nostro merito aut respectu. Quid enim aper- *Rom. 3. 23. 24.* tius, quàm quod Paulus dixit? Omnes peccauerunt, & destituuntur gloriâ Dei. Iustificantur autem gratis, per illius gratiam, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu.

Imputatiua justitia. 2. Cor. 5. 19. Rom. 4. 25 Etenim Christus peccata mundi in se recepit & sustulit, diuinæque justitiæ satisfecit. Deus ergo propter solũ Christũ passum & resuscitatum, propitius est peccatis nostris, nec illa nobis imputat, imputat autem justitiam Christi pro nostra: ita vt jam simus non solùm mundati à peccatis & purgati, vel sancti, sed etiam donati justitia Christi, adeóque absoluti à peccatis, morte vel condemnatione, justi denique ac hæredes vitæ æternæ. Propriè ergo loquendo, Deus solus nos justificat, & duntaxat propter Christum justificat, non imputans nobis peccata, sed imputans ejus nobis justitiam.

Iustificamur per solam fidem. Quoniam verò nos justificationem hanc recipimus, non per vlla opera, sed per fidem in Dei misericordiam & Christum, ideò docemus & credimus cum Apostolo, hominem peccatorem justificari sola fide in Christum, non Lege, aut vllis operibus. Dicit enim Apostolus, *Rom. 3. 28* Arbitramur fide justificari hominem absque operibus Legis. Item, Si

Abraham

Abraham ex operibus justificatus fuit, habet quod glorietur, sed non apud Deum. Quid enim Scriptura dicit? Credidit Abraham Deo, & imputatum est ei ad justitiam. At ei qui non operatur, sed credit in eum, qui justificat impium, imputatur fides sua ad justitiam. Et iterum, Gratiâ estis seruati per fidem, idque non ex vobis, Dei donum est. Non ex operibus, ne quis glorietur, &c. Ergo quia fides Christum, justitiam nostram recipit, & gratiæ Dei in Christo omnia tribuit, ideò fidei tribuitur justificatio, maximè propter Christum, & non ideò, quia nostrum opus est. Donum enim Dei est. Rom. 4. 2. 3. 4. 5. Gen. 15. 6. Ephes. 2. 8. 9

Cæterum nos Christum fide recipere multis ostendit Dominus, apud Iohannem, vbi pro credere ponit manducare, & pro manducare, credere. Nam sicut manducando cibum recipimus, ita credendo participamus Christo. Itaque justificationis beneficium non partimur, partim gratiæ Dei, vel Christo, partim nobis, aut dilectioni operibúsve, vel merito nostro, sed in solidum gratiæ Dei in Christo per fidem tribuimus. Sed & non possent Deo placere dilectio & opera nostra, si fierent ab injustis: proinde oportet nos priùs justos esse, quàm diligamus, aut faciamus opera justa. Iusti verè efficimur, quemadmodum diximus, per fidem in Christum, merâ gratiâ Dei, qui peccata nobis non imputat, sed iustitiam Christi, adeóque fidem in Christum ad justitiam nobis imputat. Apostolus præterea apertissimè dilectionem deriuat ex fide, dicens, Finis præcepti est charitas, ex puro corde, conscientia bona, & fide non ficta. Fide recipimus Christum. Ioh. 6. 27. 47. 58 Iustificatio non tribuitur partim Christo vel fidei partim nobis. 1. Tim. 1. 5.

Quapropter loquimur in hac causa, non de ficta fide, de inani & otiosa, aút mortua, sed de fide viua, viuificantéque, quæ propter Christum, qui vita est & viuificat, quem comprehendit, viua est & dicitur, ac se viuam esse viuis declarat operibus. Nihil itaque contra hanc nostram doctrinam pugnat Iacobus ille, qui de fide loquitur inani & mortua, quàm quidam jactabant, Christum autem intra se viuentem per fidem non habebant. Idem ille dixit, opera iustificare, non contradicens Apostolo (rejiciendus alioqui) sed ostendens Abrahamum viuam iustificantémque fidem suam declarauisse, per opera. Id quod omnes pij faciunt, qui tamen soli Christo, nullis suis operibus fidunt. Iterum enim Apostolus dixit, Viuo jam non ego, sed viuit in me Christus. Vitam autem, quam nunc viuo in carne, per fidem viuo Filij Dei, qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me. Non aspernor gratiam Dei. Nam si per Legem est justitia: igitur Christus frustrà mortuus est, &c. Confertur Iacobus cum Paulo. Iac. 2. 24. 25 Gal. 2. 20. 21

CAPVT XVI.

DE FIDE, ET BONIS OPERIBVS, EORVMQVE MERCEDE, ET MERITO Hominis.

Fides quid? FIDES enim Christiana, non est opinio ac humana persuasio, sed firmissima fiducia & euidens ac constans animi assensus, denique certissima comprehensio veritatis Dei, propositæ in Scripturis, & Symbolo Apostolico, atque adeò Dei ipsius summi boni, & præcipuè promissionis diuinæ, & Christi, qui omnium promissionum est colophon. Hæc autem fides, merum est Dei donum, quod solus Deus ex gratia sua, electis suis, secundùm mensuram, & quando, cui, & quantùm ipse vult, donat, & quidem per Spiritum sanctum, mediante prædicatione Euangelij, & oratione fideli. Hæc etiam sua habet incrementa quæ nisi & ipsa darentur à Deo, non dixissent Apostoli, Domine adauge nobis fidem. *Fides Dei donum.*

Incrementa fidei. *Luc 17.5* *Hebr.11.1* Et hæc quidem omnia, quæ hactenus de fide diximus, ante nos ita docuerunt Apostoli. Paulus enim, Est autem fides, inquit, eorum quæ sperantur, ὑπόστασις vel subsistentia firma, & earum rerum, quæ non videntur ἔλεγχος, id est, euidens & certa rei comprehensio. Et idem iterum, Quotquot sunt promissiones Dei, inquit, per Christum sunt *2Cor.1.20* etiam, & per ipsum Amen. Ad Philipp. idem ait, donatum esse ipsis, vt credant in Christum. Item, Deus vnicuique partitus est mensuram fi- *Philip.1.29* *Rom 12.3.* dei. Rursus, Non omnium est fides, ait, neque obediunt omnes Euan- *2 Thess 3.2.* gelio. Sed & Lucas testatur & ait, Et crediderunt quotquot erant or- *Act.13,48* dinati ad vitam. Vnde Paulus iterum fidem nuncupat, fidem electo- *Tit.1.1* *Rom 10.17.* rum Dei. Et iterum, Fides est ex auditu, auditus autem per verbum Dei. Alibi sæpe jubet orare pro fide.

Idem ille Apostolus fidem vocat efficacem, & sese exerentem per *Fides efficax & operatiua.* dilectionem. Illa conscientiam quoque pacificat, & liberum ad Deum aditum aperit, vt cum fiducia ad ipsum accedamus, & obtineamus *Gal 5,6.* *Rom.5.1.2* ab eo vtilia & necessaria. Eadem retinet nos in officio, quod Deo debemus & proximo, & in aduersis patientiam firmat, & confessionem veram format atque facit, &, vt vno verbo omnia dicam, omnis generis bonos fructus, & bona opera progignit.

De bonis operibus. Docemus enim verè bona opera enasci ex viua fide, per Spiritum sanctum, & à fidelibus fieri secundùm voluntatem vel regulam verbi Dei. Nam Petrus Apostolus, Omni adhibito studio, inquit, subministrate in fide vestra virtutem, in virtute verò scientiam, in scien- *2. Petr.1.5.* tia verò temperantiam, &c. Diximus autem antea, Legem Dei, quæ volun-

quæ voluntas Dei est, formulam nobis præscribere bonorum operum. Et Apostolus ait, Hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra, vt abstineatis ab immundiria, & ne quis opprimat aut fraudet in negotio fratrem suum. Etenim non probantur Deo opera, & nostro arbitrio delecti cultus, quos Paulus nuncupat ἐθελοθρησκείας. De quibus & Dominus in Euangelio, Frustrà me colunt, ait, docentes doctrinas, præcepta hominum.

1. Thess. 4, 3, 6.

Opera electitia humana.

Coloss. 2, 23

Matth. 15, 9

Improbamus ergo huiusmodi opera: approbamus & vrgemus illa, quæ sunt ex voluntate & mandato Dei. Illa ipsa fieri debent, non vt his promereamur vitam æternam, Donum Dei enim est, vt Apostolus ait, vita æterna, neque ad ostentationem, quam reiicit Dominus, neque ad ostentationem, quam reiicit Dominus, neque ad quæstum, quem & ipsum reiecit, sed ad gloriam Dei, ad ornandam vocationem nostram, gratitudinémque Deo præstandam, & ad vtilitatem proximi. Rursus enim Dominus noster in Euangelio dicit: Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant vestra bona opera, & glorificent Patrē, qui in cœlis est. Sed & Apostolus Paulus, Ambulate dignè vocatione vestra. Item, Quicquid egeritis, inquit, aut sermone, aut facto, omnia in nomine Iesu facite, gratias agentes Deo & Patri per illū. Idem, Nemo quod suum est quærat, sed quisque quod alterius. Et, Discant & nostri bona opera tueri ad necessarios vsus, vt non sint infrugiferi.

Finis bonorum operum. Rom. 6, 23.

Matth 6, 2, cap. 23, 14.

Matth. 5, 16

Col. 3. 17

Phil. 2. 4.

Tit. 3, 14

Quamvis ergo doceamus cum Apostolo, hominem gratis justificari per fidem in Christum, & non per vlla opera bona, non ideo tamen vilipendimus aut condemnamus opera bona. Cùm sciamus hominem nec conditum nec regenitum esse per fidem, vt otietur, sed potiùs, vt indesinenter, quæ bona & vtilia sunt, faciat. Etenim in Euangelio dicit Dominus, Bona arbor bonum fructum adfert. Et iterum, Qui in me manet, plurimum fructum adfert. Denique Apostolus, Dei sumus creatura, ait, conditi in Christo Iesu ad opera bona, quæ præparauit Deus, vt in eis ambulemus. Et iterum, Qui tradidit semetipsum pro nobis, vt redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum peculiarem, sectatorem bonorum operum.

Bona opera non reiecta.

Ephes. 2, 8,

Rom. 3, 28

Matth. 7, 17.

Ioh 15, 5.

Eph 2, 10.

Tit. 2. 14

Damnamus itaque omnes, qui bona opera contemnunt, non curanda & inutilia esse blaterant. Interim, quòd & antea dictum est, non sentimus per opera bona nos seruari, illáque ad salutem ita esse necessaria, vt absque illis nemo vnquam sit seruatus. Gratiâ enim, soliúsque Christi beneficio seruamur. Opera necessariò ex fide progignuntur. Ac impropriè his salus attribuitur, quæ propriissimè ascribitur gratiæ. Notissima enim est illa Apostoli sententia, Si per gratiam, jam non ex operibus: quandoquidem gratia, jam non est gratia. Sin ex operibus, jam non ex gratia: quandoquidem jam opus, non est opus.

Non seruamur per bona opera.

Rom. 11, 6

Placent verò approbantúrque à Deo opera, quæ à nobis fiunt, per fidem. Quia illi placent Deo, propter fidem in Christum, qui faciunt

Opera bona placent Deo

Act. 10, 34. 35
Col. 1. 9, 10

opera bona, quæ insuper per Spiritum sanctum ex gratia Dei sunt facta. S. Petrus enim, In quavis gente, inquit, qui timet ipsum & operatur justitiam, is acceptus est illi. Et Paulus, Non desinimus orare pro vobis, vt ambuletis dignè Domino, vt per omnia placeatis, in omni opere bono fructificantes. Itaque veras, non falsas, aut philosophicas virtutes, verè bona opera, & genuina Christiani hominis officia, sedulò docemus, & quantâ possumus diligentiâ vehementiáque omnibus inculcamus, vituperantes omnium illorum & desidiam & hypocrisim, qui ore Euangelium laudant & profitentur, vitâ autem turpi dedecorant, proponentes hac in causa, horribiles Dei minas, amplas denique promissiones Dei, & liberalia prœmia, exhortando, consolando, & objurgando.

Veras non falsas & philosophicas virtutes docemus.

Etenim docemus Deum bona operantibus, amplam dare mercedem, juxta illam Prophetæ sententiam, Cohibe vocem tuam à fletu: quoniam erit merces operi tuo. In Euangelio quoque dixit Dominus, Gaudete & exultate, quia merces vestra multa est in cœlis. Et qui dederit vni ex minimis meis poculum aquæ frigidæ, amen dico vobis, non perdet mercedem suam. Referimus tamen mercedem hanc, quam Dominus dat, non ad meritum hominis accipientis, sed ad bonitatem, vel liberalitatem, & veritatem Dei promittentis atque dantis, qui, cùm nihil debeat cuiquam, promisit tamen se suis cultoribus fidelibus mercedem daturum: qui interim dat eis etiam, vt ipsum colant. Sunt multa præterea indigna Deo, & imperfecta plurima inueniuntur in operibus etiam sanctorum: quia verò Deus recipit in gratiam, & complectitur propter Christum operantes, mercedem eis promissam persoluit. Alioqui enim justitiæ nostræ comparantur panno menstruatæ. Sed & Dominus dicit in Euangelio, Cùm feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite, serui inutiles sumus: quod debuimus facere, fecimus.

Deus retribuit operibus nostris mercedem.
Ierem. 31. 16.
Matth. 5. 12.
cap. 10. 42
Esa. 64, 6,
Luc 17, 10

Tametsi ergo doceamus, mercedem dari à Deo nostris benefactis, simul tamen docemus, cum Augustino, coronare Deum in nobis, non merita nostra, sed dona sua. Et proinde quicquid accipimus mercedis, dicimus gratiam quoque esse, & magis quidem gratiam, quàm mercedem: quòd, quæ bona facimus, per Deum magis, quàm per nos ipsos facimus: & quòd Paulus dicat, Quid habes quod non accepisti? Si verò accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? Et quod hinc collegit beatus Martyr Cyprianus, In nullo nobis gloriandum esse, quando nostrum nihil sit. Damnamus ergo illos, qui merita hominum sic defendunt, vt euacuent gratiam Dei.

Merita hominum nulla sunt.
1. Cor. 4. 7

CAPVT

CAPVT XVII.

DE CATHOLICA ET SANCTA DEI ECCLESIA, ET VNICO CAPITE ECCLESIÆ.

QVANDO autem Deus ab initio saluos voluit fieri homines, & ad agnitionem veritatis venire, oportet omnino semper fuisse, nunc esse, & ad finem vsque seculi futuram esse Ecclesiam, id est, è mundo euocatum, vel collectum cœtum fidelium, sanctorum, inquam, omnium communionem, eorum videlicet, qui Deum verum, in Christo Seruatore, per verbum, & Spiritum sanctum, verè cognoscunt, & ritè colunt, denique omnibus bonis per Christum gratuitò oblatis fide participant. Sunt isti omnes vnius ciuitatis ciues, viuentes sub eodem Domino, sub iisdem legibus, in eadem omnium bonorum participatione. Sic enim hos conciues sanctorum & domesticos Dei appellauit Apostolus, Sanctos appellans fideles in terris, sanguine Filij Dei sanctificatos. De quibus omnino intelligendus est Symboli articulus, Credo sanctam Ecclesiam catholicam, sanctorum communionem.

Semper fuit Ecclesia & erit semper. 1 Tim. 2. 4. Ecclesia quid? Ciues vnius ciuitatis. Eph. 2. 19. 1. Cor. 6. 11

Et cùm semper vnus modò sit Deus, vnus Mediator Dei & hominum, Iesus Messias, vnus item gregis vniuersi pastor, vnum hujus corporis caput, vnus denique Spiritus, vna salus, vna fides, vnum Testamentum vel fœdus, necessariò consequitur, vnam duntaxat esse Ecclesiam: quam propterea Catholicam nuncupamus, quòd sit vniuersalis, & diffundatur per omnes mundi partes, & ad omnia se tempora extendat, nullis vel locis inclusa vel temporibus.

Vna duntaxat omnium temporum Ecclesia. Catholica Ecclesia.

Damnamus ergo Donatistas, qui Ecclesiam, in nescio quos Aphricæ coarctabant angulos. Nec Romanensem approbamus Clerum, qui solam propè Romanam Ecclesiam venditant pro catholica.

Diducitur quidem Ecclesia in partes, vel species varias, non quòd diuisa, aut diuulsa sit in semetipsam, sed magis propter membrorum in ipsa diuersitatem distincta. Alia enim faciunt Ecclesiam militantem, aliam verò triumphantem. Militat illa adhuc in terris, & certat cum carne, cum mundo, & principe mundi hujus Diabolo, cùm peccato atque morte. Hæc verò rude jam donata, in cœlo triumphat, de istis deuictis omnibus, & exultat coram Domino: nihilominus habent illæ inter sese communionem, vel conjunctionem.

Partes vel species Ecclesiæ. Militans & Triumphans.

Et militans in terris Ecclesia semper plurimas habuit particulares Ecclesias, quæ tamen omnes ad vnitatem Catholicæ Ecclesiæ referuntur. Hæc aliter fuit instituta ante Legem inter Patriarchas, aliter

Particulares.

Duo populi. sub Mose per Legem, aliter à Christo per Euangelium. Vulgò numerantur ferè duo populi, Israëlitarum videlicet & gentium, vel eorum, qui ex Iudæis & gentibus collecti sunt in Ecclesiam, Testamenta item duo, vetus & nouum. Omnium tamen horum populorum vna *Eadem Ecclesia veteris & noui populi.* fuit & est societas, vna salus in vno Messia, in quo ceu membra vnius corporis sub vnum caput connectuntur omnes, in eadem fide, etiam de eodem cibo & potu spirituali participantes. Agnoscimus hîc tamen diuersa fuisse tempora, diuersa symbola, promissi & exhibiti Messiæ, sublatisque ceremonialibus, lucem nobis illustriorem lucere, & dona auctiora donari, & libertatem esse pleniorem.

Ecclesia domus Dei viuentis. 1. Pet. 2. 5. 1. Tim 3. 15. Ecclesia non errat. Hæc Ecclesia Dei sancta, vocatur domus Dei viuentis, extructa ex lapidibus viuis & spiritualibus, & imposita super petram immotam, super fundamentum, quo aliud collocari non potest: & ideo nuncupatur etiam columna & basis veritatis. Non errat illa, quandiu innititur petræ Christo & fundamento Prophetarum & Apostolorum. Nec mirum si erret, quoties deserit illum, qui solus est veritas. Vocatur Ecclesia etiam virgo ac sponsa Christi, & quidem vnica & dilecta. *Ecclesia sponsa & virgo 2. Cor. 11. 2.* Apostolus enim, Adjunxi vos, inquit, vni viro, vt virginem castam exhiberetis Christo. Vocatur Ecclesia grex ouium sub vno pastore *Ecclesia grex ouium. Ezech. 34. 23. Ioh. 10. 1.* Christo, idque apud Ezechielem & apud Iohannem. Vocatur item corpus Christi, quia fideles sunt viua Christi membra, sub capite Christo.

Ecclesiæ caput Christus solus. Caput est quod in corpore eminentiam habet, & vnde corpus vitam haurit, cujus spiritu regitur in omnibus, vnde & incrementa & vt crescat habet. Vnicum item est corporis caput, & cum corpore habet congruentiam. Ergo Ecclesia non potest vllum aliud habere caput, quàm Christum. Nam vt Ecclesia corpus est spirituale, ita caput habeat sibi congruens spirituale vtique oportet. Nec alio potest regi spiritu, quàm Christi. Paulus quoque, Ipse est caput, inquit, corpo- *Col. 1. 18* ris Ecclesiæ, qui est principium, primogenitus ex mortuis, vt sit ipse in omnibus primas tenens. Et idem iterum, Christus est, inquit, ca- *Eph. 5. 23 Eph. 1. 22. 23* put Ecclesiæ, qui idem salutem dat corpori. Et rursus, Qui est caput Ecclesiæ, ait, quæ est corpus illius, complementum ejus, qui omnia in *cap. 4. 15. 16* omnibus adimplet. Item, Adolescamus in illum per omnia, qui est caput, nempe Christus: in quo totum corpus si compingatur, incrementum capit.

Non probamus ergo doctrinam Cleri Romani, facientis suum illum Romanum Pontificem Catholicæ in terris Ecclesiæ militantis, pastorem vniuersalem, & caput summum, adeóque verum Christi vicarium, qui habeat in Ecclesia plenitudinem, vt vocant, potestatis, & dominium supremum. Docemus enim Christum Dominum esse, *Christus vnicus Ecclesiæ pastor.* & manere vnicum pastorem vniuersalem, summum item Pontificem coram Deo Patre, ac in Ecclesia ipsum omnia Pontificis vel pastoris obire munia, ad finem vsque seculi, ideóque nullo indigere vicario, *Vicarius nullus.* qui absentis est. Christus verò præsens est Ecclesiæ, & caput viuificum. Hic

cùm. Hic Apostolis suis Apostolorúmque successoribus primatum & dominium in Ecclesia seuerissimè prohibuit. Qui cunque ergo huic illustri veritati contradicentes reluctantur, & in Ecclesiam Christi, diuersam inducunt gubernationem, quis non videat eos illis potiùs esse accensendos, de quibus Apostoli Christi vaticinantur, Petrus, 2.Pet.2. & Paulus Act.20.2. Cor.11. & 2.Thess.2. & aliis quoque in locis?

Math. 18. 20. cap.28 10 — *Primatus in Ecclesia nullus.* — *Matth. 20. 26.* — *2.Petr 2. 1. Act. 20.29. 30 2.Cor.11. 3 &c. 2. Thess 2 3. &c.*

Sublato autem capite Romano, nullam inducimus in Ecclesiam Christi ἀταξίαν, vel perturbationem: cùm doceamus gubernationem Ecclesiæ, ab Apostolis traditam, nobis sufficere ad retinendam in justo ordine Ecclesiam, quæ ab initio, dum hujus modi capite Romano, quale hodie dicitur Ecclesiam conseruare in ordine, caruit, atactica vel inordinata non fuit. Seruat quidem caput Romanum tyrannidem suam, & corruptelam inductam in Ecclesiam: sed impedit interim, oppugnat, & quantis potest viribus, excindit justam Ecclesiæ reformationem.

Nulla in Ecclesia ἀταξία.

Objicitur nobis, varia esse in Ecclesijs certamina atque dissidia, posteaquam se à Romana separârunt Ecclesia, proinde non esse eas Ecclesias veras. Quasi verò nullæ vnquam fuerint in Ecclesia Romana sectæ, nulla vnquam dissidia atque certamina, & quidem de religione, non tam in Scholis, quàm in cathedris sacris, in medio populi instituta. Agnoscimus sanè dixisse Apostolum, Deus non est Deus dissensionis, sed pacis. Et, Cùm sit in vobis æmulatio & contentio, annon carnales estis? negari tamen non potest, Deum fuisse in Ecclesia Apostolica, & Apostolicam Ecclesiam fuisse Ecclesiam veram, in qua tamen fuerunt concertationes & dissidia. Reprehendit enim Petrum Apostolum, Apostolus Paulus, ab hoc dissidet Barnabas. Certamen graue exoritur in Ecclesia Antiochena, inter eos, qui vnum Christum prædicabant: sicut commemorat Lucas in Actis Apostolicis. Grauia sæper fuerunt in Ecclesia certamina, & dissenserunt inter se, de rebus non leuibus, Doctores Ecclesiæ præclarissimi, vt ex his contentionibus interim Ecclesia non id esse desineret, quod erat. Ita enim placet Deo, dissidijs Ecclesiasticis vti, ad gloriam nominis sui, ad illustrandam denique veritatem, &c, vt, qui probati sunt, manifesti fiant.

Dissidia & certamina in Ecclesia. — *1.Cor.14.33. 1.Cor.3.3.* — *Gal 2.11. Act. 15. 39.* — *1.Cor.11.19.*

Cæterum, vt non agnoscimus aliud caput Ecclesiæ, quàm Christum, ita non agnoscimus quamlibet Ecclesiam, quæ se venditat pro vera, veram esse Ecclesiam: sed illa docemus veram esse Ecclesiam, in qua signa vel notæ inueniuntur Ecclesiæ veræ, imprimis verò verbi Dei legitima vel syncera prædicatio, provt nobis est tradita in libris Prophetarum & Apostolorum, qui omnes ad Christum deducunt: qui in Euangelio dixit, Oues meæ vocem meam audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me, & ego vitam æternam do eis. Alienum autem non sequuntur, sed fugiunt ab eo: quia non nouerunt vocem alienorum. Et qui tales sunt in Ecclesia, hi vnam habent fidem, vnum

De notis, vel signis veræ Ecclesiæ. — *Legitima & syncera verbi prædicatio.* — *Ioh.10.27. 28.* — *v.5.*

spiritum, & idcirco vnum solum Deum adorant, solum hunc in spiritu & veritate colunt, hunc ex toto corde, & omnibus viribus solum per Christum Mediatorem & Intercessorem vnicum inuocant, extra Christum fidémque in ipsum, nullam quærunt justitiam & vitam: Quia Christum solum capit & fundamentum Ecclesiæ agnoscunt, ac super hoc impositi quotidie se pœnitentiâ reparant, patientiâ impositam ipsis crucem ferunt, sed & charitate non ficta, cum omnibus Christi membris connexi, hac se declarant discipulos esse Christi, perseuerando in vinculos pacis atque vnitatis sanctæ: Simul & participant Sacramentis à Christo institutis, & ab Apostolis traditis: neque his aliter vtuntur, quàm vti acceperunt à Domino. Notum est enim omnibus illud Apostoli, Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis.

Legitimus Sacramentorum vsus.

1. Cor. 11. 23

Proinde damnamus illas Ecclesias, vt alienas à vera Christi Ecclesia, quæ tales non sunt, quales esse debere audiuimus, vtcunque interim jactent successionem Episcoporum, Vnitatem & Antiquitatem. Quinimò præcipiunt nobis Apostoli, vt fugiamus idololatriam & Babylonem, & ne participemus cum hac, nisi & plagarum Dei participes esse velimus.

1. Cor. 10. 7. 1. Ioh. 5. 21. 1. Cor. 6. 9. Apoc. 18. 4.

Extra Ecclesiam Dei nulla salus.

Communionem verò cum Ecclesia Christi vera, tanti facimus, vt negemus eos coram Deo viuere posse, qui cum vera Dei Ecclesia non communicant, sed ab ea se separant. Nam vt extra arcam Noë, non erat vlla salus, pereunte mundo in diluuio, ita credimus extra Christum, qui se electis in Ecclesia fruendum præbet, nullam esse salutem certam: & proinde docemus viuere volentes non oportere separari à vera Christi Ecclesia.

Ecclesia non alligata est signis.

Signis tamen commemoratis, non ita arctè includimus Ecclesiam, vt omnes illos extra Ecclesiam esse doceamus, qui vel Sacramentis non participant, vt non quidem volentes, neque per comtemptum, sed necessitate potiùs ineuitabili coacti, nolétes ab ijs abstineant, aut ijs careant; vel in quibus aliquando deficit fides, non tamen penitus extinguitur, aut prorsus desinit: vel in quibus infirmitatis vitia atque errores inueniuntur. Scimus enim Deum aliquot habuisse in mundo amicos, extra Israëlis rempublicam. Scimus quid populo Dei euenerit in captiuitate Babylonica, in qua sacrificiis suis caruerunt annis septuaginta. Scimus quid euenerit S. Petro negatori, & quid quotidie euenire soleat electis Dei fidelibus errantibus & infirmis. Scimus præterea, qualis Apostolorum temporibus fuerint Galatarum & Corinthiorum Ecclesiæ, in quibus multa & grauia accusat Apostolus scelera, & tamen nuncupat easdem sanctas Christi Ecclesias.

Ecclesia aliquando videtur extincta.

1. Reg. 19. 18.

Quinimò fit aliquando, vt Deus justo judicio veritatem verbi sui, fidémque Catholicam, & cultum Dei legitimum sic obscurari & conuelli sinat, vt propè videatur extincta, & nulla ampliùs superesse Ecclesia: sicuti factum videmus Heliæ, & aliis temporibus. Interim habet Deus in hoc mundo, & in hisce tenebris suos illos veros ado-

rato-

ratores, nec paucos, sed septem millia ac plures. Nam & Apostolus clamat, Solidum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc, Nouit Dominus qui sint sui, &c. Vnde & Ecclesia inuisibilis appellari potest, non quòd homines sint inuisibiles, ex quibus Ecclesia colligitur, sed quòd oculis nostris abscondita, Deo autem soli nota, judicium humanum sæpe subterfugiat.

1. Reg. 19. 18. Apoc. 7. 4. 9. 2. Tim. 2. 19. Ecclesia quomodo inuisibilis.

Rursus non omnes qui numerantur in Ecclesia, sancti & viua atque vera sunt Ecclesiæ membra. Sunt enim hypocritæ multi, qui foris verbum Dei audiunt, & Sacramenta palàm percipiunt, Deum quoque per Christum inuocare solum, Christum confiteri justitiam suam vnicam, Deum item colere, & charitatis officia exercere, patientiâque in calamitatibus ad tempus perdurare videntur: sed intus vera spiritus illuminatione, & fide animique synceritate, & finali perseuerantia destituuntur. Qui etiam quales sint, tandem deteguntur ferè. Iohannes enim Apostolus: Exierunt ex nobis, inquit, sed non erant ex nobis. Nam si fuissent ex nobis, permansissent vtique nobiscum. Et tamen dum hi simulant pietatem, licèt ex Ecclesia non sint, numerantur tamen in Ecclesia: sicuti proditores in republica, priusquam detegantur, numerantur & ipsi inter ciues, & quemadmodum lolium vel zizania & palea inueniuntur in tritico: aut sicut strumæ & tumores inueniuntur in integro corpore, cùm reuera morbi & deformitates sint verius corporis, quàm membra vera. Proinde Ecclesia Dei rectè comparatur sagenæ, quæ omnis generis pisces attrahit, & agro, in quo inueniuntur & zizania & triticum.

Non omnes sunt ex Ecclesia, qui sunt in Ecclesia. 1. Ioh. 2. 19. Matth. 13. 47. v. 24. &c.

Vbi maximè cauere oportet, ne ante tempus judicemus, & excludere abjicereque, aut excindere conemur eos, quos Dominus excludi abjicereque non vult, aut quos sine jactura Ecclesiæ, separare non possumus. Rursus vigilandum est, ne stertentibus piis, impii proficiendo, damnum dent Ecclesiæ.

Ne temerè & ante tempus iudicemus.

Obseruandum præterea diligenter docemus, in quo potissimùm sit sita veritas & vnitas Ecclesię, ne temerè schismata excitemus, & in Ecclesia foueamus. Sita est illa non in ceremoniis & ritibus externis, sed magis in veritate & vnitate Fidei Catholicę. Fides Catholica, nō est nobis tradita humanis legibus, sed Scriptura diuina, cujus compendium, est Symbolum Apostolicum. Vnde legimus apud veteres rituum fuisse diuersitatem variam, sed eam liberam, qua nemo vnquam existimauit dissolui vnitatem Ecclesiasticam. In dogmatibus itaque, & in vera concordíque prædicatione Euangelii Christi, & in ritibus à Domino disertè traditis, dicimus veram Ecclesiæ constare concordiam: vbi illam maximè Apostoli sententiam vrgemus, Quotquot itaque perfecti sumus, hoc sentiamus. Quod si quid aliter sentitis, hoc quoque vobis Deus reuelabit. Attamen in eo ad quod peruenimus, eadem incedamus regula, & itidem simus affecti.

Vnitas Ecclesiæ non est in externis ritibus. Phil. 3. 15. 16.

CAPVT XVIII.

DE MINISTRIS ECCLESIÆ, IPSORVMQVE INSTITVTIONE, & Officiis.

Deus Ministris vtitur in Ecclesia instituenda.

Evs ad colligendam vel constituendam sibi Ecclesiam, eandémque gubernandam & conseruandam, semper vsus est Ministris, iisq; vtitur adhuc, & vtetur porrò, quoad Ecclesia in terris fuerit. Ergo Ministrorum origo, institutio & functio vetustissima & ipsius Dei, non noua aut hominum est ordinatio. *Institutio & origo Ministrorum.* Posset sanè Deus sua potentia immediatè sibi adiungere ex hominibus Ecclesiam, sed maluit agere cum hominibus per ministerium hominum. Proinde spectandi sunt Ministri, non vt Ministri *Non contemendum Ministerium.* duntaxat per se, sed sicut Ministri Dei, vtpote per quos Deus salutem hominum operatur. Vnde cauendum monemus, ne ea quæ sunt conuersionis nostræ & institutionis, ita occultæ virtuti Spiritus sancti attribuamus, vt Ministerium Ecclesiasticum euacuēmus. Nam conue- *Rom. 10. 14.* nit nos semper esse memores verborum Apostoli, Quomodo credent, de quo non audierunt? Quomodo autem audient absque prædicante? Ergo fides est ex auditu, auditus autem per verbum Dei. Et *Ioh. 13. 20.* quod Dominus dixit in Euangelio, Amen amen dico vobis, qui recipit quemcunque misero, me recipit, qui autem me recipit, recipit *Act. 16, 9.* eum, qui me misit. Et quod vir Macedo per visionem Paulo in Asia agenti apparens, submonuit & dixit, Profectus in Macedoniam, succurre nobis. Alibi enim idem Apostolus dixit, Dei sumus cooperarij, *1. Cor. 3. 9.* Dei agricolatio & ædificatio estis.

Rursus tamen & hoc cauendum est, ne Ministris & Ministerio nimium tribuamus, memores etiam hîc verborum Domini, dicentis in *Ioh. 6. 44.* Euangelio, Nemo venit ad me, nisi Pater meus traxerit eū. Et verbo- *1. Cor. 3. 5. 6. &c.* rū Apostoli, Quis igitur est Paulus? Quis autē Appollo, nisi Ministri, per quos credidistis? & vt cuique Dominus dedit? Ego plantaui. Apollos rigauit: sed Deus dedit incrementum. Itaque non qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed quid dat incrementum Deus. Creda- *Deus commouet corda.* mus ergo Deum verbo suo nos docere foris per Ministros suos, intus autem commouere electorum suorum corda ad fidem per Spiritum sanctum: ideóque omnem gloriam totius hujus beneficii referendam esse ad Deum. Sed ea de re dictum est & 1. cap. hujus Expositionis.

Quos & quales Ministros dederit Deus orbi. Et quidem ab initio mundi, vsus est Deus omnium præstantissimis in mundo (simplicibus quidem pluribus in mundana sapientia vel Philosophia, sed excellentissimis in vera Theologia) hominibus, Patriar-

Patriarchis videlicet, cum quibus non rarò colloquutus est per Angelos. Fuerunt enim Patriarchæ, sui seculi Prophetæ siue Doctores, quos Deus hoc nomine aliquot voluit secula viuere, vt essent veluti patres & lumina orbis.

Sequutus est illos Moses cum Prophetis, per vniuersum mundum celeberrimis. Quid, quòd post hos misit Pater cœlestis Filium suum vnigenitum, Doctorem mundi absolutissimum, in quo est abscondita diuina illa sapientia, & in nos deriuata, per sacratissimam simplicissimámque, & omnium perfectissimam doctrinam. Allegit enim ille sibi discipulos, quos fecit Apostolos. Hi verò exeuntes in mundum vniuersum, collegerunt vbique Ecclesias, per prædicationem Euangelii, deinde verò per omnes mundi Ecclesias, ordinârunt Pastores, atque Doctores, ex præcepto Christi, per quorum successores, hucvsque Ecclesiam docuit ac gubernauit. Itaque, vt Deus veteri populo dedit Patriarchas vnà cum Mose & Prophetis: ita noui Testamenti populo, misit suum vnigenitum Filium vnà cum Apostolis, & Doctoribus Ecclesiæ. *Christus Doctor. Col. 2. 3*

Porrò Ministri noui populi, variis nuncupantur appellationibus. Dicuntur enim Apostoli, Prophetæ, Euangelistæ, Episcopi, Presbyteri, Pastores, atque Doctores. Apostoli nullo certo consistebant loco, sed per orbem varias colligebant Ecclesias. Quæ vbi jam constitutæ erant, desierunt esse Apostoli, ac subierunt quique in sua Ecclesia in locum istorum Pastores. Prophetæ quondam præscij futurorum, Vates erant: sed & Scripturas interpretabantur. Quales etiam hodie adhuc inueniuntur. Euangelistæ appellabantur scriptores Euangelicæ historiæ, sed & Præcones Euangelii Christi: quomodo & Paulus Timotheum jubet implere opus Euangelistæ. Episcopi verò, sunt inspectores vigilésque Ecclesiæ, qui victum & necessaria Ecclesiæ dispensant. Presbyteri sunt seniores, & quasi senatores, patrésque Ecclesiæ, gubernantes ipsam consilio salubri. Pastores ouile Domini & custodiunt, & ei de rebus prospiciunt necessarijs. Doctores erudiunt, & veram fidem pietatémque docent. Licebit ergo nunc Ecclesiarum Ministros nuncupare Episcopos, Presbyteros, Pastores, atq; Doctores. *Ministri noui Testamenti. Luc. 6. 13. Act. 13. 1. cap 14. 23. cap. 20. 28. 1. Cor. 12. 28. Eph. 4. 11. Apostoli. Prophetæ. Euangelistæ. 2. Tim. 4. 5. Episcopi. Presbyteri. Pastores. Doctores.*

Sequentibus porrò temporibus, multò plures in Ecclesiam Dei inductæ sunt nuncupationes Ministrorum in Ecclesia. Alij enim ordinati sunt Patriarchæ, alij Archiepiscopi, alij Suffraganei, item Metropolitani; Archipresbyteri, Diaconi quoque, Subdiaconi, Acoluthi, Exorcistæ, Cantores, Ianitores, & nescio qui alij, vt Cardinales, Præpositi, & Priores, Patres minores & majores, ordines majores & minores. At de his omnibus nihil sumus nos soliciti, quales olim fuerint, aut nunc sint. Sufficit nobis Apostolica de Ministris doctrina. *Ordines Papistarum.*

Ita cùm sciamus certò Monachos, & Monachorum ordines vel sectas, neque à Christo, neque ab Apostolis esse institutas, docemus nihil eas Ecclesiæ Dei vtiles esse, imò perniciosas. Tametsi enim quon- *De Monachis.*

dam (cùm essent solitarij,& manibus sibi victum quærerent,nec vllis essent oneri,sed Pastoribus Ecclesiarum vbique parerent, vt Laici) fuerint tolerabiles, tamen nunc,quales sint videt,& sentit vniuersus orbis.Prætexunt nescio quæ vota,& viuunt votis suis vitam prorsus contrariam : vt prorsus optimi eorum inter eos numerari mereantur, de quibus dixit Apostolus, Audimus quosdam versantes inter vos inordinatè,nihil operis facientes, sed curiosè agentes. Tales ergo nos in nostris Ecclesiis,nec habemus,nec in Ecclesiis Christi habendos esse docemus.

2. Thess. 3, 11

Vocandi & eligendi sunt Ministri. Hebr. 5, 4.

Nemo autem honorem Ministerij Ecclesiastici vsurpare sibi,id est, ad se largitionibus,aut vllis artibus,aut arbitrio proprio: rapere debet. Vocentur & eligantur electione Ecclesiastica & legitima, Ministri Ecclesiæ:id est,eligantur religiosè ab Ecclesia,vel ad hoc deputatis ab Ecclesia,ordine justo,& absque turba,seditionibus,& contentione.

Non quiuis eligendi.

Eligantur autem non quilibet,sed homines idonei,eruditione justa & sacra,eloquentia pia,prudentiâque simplici, denique moderatione & honestate vitæ insignes, juxta Canonem Apostolicum, quia ab Apostolo contexitur in 1. ad Tim. 3. cap. & ad Tit. 1. cap. Et qui electi sunt, ordinentur à Senioribus cum orationibus publicis, & impositione manuum.

1. Tim 3, 2, &c. Tit. 1, 5. 6, &c. Ordinatio. Ier. 23, 21, &c.

Damnamus hîc omnes qui sua sponte currunt, cùm non sint electi, missi vel ordinati. Damnamus Ministros ineptos, & non instructos donis Pastori necessarijs. Interim agnoscimus quorundam in veteri Ecclesia Pastorum simplicitatem innocuam, plus aliquando profuisse Ecclesiæ, quàm quorundam eruditionem variam, exquisitam, delicatámque, sed paulò fastuosiorem. Vnde ne hodie quidem rejicimus simplicitatem quorundam probam, nec tamen omnino imperitam.

Omnes pij Sacerdotes. Exod. 19. 6. 1. Pet. 2. 9. Apoc. 1, 6.

Nuncupant sanè Apostoli Christi omnes in Christum credentes Sacerdotes, sed non ratione Ministerij, sed quòd per Christum, omnes fideles facti Reges & Sacerdotes, offerre possumus spirituales Deo hostias. Diuersissima ergo inter se sunt Sacerdotium & Ministerium. Illud enim commune est Christianis omnibus, vt modò diximus,hoc non item.Nec è medio sustulimus Ecclesiæ Ministerium, quando repudiauimus ex Ecclesia Christi Sacerdotium Papisticum.

Sacerdotes & Sacerdotium.

Heb cap. 7. 8, 10

Equidem in nouo Testamento,Christi non est ampliùs tale Sacerdotium, quale fuit in populo veteri, quod vnctionem habuit externam,vestes sacras,& ceremonias plurimas,quæ typi fuerunt Christi: qui illa omnia, veniens & adimplens,abrogauit. Manet autem ipse solus Sacerdos in æternum : cui ne quid derogemus, nemini inter Ministros Sacerdotis vocabulum communicamus. Ipse enim Dominus noster, non ordinauit vllos in Ecclesia noui Testamenti Sacerdotes,qui accepta potestate à Suffraganeo,offerant quotidie hostiam,

ipsam,

ipſam, inquam, carnem & ipſum ſanguinem Domini pro viuis & mortuis, ſed qui doceant & Sacramenta adminiſtrent. Paulus enim ſimpliciter & breuiter, quid ſentiamus de noui Teſtamenti, vel de Eccleſiæ Chriſtianæ Miniſtris, & quid eis tribuamus, exponens, Sic nos æſtimet homo, inquit, vt Miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei. Proinde vult Apoſtolus, vt de Miniſtris ſentiamus, tanquam de miniſtris. Ὑπηρέτας verò nuncupauit Apoſtolus ſubremigatores, qui ad Nauclerum vnicè reſpiciunt, vel homines non ſibi, nec ſuo arbitrio, ſed aliis viuentes, Dominis, inquam, ſuis, à quorum mandatis omnino dependent. Nam Miniſter Eccleſiæ totus & in omnibus ſuis officiis, non ſuo arbitrio indulgere, ſed illud duntaxat exequi jubetur, quod in mandatis habet à ſuo Domino. Et in præſenti quis ſit Dominus exprimitur, Chriſtus, cui in omnibus Miniſterij negotiis ſunt mancipati Miniſtri. Adjicit præterea quò Miniſterium plenius explanet, Miniſtros Eccleſiæ, œconomos eſſe vel diſpenſatores myſteriorum Dei. Myſteria verò Dei multis in locis, imprimis ad Epheſ. 3. appellauit Paulus Euangelium Chriſti. Myſteria nuncupauit etiam vetuſtas, Chriſti Sacramenta. Proinde in hoc ſunt vocati Miniſtri Eccleſiæ, vt Euangelium Chriſti annuncient fidelibus, & Sacramenta adminiſtrent. Alibi enim legimus in Euangelio de fideli ſeruo & prudente, quòd eum Dominus conſtituit ſuper familiam ſuam, vt tempore opportuno det ei cibum ſuum. Rurſus proficiſcitur alibi in Euangelio peregrè homo, relinquens domum, & in hac dat ſeruis ſuis poteſtatem vel ſubſtantiam ſuam, & ſuum cuique opus.

Miniſtri noui Teſtamenti quales. *1. Cor. 4. 1.*

Miniſtri diſpenſatores myſteriorum Dei. *Epheſ. 3. 9*

Luc 12, 42

Nunc ergo commodè dicemus etiam quædam de poteſtate & officio. Miniſtrorum Eccleſiæ. De poteſtate hac operoſius quidam diſputârunt, ſubdiderúntque ſuæ poteſtati omnia in terris ſumma, idque contra mandatum Domini, qui ſuis dominium prohibuit, humilitatem autem maximopere commendauit.

De poteſtate Miniſtrorum Eccleſiæ. *Matth. 18, 1. 3. 4. cap. 20, 25* *Luc 22, 25*

Reuera alia quidem poteſtas eſt mera & abſoluta, quæ & juris vocatur. Ea poteſtate Chriſto Domino vniuerſorum ſubjecta ſunt omnia: ſicuti ipſe teſtatus eſt & dixit, Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra. Et iterum, Ego ſum primus & nouiſſimus, ecce ſum viuens in ſecula ſeculorum, & habeo claues inferni & mortis. Item, Ipſe habet clauem Dauid, qui aperit, & nemo claudit, claudit & nemo aperit. Hanc poteſtatem ſibi ſeruat Dominus, nec in alium quenquam transfert, vt ipſe deinceps otioſus aſſiſtat, operantibus Miniſtris ſpectator. Iſaias enim, Clauem domus Dauid, inquit, ponam ſuper humerum ejus, Et iterum, Cujus imperium erit ſuper humerum ejus, Nam gubernationem non injicit alijs in ſuos humeros, ſed ſeruat & vtitur adhuc poteſtate ſua, gubernans omnia.

Matth. 28, 18. *Apoc. 1, 17. 18. cap. 3. 7.*

Poteſtatem veram ſibi ſeruat Dominus. *Iſa. 22. 22. cap. 9, 6*

Alia porrò poteſtas eſt officij vel miniſterialis, limitata ab eo, qui plena vtitur poteſtate. Ea miniſterio, quàm imperio ſimilior eſt. Concedit enim Dominus aliquis œconomo ſuo poteſtatem in domum

Poteſtas officij & miniſterialis.

Claues. suam, quo nomine & claues dat, quibus intromittat in domum, vel ex domo excludat, quos Dominus vel intromitti vult vel excludi. Iuxta hanc potestatem, facit minister ex officio, quod à Domino iussus est facere: & Dominus ratum habet, quod facit, ipsúmque ministri sui factum perinde vt suum, vult æstimari, atque agnosci. Quò nimirum pertinent illæ Euangelicæ sententiæ, Dabo tibi claues regni cœlorum, & quicquid alligaueris aut solueris in terra, alligatum aut solutum erit in cœlis. Item, Quorumcunque remiseritis peccata remittentur eis, & quorumcunque retinueritis peccata, retenta erunt.

Matth. 16, 19

Ioh. 20, 23

Nisi verò minister res omnes ita expediuerit, sicut iussus est à Domino suo, sed limites fidei transilierit, sanè irritum habetur à Domino, quod fecit. Proinde potestas Ecclesiastica Ministrorum Ecclesiæ, est functio illa, quâ Ministri Ecclesiam Dei gubernant quidem, verùm omnia in Ecclesia sic faciunt, quemadmodum verbo suo præscripsit Dominus: quæ cùm facta sunt, fideles tanquam ab ipso Domino facta reputant. Et de Clauibus, antea quoque dictum est nonnihil.

Vna & æqualis potestas Ministrorum. Data est autem omnibus in Ecclesia Ministris vna & æqualis potestas, siue functio. Certè ab initio, Episcopi vel Presbiteri Ecclesiam communi operâ gubernauerunt: nullus alteri se prætulit, aut sibi ampliorem potestatem dominiúmve in Coëpiscopos vsurpauit. Memores enim verborum Domini, Qui voluerit inter vos primus esse, sit vester seruus, continuerunt se in humilitate, & mutuis officijs iuuerunt se inuicem in gubernanda Ecclesia.

Luc 22, 26

Ordo seruandus. Interea propter ordinem seruandum, vnus aut certus aliquis Ministrorum, cœtum conuocauit, & in cœtu res consultandas proposuit, sententias item aliorum collegit, denique ne qua oriretur cõfusio, pro virili cauit. Sic legitur fecisse in Actis Apostolorum S. Petrus, qui tamen ideo nec alijs fuit præpositus, nec potestate majore cæteris præditus. Rectissimè enim Cyprianus Martyr. Hoc erant vtique, inquit, & cæteri Apostoli, quod fuit Petrus, pari consortio præditi & honoris & potestatis: sed exordium ab vnitate proficiscitur, vt Ecclesia vna monstretur.

Act. 15, 7

Cyprianus de simplicitate Clericorum.

Quando & quomodo vnus alijs præpositus. Refert item S. Hieronymus non disparia, in Comment. ad Titum Pauli, & dicit, Antequam Diaboli instinctu studia in religione fierent, communi Presbiterorum consilio, Ecclesiæ gubernabatur, postquam verò vnusquisque eos, quos baptisauerat, suos putabat, non Christi, decretum est, vt vnus de Presbyteris electus superponeretur cæteris, ad quem omnis Ecclesiæ cura pertineret, & schysmatum semina tollerentur. Hoc tamen decretum Hieronymus, non pro diuino venditat. Mox enim subjicit, Sicut Presbyteri sciunt se ex Ecclesiæ consuetudine, ei qui sibi præpositus fuerit esse subiectos: ita Episcopi nouerint se magis consuetudine, quàm dispositionis Dominicæ veritate, Presbyteris esse maiores, & in commune debere Ecclesiam regere. Hæc ille.

Hæc ille. Ideóque nemo jure prohibuerit ad veterem Ecclesiæ Dei constitutionem redire, & illam præ humana consuetudine recipere.

Officia Ministrorum sunt varia, quæ tamen plerique ad duo restringunt, in quibus omnia alia comprehenduntur, ad doctrinam Christi Euangelicam, & ad legitimam Sacramentorum administrationem Ministrorum enim est congregare cœtum sacrum, in hoc exponere verbum Dei, & vniuersam doctrinam accommodare ad rationem vsúmque Ecclesiæ, vt ea quæ docentur, prosint auditoribus, & ædificent fideles. Ministrorum, inquam, est, docere imperitos, hortari item, & vrgere ad progrediendum in via Domini cessantes, aut etiam tardiùs procedentes, consolari item & confirmare pusillanimes, muniréque contra Satanæ tentationes varias, corripere peccantes, reuocare in viam, errantes, lapsos erigere, contradicentes reuincere, lupos denique ab ouili Dominico abigere, scelera item & sceleratos, prudenter & grauiter increpare, neque conniuere aut tacere ad conscelerationem: sed & Sacramenta administrare, vsúmque eorum justum commendare, & omnes ad illa percipienda per sanam doctrinam præparare, in vnitate quoque sancta fideles conseruare, & schismata prohibere, denique catechisare rudes, pauperum necessitatem commendare Ecclesiæ, ægrotantes & varijs impexos tentationibus visitare, instruere, & in via vitæ retinere: præterea orationes publicas, vel supplicationes necessitatis tempore, vnà cum jejunio, id est, abstinentia sancta procurare, & omnia quæ pertinent ad Ecclesiarum tranquillitatem, pacem & salutem, quàm diligentissimè curare.

Quæ sint Ministrorum officia.

1. Cor. 14. Ezech. 34. Tit. 1, 9.

Vt autem hæc omnia rectiùs faciliúsque possit Minister præstare, requiritur ab eo imprimis, vt sit Dei timens, oret sedulò, lectioni sacræ intendat, & in omnibus & semper vigilet, & puritate vitæ omnibus præluceat.

1 Tim. 4, 7. 11. 13. &c.

Cúmque omnino oporteat esse in Ecclesia disciplinam, & apud Veteres quondam vsitata fuerit Excommunicatio, fuerintque judicia Ecclesiastica in populo Dei, in quibus per viros prudentes & pios exercebatur hæc disciplina, Ministrorum quoque fuerit ad ædificationem, disciplinam moderari hanc, pro conditione temporum, status publici, ac necessitate. Vbi semper tenenda est regula, omnia fieri debere, ad ædificationem, decenter, honestè, sine tyrannide & seditione. Apostolus enim testatur sibi à Deo traditam esse in Ecclesia potestatem ad ædificationem, & non destructionem. Nam ipsemet Dominus vetuit lolium in agro Dominico eradicari, quando periculum sit, ne & triticum euellatur.

Disciplina.

1. Cor. 14, 40. 2. Cor. 10, 8. cap. 13. 10. Matth. 13, 29.

Cæterùm, execramur in præsenti Donatistarum errorem, qui doctrinam & administrationem Sacramentorum, vel efficacem vel inefficacem, ex mala vel bona Ministrorum vita æstimant. Scimus enim vocem Christi audiendam esse vel ex malorum Ministrorum

Secta.

Ministri quoque mali audiendi.

Matth. 23,3 ore. Quando ipse Dominus dixit: Quæ dicunt facite, secundùm opera autem eorum nolite facere. Scimus Sacramenta, ex institutione, & per verbum Christi sanctificari, & efficacia esse pijs, tametsi offerantur ab indignis Ministris. De qua re ex Scripturis, multa contra Donatistas disputauit beatus Dei seruus Augustinus.

Synodi. Atqui debet interim justa esse inter Ministros disciplina. Inquirendum enim diligenter in doctrinam & vitam Ministrorum, in Synodis. Corripiendi sunt peccantes, à Senioribus, & in viam reducendi, si sunt sanabiles, aut deponendi, & velut lupi, abigendi sunt per veros Pastores à grege Dominico, si sunt incurabiles. Si enim sint pseudodoctores, minimè ferendi sunt. Neque verò & Oecumenica improbamus Concilia, si ad exemplum celebrentur Apostolicum, ad Ecclesiæ salutem, non perniciem.

Concilia Oecumenica.

Dignus operarius sua mercede. Ministri quoque fideles omnes, vt boni operarij, mercede sua digni sunt, nec peccant, quando stipendium omniáque interim necessaria pro se & sua familia accipiunt. Nam Apostolus ostendit hæc jure dari ab Ecclesia, & accipi à Ministris, in 1. ad Corinth. 9. & in 1. ad Tim. 5. & alibi quoque. Confutati sunt autem Apostolicâ doctrinâ, & Anabaptistæ, qui Miuistros ex Ministerio suo viuentes, damnant, & conuitijs proscindunt.

1. Cor. 9, 9, 10 &c. 1. Tim. 5. 18.

CAPVT XIX.

DE SACRAMENTIS ECCLESIÆ CHRISTI.

Sacramenta adiuncta Verbo, & quid sint. PRÆDICATIONI verbi sui adiunxit Deus mox ab initio, in Ecclesia sua, Sacramenta vel signa Sacramentalia. Ita enim clarè testatur vniuersa Scriptura sacra. Sunt autem Sacramenta, symbola mystica, vel ritus sancti, aut sacræ actiones, à Deo ipso institutæ, constantes verbo suo, signis, & rebus significatis, quibus in Ecclesia summa sua beneficia, homini exhibita, retinet in memoria, & subinde renouat, quibus item promissiones suas obsignat, & quæ ipse nobis interius præstat, exterius representat, ac veluti oculis contemplanda subjicit, adeóque fidem nostram, Spiritu Dei in cordibus nostris operante, roborat & auget: quibus denique nos ab omnibus alijs populis & religionibus separat, sibique soli consecrat & obligat, & quid à nobis requirat, significat.

Sacramenta alia veteris alia noui Testamenti. Gen. 17, 10 &c. Ex 12, 3 &c. Et sunt quidem alia veteris, alia noui populi Sacramenta. Veteris populi Sacramenta fuerunt, Circumcisio & Agnus paschalis, qui immolabatur: quo nomine ad sacrificia refertur, quæ fuerunt celebrata ab origine mundi. Noui populi Sacramenta sunt, Baptismus & Cœna Domi-

na Dominica.

Sunt qui Sacramenta noui populi, septem numerent. Ex quibus nos Pœnitentiam, Ordinationem Ministrorum, non Papisticam quidem illam, sed Apostolicam, & Matrimonium agnoscimus instituta esse Dei vtilia, sed non Sacramenta. Confirmatio & Extrema vnctio, inuenta sunt hominum; quibus nullo cum damno carere potest Ecclesia. Neque illa nos in nostris Ecclesiis habemus. Nam habent illa quædam, quæ minimè probare possumus. Nundinationem omnem, quam exercent Romanenses in dispensatione Sacramentorum, omnino exercramur.

Matth. 28. 19. Marc. 16 16. Matth. 26. 26. 1. Cor. 11. 23. &c.

Noui populi Sacramenta quot.

Author autem Sacramentorum omnium, non est homo vllus, sed Deus solus. Homines Sacramenta instituere non possunt. Nam pertinent illa ad cultum Dei. At hominum non est instituere & formare Dei cultum: sed traditum à Deo recipere & custodire. Præterea habent symbola promissiones adjunctas, quæ requirunt fidem. Fides autem solo Dei verbo innititur. Et verbum Dei habetur instar tabularum, vel literarum, Sacramenta verò, instar sigillorum: quæ literis Deus appendit solus. Et vt Deus Sacramentorum author est, ita perpetuò operatur in Ecclesia, in qua ritè peraguntur Sacramenta: adeò vt fideles, cùm à Ministris Sacramenta percipiunt, agnoscant operari Deum in suo instituto, ideóque Sacramenta perinde, ac ex ipsius Dei manu percipere, & ipsis Ministri vitium (si quod insigne ipsi insit) non obesse, quando agnoscant Sacramentorum integritatem dependere ab institutione Domini. Vndè etiam discriminant apertè in administratione Sacramentorum, inter Dominum ipsum, & Domini Ministrum, confitentes Sacramentorum res dari ab ipso Domino, symbola autem à Domini Ministris.

Author Sacramentorum.

Christus operatur adhuc in Sacramentis.

Discriminandum inter authorem & Ministrum Sacramentorum.

Cæterùm, præcipuum illud, quod in omnibus Sacramentis proponitur à Deo, & attenditur à piis omnibus omnium temporum (quod alij nuncupant substantiam & materiam Sacramentorum) Christus est Seruator, hostia illa vnica, agnus item ille Dei mactatus ab origine mundi, petra quoque illa, de qua omnes majores nostri biberunt, per quem electi omnes circumciduntur sine manibus, per Spiritum sanctum, abluuntúrque à peccatis suis omnibus, & aluntur vero corpore & sanguine Christi ad vitam æternam.

Substantia, vel præcipuũ in Sacramentis.

1. Cor. 5. 7. & 10. 4. 5 &c. Ioh 1. 29. Apoc. 13. 8

Et quantum quidem attinet ad illud, quod in Sacramentis est præcipuum, & res ipsa, paria sunt vtriusque populi Sacramenta. Nam Christus vnicus Mediator, & Seruator fidelium, vtrobique est illud præcipuum, & ipsa res Sacramentorum. Vnus & idem Deus, vtrobique horum est author. Vtrique populo data sunt illa, vt signa adeóque obsignationes gratiæ & promissionum Dei, quæ in memoriam reducant, reparéntque maxima Dei beneficia, quibus item fideles ab omnibus alijs orbis religionibus sejungerentur, denique quæ spiritualiter per fidem perciperentur, & percipientes obstringerent Ecclesiæ, & ipsos sui admonerent officij. In his, inquam, & similibus,

Similitudo & differentia Sacramentorum veteris & noui populi.

Luc 22. 19. 1. Cor 11. 24. Ioh. 6. 47. Rom. 6. 2. 3. 4. Eph. 5. 26. &c. Act. 2. 41. 42. 1. Cor. 10, 17

non disparia sunt vtriusque populi Sacramenta, quæ tamen in signis sunt diuersa.

Et quidem constituimus etiam in his ampliorem differentiam. Nostra enim firmiora & magis durabilia sunt, vtpote quæ in finem vsque seculi nunquam mutabuntur. Sed & rem, & promissionem completam vel perfectam in Christo testantur, quam complendam illa significabant. Simpliciora item sunt nostra & minùs operosa, minùs item sumptuosa, & ceremoniis inuoluta. Pertinent præterea ad ampliorem populum, per totum terrarum orbem dispersum: cúmque etiam illustriora sint, & majorem (per Spiritum sanctum) excitent fidem, insequitur etiam vberior Spiritus copia.

Veteribus abrogatis, nostra successerunt Sacramenta.

Certè, cùm Christus verus Messias nobis sit exhibitus, & abundantia gratiæ effusa in populum noui Testamenti, abrogata sunt vtique, ac desierunt veteris populi Sacramenta, & subrogata sunt Noui Testamenti symbola, in locum Circumcisionis, Baptismus, & in locum Agni Paschalis sacrificiorúmque, Cœna Dominica.

Quibus rebus constent Sacramenta.

Sicut autem quondam Sacramenta constabant verbo, signo & re significata, ita nunc quoque iisdem veluti partibus absoluuntur. Nam verbo Dei fiunt, quæ antea non fuerunt Sacramenta. Consecrantur enim verbo, & sanctificata esse ostenduntur ab eo, qui instituit. Et sanctificare vel consecrare, est rem aliquam Deo, sacrísque vsibus dedicare, hoc est, à communi vel prophano vsu segregare, & sacro vsui destinare.

Consecratio Sacramentorum.

Sunt enim in Sacramentis signa petita ex vsu vulgari, res externæ & visibiles. In Baptismo enim, signum est elementum aquæ, ablutióque illa visibilis, quæ fit per Ministrum. Res autem significata, est regeneratio, vel ablutio à peccatis. In Cœna verò Domini, signum est panis & vinum, sumptum ex communi vsu cibi & potus. Res autem significata, est ipsum traditum Domini corpus & sanguis ejus effusus pro nobis, vel communio corporis & sanguinis Domini.

Act. 2, 38, &c.

Matth. 26, 27, 28. 1. Cor. 10, 16

Proinde, aqua, panis & vinum suâ naturâ, & extra institutionem diuinam, ac vsum sanctum, duntaxat id sunt, quod esse dicuntur, & experimur. Cæterum, si accedat Domini verbum, cum inuocatione diuini nominis, & renouatione primæ institutionis & sanctificationis, signa ista consecrantur, & sanctificata à Christo esse ostenduntur. Manet enim semper efficax in Ecclesia Dei prima Christi institutio, & consecratio Sacramentorum, adeò vt, qui non aliter celebrant Sacramenta, quam ipse Dominus ab initio instituit, fruantur etiam nunc prima illa consecratione omnium præstantissima. Et ideo recitantur in celebratione Sacramentorum ipsa verba Christi.

Signa accipiunt rerum signatarum nomina.

Et quoniam verbo Dei discimus, quòd signa hæc in alium finem sint instituta à Domino, quàm vsurpentur vulgò, ideo docemus signa nunc in vsu sacro, vsurpare rerum signatarum vocabula, nec appellari ampliùs aquam tantùm, panem & vinum, sed etiam regenerationem vel lauacrum renouationis, item corpus & sanguinem Domini, vel symbola, aut Sacramenta corporis & sanguinis Domini. Non

quòd

quòd symbola mutentur in res significatas, & desinant esse id, quod sunt suâ naturâ. Alioqui enim Sacramenta non essent, quæ re significata duntaxat constarent, signa non essent: sed ideo vsurpant, signa rerum nomina, quòd rerum sacrarum sunt symbola mystica, & signa & res significatæ, inter se sacramentaliter conjungantur, conjungantur, inquam, vel vniantur per significationem mysticam, & voluntatem vel consilium ejus, qui Sacramenta instituit. Non enim aqua, panis & vinum, sunt signa vulgaria, sed sacra. Et qui instituit aquam Baptismi, non ea voluntate consilióque instituit, vt fideles aqua duntaxat Baptismi perfundantur: & qui jussit in Cœna, panem edere, & vinum bibere, non hoc voluit, vt fideles, panem & vinum tantùm percipiant, sine mysterio, sicut domi suæ panem manducant, sed vt rebus quoque significatis, spiritualiter communicent, & verè per fidem abluantur à peccatis, & Christo participent. *Vnio sacramentalis.*

Idcirco minimè probamus eos, qui sanctificationem Sacramentorum attribuunt, nescio quibus characteribus, & recitationi, vel virtuti verborum pronunciatorum à consecrato, & qui habeat intentionem consecrandi, aut rebus aliis aduentitiis, quæ neque Christi, neque Apostolorum, vel verbo, vel exemplo nobis traduntur. Neque probamus eorum quoque doctrinam, qui de Sacramentis perinde loquuntur, vt signis communibus, non sanctificatis aut efficacibus. Neque eos probamus, qui propter inuisibilia, aspernantur in Sacramentis visibilia, adeóque signa sibi credunt fore superuacanea, quòd rebus se jam frui arbitrantur, quales Messaliani fuisse dicuntur. Neque verò approbamus istorum quoque doctrinam, qui docent gratiam & res significatas, signis ita alligari & includi, vt quicunque signis exterius participent, etiam interius gratiæ rerúmque significatarum, participes sint, quales quales sint. *Secta.* *Sacramentis res neque inclusa sunt, neque alligata.*

Interim sicut à dignitate, vel indignitate Ministrorum, non æstimamus integritatem Sacramentorum, ita neque à conditione sumentium. Agnoscimus enim Sacramentorum integritatem, ex fide vel veritate meráque bonitate Dei dependere. Sicut enim verbum Dei manet verum verbum Dei, quo non tantùm verba nuda recitantur, dum prædicatur, sed simul à Deo offeruntur res verbis significatæ, vel annunciatæ, tametsi impij vel increduli verba audiant, & intelligant, rebus tamen significatis non perfruantur: eò quòd vera fide non recipiant: Ita Sacramenta verbo, signis, & rebus significatis, constantia, manent vera & integra Sacramenta, non tantùm significantia res sacras, sed Deo offerente etiam res significatas, tametsi increduli res oblatas non percipiant. Fit hoc non dantis aut offerentis Dei vitio, sed hominum sine fide illegitiméq; accipientium culpa: quorum incredulitas, fidem Dei irritam non facit. *Rom. 3.*

Porrò cùm mox ab initio, quando expositum est, quid sint Sacramenta, pariter & obiter explicatum sit, ad quid sint instituta, non est quòd semel dicta, cum molestia repetantur. Consequenter ergo sigil- *Ad quid instituta Sacramenta.*

latim dicemus, de noui populi Sacramentis.

CAPVT XX.

DE SANCTO BAPTISMO.

Institutio Baptismi. Matth. 3. 6, 16. Matth. 28. 19. Marc 16, 16. Act. 2, 38.

BAPTISMVS à Deo institutus & consecratus est, primúsque baptisauit Iohannes, qui Christum aquâ in Iordane tinxit. Inde defluxit ad Apostolos, qui & ipsi aquâ baptisârunt. Iussit hos manifestè Dominus Euangelium prædicare, & baptisare, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Et Petrus ad Iudæos, interrogantes, quid facere deberent? dixit in Actis, Baptisetur vnusquisque vestrûm in nomine Iesu Christi, ad remissionem peccatorum, & accipietis donum Spiritus sancti. Vnde à nonnullis Baptismus nuncupatus est signum initiale populi Dei, vtpote quo initiantur Deo, electi Dei.

Vnus est Baptismus. Eph. 4, 6. Heb. 10, 26, 23. 1. Pet. 3, 21. Baptisari quid sit. &c.

Vnus est duntaxat Baptismus in Ecclesia Dei, & satis est semel baptisari, vel initiari Deo. Durat autem semel susceptus Baptismus per omnem vitam, & est perpetua obsignatio adoptionis nostræ. Etenim baptisari in nomine Christi, est inscribi, initiari, & recipi in fœdus, atque familiam, adeóque in hæreditatem filiorum Dei, imò jam nunc nuncupari nomine Dei, id est, appellari filium Dei, purgari item à sordibus peccatorum, & donari varia Dei gratia, ad vitam nouam & innocentem. Baptismus ergo in memoria retinet, & reparat ingens Dei beneficium, generi mortalium præstitum. Nascimur enim omnes in peccatorum sordibus, & sumus filij iræ. Deus autem, qui diues est misericordiâ, purgat nos à peccatis gratuitò, per sanguinem Filij sui, & in hoc adoptat nos in filios, adeóque fœdere sancto nos sibi connectit, & variis donis ditat, vt possimus nouam viuere vitam. Obsignantur hæc omnia Baptismo. Nam intus regeneramur, purificamus, & renouamur à Deo per Spiritum sanctum: foris autem accipimus obsignationem maximorum donorum in aqua, quâ etiam maxima illa beneficia repræsentantur, & veluti oculis nostris conspicienda proponuntur. Ideóque baptisamur, id est, abluimur, aut aspergimur aqua visibili. Aqua enim sordes mundat, deficientia & æstuantia recreat, & refrigerat corpora. Gratia verò Dei hæc animabus præstat, & quidem inuisibiliter vel spiritualiter.

Rom. 5, 8, 9. &c. Psal. 51. 7. Ephes. 2, 4. 1. Cor. 6, 11. Tit. 3, 5, 6. &c.

Aquâ baptisamur.

Baptismi obligatio. Rom. 6, 3, 4. Gal. 3, 27, 28

Separat item nos Deus Baptismi symbolo ab omnibus alienis religionibus & populis, & sibi consecrat, ceu peculium: nos itaque dum baptisamur, confitemur fidem nostram, & obstringimur Deo adobedientiam & mortificationem carnis vitæque nouitatem, adeóque inscribimur in sanctam Christi militiam, vt toto vitæ cursu pugnemus contra mundum & Satanam, atque carnem propriam. Baptisamur

præterea

præterea in vnum Ecclesiæ corpus, vt cum omnibus membris Ecclesiæ, pulchrè in vna & eadem religione mutuisque officijs, consentiamus. *1.Cor.12,13 &c.*

Forma baptisandi. Credimus perfectissimam esse baptisandi formam, quâ Christus ipse baptisatus est, & quâ baptisârunt Apostoli. Ergo quæ humanâ inuentione postea adiecta & vsurpata sunt in Ecclesia, non arbitramur necessaria esse ad perfectionem Baptismi: cujus generis est Exorcismus, vsus item ardentis luminis, olei, salis, sputi, & similium rerum, vt quòd Baptismus singulis annis, pluribus ceremonijs bis consecratur. Nos enim credimus vnum Ecclesiæ Baptismum, in prima Dei institutione sanctificatum esse, & consecrari per verbum, efficacémque esse nunc etiam, propter primam Dei benedictionem.

Minister Baptismi. 1.Cor.14,34 Docemus, Baptismum in Ecclesia non administrari debere à mulierculis, vel ab obstetricibus. Paulus enim remouit mulierculas ab officijs Ecclesiasticis. Baptismus autem pertinet ad officia Ecclesiastica.

Secta & Anabaptistæ. Damnamus Anabaptistas, qui negant baptisandos esse infantulos recens natos à fidelibus. Nam juxta doctrinam Euangelicam, horum est regnum Dei, & sunt in fœdere Dei, cur itaque non daretur eis signum fœderis Dei? Cur non per sanctum Baptisma initiarentur, qui sunt peculium & in Ecclesia Dei? Damnamus Anabaptistas & in alijs ipsorum dogmatibus, quæ contra verbum Dei peculiaria habent. Non sumus ergo Anabaptistæ, neque cum eis in vlla re ipsorum communicamus.

CAPVT XXI.

DE SACRA COENA DOMINI.

Cœna Domini. 1.Cor.11,23. Matth.26,20,26 Marc.14,17,22

COENA Domini, quæ, & mensa Domini, & Eucharistia, id est, gratiarum actio nuncupatur, ideò Cœna nuncupatur vulgò, quòd à Christo in vltima illa Cœna sua instituta sit, eámque adhuc repræsentet, ac in ipsa spiritualiter cibentur & potentur fideles.

Author & consecratio Cœnæ. 1.Cor.11,20

Author enim Cœnæ Dominicæ, non est Angelus aut homo vllus, sed ipse Dei Filius, Dominus noster Iesus Christus, qui primus eam Ecclesiæ suæ consecrauit. Durat autem ea consecratio vel benedictio adhuc apud omnes eos, qui non aliam Cœnam, sed illam ipsam celebrant, quam Dominus instituit: ad quam verba Cœnæ Domini recitant, & in omnibus ad vnum Christum vera fide respiciunt, ex cujus veluti manibus accipiunt, quod per ministerium Ministrorum Ec-

clesiæ accipiunt.

Memoria beneficiorum Dei. Retinere vult Dominus ritu hoc sacro, in recenti memoria, maximum generi mortalium præstitum beneficium, nempe, quòd tradito corpore & effuso suo sanguine, omnia nobis peccata nostra condonauit, ac à morte æterna & potestate Diaboli nos redemit, iam pascit nos sua carne & potat suo sanguine, quæ vera fide spiritualiter percepta, alunt nos ad vitam æternam. Et hoc tantum beneficium renouatur toties, quoties Cœna Domini celebratur. Dixit enim Dominus: Hoc facite in mei commemorationem. *Luc 22,19* Obsignatur autem hâc Cœnâ sacrâ, quòd revera corpus Domini pro nobis traditum, & sanguis ejus in remissionem peccatorum nostrorum effusus est, ne quid fides nostra vacillet.

Signum & res signata. Et quidem visibiliter hoc foris Sacramento per Ministrum repræsentatur, & veluti oculis contemplandum exponitur, quod intus in anima inuisibiliter, per ipsum Spiritum sanctum præstatur. Foris offertur à Ministro panis, & audiuntur voces Domini, Accipite, edite, Hoc est corpus meum, Accipite & diuidite inter vos, Bibite ex hoc omnes, Hic est sanguis meus. *Marc 14 22 23,24,&c.* Ergo accipiunt fideles quod datur à Ministro Domini, & edunt panem Domini, ac bibunt de poculo Domini: intus interim operâ Christi per Spiritum sanctum, percipiunt etiàm carnem & sanguinem Domini: & pascuntur his in vitam æternam. Etenim caro & sanguis Christi, verus cibus & potus est ad vitam æternam: & Christus ipse, quatenus pro nobis traditus & Saluator noster est, illud præcipuum Cœnæ est, nec patimur quicquam aliud in locum eius substitui. *Ioh.6,55*

De manducatione corporali. Vt autem rectiùs & perspicaciùs intelligatur, quomodo caro & sanguis Christi sint cibus & potus fidelium, percipiantúrque à fidelibus ad vitam æternam, pauca hæc adjiciemus. Manducatio non est vnius generis. Est enim manducatio corporalis, quâ cibus in os percipitur ab homine, dentibus atteritur, & in ventrem deglutitur. Hoc manducationis genere intellexerunt olim Capernaitæ sibi manducandam carnem Domini, sed refutantur ab ipso. *Ioh.6,52* Nam vt caro Christi corporaliter manducari non potest circa flagitium aut truculentiam, ita non est cibus ventris. Id quòd omnes fateri coguntur. Improbamus itaque Canonem in Decretis Pontificum. *De Consecrat Dist. ... Ego Berengarius, &c.* Neque enim credidit vetustas pia, neque nos credimus, corpus Christi manducari ore corporis corporaliter, vel essentialiter.

Spiritualiter manducare Dominum. Est & spiritualis manducatio corporis Christi, non ea quidem, quâ existimemus cibum ipsum mutari in spiritum, sed quâ, manente in sua essentia & proprietate corpore & sanguine Domini, ea nobis communicantur spiritualiter, vtique non corporali modo, sed spirituali, per Spiritum sanctum qui videlicet ea, quæ per carnem & sanguinem Domini pro nobis in mortem tradita, parata sunt, ipsam, inquam, remissionem peccatorum, liberationem, & vitam æternam, applicat & confert nobis, ita vt Christus

in nobis

in nobis viuat, & nos in ipso viuamus, efficitque vt ipsum, quò talis sit cibus & potus spiritualis noster, id est, vita nostra, vera fide percipiamus. Sicut enim cibus & potus spiritualis noster, id est, vita nostra, vera fide percipiamus. Sicut enim cibus & potus corporalis, corpora nostra non tantum reficiunt ac roborant, sed & in vita conseruant: ita & caro Christi tradita pro nobis, & sanguis ejus effusus pro nobis, non tantùm reficiunt & roborant animas nostras, sed etiam in vita conseruant, non quatenus quidem corporaliter nobis à Spiritu Dei communicantur, dicente Domino, & panis, quem ego dabo, caro mea est, quam dabo pro mundi vita. Item, Caro (nimirum corporaliter manducata) non prodest quicquam, spiritus est, qui viuificat. Et verba quæ loquor vobis, spiritus & vita sunt.

Ioh. 6. 56. Christus cibus conseruat in vita. Ioh. 6. 51. v. 63.

Et sicut oportet cibum in nosmetipsos edendo recipere, vt operetur in nobis, suámque in nobis efficaciam exerat, cùm extra nos positus, nihil nobis prosit: ita necesse est nos fide Christum recipere, vt noster fiat, viuátque in nobis, & nos in ipso. Dicit enim. Ego sum panis vitæ. Qui venit ad me, non esuriet, & qui credit in me, viuet & ipse propter me: ac manet in me, & ego in ipso.

Christus editur vel percipitur fide. Ioh. 6. 35. v. 57.

Ex quibus omnibus claret, nos per spiritualem cibum, minimè intelligere imaginarium, nescio quem cibum, sed ipsum Domini corpus pro nobis traditum, quòd tamen percipiatur à fidelibus, non corporaliter, sed spiritualiter per fidem. In qua re sequimur per omnia doctrinam ipsius Saluatoris Christi Domini, apud Ioh. cap. 6.

Spiritualis cibus.

Et hic esus carnis, & potus sanguinis Domini, ita est necessarius ad salutem, vt sine ipso, nullus seruari possit. Fit autem hic esus & potus spiritualis, etiam extra Domini Cœnam, & quoties, aut vbicunque homo in Christum crediderit. Quò fortassis illud Augustini pertinet, Quid paras dentem & ventrem? crede, & manducâsti.

Manducatio ad salutem necessaria.

Præter superiorem manducationem spiritualem, est & sacramentalis manducatio corporis Domini, quâ fidelis non tantùm spiritualiter & internè participat vero corpore & sanguine Domini, sed foris etiam accedendo ad mensam Domini, accipit visibile corporis & sanguinis Domini Sacramentum. Prius quidem, dum credidit fidelis, viuificum alimentum percepit, & ipso fruitur adhuc, sed ideo, dum Sacramentum quoque accipit, nonnihil accipit. Nam in continuatione communicationis corporis & sanguinis Domini pergit, adeóque magis magisque incenditur, & crescit fides, ac spirituali alimonia reficitur. Dum enim viuimus, fides continuas habet accessiones. Et qui foris vera fide Sacramentum percipit, idem ille non signum duntaxat percipit, sed re ipsa quoque, vt diximus, fruitur. Præterea idem ille institutioni & mandato Domini obedit, lætóque animo gratias pro redemptione sua totiúsque generis humani agit, ac fidelem mortis Dominicæ memoriam peragit, atque coram Ecclesia, cujus corporis membrum sit, attestatur; obsignatur item percipienti-

Sacramentaliter manducare Dominum.

Gal. 2, 20 bus Sacramentum, quòd corpus Domini non tantùm in genere pro hominibus sit traditum, & sanguis ejus effusus, sed peculiariter pro quovis fideli communicante, cujus cibus & potus sit ad vitam æternam.

Increduli sumunt sibi Sacramentum in judicium. 1. Cor. 11, 27, 28, 29.

Cæterum, qui nulla cum fide ad hanc sacram Domini mensam accedit, Sacramento duntaxat communicat, & rem Sacramenti, vnde est vita & salus, non percipit, Et tales indignè edunt de mensa Domini. Qui autem indignè edunt de pane Domini, & de poculo ejus bibunt, rei fiunt corporis & sanguinis Domini, & ad judicium sibi edunt & bibunt. Nam cùm vera fide non accedant, mortem Christi contumeliâ afficiunt, & ideo damnationem sibi ipsis edunt & bibunt.

Præsentia Christi in Cœna.

Ergo corpus Domini & sanguinem ejus, cum pane & vino non ita conjungimus, vt panem ipsum dicamus esse corpus Christi, nisi ratione sacramentali, aut sub pane corporaliter latitare corpus Christi; vt etiam sub speciebus panis adorari debeat, aut quicunque signum percipiat, idem & rem percipiat ipsam. Corpus Christi in cœlis est, ad dextram Patris. Sursum ergo eleuanda sunt corda, & non defigenda in panem, nec adorandus Dominus in pane.

Marc. 16, 19. Hebr. 8, 1, cap. 12, 2. Præsens Dominus Ecclesiæ celebranti cœnam. Matth. 28, 20. Gal. 4, 6.

Et tamen non est absens Ecclesiæ suæ celebranti Cœnam Dominus. Sol absens à nobis in cœlo, nihilominus efficaciter præsens est nobis: quantò magis sol justitiæ Christus, corpore in cœlis absens nobis, præsens est nobis, non corporaliter quidem, sed spiritualiter per viuificam operationem, & vt ipse se nobis præsentem futurum exposuit, in vltima Cœna Ioh 14. 15. 16. Vnde consequens est, nos non habere Cœnam sine Christo, interim tamen habere Cœnam incruentam & mysticam, sicuti vniuersa nuncupauit Vetustas.

Alij fines Cœnæ Domini. 1. Cor. 10, 17. cap. 12, 12, 13.

Admonemur præterea celebratione Cœnæ Dominicæ, vt memores simus, cujus corporis membra facti simus, & idcirco concordes simus cum omnibus fratribus, vt sanctè viuamus, & non polluamus nos flagitiis, & peregrinis religionibus, sed in vera fide in finem vsque vitæ perseuerantes, studeamus excellere sanctimoniâ vitæ.

Preparatio ad Cœnam. 1. Cor. 11, 28. 2. Cor. 13, 5.

Decet ergo, vt accessuri ad Cœnam, priùs nos ipsos juxta præceptum Apostoli probemus, imprimis quali simus fide prædití, an credamus Christum venisse, seruandis peccatoribus, & ad pœnitentiam vocandis, & an quisque credat, se in horum esse numero, qui per Christum liberati seruantur, & an mutare vitam prauam instituerit, ac viuere sanctè, perseuerareque, auxiliante Domino, in vera religione, & in concordia cum fratribus, dignásque Deo pro liberatione agere gratias, &c.

Ritus Cœnæ. Act. 2, 42.

Ritum, modum, vel formam Cœnæ, illam existimamus, esse simplicissimam & præstantissimam, quæ proximè accedit ad primam Domini institutionem, & Apostolicam doctrinam: quæ videlicet constat annunciatione verbi Dei, precibus piis, ipsa actione Dominica, & repetitione ejus, manducatione corporis, & potu sanguinis Domini, memoria

memoria item mortis Dominicæ salubri, & gratiarum actione fideli, nec non sancta consociatione in corporis Ecclesiastici vnionem.

Improbamus itaque illos, qui alteram speciem, poculum, inquam, Domini, fidelibus subtraxerunt. Grauiter enim hi peccant contra institutionem Domini, dicentis, Bibite ex hoc omnes: id quod ad panem, non ita expresse dixit. *Vtraque species.* *Matth. 26. 27.*

Missa qualis aliquando apud Veteres fuerit, tolerabilis an intolerabilis, modò non disputamus, hoc autem liberè dicimus, Missam, quæ hodie in vsu est per vniuersam Romanam Ecclesiam, plurimas & justissimas quidem ob causas, in Ecclesiis nostris esse abrogatam, quas sigillatim ob breuitatem nunc non commemoramus. Certè approbare non potuimus, quòd ex actione salubri, spectaculum inane est factum, quòd item facta est meritoria, vel celebrata pro precio, quódque in ea Sacerdos dicitur conficere ipsum Domini corpus, & hoc offerre realiter, pro remissione peccatorum viuorum & mortuorum, adde & in honorem & celebrationem, vel memoriam Sanctorum in cœlis, &c. *Missa meritoria abrogata.*

CAPVT XXII.

DE COETIBVS SACRIS ET ECCLESIASTICIS.

TAMETSI omnibus sacras literas priuatim legere domi, & instruendo ædificare mutuum in vera religione liceat, vt tamen legitimè annuncietur verbum Dei populo, & preces ac supplicationes fiant publicè, Sacramenta item celebrentur legitimè, & collecta Ecclesiæ fiat in pauperes & omnes Ecclesiæ necessarios sumptus faciendos, aut vsus sustentandos, necessarii sunt omnino cœtus sacri vel Ecclesiastici fidelium conuentus. Constat enim in Ecclesia Apostolica, & primitiua hujusmodi cœtus esse ab omnibus piis frequentatos. Quotquot hos aspernantur, & ab his sese segregant, religionem veram contemnunt, vrgendique sunt à Pastoribus & piis Magistratibus, ne contumacius se segregare, & cœtus sacros auersari pergant. *Qua fieri debeant in cœtibus sacris.* *Non auersari sacros cœtus.*

Sint verò cœtus Ecclesiastici non occulti & obscuri, sed publici atque frequentes, nisi persequutio hostium Christi & Ecclesiæ non sinat esse publicos. Scimus enim quales fuerint quondam primitiuæ Ecclesiæ cœtus in abditis locis, sub tyrannide Romanorum Principum. Sint autem loca, in quibus coëunt fideles, honesta, & Ecclesiæ Dei per omnia commoda. Deligantur ergo ædes amplæ, aut Templa. Repurgentur tamen ab iis rebus omnibus, quæ Ecclesiam non de- *Cœtus sint publici.* *Loca cœtuum honesta.*

H

cent. Instruantur autem omnia pro decoro, necessitate, & honestate pia, ne quid desit, quod requiritur ad ritus & vsus Ecclesiæ necessarios.

Modestè & humiliter versandum in cœtibus. 1. Reg. 8, 27. Act 17, 24. Ornatus Templorum verus. Sicut autem credimus Deum non habitare in Templis manu factis, ita propter verbum Dei & vsus sacros, scimus loca Deo cultuique ejus dedicata, non esse prophana, sed sacra, & qui in his versantur, reuerenter & modestè conuersari debere, vtpote qui sint in loco sacro, coram Dei conspectu & sanctorum Angelorum ejus. Longè itaque à Templis & Oratoriis Christianorum, repellendus est omnis vestium luxus, omnis superbia, & omnia quæ humilitatem, disciplinam & modestiam dedecent Christianam. Ac verus Templorum ornatus, non constat ebore, auro, & gemmis, sed frugalitate, pietate, virtutibúsque eorum, qui versantur in Templo.

Peregrina lingua sileant in cœtu. 1. Cor. 14. 27. 40. Omnia autem decenter & ordine fiant in Ecclesia, omnia denique fiant ad ædificationem. Taceant ergo omnes peregrinæ linguæ in cœtibus sacris. Omnia proponantur lingua vulgari, & quæ eo in loco ab hominibus in cœtu intelligatur.

CAPVT XXIII.

DE PRECIBVS ECCLESIÆ, CANTV, ET HORIS CAnonicis.

Lingua vulgaris LICET sanè priuatim precari quâvis lingua, quam quis intelligat, sed publicæ preces in sacris cœtibus vulgari linguâ, vel omnibus cognita fieri debent. *Oratio. Psal 50. 15. Iac. 1. 5. Ioh 14. 13. 14. 1. Tim. 2. 5. Marc. 11. 24.* Oratio fidelium omnis, per solum Christi interuentum, soli Deo fundatur, ex fide & charitate. Diuos cœlites inuocare, aut his vti pro intercessoribus, prohibet Sacerdotium Christi Domini, & vera religio. Orandum est autem pro Magistratu, pro Regibus, aut omnibus in eminentia constitutis, pro Ministris Ecclesiæ & omnibus necessitatibus Ecclesiarũ. In calamitatibus verò, & potissimùm Ecclesiæ, absque intermissione, & priuatim & publicè precandum est, *Orationis libertas.* Sponte item precandum est, non coactè, neque pro vllo precio. Neque decet orationem superstitiosè astrictam esse loco, quasi alibi non liceat, nisi in Templo precari. Neque oportet preces publicas, quoad formam & tempus, in omnibus Ecclesiis esse pares. Libertate enim sua vtantur Ecclesiæ quælibet. Socrates in Historia, In omnibus vbique regionibus, inquit, non poteris inuenire duas Ecclesias, quæ orando plenè consentiant. Hujusmodi discrepantiæ authores eos esse puto, qui singulis temporibus,

bus, Ecclesiis præfuerunt, Si tamen sunt congruentes, maximopere commendandum, id, & aliis imitandum videtur.

Sed & modum esse decet, vt in re quavis, ita & in precibus publicis, ne nimis sint prolixæ & molestæ. Cedant ergo potiores partes in cœtibus sacris doctrinæ Euangelicæ, caueatúrque, ne nimis prolixis precibus fatigetur in cœtu populus, vt cùm audienda est prædicatio Euangelii, vel egredi ex cœtu, vel hunc in vniuersum solui cupiant defatigati. Talibus in concione nimis videtur prolixum esse, quod aliàs succinctum est satis. Nam & Concionatores modum tenere decet. Sic & cantus in cœtu sacro est moderandus, vbi is est in vsu. Cantus, quem Gregorianum nuncupant, plurima habet absurda: vnde rejectus est meritò à nostris & pluribus Ecclesiis. Si Ecclesię sunt, quę orationem fidelem legitimámque habent, cantum autem nullum habent, condemnari non debent. Non enim canendi commoditatem omnes habent Ecclesiæ. Ac certum est ex testimoniis Vetustatis, vt cantus vsus fuit vetustissimus in Orientalibus Ecclesiis, ita serò tandem receptum esse ab Occidentalibus. *Modus adhibendus precibus publicis.* *Cantus.*

Horas Canonicas, id est, preces ad certas in die horas compositas, & à Papistis cantatas aut recitatas, nesciuit Vetustas: quod ex ipsis Horarum lectionibus, & argumentis pluribus demonstrari potest. Sed & absurda non pauca habent, vt nihil dicam aliud: proinde omittuntur rectè ab Ecclesiis substituentibus in locum ipsarum res salutares Ecclesiæ Dei vniuersæ. *Horæ Canonicæ.*

CAPVT XXIV.

DE FERIIS, IEIVNIIS, CIBORVMQVE DELECTV.

QVANQVAM religio tempori non alligetur, non potest tamen absque justa temporis distinctione vel ordinatione plantari & exerceri. Deligit ergo quævis Ecclesia sibi tempus certum ad preces publicas, & Euangelii prædicationem, nec non Sacramentorum celebrationem. Non licet autem cuivis pro suo arbitrio Ecclesiæ ordinationem hanc conuellere. Ac nisi ocium justum concedatur religionis externæ exercitio, abstrahuntur certè ab eo, negotiis suis homines. Vnde videmus in Ecclesiis vetustis, non tantùm certas fuisse horas in septimana constitutas cœtibus, sed ipsam diem Dominicam ab ipsis Apostolorum temporibus, iisdem sacróque ocio fuisse consecratam: quod etiam nunc rectè propter cultum & charitatem, ab Ecclesiis nostris custoditur. Obser- *Tempus necessarium ad exercendam religionem.* *Dies Dominica.* *Superstitio.*

uationi Iudaicæ & ſuperſtitionibus, nihil hîc permittimus. Neque enim alteram diem, altera ſanctiorem eſſe credimus; neque otium Deo per ſe probari exiſtimamus, ſed & Dominicam non Sabbatum, libera obſeruatione celebramus.

Feſta Chriſti & Sanctorum.

Præterea ſi Eccleſiæ, pro Chriſtiana libertate, memoriam Dominicæ Natiuitatis, Circumciſionis, Paſſionis & Reſurrectionis, Aſcenſionis item in cœlum, & miſſionis ſancti Spiritus in diſcipulos, religiosè celebrent, maximopere approbamus. Feſta verò hominibus, aut Diuis inſtituta, non probamus. Et ſanè pertinent feriæ ad tabulam Legis primam, & ſunt ſolius Dei: denique habent feriæ Diuis inſtitutæ, & à nobis abrogatæ, abſurda, inutilia, minimèque toleranda plurima. Interim fatemur non inutiliter Sanctorum memoriam, ſuo loco & tempore, in ſacris concionibus populo commendari, & omnibus ſancta exempla Sanctorum imitanda proponi.

Ieiunium.

Quantò verò grauiùs accuſat Chriſti Eccleſia crapulam, ebrietatem, & omnem libidinem ac intemperantiam, tantò vehementiùs commendat nobis jejunium Chriſtianum. Eſt enim jejunium aliud nihil, quàm abſtinentia & temperantia piorum, diſciplina item, cuſtodia, & caſtigatio carnis noſtræ, pro neceſſitate præſenti ſuſcepta, quâ humiliamur coram Deo, & carni ſua fomenta detrahimus, quò faciliùs libentiúſque Spiritui pareat. Proinde non jejunant, qui iſtorum nullam rationem habent, ſed jejunare ſe credunt, ſi ſemel in die farciant ventrem, & certo vel præſcripto tempore à certis abſtineant cibis, exiſtimantes hoc opere operato, ſe Deo placere, & bonum opus facere. Iejunium eſt adminiculum orationis Sanctorum ac virtutum omnium. Non placuit Deo, (vt videre eſt in Prophetarum libris) jejunium, quo à cibo, non à ſceleribus jejunabant Iudæi.

Ioel. 1. 11. Cap. 58. 4. 5. & 6 Ier. 14, 12. Zach 7. 5.

Publica & priuata Ieiunia.

Eſt autem publicum jejunium, & priuatum. Celebrârunt olim jejunia publica calamitoſis temporibus rebúſque Eccleſiæ afflictis. Abſtinebant in vniuerſum à cibo ad veſperam vſque. Totum autem hoc tempus impendebant precibus ſacris cultuíque Dei & pœnitentiæ. Parùm hæc abfuerunt à luctu: & frequens fit horum mentio in Prophetis, præcipuè apud Ioëlem Cap. 2. Celebrari debet hujuſmodi jejunium, etiam hodie in rebus Eccleſiæ difficilibus Priuata jejunia ſuſcipiuntur abs quovis noſtrûm, provt quiſque ſenſerit detrahi ſpiritui. Hactenus enim fomenta carni detrahit.

Ioel. 2. 12. & c.

Qualia ſint Ieiunia.

Omnia jejunia proficiſci debent ex libero, ſpontaneóque ſpiritu & verè humiliato, nec compoſita eſſe ad plauſum vel gratiam hominum conſequendam, multò minùs eò, vt per ipſa velit homo juſtitiam demereri. Iejunet autem in hunc finem quilibet, vt fomenta carni detrahat, & ferventiùs Deo inſeruiat.

Matth. 6, 7. 18

Quadrageſimæ.

Quadrageſimale jejunium, Vetuſtatis habet teſtimonia, ſed nulla ex literis Apoſtolicis: ergo non debet, nec poteſt imponi fidelibus. Certum eſt, quondam varias fuiſſe jejuniorum formas vel conſuetudines.

dines. Vnde Irenæus scriptor vetustissimus, Quidam, inquit, putant vno tantùm die obseruari debere jejunium, alij duobus, alij verò pluribus, nonnulli etiam quadraginta diebus. Quæ varietas obseruantiæ, non nostris nunc demum temporibus cœpit, sed multò ante nos, ex illis, vt opinor, qui non simpliciter, quod ab initio traditum est, tenentes, in alium morem, vel per negligentiam, vel per imperitiam postmodum decidêre. Sed & Socrates Historicus, Quia lectio nulla, inquit, de hoc inuenitur antiqua, puto Apostolos hoc singulorum reliquisse sententiæ, vt vnusquisque operetur, non timore & necessitate, quod bonum est.

Iam verò quod ad delectum ciborum attinet, in jejunijs arbitramur omne id detrahendum esse carni, vnde redditur ferocior, & quo delectatur impensiùs, vnde existunt fomenta carni, siue pisces sint, siue carnes, siue aromata, delitiæve, aut præstantia vina. Alioqui scimus, creaturas Dei omnes conditas esse in vsus & seruitia hominum. Omnia quæ condidit Deus, bona sunt, & citra delectum, cum timore Dei & justa moderatione vsurpanda. Apostolus enim, Omnia, inquit mundis munda sunt. Item, Omne quod in macello venditur, edite, nihil interrogantes propter conscientiam. Idem Apostolus nominat doctrinam eorum, qui jubent abstinere à cibis doctrinam dæmoniorum Cibos enim creâsse Deum ad sumendum cum gratiarum actione fidelibus, & his qui cognouerunt veritatem, quòd, quicquid creauit Deus, bonum sit, & nihil rejiciendum, si sumatur cum gratiarum actione, &c. Idem ad Coloss. reprobat eos, qui nimia abstinentia, sibi comparare volunt existimationem sanctitatis. Nos itaque in vniuersum reprobamus Tatianos & Encratitas, omnes denique Eustachij discipulos, contra quos congregata est Gangrensis Synodus.

Delectus ciborum. Genes. 1. Tit. 1, 15. 1 Cor. 10. 25. 1 Tim. 4 1. 2. 3. 4. 5. Col. 2. 18, 23. Sectæ.

CAPVT XXV.

DE CATECHESI, ET ÆGROTANTIVM CONSOLATIONE, vel visitatione.

DOMINVS veteri suo populo injunxit, maximam curam vt impenderent ab infantia rectè instituendæ juuentuti, adeóque mandauit disertè in Lege sua, erudirent, & Sacramentorum mysteria interpretarentur. Cùm autem ex Euangelicis & Apostolicis literit constet, Deum non minorem rationem habere noui sui populi pubis, cùm palàm testetur & dicat, Sinite pueros venire ad me, talium enim est regnum cœlorum, consultissimè faciunt

Instituenda in pietate pubes. Deut. 4. 9 10. cap. 6. 7. 20. c. 11. 19. Exod. 12. 26. cap. 13. 14. Marc. 10. 14.

Ecclesiarum Pastores, qui juuentutem maturè & diligenter catechisant, prima fidei fundamenta jacientes, ac rudimenta religionis nostræ fideliter docentes, explicando Decalogum mandatorum Dei, Symbolum item Apostolorum, Orationem quoque Dominicam, & Sacramentorum rationem, cum aliis ejus generis primis principiis, & religionis nostræ capitibus præcipuis. Fidem verò & diligentiam hic suam in adducendis ad Catechismum liberis præstet Ecclesia, cupiens & gaudens liberos suos rectè institui.

Visitatio infirmorum. Cùm verò nunquam grauioribus tentationibus expositi sint homines, quàm dum infirmitatibus exercentur aut ægrotant, morbis cùm animi tum corporis fracti, nunquam sanè conuenit Pastores Ecclesiarum saluti gregis sui inuigilare accuratiùs, quàm in hujusmodi morbis & infirmitatibus. Visitent ergo maturè ægrotantes, vocentur item maturè ab ægrotantibus, siquidem res ipsa postulauerit, consolentur autem illos, & in vera fide confirment, muniant denique contra perniciosas Satanæ suggestiones: instituant item preces apud ægrotantem domesticas, ac si necesse sit, precentur pro ægrotantis salute etiam in cœtu publico, curéntque, quò feliciter ex hoc seculo migret. Papisticam visitationem cum sua illa Vnctione extrema, diximus superiùs nos non approbare, quòd absurda habeat, & à Scriptura Canonica non approbetur. *Iac. 5. 14. 15. 16.*

CAPVT XXVI.

DE SEPVLTVRA FIDELIVM, CVRAQVE PRO MORTVIS GERENDA, de Purgatorio, & Apparitione Spirituum.

Sepelire corpora. FIDELIVM corpora, vt Spiritus sancti templa, & quæ in vltimo die rectè creduntur resurrectura, jubet Scriptura honestè absque superstitione humo mandare, sed & honestam eorum, qui sanctè in Domino obdormiuerunt, mentionem facere, relictisque eorum, vt viduis & pupillis, omnia pietatis officia præstare: aliam non docemus pro mortuis curam gerere.

Cynici. Improbamus ergo maximè Cynicos, corpora mortuorum negligentes, aut quàm negligentissimè contemptissiméque in terram abjicientes, nunquam vel verbum bonum de defunctis facientes, aut relictos ipsorum, ne tantillum quidem curantes.

Cura pro defunctis. Improbamus rursus nimis & præposterè officiosos in defunctos, qui instar

qui instar Ethnicorum, suos deplangunt mortuos (luctum moderatum, quem Apostolus 1. Thess. 4. concessit, non vituperamus, inhumanum esse judicantes, prorsus nihil dolere,) & pro mortuis sacrificant, & preculas certas, non sine precio demurmurant, hujusmodi suis officiis liberaturi suos illos ex tormentis, quibus à morte immersos, & inde rursus liberari posse, hujusmodi næniis arbitrantur. Credimus enim fideles rectà à morte corporea migrare ad Christum; ideóque viuentium suffragiis aut precibus pro defunctis, denique illis suis officiis nihil indigere. Credimus item infideles rectà præcipitari in tartara, ex quibus nullus impiis aperitur, vllis viuentium officiis, exitus.

1. Thess. 4. 13. *Anima, migrantis à corpore, status.*

Quod autem quidam tradunt de igne purgatorio, fidei Christianæ, Credo remissionem peccatorum, & vitam æternam, purgationique plenæ per Christum, & Christi Domini hisce sententiis aduersatur, Amen amen dico vobis, qui sermonem meum audit, & credit ei, qui misit me, habet vitam æternam, & in judicium non veniet, sed transiuit à morte in vitam. Item, Qui lotus est, non opus habet, nisi vt pedes lauet, sed est mundus totus, & vos mundi estis.

Purgatorium. *Ioh. 5. 24.* *Ioh. 13. 10.*

Iam quod traditur de spiritibus vel animabus mortuorum, apparentibus aliquando viuentibus, & petentibus ab eis officia, quibus liberentur, deputamus apparitiones eas inter ludibria, artes & deceptiones Diaboli, qui vt potest se transfigurare in Angelum lucis, ita satagit fidem veram, vel euertere, vel in dubium reuocare. Dominus in veteri Testamento vetuit veritatem sciscitari à mortuis, & vllum cum spiritibus habere commercium. Epuloni verò pœnis mancipato, sicut narrat veritas Euangelica, negatur ad fratres suos reditus: pronunciante interim diuino oraculo atque dicente, Habent Mosen & Prophetas, audiant illos. Si Mosen & Prophetas non audiunt, neque, si quis ex mortuis resurrexerit credent.

Spirituum apparitio. *Deut. 18. 11.* *Luc 16. 27. 30. &c.* *31.*

Capvt XXVII.

DE RITIBVS ET CEREMONIIS, ET MEDIIS.

Veteri populo traditæ sunt quondam ceremoniæ, vt pædagogia quædam, iis qui sub Lege, veluti sub Pædagogo & tutore quodam, custodiebantur, sed adueniente Christo liberatore, Legéque sublata, fideles sub Lege ampliùs non sumus, disparuerúntque ceremoniæ: quas in Ecclesia Christi adeò retinere aut reparare noluerunt Apostoli, vt apertè sint testati, se nullum onus velle imponere Ecclesiæ. Proinde Iudaismum videremur redu-

Ceremoniæ & ritus. *Gal. 3. 24.* *Rom. 6. 14.* *Act. 15. 28.*

cere aut restituere, si in Ecclesia Christi, ad morem veteris Ecclesiæ ceremonias ritúsve multiplicaremus. Ideoque minimè approbamus eorum sententiam, quibus visum est Ecclesiam Christi cohiberi oportere, ceu pædagogia quadam, multis variisque ritibus. Nam si populo Christiano Apostoli ceremonias vel ritus diuinitus traditos imponere noluerunt, quis, oro, sanæ mentis, obtrudet illi adinuentiones adinuentas humanitus? Quantò magis accedit cumulo rituum in Ecclesia, tantò magis detrahitur non tantùm libertati Christianæ, sed & Christo & ejus fidei: dum vulgus ea quærit in ritibus, quæ quæreret in solo Dei Filio, Iesu Christo, per fidem. Sufficiunt itaque piis pauci, moderati, simplices, nec alieni à verbo Dei ritus.

Impares ritus. Quòd si in Ecclesijs dispares inueniuntur ritus, nemo Ecclesias existimet ex eo esse dissidentes. Socrates, Impossibile fuerit, inquit, omnes Ecclesiarum, quæ per ciuitates & regiones sunt, ritus conscribere. Nulla religio eosdem ritus custodit, etiamsi eandem de illis doctrinam amplectatur. Etenim qui ejusdem sunt fidei, de ritibus inter se dissentiunt. Hæc ille. Et nos hodie ritus diuersos in celebratione Cœnæ Domini, & in alijs nonnullis rebus, habentes in nostris Ecclesijs, in doctrina tamen & fide non dissidemus, neque vnitas, societásque Ecclesiarum nostrarum ea re discinditur. Semper verò Ecclesiæ in hujúsmodi ritibus, sicut medijs, vsæ sunt libertate. Id quod nos hodie quoque facimus.

Media. At cauendum interim monemus, ne inter media deputentur; vt quidam solent. Missam & vsum imaginum in Templo pro medijs reputare, quæ reuera non sunt media. Indifferens (dixit ad Augustin. Hieron.) illud est, quod nec bonum nec malum est, vt siue feceris, siue non feceris, nec iustitiam habeas nec iniustitiam. Proinde, cùm adiaphora rapiuntur ad fidei confessionem, libera esse desinunt: sicuti *1. Cor. 8. 10. & 10. 27. 28.* Paulus ostendit licitum esse carnibus vesci, si quis non submoneat, idolis esse litatas, alioqui fore illicitas, quòd qui his vescitur, jam vescendo idololatriam approbare videatur.

CAPVT XXVIII.

DE BONIS ECCLESIÆ.

Bona Ecclesiæ & vsus eorum rectus.

OPES habet Ecclesia Christi ex munificentia Principum, ac liberalitate fidelium, qui facultates suas Ecclesiæ donârunt. Opus enim habet Ecclesia facultatibus, & habuit ab antiquo facultates ad res Ecclesiæ necessarias sustinendas. Ac verus vsus opum Ecclesiæ quondam fuit, & nunc est, conseruare doctrinam in Scholis, & cœtibus sacris, cum vniuerso cultu, ritibus & ædificio sa-

ficio sacro, conseruare denique Doctores, discipulos atque Ministros, cum rebus alijs necessarijs, & imprimis pauperibus iuuandis atque alendis. Deligantur autem viri timentes Deum prudentes, & in Oeconomia insignes, qui legitimè bona dispensent Ecclesiastica. *Oeconomi.*

Si verò opes Ecclesiæ per injuriam temporis, & quorundam audaciam, inscitiam, aut auaritiam, translatæ sunt in abusum, reducantur à viris pijs & prudenibus ad sanctum vsum. Neque enim conniuendum est ad abusum maximè sacrilegum. Docemus itaque reformandas esse Scholas & Collegia corrupta, in doctrina, in cultu, & in moribus, ordinandámque esse piè, bona fide, atque prudenter, pauperum subuentionem. *Abusus opum.*

CAPVT XXIX.

DE COELIBATV, CONIVGIO, ET OECONOMIA.

QVi cœlitus donum habent cœlibatus, ita vt ex corde, vel toto animo, puri sint ac continentes, nec vrantur grauiter, seruiant in ea vocatione Domino, donec senserint se diuino munere præditos, & ne efferant se cæteris, sed seruiant Domino assiduè, in simplicitate & humilitate. Aptiores autem hi sunt curandis rebus diuinis, quàm qui priuatis familiæ negotijs distrahuntur. Quòd si adempto rursus dono, vstionem senserint durabilem, meminerint verbi Apostolici, Melius est nubere quàm vri. *Cælibes. 1. Cor. 7. 10. 1. Cor 7 9.*

Conjugium enim (incontinentiæ medicina & continentia ipsa est) institutum est ab ipso Domino Deo, qui ei liberalissimè benedixit, ac virum ac fœminam inseparabiliter sibi mutuum adhærere, & vnà in summa dilectione concordiáque viuere voluit. Vnde scimus Apostolum dixisse, Honorabile est connubium inter omnes, & cubile impollutum. Et iterum, Si virgo nupserit, non peccauit. Damnamus ergo polygamiam, & eos, qui secundas damnant nuptias. *Coniugium. Matth. 19. Hebr. 13 4. 1. Cor. 7. 28. Secta.*

Docemus contrahenda esse conjugia legitimè in timore Domini, & non contra leges prohibentes aliquot in conjugio gradus, ne incestæ fiant nuptiæ. Contrahantur cum consensu Parentum, ac in illum maximè finem, ad quem Dominus conjugia instituit. Colantur denique sanctè, cum maxima conjugum fide, pietate, & dilectione, nec non puritate. Caueantur itaque rixæ, dissidia, libidines & adulteria. Constituantur legitima in Ecclesia judicia, & judices sancti, qui tueantur conjugia, & omném impudicitiam impudentiámque coerceant, & apud quos controuersiæ matrimoniales transigantur. *Quomodo contrahenda coniugia. Forum matrimoniale.*

Educatio liberorum. *1.Tim.5,8.* Educentur quoque liberi à Parentibus, in timore Domini: prouideant item Parentes liberis, memores Apostolicæ sententiæ, Qui suis non prospicit, fidem abnegauit, & infideli est deterior. Imprimis autem doceant suos, quibus sese alant, artes honestas, abstrahant ab otio, & veram in his omnibus fiduciam in Deum inserant, ne diffidentia, aut securitate nimia, aut auaritia fœda diffluant, nec ad vllum fructum perueniant.

Verè bona opera. Estque certissimum opera illa, quæ in vera fide fiunt à Parentibus, per conjugij officia & Oeconomiam, esse coram Deo sancta & verè bona opera, & placere hæc Deo, non minùs, quàm preces, jejunia, atque eleemosinas. Sic enim docuit & Apostolus in Epistolis suis, præcipuè verò ad Timoth. & Titum. *1.Tim 4,1, &c.* Numeramus autem cum eodem Apostolo, inter dogmata Satanica illorum doctrinam, qui matrimonium prohibent, aut palàm vituperant, vel obliquè perstringunt, quasi non sanctum, vel mundum sit. Execramur autem cœlibatum immundum, libidines & fornicationes tectas & apertas hypocritarum simulantium continentiam, cùm omnium sint incontinentissimi. Hos omnes judicabit Deus.

Tim.6,17. &c. *Apostolici.* Diuitias, & diuites, si pij sint, & rectè vtantur diuitijs, non reprobamus. Reprobamus aute in sectam Apostolicorum, &c.

CAPVT XXX.

DE MAGISTRATV.

Magistratus à Deo. *Rom.13,1,*

MAGISTRATVS omnis generis ab ipso Deo est institutus ad generis humani pacem ac tranquillitatem, ac ita, vt primùm in mundo locum obtineat. Si hic sit aduersarius Ecclesiæ, & impedire & obturbare potest plurimùm. Si autem sit amicus, adeóque membrum Ecclesiæ, vtilissimum, excellentissimúmque membrum est Ecclesiæ, quod ei permultum prodesse, eam denique peroptimè iuuare potest.

Officium Magistratus Eius officium præcipuum est, pacem & tranquillitatem publicam procurare & conseruare. Quod sanè nunquam fecerit felicius, quàm cùm fuerit verè timens Dei ac religiosus, qui videlicet ad exemplum sanctissimorum Regum Principúmque populi Domini, veritatis prædicationem, & fidem synceram promouerit, mendacia & superstitionem omnem cum omni impietate & idololatria exciderit, Ecclesiámque Dei defenderit. Equidem docemus religionis curam, imprimis pertinere ad Magistratum sanctum.

Deut.17,18, 19. *Iosu.1,8.* Teneat ergo ipse in manibus verbum Dei, & ne huic contrarium doceatur procuret, bonis item legibus ad verbum Dei compositis, moderetur

moderetur populum sibi à Deo creditum, eundémque in disciplina, officio, obedientiáque contineat. Iudicia exerceat iustè iudicando, ne respiciat personam, aut munera accipiat, viduas, pupillos, & afflictos asserat, injustos, impostores & violentos coërceat atque adeò & excindat. Neque enim frustrà accepit à Deo gladium. Stringat ergo hunc Dei gladium in omnes maleficos, seditiosos, latrones vel homicidas, oppressores, blasphemos, perjuros, & in omnes eos, quos Deus punire ac etiam cædere jussit. Coërceat & Hæreticos (qui verè Heretici sunt) incorrigibiles, Dei Maiestatem blasphemare, & Ecclesiam Dei conturbare, adeóque perdere non desinentes. Quòd si necesse sit etiam bello populi conseruare salutem, bellum, in nomine Domini, suscipiat, modò priùs pacem modis omnibus quæsierit, nec aliter nisi bello suos seruare possit. Et dum hæc ex fide facit Magistratus, illis ipsis operibus, vt verè bonis, Deo inseruit, ac benedictionem à Domino accipit. *2 Chron. 19, 6. &c.* *Rom. 13, 4.* *Exod 22.* *Leu. 18. 20.* *Bellum.*

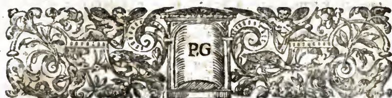
Damnamus Anabaptistas, qui vt Christianum negant fungi posse officio Magistratus, ita etiam negant quenquam à Magistratu justè occidi, aut Magistratum bellum gerere posse, aut iuramenta Magistratui præstanda esse, &c. *Anabaptista.*

Sicut enim Deus salutem populi sui operari vult per Magistratum, quem mundo veluti Patrem dedit: ita Subditi omnes hoc Dei beneficium in Magistratu agnoscere jubentur. Honorent ergo & reuereantur Magistratum, tanquam Dei ministrum: ament eum, faueant ei, & orent pro illo, tanquam pro Patre: obediant item omnibus ejus iustis & æquis mandatis: denique pendant vectigalia atque tributa, & quæ alia huius generis debita sunt, fideliter atque libenter: & si salus publica, patriæve, & iustitia requirat, & Magistratus ex necessitate bellum suscipiat, deponant etiam vitam & fundant sanguinem pro salute publica Magistratúsque & quidem in Dei nomine libenter, fortiter, & alacriter. Qui enim Magistratui se opponit, iram Dei grauem in se prouocat. *Subditorum Officium.* *Rom 13, 2.*

Damnamus itaque omnes Magistratus contemptores, rebelles, Reipubl. hostes, & seditiosos nebulones, denique omnes quotquot officia debita præstare, vel palàm, vel arte, renuunt. *Secta & seditiones.*

Oramus Deum Patrem nostrum in cœlis clementissimum, vt Principibus populi, nobis quoque & vniuerso populo suo, benedicat, per Iesum Christum Dominum & Seruatorem nostrum vnicum: cui laus & gloria ac gratiarum actio, in secula seculorum,

Amen.

SYMBOLVM DAMASI
EX II. TOM. OPERVM
S. HIERON.

CREDIMVS in vnum Deum Patrem Omnipotentem, & in vnum Dominum nostrum Iesum Christum, Dei Filium, & in Spiritum sanctum Deū, non tres Deos, sed Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum, vnum Deum colimus & confitemur: non sic vnum Deum, quasi solitarium, nec eundem, qui ipse sibi Pater sit, ipse & Filius: sed Patrem esse, qui genuit, & Filium esse, qui genitus sit: Spiritum verò sanctum non genitum, neque ingenitum, non creatum neque factum, sed de Patre Filióque procedentem, Patri & Filio coæternum, & coæqualem, & cooperatorem. Quia scriptum est, Verbo Domini cœli firmati sunt, id est, à Filio Dei: & Spiritu oris ejus omnis virtus eorum. Et alibi, Emitte Spiritum tuum, & creabuntur, & renouabis faciem terræ. Ideóque in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, vnum cõfitemur Deum, quod nomen est potestatis, nõn proprietatis. Proprium nomen est Patri,

Patri, Pater; & proprium nomen est Filio, Filius; & proprium nomen Spiritui sancto, Spiritus sanctus. In hac Trinitate vnum Deum colimus: quia ex vno Patre quod est, vnius cum Patre naturæ est, vnius substantiæ, & vnius potestatis. Pater Filium genuit, non voluntate, nec necessitate, sed natura. Filius vltimo tempore ad nos saluandos, & ad implendas Scripturas descendit à Patre, qui nunquam desiit esse cum Patre. Et conceptus est de Spiritu sancto, & natus ex virgine. Carnem & animam, & sensum, hoc est, perfectum suscepit hominem, nec amisit, quod erat, sed cœpit esse, quod non erat, ita tamen vt perfectus in suis sit, & verus in nostris. Nam qui Deus erat, homo natus est, & qui homo natus est, operatur vt Deus, & qui operatur vt Deus, vt homo moritur, & qui vt homo moritur, vt Deus resurgit.

Qui de victo mortis imperio, cum ea carne, qua natus, & passus, & mortuus fuerat, & resurrexit, ascendit ad Patrem, sedétque ad dexteram eius in gloria, quam semper habuit & habet. In hujus morte & sanguine credimus emundatos nos, & ab eo resuscitandos die nouissimo, in hac carne, quâ nunc viuimus. Et habemus spem, nos consequuturos præmium boni meriti, aut pœnam pro peccatis æterni supplicii. Hæc lege, hæc crede, hæc retine, huic fidei animam tuam subiuga, & vitam consequeris, & præmium à Christo.

Eadem porrò docuit & credidit, cum beato Damaso & Athana-

fio, S. Petrus Alexandrinus Episcopus, ficut facilè colligitur, ex Trip.Hist.lib.7.cap.37.& lib.8.cap.14.

¶ *Cùm autem nos omnes fimus huius fidei religionifque, fperamus nos ab omnibus habendos, non pro Hæreticis, fed pro Catholicis & Chriftianis, &c.*

INDEX.

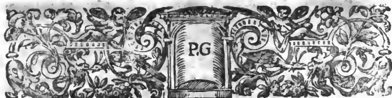

INDEX CAPITVM CONFESSIONIS HVIVS.

Cap. pag.

ECCLE-

ECCLESIARVM PER HELVETIAM CONFESSIO FIDEI SVMMARIA ET GENERALIS

Composita Basileæ Anno Domini 1536. Latinè excusa 1581.

SCRIPTVRA Canonica, Verbum Dei Spiritu, S. tradita & per Prophetas, Apostolósque mundo proposita, omnium perfectissima & antiquissima Philosophia, pietatem omnem, omnem vitæ rationem sola perfectè continet.

II. Hujus Interpretatio ex ipsa sola petendá est, vt ipsa interpres sit sui, charitatis, fideique regulâ moderante.

III. A quo interpretationis genere, quatenus Sancti Patres non discessêre, eos non solùm, vt Interpretes Scripturæ, recipimus: sed vt organa Dei dilecta veneramur.

IV. Per cætera de Traditionibus Hominum, quantumvis speciosis & receptis, quæcunque nos abducunt vel impediunt, vt de invtilibus & noxiis, sic illud Domini respondemus: Frustra me colunt, docentes doctrinas Hominum.

V. Status hujus Scripturæ Canonicæ totius is est, Bene Deum Hominum Generi velle & eam beneuolentiam per Christum Dominum declarasse, Filium suum, quæ fide sola recipiatur. Hæc autem charitate efficax sit & innocenti vita exprimatur.

VI. De Deo sic sentimus, Vnum Substantiâ, Trinum Personis, Omnipotentem esse, qui vt condiderit per verbum, id est, Filium suum, omnia ex nihilo, sic Spiritu, prouidentiáque sua justè, veréque & sapientiss. gubernet, seruet, foueat omnia.

VII. Homo perfectiss. Dei in terris imago, primásque creaturarum visiblium habens, ex anima & corpore constans: quorum hoc mortale, illud immortale est, cùm esset sanctè à Deo conditus, suâ culpâ in

vitium prolapsus, in eandem secum ruinam genus humanum totum traxit, ac eidem calamitati, obnoxium reddidit.

VIII. Atque hæc lues, quam Originalem vocant, genus totum sic peruasit, vt nulla ope, iræ filius inimicúsque Dei, nisi diuinâ per Christum, curari potuerit. Nam si quid bonæ frugis hîc superstes est, vitiis nostris assiduè debilitatum, in peius vergit. Superat enim mali vis, & nec rationem persequi, nec mentis diuinitatem excolere sinit.

IX. Vnde sic homini Liberum arbitrium tribuimus, vt, qui scientes & volentes agere nos, bona & mala experimur, mala quidem agere sponte nostra queamus, bona verò amplecti & persequi, nisi gratia Christi illustrati, excitati atque impulsi, non queamus. Deus enim is est, qui operatur in nobis. Velle & perficere pro sua bona voluntate. Et ex Deo salus, è nobis est perditio.

X. Huius generis hominis hac culpâ, damnationi addicti & in indignationem iustam incurrentis, nunquam tamen curam gerere Deus pater desiit: id quod ex primis promissionibus, legéque tota (quæ vt sancta & bona est, docens nos Dei voluntatem, iustitiam, & veritatem ita operatur iram, peccatáque in nobis excitat, non extinguit, non suo quidem, sed nostro vitio) & à Christo in hoc destinato, præstitóque perspicuum est.

XI. Hic Christus, verus Dei Filius, verúsque Deus & Homo verus, cum iuxta præfinitum tempus Hominem totum anima & corpore constantem, assumpsisset, in vna indiuiduáque Persona duas, sed impermixtas Naturas, vt vitæ mortuos nos restitueret, & Dei cohæredes faceret, frater noster est factus.

Is sacrosanctam Diuinitatis Vnione carnem, nostræ, peccato solùm excepto, quoniam illibatam nostram esse oportebat, per omnia similem ex intacta Virgine Maria, Spiritu cooperante, sumens, in mortem tradidit ad vniuersi peccati expiationem.

Idem, vt esset plena nobis perfectáque immortalitatis spes, atque fiducia suam ipse carnem de morte suscitatam, in cœlum ad Omnipotentis Patris dexteram collocauit.

Hic morte, peccato, inferisque omnibus triumphatis Victor, Dúxque & Caput nostrum, ac Pontifex, verè Summus, causam nostram perpetuò tuetur, agitque, dum ad imaginem, ad quam conditi eramus reformet, & ad participationem vitæ æternæ inducat.

Hunc venturum ad seculorum omnium finem verum, rectúmque iudicem, ac sententiam in omnem carnem ad id iudicium prius suscitatam, laturum, ac pios supra æthera euecturum, impios corpore & animo ad æternam damnationem damnaturum expectamus.

Qui vt solus est Mediator, Intercessor, Hostia, idémque & Pontifex Dominúsque & Rex noster, ita hunc solum agnoscimus, ac toto corde credimus conciliationem, redemptionem, Sanctificationem, expiationem, sapientiam, protectionem, assertionem nostram, solum,

omne

omne hinc simpliciter vitæ, salutisque nostræ medium, præter hunc solum Christum, rejicientes.

XII. Itaque in omni Euangelica doctrina primum ac præcipuum hoc ingeri debet, sola nos Dei misericordia & gratia, Christique merito seruari, quod vt intelligant Homines, quàm opus habeant, peccata eis per legem & Christi mortem remitti semper sunt indicanda

XIII. ista verò tam diuina beneficia ac veram Spiritus Dei sanctificationem, Fide, mero Dei dono, haud vllis aut viribus, aut meritis nostris consequimur. Quæ Fides certa & indubitata omnium sperandarum de Dei beneuolentia rerum substantia & apprehensio ex sese charitatem, ac mox præclaros omnium virtutum fructus pullulat, non quicquam tamen suis officiis, licèt piorum, sed ipsi simpliciter partam salutem, gratiæ Dei attribuimus. Atque sic quidem solus verus est Dei cultus, Fides inquam, nulla operum fiducia, operum fœcundissima.

XIV. Ex talibus autem lapidibus super viuam hanc petram, hoc pacto in ædificatis, Ecclesiam construi, sanctámque Sanctorum omnium collectionem, sponsam Christi, quam suo sanguine ablutam patri aliquando sistet immaculatam, tenemus. Quæ quidem cum solius Dei oculis sit nota, extremis tamen quibusdam ritibus ab ipso Christo institutis & verbi Dei, velut publica, legitimáque disciplina non solùm cernitur, cognoscitúrque, sed ita construitur, vt in hanc sine his nemo, nisi singulari Dei priuilegio censeatur.

XV. Atque hanc ob causam ministros Ecclesiæ, Cooperarios, esse Dei, fatemur, per quos ille & cognitionem sui & peccatorum remissionem administret, Homines ad se conuertat, erigat, consoletur, terreat, etiam & iudicet, ita tamen vt virtutem & efficaciam in his omnem Domino, ministerium ministris tamen ascribamus. Nam hanc efficaciam nulli omnino creaturæ alligari, sed libera Dei dignatione dispensari, quomodo & quibus ipse velit, certum est. Nihil enim est, qui rigat, neque qui plantat, sed qui dat incrementum, Deus.

XVI. Ipsa autem verbi & pascendi gregis Dominici authoritas, quæ propriè clauium potestas est, cunctis, summis æquè & imis præscribens, sacrosancta inuiolabilísque esse & vel diuino vel certo & consulto Ecclesiæ suffragio, vel eorum sententia, quibus hoc officii delegauit Ecclesia, electis tantùm & idoneis administrandum committi debet.

XVII. Est enim functio hęc nulli, quem non & legis diuinę peritiâ & vitæ innocentiâ & Christi nominis studio singulari esse compererint & iudicarint Ministri & iis, quibus id negotii per Ecclesiam est commissum, concedenda Quæ cùm vera Dei electio, sit, Ecclesiæ suffragio & manuum Sacerdotis impositione rectè comprobatur.

XVIII. Christus enim verum suæ Ecclesiæ caput & Pastor solus

est,qui Præsides,Pastores & Doctores dat, vt in externa administratione clauium potestate rectè & legitimè vtantur. Vnde illos titulotenus tantùm Pastores, Capútque Romanum minimè agnoscimus.

XIX. Summum functionis huius munus est,pœnitentiam,& peccatorum per Christum remissionem prædicare, pro populo incessanter orare,sanctis studijs, verbóq; Dei indefessè inuigilare, atque verbo Dei velut gladio spiritus & arte omnigena, Satanam internecino odio semper prosequi ac debilitare Christi ciues sanos quidem tueri: Vitiosos autem monere,reprehendere,coercere,& grassantes longiùs conspiratione pia eorum,qui ex ministris,magistratúque delecti sunt, disciplinâ excludere, vel alia ratione commodâ multare, tantisper dum resipiscant,ac salui fiant.Is enim ad Ecclesiam ciui Christi morbido regressus est,si conuersis animis,studiisque, quo omnis hæc disciplina spectat, errorem agnoscens confiteatur suum, & disciplinam sanam vltrò iam requirat,ac studio pietatis nouo,pios omnes exhilaret. XX. Signa, quæ in Ecclesia Christi Sacramenta vocantur: duo sunt. 1. Baptismus. 2. Eucharistia. Hæc arcanarum rerum symbola non nudis signis sed signis simul & rebus constant. In Baptismo enim aqua signum est,at res ipsa Regeneratio, Adoptióque in populum Dei.In Eucharistia panis & vinum signa sunt. Res autem Communicatio corporis Christi, parta salus,& peccatorum remissio,quæ quidem percipiuntur Fide,quemadmodum signa corpore, & in ipsa re totus fructus Sacramentorum est. Vnde asserimus Sacramenta non solùm tesseras quasdam societatis Christianæ, sed & gratiæ diuinæ symbola esse, quib. ministri Domino ad eum finem, quem ipse promittit, offert, & efficit, cooperentur:sic tamen,qualiter de verbi ministerio dictum, vt omnis virtus saluifica vni Domino transcribatur.

XXI. Baptisma quidem,ex institutione Domini,lauacrum regenerationis,quale Dominus electis suis visibili signo per Ecclesiæ ministerium, qualiter suprà expositum est, exhibeat. Quo quidem sacro lauacro infantes nostros idcirco tingimus, quoniam è nobis,qui populus Domini sumus,genitos populi Dei consortio rejicere nefas est, tantum non diuina voce hâc designatos, præsertim cum de eorum electione piè est præsumendum.

XXII. Cœnam verò mysticam,in qua Dominus corpus & sanguinem suum, id est seipsum suis verè ad hoc offerat,vt magis magisque in illis viuat,& illi in ipso: non quod pani & vino corpus Domini & sanguis vel naturaliter vniantur,sed quòd panis & vinum ex institutione Domini symbola sint,quibus ab ipso Domino per Ecclesiæ ministerium vera corporis & sanguinis eius communicatio non in periturum ventris cibum,sed in ęternę vitę alimoniam exhibeatur. Hoc sacro cibo ideo sæpe vtimur,quoniam huius monitu in crucifixi mortem, sanguinémque fidei oculis intuentes ac salutem nostram non

fine

sine cœlestis vitæ gustu & vero vitæ æternæ sensu meditantes hoc spirituali viuifico intimóque pabulo ineffabili cum suauitate reficimur, ac inenarrabili verbi lætitia propter inuētam vitam exultamus, totique ac viribus omnino nostris omnib. in gratiarum actionem tam pro admirando Christi erga nos beneficio effundimur. Itaque immerito fit nostro maximo, quod quidam nos parum tribuere sacris symbolis putant. Sunt.n. hæc res sanctæ, venerandæq; vtpote à summo sacerdote Christo institutæ & susceptæ suo, quo diximus, modo, res significatas exhibentes, testimonium rei gestæ præbentes, res tam arduas repræsentantes & mirabili quadam rerum significatarum analogia clarissimam mysteriis istis lucem afferentes. Adhæc auxilium, opémque ipsi suppeditant Fidei, ac jurisiurandi denique vice initiatum astringunt. Tam sanctè de sacris symbolis sentimus. At verò viuificantis & sanctificantis vim & virtutem tribuimus ei perpetuò, qui vita est, cui sit laus in secula seculorum, Amen.

XXIII. Cœtus autem sacros sic peragendos esse censemus, vt ante omnia verbum Dei in publicum loco publico & sacris destinato plebi quotidie proponatur. Scripturæ abdita per idoneos quotidie eruantur, edisserantúrque. Sacra Eucharistia celebranda piorum subinde Fides exerceatur, precationi pro omnibus omnium necessitudinibus assiduè instetur. Cæteras verò Cæremoniarum ambages inutiles ac innumerabiles, vasa, vestes, vela, faces, aras, aurum, argentum, quatenus peruertendæ Religioni seruiunt, idola præsertim, quæ ad cultum prostant, & offensionem præbent, ac id genus omnia profana à S. nostro Cœtu procul arcemus.

XXIV. Arcemus item quotquot ab Ecclesiæ S. societate dissidentes aliena, impiáque dogmata vel ingerunt, vel sectantur, quo malo Catabaptistæ hodie cum primis laborant, quos si obstinatè monitioni Ecclesiæ & Christianæ eruditioni non obsecundant, per magistratum coercendos, ne contagione gregem Dei inficiant, judicamus.

XXV. Quæ media vocantur & sunt propriè, iis vti vir pius quanquam liberè vbique & semper potest, tamen scienter & ex charitate, nempe ad gloriam Dei & ad Ecclesiæ, proximorúmque ædificationem omnibus vtetur solum.

XXVI. Magistratus omnis à Deo cùm sit, officium ejus, nisi Tyrannidem exercere libeat, præcipuum est, Religionem omni blasphemiâ reprimendâ defendere & procurare, ac qualiter ex verbo Dei Propheta docet pro virili exequi: qua quidem in parte locum primū pura atq; libera diuini verbi prædicatio, juuentutis, ciuium & scholarum recta & sedula institutio disciplina justa, Liberalis ministrorum Ecclesiæ pauperúmque sollicita cura habet, quò omnes Ecclesiasticæ facultates spectant. Deinde secundùm leges æquas diuinásque judicare populum, judicium & justitiam tueri, colere pacem publicam,

Remp. fouere, & fontes pro delicti ratione multare opibus, corpore, vita, quæ cùm facit debitum, Deo cultum præstat. Huic nos etiamsi liberi simus, & corpore & facultatibus omnibus nostris, & animi studio, vera cum fide, sanctè subjiciendos esse fidelitatem ac sacramentum præstare, quantisper hujus Imperia cum eo, propter quem hunc reueremur, palam non pugnant, scimus.

XXVII. Conjugium omnibus hominibus aptis & aliò non vocatis diuinitus institutum, nullius ordinis sanctimoniæ repugnare censemus. Quod vt Ecclesia hortatione solenni, precationéque inaugurat ac sancit: ita Magistratus interest, vt dignè & ineatur & colatur, nec nisi justa de causa soluatur. Proinde cœlibatum istum monasticum, & totum hoc ignauum vitæ genus superstitiosorum hominum abominabile commentum procul rejicimus, æquè & Ecclesiæ & Reipublicæ repugnans.

BASILIENSIS VEL MYLHVSIANA CONFESSIO FIDEI, ANNO M.D.XXXII.

Scripta Germanicè, Latinè excusa 1561. & 1581.

I.

REDIMVS in Deum patrem, in Deum Filium, in Deum Spiritum sanctum, sanctam diuinam Trinitatem: tres personas & vnum æternum Omnipotentem Deum secundum substantiam & essentiam, & non tres Deos. Probatur hoc ex multis locis totius scripturæ veteris & noui Testamenti.

Credimus etiam Deum omnia creasse per Verbum suum æternum: id est, per suum vnigenitum Filium: & omnia sustentare efficeréque per Spiritum suum, id est vi propria. Ideóque Deum, omnia, sicuti creauit, prouidère ac gubernare. Genes. 1. Ioan. 1. 1. Paralip. 29. Act. 2. Hinc confitemur Deum antequam mundum creasset, eos omnes elegisse, quos hæreditate æternæ beatitudinis donare vult. Rom. 8. 9. 11. Ephes. 1.

II. Confitemur hominem ab initio secundum Dei imaginem, justitiam, & sanctitatem à Deo integrè factum. Est autem sua sponte lapsus in peccatum: per quem lapsum totum humanum genus corruptum & damnationi obnoxium factum est. Hinc natura nostra vitiata est, ac in tantam propensionem ad peccatum deuenit, vt nisi eadem per Spiritum sanctum redintegretur, homo per se nihil boni faciat, aut velit. Gen. 3. & 5. & 6. & 8. Rom. 5. 1. Corint. 15. Ephes. 2. Ioan. 3. Rom. 3. Psal. 143.

III. Ac tametsi homo per eundem lapsum, damnationi obnoxius

& Dei

& Dei inimicus factus sit, Deum tamen curam generis humani nunquam deposuisse. Testantur hoc Patriarchæ, promissiones ante & post diluuium: lex item à Deo per Mosen lata: & sancti Prophetæ.

IV. Credimus ac confitemur constanter, Christum nobis tempore ad hoc ordinato, secundum promissionem Dei, à Patre datum, ac ita æternum Dei verbum, carnem factum esse: id est hunc filium Dei humanæ naturę in vna Persona vnitum, nostrum fratrem factum quo nos per eum participes fieremus hæreditatis Dei. Hunc Iesum Christum credimus conceptum à Spiritu sancto, natum ex pura intemerata Virgine Maria: passum sub Pontio Pilato: crucifixum & mortuum pro peccatis nostris. Atque ita vnica sui ipsius oblatione, Deo patri nostro cœlesti pro nostris & omnium fidelium peccatis satisfecisse, ac nos cum eo reconciliasse: sicque morte sua triumphum egisse & vicisse mundum, mortem & inferos. Ad hæc secundum carnem sepultum descendisse ad inferos, & tertia die resurrexisse à mortuis. His sufficienter comprobatis, ipsum corpore & anima in cœlos ascendisse, ibique sedere in dextera, id est in gloria Dei patris cœlestis. Inde venturum esse ad iudicandum viuos & mortuos. Præterea discipulis suis vt promisit, suum sanctum Spiritum (in quem sicut & in Patrem & in Filium credimus) misisse.

V. Credimus sanctam Christianam Ecclesiam; id est, communionem sanctorum, congregationem fidelium in spiritu, quæ sancta & sponsa Christi est. In qua omnes illi ciues sunt qui verè confitentur IESVM esse CHRISTVM agnum Dei tollentem peccata mundi: atque eandem fidem per opera charitatis demonstrant.

In Ecclesia vsurpantur eadem Sacramenta, videlicet Baptismus, in introitu ad Ecclesiam: & Cœna Domini suo tempore insequentis vitæ: ad testificandum fidem & fraternam charitatem: sicut in Baptismo promissum est.

Christi Ecclesia omnem operam impendit vt vincula pacis & dilectionis in vnitate tueatur. Ideóque cum sectis & ordinum regulis ad discrimen dierum, ciborum, vestium & cæremoniarum compositis, nullo modo communicat.

VI. Præterea Deus Magistratui suo ministro, gladium & summam externam potestatem bonis ad defensionem, malis ad vindictam & pœnam, delegauit. Quilibet igitur Christianus magistratus (in quorum numero nos esse cupimus) omnes vires eò dirigit, vt apud suæ fideicommissos, nomen Dei sanctificetur, regnum ipsius propagetur, ipsiúsque voluntati cum seria extirpatione scelerum, viuatur.

Et ad marginem.

Hoc officium etiam Gentili Magistratui iniunctum fuit, quantò magis Christiano Magistratui commendatum esse debet, vt vero Dei vicario? Rom. 13. 1. Pet. 2.

VII. Confitemur Dominum Iesum sanctam suam Cœnam insti-

tuisse ad memorandam sanctam suam passionem cum gratiarum actione, ad annunciandam mortem suam, atque ad testificandam Christianam charitatem & vnitatem cum vera fide. Et sicut Baptismo (in quo nobis ablutio à peccatis, quæ tamen à solo Patre, Filio & Spiritu sancto perficitur, per Ministrum Ecclesiæ offertur) vera aqua manet: ita etiam in Cœna Domini (in qua nobis cum pane & vino Domini, verum corpus & verus sanguis Christi per Ministrum Ecclesiæ præfiguratur, & offertur) panis & vinum manet. Credimus autem firmiter ipsummet Christum cibum esse credentium animarum ad vitam æternam, & nostras animas per veram fidem in crucifixum Christum, carne & sanguine Christi cibari & potari: ita vt nos, corporis sui, tanquam vnici nostri capitis membra in eo, & ipse in nobis viuat, quibus in nouissimo die per eum & in eo in æternum gaudium & beatitudinem resurgemus.

Et in marginali annotatione. Spiritualis namque cibus est, ideòque fideli anima percipitur, id est anima saturæ, fortes, potentes, pacificæ, tranquillæ, hilares, & ad omnia agiles redduntur, sicut à corporali cibo corpus. Ita autem homo spirituale membrum, spiritualis corporis Christi, efficitur. Item confitemur Christum in sua sacra Cœna omnibus verè credentibus præsentem esse, Sacramentaliter nimirum, & per memorationem fidei, quæ hominis mentem ad cœlos attollit, nec Christum secundum humanitatem, à dextra Dei detrahat. Ioan. 6. & 11. Ephes. 1. 4. & 5. Col. 1.

Non includimus autem naturale, verum & substantiale corpus Christi ex pura virgine Maria natum, pro nobis passum, & quod in cœlos ascendit in Domini panem & potum. Itaque nec adoramus Christum in signis panis & vini, quæ communiter Sacramenta corporis & sanguinis Christi vocamus: sed in cœlis ad dexteram Dei patris, vnde venturus est ad judicandum viuos & mortuos. Coloss. 3. Heb. 1. & 10. Act. 3. 1. Tim. 4.

VIII. Confitemur remissionem peccatorum per fidem in Iesum crucifixum. Et quamvis hæc per opera charitatis se sine intermissione exercet, exerit, atque ita probatur: attamen justitiam & satisfactionem pro peccatis nostris non tribuimus Operibus, quæ fidei fructus sunt: sed tantum veræ fiduciæ, & fidei in effusum sanguinem agni Dei. Ingenuè enim profitemur nobis in Christo qui est nostra justitia, sanctitas, redemptio, via, veritas, sapientia & vita, omnia dono data esse. Fiunt itaque opera fidelium, non vt satisfaciant pro peccatis suis: sed solummodo vt his Deo Domino nostro pro maximis beneficiis, nobis in Christo exhibitis, se aliquo modo gratos esse declarent.

Et in margine. Gratitudo consistit in remuneratione receptorum beneficiorum. Deo autem nihil rependi potest, quia nullius indiget. Respicimus ergo in ea quæ à nobis requirit. Hæc autem sunt fides, & opera charitatis. Fidem postulat sibi ipsi, charitatem proximo. Matth. 24. 25. 1. Tim. 4.

IX. Credi-

IX. Credimus vltimum judicium fore, in quo caro nostra resurget,& quilibet provt in hac vita egit,à Christo judice recipiet: videlicet vitam æternam,si ex vera fide, sincera dilectione fructus fidei qui sunt opera justitiæ edidit:& æternum ignem, si absque fide,sine charitate bonum vel malum patrauit.

X. Confitemur quod quemadmodum nemo mandare potest ea quæ Christus non mandauit:ita etiam nemo prohibere possit, quæ ipse non prohibuit.Scriptum est enim,Ipsum audite. *Matth.17.Luc 9 Deut.18.Act.7.*

Itaque cultum & inuocationem demortuorum, Sanctorum venerationem & extructionem idolorum, & id genus, improbamus. Ob hanc causam & Auricularem confessionem, Sanctorum ferias, & quæ eius generis ab hominibus exorta sunt: sicut contrà, Ministrorum matrimonium non prohibitum scimus.

Et rursus interdicere nemo potest quę Deus concessit. Cibis itaque cum gratiarum actione vti, nullo modo interdictum existimanus. *in margine. Deus dixit, Ego Iehoua Deus vester. Leuitic.* 13. *& per Mosen Deuteronom.* 10. *Iehoua enim Deus vester est Deus deorum, Deus magnus & terribilis. Quis ergo inter ipsius creaturas concedere possit qua ipse prohibuit? Et rursus interdicere nemo potest qua Deus concessit.*

Sanctos alioqui fatemur coram Deo esse, cum Christo regnare in aeternum propterea quòd Christum agnouerunt, & tum operibus tum verbis confessi sunt esse suum Saluatorem, redemptionem & iustitiam sine vllo humani meriti additamento. Hinc laudamus & commendamus ipsos, tanquam eos qui gratiam à Deo consequuti, & iam hæredes regni æterni facti sunt: hoc tamen omne ad gloriam Dei & Christi referentes.

XI. Clarè protestamur nos peregrinas & erroneas doctrinas quas turbarum spiritus inter alias damnatas opiniones proferunt dicentes,In nullo casu iurandum esse,etsi gloria Dei & charitas proximi id requirant,&c.Magistratus Christianos esse nòn posse, cum omnibus aliis doctrinis quæ sanæ & puræ doctrinæ Iesu Christi aduersantur è diametro,non solùm non recipere,sed vt abominationes & blasphemias rejicere & damnare.

In margine.Suo tempore iuramento vti licet. Deus enim iussit hoc in Veteri Testamento:& in Nouo Christus non prohibuit, imò Christus & Apostoli iurarunt. Item in margine. Magistratus tum bonum Magistratum agit, quando verè Christianus est.

Postremò hanc nostram Confessionem judicio Sacræ Biblicæ Scripturæ subjicimus:eóque pollicemur,si ex prædictis Scripturis in melioribus instituamur, nos omni tempore Deo & sacrosancto ipsius verbo,maxima cum gratiarum actione obsecuturos esse.

[illegible]

GALLICARVM ECCLESIARVM CONFESSIO FIDEI CAROLO IX. REGI

Anno M.DLXI. EXHIBITA.

In Latinum conuersa, Anno Domini 1566. vt omnino constet eas puram Euangelij Domini nostri Iesu Christi doctrinam amplecti.

I.

REDIMVS & agnoscimus vnicum Deum, qui sit vnica & simplex essentia spiritualis, æterna, inuisibilis, immutabilis, infinita, incomprehensibilis, inenarrabilis, omnipotens, summè sapiens, bona, iusta, & misericors. Deut. 4. 35. 39. & 6. 4. 1. Cor. 8. 4. 6. Gen. 1. Iohan. 4. 24. Exo. 3. 15. 16. Rom. 1. 20. 1. Tim. 1. 17. Mal. 3. 6. Rom. 11. 33. Ier. 10. 6. Luc. 1. 37. Rom. 16. 27. Matth. 19. 17. Ierem. 12. 1. Exod. 34. 6.

II. Hic vnicus Deus talem se patefecit hominibus, primùm in operum suorum tum creatione, tum conseruatione & gubernatione: deinde multò clariùs in Verbo suo, quod quidem initio certis quibusdam visis & oraculis Patribus patefecit: deinde verò iis libris perscribi voluit quos sacram Scripturam vocamus. Roman. 1. 19. Heb. 1. Exod. 24. Gen. 15.

III. Tota hæc sacra Scriptura Canonicis veteris & noui Fœderis libris comprehensa est, quorum hic est Catalogus.

Quinque libri Mosis, nempe Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium. Iosue, Iudices, Ruth. Samuelis libri 2. Regum libr. 2. Chronicon siue Paralipomenon libri 2. Esdræ liber vnus. Nehemias Esther. Iob. Psalmi. Prouerbia Salomonis. Ecclesiastes, Canticum canticorum. Esaias. Ieremias, cum Lamentationibus. Ezechiel. Daniel. Minores Prophetæ 12. nempe Oseas, Ioel, Amos, Abdias, Ionas, Micheas, Nahum, Abacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias.

Sanctum Iesu Christi Euangelium secundum Matthæum, secun-

dum Marcum, secundum Lucam, secundum Ioannem. Acta Apostolorum. Epistolæ Pauli, nempe ad Romanos vna, ad Corinthios duæ, ad Galatas vna, ad Ephesios vna, ad Philippenses vna, ad Colossenses vna, ad Thessalonicenses duę, ad Timotheum duæ, ad Titum vna, ad Philemonem vna. Epistola ad Hebræos. Iacobi Epistola. Petri Epistolæ duæ. Ioannis Epistolæ tres. Iudæ Epistola vna. Ioannis Apocalypsis.

IV. Hos libros agnoscimus esse Canonicos, id est, vt fidei nostræ normam & regulam habemus, idque non tantum ex communi Ecclesiæ consensu, sed etiam multo magis ex testimonio, & intrinseca Spiritus sancti persuasione: quo suggerente, docemur illos ab aliis libris Ecclesiasticis discernere, qui, vt sint vtiles, non sunt tamen eiusmodi, vt ex iis constitui possit aliquis fidei articulus. Psalm. 12.7. & 19.8.

V. Credimus Verbum his libris comprehensum ab vno Deo esse profectum, quo etiam vno, non autem hominibus, nitatur ipsius authoritas. Qúmque hæc sit omnis veritatis summa, complectens quicquid, ad cultum Dei & salutem nostram requiritur, neque hominibus, neque ipsis etiam Angelis fas esse dicimus quicquã ei Verbo adjicere vel detrahere, vel quicquam prorsus in eo immutare. Ex hoc autem efficitur neque antiquitatem, neque consuetudines, neque multitudinem, neque humanam sapientiam, neque judicia, neque edicta vel decreta vlla, neque Concilia, neque visiones, neque miracula, Scripturæ illi Diuinę opponere licere: sed potius omnia ad eius regulam & præscriptum examinari & exigi oportere. 2. Tim. 3.16. 2. Pet 1.21. Ioan. 3.31. & 15.11. Act. 20.27. & 5.28. Deut. 4.2. & 12.32. Gal. 1.8. Apoc. 22. 18. Matt. 15.9. Quamobrem etiam tria illa Symbola, nempe Apostolicum, Nicœnum, & Athanasianum, idcirco approbamus, quod sint illi verbo Dei scripto consentanea.

VI. Hæc sancta Scriptura nos docet in illa singulari & simplici essentia Diuina subsistere tres personas, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum. Patrem videlicet primam ordine causam & originem rerum omnium: Filium autem ejus Sapientiam & Verbum æternum: Spiritum sanctum eiusdem virtutem, potentiam & efficaciam, Filium ab æterno ex Patre genitum. Spiritum sanctum ab æterno ex Patre & Filio procedentem: quæ tres personæ non sint confusæ, sed distinctę, nec tamen separatæ, sed coessentiales, coæternæ, & coæquales, Deuter. 4.12. Matth. 28.19. 1. Ioan. 5.7. Ioan. 1. 1. & 17.5.10. Denique in hoc mysterio approbamus quod vetera illa quatuor Concilia determinarunt: & omnes sectas à vetustis illis sanctis doctoribus, veluti Athanasio, Hilario, Cyrillo, Ambrosio, & cæteris ex Dei verbo damnatas, detestamur.

VII. Credimus Deum, cooperantibus tribus Personis, sua virtute, sapientia ac bonitate incomprehensibili, condidisse vniuersa, id est,

non

non tantum cœlum & terram, omniáque iis contenta, sed etiam inuisibiles spiritus, quorum alij in exitium præcipites ceciderunt, alij in obedientia perstiterunt. Itaque illos quidem dicimus, vt sunt suapte malitia deprauati, esse omnis boni, ac proinde totius Ecclesiæ perpetuos hostes: hos verò mera Dei gratia conseruatos, ministros esse illius gloriæ, & electorum salutis, Gen.1.Ioan.1.3.Col.1.16.Heb.1.2. 2.Pet.2.4.Iudæ 6.Psal.103.20.21.Iohan.8.44.Heb.1.7.14.

VIII. Credimus Deum omnia non tantum creasse, sed etiam regere & gubernare, vt qui pro sua voluntate disponat & ordinet quicquid in mundo euenit. Negamus tamen illum esse authorem mali, aut eorum quæ perperam fiunt vllam culpam in ipsum transferri posse, quum ipsius voluntas sit summa & certissima omnis iustitiæ norma. Habet autem ipse admirabiles potius quam explicabiles rationes, ex quibus sic vtitur diabolis omnibus & peccantibus hominibus, tanquam instrumentis, vt quicquid illi male agunt, id ipse sicut iustè ordinauit, sic etiam in bonum conuertat. Itaque dum confitemur nihil prorsus non interueniente ipsius prouidentia & ordinatione fieri, humiliter adoramus arcana nobis occulta, neque in ea quæ captum nostrum superant inquirimus. Imò verò vsui nostro applicamus quod Scriptura quietis & tranquillitatis nostræ causa docet. Deum videlicet, cui res omnes subjectæ sint, paterna solicitudine pro nobis excubare, adeò vt ne pilus quidem capitis nostri defluat, absque ejus voluntate: Satanam autem & omnes nostros aduersarios sic tenere constrictos, vt nisi potestate ipsis facta, ne tantillum quidem nobis incommodare possint, Psal.104.Prou.16.4. Matt.10.29.Act.17.34. Rom.9.11.Oseæ 13.9.1.Ioan.2.16. Psal.5.& 11.Iob.1.6.21.Act.2.23.Rom. 9.19.& 11.33.Matt.10.30.Luc.11 18.Gen.3.15.

X. Credimus hominem creatum purum & integrum, & imagini Dei conformem sua ipsius culpa excidisse à gratia quam acceperat, ac proinde seipsum à Deo omnis iustitiæ & bonorum omnium fonte abalienasse, adeò vt ipsius natura sit prorsus corrupta, & spiritu excæcatus, ac corde deprauatus omnem illam integritatem, sine vlla prorsus exceptione, amiserit. Etsi enim nonnullam habet boni & mali discretionem; affirmamus tamen quicquid habet lucis mox fieri tenebras, quum de quærendo Deo agitur, adeò vt sua intelligentia & ratione nullo modo possit ad eum accedere: Item, quamvis voluntate sit præditus, qua ad hoc vel illud mouetur, tamen quum ea sit penitus sub peccato captiua, nullam prorsus habet ad bonum appetendum libertatem, nisi quam ex gratia & Dei dono acceperit, Gen. 1.26.Eccl.7.30.Gen.6.5.& 8.21.Rom.5.12.Eph.2.2.3.Rom.1.21.& 2.18.19. 1.Cor.2.14.Ioan.1.4.& 8.36.

X. Credimus totam Adami sobolem hac contagione infectam esse quam peccatum originale vocamus, vitium videlicet ex propagatione manans, non autem ex imitatione duntaxat, sicut Pelagiani

senserunt, quorum omnes errores detestamur. Nec putamus necessarium esse inquirere quinam possit hoc peccatum ab vno ad alterum propagari. Sufficit enim quæ Deus Adamo largitus erat, non ipsi soli sed etiam toti ipsius posteritati fuisse data: ac proinde nos in ipsius persona omnibus illis bonis spoliatos, in omnem hanc miseriam & maledictionem incidisse, Genes.6.5.& 8.21.Iob.14.4.Matth.15.19.Rom. 5.12.Ephes.2.1.

XI. Credimus hoc vitium esse verè Peccatum, quod omnes & singulos homines, ne paruulis quidem exceptis adhuc in vtero matrum delitescentibus, æternæ mortis reos coram Deo peragat. Affirmamus quoque hoc vitium, etiam post Baptismum, esse verè peccatum, quod ad culpam attinet, quamvis qui filij Dei sunt, minimè idcirco condemnentur, quoniam videlicet Deus pro gratuita sua bonitate & misericordia, illud ipsis non imputat. Dicimus præterea hanc peruersitatem semper edere fructus aliquos malitiæ & rebellionis, adeò vt etiam qui sanctitate excellunt, quamvis ei resistant, multis tamen infirmitatibus & delictis sint contaminati quandiu in hoc mundo versantur, Psal. 51. 7. Roman. 3. 9. & 5. 12. & 7. 7. 18. 2. Corinth. 12. 7.

XII. Credimus ex hac corruptione & damnatione vniuersali, in qua omnes homines natura sunt submersi, Deum alios quidem eripere, quos videlicet æterno & immutabili suo consilio sola sua bonitate & misericordia, nulloque operum ipsorum respectu in Iesu Christo elegit: alios verò in ea corruptione & damnatione relinquere, in quibus nimirum justè suo tempore damnandis justitiam suam demonstret, sicut in aliis diuitias misericordiæ suæ declarat. Nec enim alij alijs sunt meliores, donec illos Deus discernat ex immutabili illo consilio, quod ante seculorum creationem in Iesu Christo determinauit: neque posset quisquam sua vi sibi ad bonum illud aditum patefacere, quum ex natura nostra ne vnum quidem rectum motum, vel affectum seu cogitationem habere possimus, donec nos Deus gratis preueniat, & ad rectitudinem formet, Rom.9.23.& 3.2.& 9.22.Eph. 1.4.2.Tim.1.9.& 2.20.Tit.3 4.Exod.9.16.Ierem.10.23.

XIII. Credimus quicquid ad salutem nostram requiritur, nobis in vno demum illo Iesu Christo offerri & communicari, vt qui, quum nobis seruandis sit datus, simul etiam sit nobis factus Sapientia, Iustitia, Sanctificatio, & Redemptio, adeò vt quicunque ab eo declinat, misericordiæ Patris, id est vnico refugio nostro renunciet, 1. Cor.1.30. Eph.1.6.7.Coloss.1.13.14.Tit.2.14.

XIV. Credimus Iesum Christum, Sapientiam, & Filium æternum Patris, naturam nostram assumpsisse, ita vt vna sit persona Deus & Homo, homo, inquam, & corpore & anima passibilis, nobisque per omnia, excepto peccato, similis, vtpote cujus caro sit verè semen Abrahę & Dauidis, quamvis arcana & incomprehensibili Spiritus sancti virtu-

cti virtute fuerit suo tempore in vtero beatæ illius Virginis concepta. Ac proinde omnes illas hæreses quibus olim turbatæ sunt Ecclesiæ, vt illi veritati contrarias detestamur, ac nominatim quidem diabolicas Serueti imaginationes, Domino nostro Iesu Christo imaginariam Deitatem tribuentis, vt quem videlicet dicat idæam & exemplar fuisse rerum omnium, & Filium Dei personatum siue figuratiuum appellat: denique corpus ei fabricantis ex tribus increatis elementis compactum, ac proinde vtranque naturam miscentis ac destruentis, Ioan.1.14. Phil.2.6. Hebr.2.17. & 4.15. Act.13.25. Rom.1.3. & 8.3. & 9.5. 2.Cor.5.21. Phil.2.7. Matt.1.8. Luc.1.35.

XV. Credimus in vna eadémque persona, quæ est Iesus Christus, verè & inseparabiliter duas illas naturas sic esse conjunctas, vt etiam sint vnitæ: manente tamen vnaquaque illarum naturarum in sua distincta proprietate, ita vt quemadmodum in ista conjunctione, Diuina Verbi natura proprietates suas retinens, mansit increata, infinita, & omnia replens: sic etiam natura humana manserit mansuráque sit in æternum, finita, suam illam naturalem formam, dimensionem, atque adeò proprietatem habens, cui nimirum veritatem humanæ naturæ non ademerit resurrectio, & glorificatio, siue assumptio ad dexteram Patris. Itaque sic Christum consideramus in sua Deitate, vt ipsum sua Humanitate non spoliemus, Matth.1.23. Luc.1.35. Ioan.2.14. Tim.2.5. & 3.16. Luc.24.38. Rom.1.4. Phil.2.9.

XVI. Credimus Deum immensam suam in nos charitatem ac bonitatem in eo demonstrasse, quòd Filium miserit, qui moreretur & resurgeret, & justitiam omnem impleret, vt nobis cœlestem vitam acquireret, Ioan.3.16. & 15.3.

XVII. Credimus eo vnico sacrificio, quod Iesus Christus in cruce obtulit, nos esse Deo reconciliatos, vt pro justis reputemur coram ipso, quoniam non possumus ipsi esse grati, neque adoptionis nostræ fructu potiri, nisi quatenus peccata nobis ignoscit. Itaque testamur Iesum Christum esse integram & perfectam nostram ablutionem, in cujus morte plenam satisfactionem nanciscimur, qua liberemur ab omnibus peccatis quorum rei sumus, & à quibus absolui alio remedio non possumus, 2. Corint.5. Hebr.5.7. 1. Pet.1.24.25. & 1.18.19. Hebr. 9.14.

XVIII. Credimus totam nostram justitiam positam esse in peccatorum nostrorum remissione, quæ sit etiam, vt testatur Dauid, vnica nostra felicitas. Itaque cæteras omnes rationes quibus homines existimant se coram Deo posse justificari, planè repudiamus, omnique statutum & meritorum opinione abjecta, in sola Iesu Christi obedientia prorsus acquiescimus, quæ quidem nobis imputatur, tum vt tegantur omnia nostra peccata, tum etiam vt gratiam coram Deo nanciscamur. Denique credimus non posse nos, si vel tantillum ab hoc fundamento declinemus, reperire vbi conquiescamus, sed po-

tius inquietos ſemper fore, quoniam pacem cum Deo habere non poſſumus, donec certò nobis ſit perſuaſum, nos in Ieſu Chriſto diligi, quoniam in nobis ipſis omni odio digni ſumus, Pſ.32. Rom. 4.7.2. Cor.5.19.20. Act.4.12. Rom.5.19.1.Tim.2.5.1.Ioan.2.1.

XIX. Credimus nos hac vna ratione libertatem obtinere Dei inuocandi, certa cum fiducia futurum, vt ſeſe nobis Patrem demonſtret. Nec enim vllus nobis ad Patrem aditus niſi hoc Mediatore, patet: atque, vt in ejus nomine exaudiamur, conuenit vt ab eo vitam noſtram tanquam à capite noſtro teneamus, Rom.5.10. & 8.15. Gal.4.6. Epheſ.3.12.

XX. Credimus nos ſola fide fieri hujus juſtitiæ participes, ſicut ſcriptum eſt ipſum paſſum eſſe acquirendæ nobis ſaluti, vt quicunq; crediderit in eum non pereat. Hoc autem ideo fit quòd promiſſiones vitæ, nobis in ipſo oblatæ, tunc vſui noſtro applicantur, & nobis redduntur efficaces quum eas amplectimur, nihil ambigentes nobis obuentura de quibus ore Dei certiores ſimus. Itaque juſtitia quam fide obtinemus, pendet à gratuitis promiſſionibus, quibus nos à ſe diligi Deus declarat & teſtificatur, Rom.3.27. Gal.2.16. & 3.24. Ioan.3.15.16. Matth 17.10. Rom.1.17. & 3.24.25.

XXI. Credimus nos arcana ſancti Spiritus gratia donari fidei lumine, quæ ſit gratuitum Dei donum, & iis vnis proprium quib. Deo libuit illud tribuere, vt non habeant fideles de quo in ſeipſis glorientur, quum potius duplo ſint obligatiores quòd cæteris præferantur. Sed & illud credimus, fidem electis dari, non vt ſemel tantùm in rectam viam introducantur, quin potius vt in ea ad extremum vſque pergant; quia ſicut à Deo initium eſt, ita etiam eſt complementum, Epheſ.1.18. & 2.8.1. Theſſaloniſ.1.5. 2.Pet.1.3.1. Corinth.1.8. Phil.1.6. & 2.13.

XXII. Credimus nos qui natura ſerui ſumus peccati, hac eadem fide intercedente in nouam vitam regenerari. Recipimus autem per fidem hanc ſanctè viuendi gratiam, dum promiſſionem illam Euangelicam amplectimur, quòd daturus ſit nobis Dominus Spiritum ſanctum. Tantùm abeſt igitur, vt benè & ſanctè viuendi ſtudium fides extinguat, vt etiam illud cieat, & inflammet in nobis, vnde bona opera neceſſariò conſequuntur. Cæterum quamvis Deus vt nos plenè ſeruet, regeneret nos, & ad ſanctam vitam formet: tamen profitemur bona opera, quæ duce ipſius Spiritu edimus, non reſpici à Deo, vt per ea juſtificemur; aut Filij Dei cenſeri mereamur, quoniam perpetua dubitatione & trepidatione fluctuaremus, niſi ſatisfactione illa niteremur, per quam nos omni noxæ Ieſus Chriſtus exemit, Rom.6. & 7. Coloſſ.2. 13. & 3.10.1. Petr.1.3. Galat.5.6. Iac.2. 14. 1.Iohan.2.3. & 3.3. & 3. 18. Deuteron. 30.6. Ioan. 3.5. Pſalm. 16.2. Luc. 17. 10. Romanor. 4.1. Tit.3.3.

XXIII. Credimus omnes Legis figuras aduentu Ieſu Chriſti ſublatas eſſe,

latas esse, quamvis earum veritas & substantia nobis in eo constet in quo sunt omnes impletæ. Legis tamen doctrina, & Prophetis nobis vtendum est, tum ad vitam nostram formandam, tum vt eò magis in promissionibus Euangelicis confirmemur, Rom. 10.4. Gal.3.& 4. Col. 2.17.1.Tim.3.16.2.Pet.1.19.

XXIV. Credimus, quoniam Iesus Christus datus est nobis vnicus aduocatus, qui etiam præcipit vt ad Patrem suo nomine confidenter accedamus, neque nobis licet alia forma preces concipere, nisi ea quã nobis Deus verbo suo dictauit: quicquid homines de mortuorum sanctorum intercessione commenti sunt, nihil aliud esse quàm fraudem & fallacias Satanæ, vt homines à recta precandi forma abduceret. Repudiamus etiam quæcunque alia media excogitarũt homines vt sese iræ diuinæ eximant, vtpote quæ sacrificio & morti Iesu Christi tantundem derogent, quantum illis tribuitur. Denique Purgatorium arbitramur figmentum esse ex eadem officina profectum: vnde etiam manarunt vota monastica, peregrinationes, interdicta matrimonii, & vsus ciborum, ceremonialis certorum dierum obseruatio, confessio auricularis indulgentiæ, cæteræque res omnes eiusmodi, quibus opinantur quidam se gratiam & salutem mereri. Ea verò omnia non tantùm rejicimus, propter falsam meriti opinionem ipsis adiunctam, sed etiam quoniam sunt humana commenta & iugum ex hominum authoritate conscientiis impositum, 1. Tim. 2.5.1 Ioan.2.1. Ioan.16.23 Matt.6.9. Luc.11.2. Act.10.25.14.15. Apoc.19.10. Matt.15.11. Rom.14. Gal.4.9. Col.1.16.1.Tim.4.

XXV. Credimus quoniam non nisi per Euangelium simus Christi compotes, oportere sacram & inuiolabilem εὐταξίαν eius authoritate in Ecclesia sancitam conseruari: ac proinde requiri in Ecclesia Pastores quibus onus docendi Verbi & administrandorum Sacramentorum incumbat, quos etiam honore prosequi & reuerenter audire oporteat siquidem legitimè vocati officio suo fungantur: minimè id quidem quasi Deus eiusmodi adminiculis, & subsidijs inferiorib. egeat, sed idcirco potius, quoniam ita illi videtur nos hoc veluti fræno adhibito regere. Itaque fanaticos illos omnes detestamur, qui quantum in se est, sacrum ministerium, siue prædicationem verbi & administrationem sacramentorum, abolita cupiunt, Romanor.1.16.& 10.17. Matt.18.20. Ephes.5.22.& 4.11. Mat.10.40. Ioan.13.20. Roman.10. 14.& 5.

XXVI. Credimus igitur nemini licere, sese cœtibus subducere, & in seipso acquiescere, sed potius omnibus simul tuendã & conseruandam esse Ecclesiæ vnitatem, sese communi institutioni & jugo Christi subjiciendo, vbicunque Deus veram illam disciplinam Ecclesiasticam constituerit; etiamsi Magistratum edicta reclament; à quo ordine quicunque seipsos seiungunt, ordinationi Dei resistunt, Ps.5.& 42 Eph.4.11. Heb 10.25. Act.4.19.& 5.29.

XXVII. Credimus summo studio & prudentia discernendam esse veram Ecclesiam, cujus nomine nimium multi abutuntur. Itaque affirmamus ex Dei verbo, Ecclesiam esse fidelium cœtum qui in verbo Dei sequendo, & pura religione colenda consentiunt, in qua etiam quotidie proficiunt, crescentes & confirmantes se mutuò in Dei timore, vt qui quotidiano progressu & profectu indigeant, quos etiam, quantumcumque promoueant, oporteat tamen assiduè ad remissionem peccatorum confugere. Minimè tamen inficiamur quin fidelibus hypocritæ & reprobi multi sint permixti, sed quorum malitia Ecclesiæ nomen delere non possit. Ier. 7. 4. 8. 11. Matth. 3. 9. & 7. 22. Eph. 2. 20. & 4. 11. 1. Tim. 3. 15. Rom. 3. 24. & 5. Matth. 13. 2. 1. Tim. 18.

XXVIII. Itaque dum hoc ita esse credimus, simul etiam palàm affirmamus, vbi verbum Dei non recipitur, nec vlla est professio obedientiæ quę illi debetur, nec vllus sacramentorum vsus, ibi, propriè loquendo, non posse nos indicare vllam esse Ecclesiam. Papisticos igitur conuentus damnamus, quòd pura Dei veritas ab illis exulet, in quibus etiam sacramenta fidei corrupta sunt, adulterata, falsificata, vel penitus etiam abolita, in quibus denique omnes superstitiones & idolomaniæ vigent. Ac proinde arbitramur omnes eos qui sese eiusmodi actionibus adiungunt, & iis communicant, à Christi corpore seipsos separare. Quia tamen in Papatu exigua quædã Ecclesię vestigia, ac pręsertim Baptismi substantia remansit cuius etiam efficacia ab eo non dependet à quo administratur, fatemur illic baptizatos, secundo baptismo non egere, quamvis propter admixtas corruptiones nemo baptizandos illic infantes offerre possit, quin seipsum polluat, Matth. 10. 14. Ioan. 10. 4. 1. Cor. 3. 9. & 6. 14. Matt. 3. 11. & 28. 19. Marc. 1. 8. Act. 1. 5.

XXIX. Credimus veram Ecclesiam gubernari debere ea politia siue disciplina quam Dominus noster Iesus Christus sanciuit, ita videlicet vt in ea sint pastores, presbyteri, siue Seniores, & diaconi, vt doctrinę puritas retineatur, vitia cohibeantur, pauperibus & reliquis calamitosis, provt opus est, consulatur, & sacti cœtus ædificandis tum paruis tum magnis habeantur, Actor. 6. 4. Ephes. 4. 11. 1. Tim. 3. 1. Tit. 1. 5.

XXX. Credimus omnes veros Pastores, vbicunque locorum collocati fuerint, eadem & æquali inter se potestate esse prædìtos sub vnico illo capite, summóque & solo vniuersali Episcopo Iesu Christo: ac proinde nulli Ecclesiæ licere sibi in aliam imperium aut dominationem vendicare. Matt. 20. 26. & 18. 2. 2. Cor. 1. 27. 1. Pet. 5. 3.

XXXI. Credimus nulli fas esse suaptè authoritate inuadere Ecclesiæ gubernacula, sed legitima electione quoad eius fieri potest, & quandiu Dominus eius rei potestatem facit, præeunte, adsciscì vnumquemque oportere. Addimus autem nominatim illam exceptionem, quoniam interdum, vt nostris etiam temporibus, interrupto Ecclesiæ

clesiæ statu, necesse fuit nonnullos extra ordinem Diuinitus excitari, qui Ecclesię collapsæ ruinas instaurarent. Vtcunque sit tamen, credimus semper sequendam esse hanc normam, vt omnes Pastores, Seniores, & Diaconi suæ vocationis testimonium habeant, Matth.28.10.16. Marc. 16.15. Ioan. 15.16. Act.1.21. Rom. 10.15. Tit.1.5. Galat.1.15.1. Timot.3.7.8.

XXXII. Credimus expedire, vt qui electi sunt, Ecclesiæ alicuius præfecti, inter se dispiciant, qua ratione totũ corpus cõmodè regi possit. Ita tamen vt ab eo quod Dominus noster Iesus Christus instituit nusquam deflectant. Hoc autem non impedit quominus quędam singulis locis peculiaria sint instituta, prout commodum visum fuerit. Act.14.23.15.& 6.7.15.18.1.Cor.14 40.1.Pet.5.

XXXIII. Excludimus autẽ humana omnia commenta, & leges omnes quę, cultus Dei prætextu, astringendis conscientijs inuehuntur, & eas tantum admittimus quæ fouendę concordię, & vnicuique in obedientia debita retinendo subseruiunt, qua in re sequendum nobis putamus, quod Dominus noster Iesus Christus de Excommunicatione statuit, quam quidem approbamus; & vnà cum suis appendicibus necessariam esse arbitramur. Rom.16.17.

XXXIV. Credimus adiuncta esse verbo Sacramenta, amplioris confirmationis causa, gratiæ Dei nimirum pignora & tesseras, quibus infirmæ & rudi fidei nostræ subueniatur. Fatemur enim talia esse signa hæc exteriora, vt Deus per illa, sancti sui Spiritus virtute, operetur, ne quicquam ibi frustra nobis significetur. Arbitramur tamen omnem illorum substantiam & veritatem esse in Christo Iesu, à quo si separentur, nihil sint quàm inanes vmbræ & fumi.

XXXV. Agnoscimus duo tantùm Sacramenta toti Ecclesiæ communia, quorum prius est Baptismus, nobis testificandæ nostræ adoptioni datus, quoniã in eo inserimur Christi corpori, vt eius sanguine abluti, simul etiam ipsius Spiritu ad vitæ sanctimoniam renouemur. Illud etiam dicimus, quanvis non nisi semel baptizemur, fructum tamen Baptismi ad totius nostræ vitæ cursum pertinere, vt certo stabilique sigillo in nobis obsignetur hęc promissio, Christum semper nobis fore sanctificationem & iustificationem, Præterea quamvis Baptismus sit fidei & resipiscentiæ sacramentum, tamen quum vnà cum parentibus posteritatem etiam illorum in Ecclesia Deus recenseat, affirmamus infantes sanctis parentibus natos, esse ex Christi authoritate baptizandos. Act.12.16.Rom.6.3.Tit.3.5. Matt.3.11.Marc.16.16. Matt.19.14.1.Cor.7.14.

XXXVI. Affirmamus sanctã Cœnã Domini, alterũ videlicet Sacramẽtum, esse nobis testimonium nostræ cum Domino nostro Iesu Christo vnitionis, quoniam non est duntaxat mortuus semel & excitatus à mortuis pro nobis, sed etiã verè nos pascit & nutrit carne sua

& ſanguine, vt vnum cum ipſo facti vitam cum ipſo communem habeamus. Quamvis enim nunc ſit in cælis, ibidem etiam manſurus, donec veniat mundum judicaturus: credimus tamen eum arcana & incomprehenſibili Spiritus ſui virtute nos nutrire & viuificare ſui corporis & ſanguinis ſubſtantia per fidem apprehenſa. Dicimus autem hoc ſpiritualiter fieri, non vt efficaciæ & veritatis loco, imaginationē aut cogitationem ſupponamus: ſed potius, quoniam hoc myſterium noſtrę cum Chriſto coalitionis tam ſublime eſt, vt omnes noſtros ſenſus totúmque adeò ordinem naturæ ſuperet: denique quoniam cùm ſit diuinum ac cæleſte, non niſi fide percipi & apprehendi poteſt.

XXXVII. Credimus, ſicut antea dictum eſt, tam in Cœna quàm in Baptiſmo, Deum nobis reipſa, id eſt, verè & efficaciter donare quicquid ibi ſacramentaliter figurat, ac proinde cùm ſignis conjungimus veram poſſeſſionem ac fruitionem ejus rei, quæ ibi nobis offertur. Itaque affirmamus eos qui ad ſacram menſam Domini puram fidem tanquam vas quoddam afferunt, verè recipere quod ibi ſigna teſtificantur, nempe corpus & ſanguinem Ieſu Chriſti, non minus eſſe cibum ac potum animæ, quàm panis & vinum ſunt corporis cibus. Ioan. 6. 51. 1. Cor. 11. 24.

XXXVIII. Dicimus itaque elementum aquæ, quantumvis caducum, nobis nihilominus verè teſtificari interiorem animi noſtri ablutionem in ſanguine Ieſu Chriſti per ſancti Spiritus efficaciam. Rom. 6. 3. Eph. 5. 26. Itémque panem illum, & vinum illud quod nobis in Cœna datur, verè nobis fieri ſpirituale alimentum, quatenus videlicet velut oculis noſtris ſpectandum præbent carnem Chriſti noſtrum cibum eſſe, & ejuſdem ſanguinem nobis eſſe potum. Itaque fanaticos illos omnes rejicimus, qui hæc ſigna & ſymbola repudiant, cùm Chriſtus Dominus noſter pronuntiarit, Hoc eſt corpus meum, & Hoc poculum eſt ſanguis meus. Ioan. 6. 51. 1. Cor. 1. 24. & 11. 24.

XXXIX. Credimus Deum velle mundum legibus & politia gubernari, vt aliqua ſint fræna quibus immoderatæ mundi cupiditates coerceantur: ideóq; conſtituiſſe Regna, Reſpublicas, & reliquas principatuum ſpecies, ſiue hæreditario jure obueniant, ſiue minus: neque id duntaxat, ſed etiam quicquid ſpectat ad ſtatum Iuſtitiæ, quam vocant, cujus author agnoſci poſtulat. Ideò etiam gladium in Magiſtratuum manus tradidit, reprimendis nimirùm delictis, non modò contra ſecundam Tabulam, ſed etiam contra primam commiſſis. Oportet igitur propter illum hujus ordinis authorem non tantùm pati vt ij dominentur quos ille nobis præfecit, ſed etiam honore & omni reuerentia eos proſequi, tanquam ejus legatos ac miniſtros, ad legitimum & ſanctum munus obeundum ab ipſo deſignatos. Exod. 18. 20. Matth. 17. 24. Rom. 13. 1. 1. Pet. 2. 13. 1. Tim. 2. 2.

XL. Affirmamus ergo parendum eſſe legibus & ſtatutis, ſoluenda tributa, & reliqua onera perferenda, ſubjectionis denique jugum voluntariè

luntariè tolerandum, etiam si infideles fuerint Magistratus, dummodo Dei summum imperium integrum & illibatum maneat. Matt. 17. 24. Act. 4.17. & 5. 29 Iudæ vers. 8. Itaque detestamur omnes eos, qui dominationes repudiant, communitatem & confusionem bonorum inuehunt, omnem denique juris rationem euertere moliuntur.

FINIS.

Quemadmodum in multis aliis Confessionibus, adscripta sunt nomina eorum qui eas approbarunt: ita in hac apponimus Gallica verba eorum, qui eam confirmarunt, ex ipso autographo desumpta: vt cognoscatur quam sanctè constituta, quanta authoritate & à quantis qui ei subscripsère, sancita fuerit.

CEste Confession de foy des Eglises Reformees du Royaume de France arrestee au premier Synode National tenu à Paris le 19. May 1569. regnant lors Henri II. & depuis presentee à Charles IX. par la grace de Dieu Roy de France, à Poissi l'an 1561. Apres auoir esté leuë au Synode National assemblé à la Rochelle, il a esté declaré par ledit Synode representant toutes les Eglises de ce Royaume, Que toutes lesdites Eglises Françoises approuuent & ratifient la sus-escrite Confession en tous ses chefs & articles: comme estant entierement fondée sur la pure & expresse parole de Dieu. Et en tesmoignage de ce consentement, ladite Confession de foy a esté signee par les Ministres & Anciens deputez des prouinces de ce Royaume au nom desdites Eglises. Et furent presens audit Synode tenu à la Rochelle, Ieanne par la grace de Dieu Royne de Nauarre: hauts & puissans Princes Henry Prince de Nauarre, Henri de Bourbon Prince de Condé, tres-illustre Prince Louys Conte de Nassau, Messire Gaspard Conte de Coligni Amiral de France, & plusieurs Seigneurs, Gentilhommes & autres personnes. Faict à la Rochelle le 13. Auril, l'an de grace mil cinq cents & soixante & vnze.

Iehanne.

Henry.

Henry de Bourbon.

Louys de Nassau.

Chastillon.

Theodore de Besze esleu pour conduire l'action du Synode. Chandieu, pour le Lyonnois & Bourgongne. Nicolas des Gallars. Iean Lyenin pour l'isle de France & la Picardie. Lemaison pour Touraine, Aniou, le Mayne & Ven-

dosmois. Deleſcourre pour la Normandie. Payan pour le bas Languedoc. Claude du Moulin pour Poiƈtou. Guillemot pour Poiƈtou. Doyſeau pour Bretaigne. Digne de Bergemont pour Perigort & Lymoſin. Arnaud Banc dit la Source, pour le Quercy, Rouërgue, &c.

Odet de Nort, deputé pour les Egliſes de Xaintonge. Deſouches deputé pour Orleans & Berri. Morange pour l'Auuergne. Dumont pour Angoulmois.

Raymonet Ancien. Montein Ancien. Couſſeau Diacre de Niort. Lyene Ancien. La Borde Diacre. Martin Diacre. Berrende Ancien pour Quercy & Rouërgue. Pontemer Ancien & deputé d'Angoulmois. Perochon Ancien pour Xaintonge.

De L'eſtang ſecretaire eſleu. De la Rogeraye ſecretaire eſleu.

ANGLI-

ANGLICA CONFESSIO FIDEI, QVÆ EXTAT IN APOLOGIA ECCLESIÆ ANGLICANÆ INTER OPERA magni Theologi Iohannis Iuelli Episcopi Sarisburiensis, edita anno Domini 1562.

REDIMVS vnam quandam naturam esse & vim diuinam, quam appellamus Deum, eámque in tres personas æquales distinctam esse, in Patrem, in Filium, in Spiritum Sanctum ejusdem omnes potestatis, ejusdem majestatis, ejusdem Æternitatis, ejusdem Diuinitatis, ejusdem Substantiæ. Et quamvis tres illæ Personæ ita distinctæ sint, vt nec Pater sit Filius, nec Filius sit Spiritus Sanctus aut Pater: Deum tamen esse vnum, & vnum illum creasse cœlum, & terram, & omnia quę cœli complexu continentur.

Credimus Iesum Christum Filium vnicum æterni Patris, quemadmodum iam olim ante omnia initia decretum fuerat, cum venisset plenitudo temporis, suscepisse carnem & omnem naturam humanam, Ex Beata illa & pura Virgine vt indicaret hominibus arcana, & reconditam voluntatem Patris sui, quæ abdita fuerat à seculis & generationibus, vtque in humano corpore perageret Mysterium redemptionis nostræ, & peccata nostra, & Syngrapham illam quæ erat scripta contra nos affigeret ad crucem Gal. 4.

Eum credimus nostra causa esse mortuum, sepultum, descendisse ad inferos, tertia die vi diuina rediisse ad vitam, & resurrexisse, post quadraginta dies spectantibus discipulis, ascendisse in cœlum, vt impleret omnia, & corpus illud ipsum, in quo natus, in quo versatus, in quo ludibrio habitus, in quo grauissimos cruciatus, & dirum genus mortis passus fuerat, in quo resurrexerat, in quo ascenderat ad Patris dexteram, supra omnem principatum & Potestatem, & Virtutem, & Dominationem, & omne nomen quod nominatur, non solùm in hoc sæculo, sed etiam in futuro, in Maiestate & gloria collocasse: Ibi eum nunc sedere, & sessurum esse, donec omnia perficiantur. Et quamvis

Maiestas & Diuinitas Christi vbique diffusa sit, tamen corpus eius, vt Augustinus ait, in vno loco esse oportere: Christum corpori suo Maiestatem dedisse, naturam tamen corporis non ademisse: neque ita asserendum esse Christum Deum, vt eum negemus esse hominem. Vtque ait martyr Vigilius: Christum humana sua natura nos reliquisse: diuinitate autem non reliquisse: eúmque cùm absit à nobis per formam serui, tamen semper esse nobiscum per formam Dei.

Ab illo loco credimus Christum rediturum esse ad exercendum publicum illud judicium, tam de illis quos inueniet adhuc in corpore superstites, quàm de mortuis.

Credimus Spiritum S. qui est tertia persona in sacra Triade, illum verum esse Deum: non factum, non creatum, non genitum, sed ab vtroque, Patre scilicet & Filio ratione quadam mortalibus incognita, ac ineffabili, procedentem. Illius esse duritiem humani cordis emollire, quum aut per salutiferam prædicationem Euangelii, aut alia quaque ratione in pectora hominum recipitur: Illum eos illuminare, & in agnitionem Dei, atque in omnem viam veritatis & in totius vitæ nouitatem, & perpetuam salutis spem perducere.

Credimus vnam esse Ecclesiam Dei, eámque non vt olim apud Iudæos, in vnum aliquem angulum aut regnum, conclusam: sed Catholicam atque vniuersalem esse, & diffusam in totum terrarum orbem, vt nulla nunc natio sit quæ possit verè conqueri, se exclusam esse, & nō posse ad Ecclesiam, & populum Dei pertinere: Eam Ecclesiam esse regnum, esse corpus, esse sponsam Christi: eius regni Christum solum esse principem: eius corporis Christum solum esse caput: eius sponsæ Christum solum esse sponsum. Varios in Ecclesia esse ordines Ministrorum: alios esse Diaconos, alios Presbyteros, alios Episcopos, quibus institutio populi & Religionis cura & procuratio commissa sit: neminem tamen vnum nec esse posse, qui summæ rerum vniuersæ præsit. Nam & Christum semper adesse Ecclesiæ suæ, & vicario homine, qui ex asse in integrum succedat, non egere: & neminē mortalem posse existere, qui vniuersam Ecclesiam, hoc est, omnes partes orbis terrarum vel animo complecti, nedum ordine collocare, & rectè ac commodè administrare possit: Apostolos, vt Cyprianus ait, De simplicitate prælatorum, pari omnes inter se fuisse potestate: atque hoc quidem fuisse alios quod Petrus fuit: omnibus ex æquo dictum fuisse, Pascite: omnibus, Ite in mundum vniuersum: omnibus, Docete Euāgeliū: & vt ait Hieronymus, ad Euagrium, Omnes Episcopos vbicunque tandem sint, siue Romæ, siue Eugubii, siue Constantinopoli, siue Rhegii, eiusdem esse meriti, eiusdem sacerdotii. Vtque Cyprianus ait: Episcopatum vnum esse, & eius partem insolidum teneri à singulis: & de sententia Niceni concilii, Romanū Episcopum nihilo plus iuris in Ecclesiā Dei obtinere, quàm reliquos Patriarchas Alexandrinum, & Antiochenum: Romanum verò Episcopum, qui nunc ad se vnum

omnia

omnia reuocat, nisi officium faciat, nisi administret sacramenta, nisi instituat populum, nisi moneat, nisi doceat, ne Episcopum quidem aut omnino Presbyterum iure dicendum esse. Episcopum enim, vt Augustinus ait, nomen esse operis, non honoris: vt ille se intelligat non esse Episcopum qui velit præesse, & non prodesse. Caput verò Ecclesiæ totius, aut vniuersalem Episcopum, non magis aut illum, aut alium quemvis mortalem esse posse, quàm sponsum, quàm lucem, quàm salutem, quàm vitam Ecclesiæ. Hæc enim esse Christi vnius priuilegia, & nomina, & illi vni propriè atque vnicè conuenire: neque vnquam quenquam Romanum Episcopum ante Phocam Imperatorem, quem scimus (interfecto Imperatore Mauritio domino suo) per nefarium scelus ad imperium aspirasse, hoc est, ante 613. annum à Christo nato, vnquam passum fuisse sese tam superbo nomine salutari: concilium etiam Carthaginense disertè cauisse, ne quis Episcopus aut summus Pontifex, aut Primus sacerdos diceretur: Episcopum verò Romanum, quoniam ita hodie dici vult, & alienam potestatem sibi vendicat: præterquam quòd apertè facit contra vetera Concilia, contràque Patres, si Gregorio suo velit credere, nomen arrogans, prophanum, sacrilegum, Antichristianum sibi imponere: esse Regem superbiæ: esse Luciferum, qui se fratribus suis anteponat abiecisse fidem: esse præcursorem Antichristi. Greg. lib. 4. epist. 76. 78 80. & lib. 7. epist. 69.

Ministrum legitimè vocari oportere, & rectè atque ordine præfici Ecclesiæ Dei: neminem autem ad sacrum ministerium pro suo arbitrio, & libidine posse se intrudere. Quo maior nobis ab istis fit iniuria, quibus nihil sæpius in ore est, quàm apud nos nihil ordine, nihil decenter, omnia confusè ac perturbatè fieri: omnes apud nos esse Sacerdotes, omnes esse Doctores, omnes esse interpretes.

Ministris à Christo datū esse dicimus ligandi, soluendi, aperiendi, claudendi potestatem. At soluendi quidem munus in eo situm esse, vt Minister, vel deiectis animis & verè resipiscentibus per Euangelij prædicationem merita Christi, absolutionémque offerat, & certam peccatorum condonationem ac spem salutis æternæ denunciet: aut vt eos qui graui scandalo, & notabili publicóque aliquo delicto fratrum animos offenderint, & sese à communi societate Ecclesiæ, & à Christi corpore quodammodò abalienarint, resipiscentes recōciliet, & infidelium cœtum atque vnitatem recolligat ac restituat. Ligandi verò illum claudendique potestatem exercere dicimus, quoties vel incredulis & contumacibus regni cœlorum ianuam occludit, illisque vindictam Dei, & sempiternum supplicium edicit, vel publicè excommunicatos Ecclesiæ gremio excludit. Sententiam autem, quamcunque ministri Dei ad hunc modum tulerint, Deus ipse ita comprobat, vt quicquid illorum opera soluitur & ligatur in terris, idem ipse soluere & ligare velit, & ratum habere in cœlis. Clauis au-

tem quibus aut claudere regnum cœlorum , aut aperire possint, vt Chrysostomus ait, dicimus esse scientiam Scripturarum: vt Tertullianus, esse Interpretationem Legis: vt Eusebius, esse verbum Dei. Accepisse autem Discipulos Christi hanc potestatem, non vt audirent arcanas populi confessiones, aut captarent murmura, quod Sacrificuli nunc omnes passim faciunt: atque ita faciunt quasi in eo solo sita sit omnis vis atque vsus clauium: sed vt irent, vt docerent, vt publicarent Euangelium: vt essent credentibus odor vitæ ad vitam: vt essent incredulis atque infidelibus odor mortis ad mortem: vt piorum animi conscientia superioris vitæ & errorum consternati, postquam aspicere cœpissent lucem Euangelij, & in Christum credere, vt fores claue, ita illi verbo Dei aperirentur: Impij autem & contumaces, quique nollent credere & redire in viam, quasi obserati & clausi relinquerentur, & proficerent, vt Paulus ait, in deterius. Hanc esse rationem clauium: Hoc pacto aut aperiri aut claudi hominum conscientias: Sacerdotem quidem esse Iudicem, nullius tamen eum potestatis, vt ait Ambrosius, jus obtinere: Idcirco Christum his verbis increpuisse Scribas & Pharisæos, vt coargueret illorum in docendo negligentiam: Væ, inquit vobis Scribæ & Pharisæi, qui abstulistis claues scientiæ, & clausistis regnum cœlorum coram hominibus. Cúmque clauis qua aditus nobis aperitur ad Regnum Dei sit verbum Euangelij, & interpretatio Legis & Scripturarum, vbi non sit Verbum, ibi dicimus non esse Clauem: Et cum vnum omnibus datum sit Verbum, vnaque sit omnium Clauis, vnam esse Ministrorum omnium, quod quidem ad aperiendum, aut claudendum attinet, potestatem: Imò etiam Pontificem ipsum, quamvis illi suauiter cantillentur illa verba à parasitis suis, Tibi dabo claues Regni cœlorum, ac si eæ illi vni, & præterea mortalium nemini conuenirent: nisi id agat, vt hominum flectantur conscientiæ, & succumbant verbo Dei, negamus aut aperire: aut claudere, aut omnino habere claues. Et quamvis doceat, & instituat populum, quòd vtinam aliquando & verè faciat, & inducat aliquando animum, esse eam aliquam saltem partem officij sui: tamen ejus Clauem nihilo aut meliorem aut majorem esse, quàm aliarum. Quis enim illum discreuit? Quis illum docuit doctius aperire, aut melius absoluere, quàm fratres suos?

Matrimonium in omni genere & statu hominum, in Patriarchis, in Prophetis, in Apostolis, in sanctis Martyribus, in Ministris Ecclesiarum, in Episcopis, sanctum & honorificum esse dicimus: Et vt Chrysostomus ait, in Tit. 1. homil. 11. Theoph. ad Titum 10. cap. 5. fas & jus esse cum eo ad cathedram Episcopalem ascendere: vtque Sozomenus ait de Spiridione, & Nazianzenus de patre suo, Episcopum Piũ, & industrium nihilo deterius ea causa, imò melius etiam & vtilius versari in Ministerio. Legem autem illam quæ hominibus eam libertatem per vim adimat, & inuitos adigat ad Cœlibatum, esse, vt Diuus Paulus

Paulus ait, doctrinam dæmoniorum: Et ex eo (quod Episcopus Augustanus Faber, Abbas, Panormitanus, Latomus, opus illud Tripartitum quod adjunctum est secundo Tomo Conciliorum, aliique Pontificiarum partium satellites résque adeò ipsa, & omnes historiæ confitentur) incredibilem vitæ ac morum impuritatem in Ministris Dei, & horrenda flagitia esse consequuta. Et rectè dixisse Pium secundum Romanum Episc. videre se multas causas, cur eripiendæ fuerint vxores Sacerdotibus, multò autem & plures videre, & grauiores cur sint reddendæ.

Recipimus & amplectimur omnes Canonicas Scripturas, & veteris & Noui Testamenti. Deóque nostro gratias agimus, qui eam lucem nobis excitarit, quam semper haberemus in oculis, ne vel humana fraude, vel insidiis Dæmonum, ad errores & fabulas abduceremur: Eas esse Cœlestes voces, per quas Deus voluntatem suam nobis patefecerit: In illis solis posse hominum animos acquiescere: In illis ea omnia, quæcunque ad nostram salutem sint necessaria vt Origenes, Augustinus, Chrysostomus, Cyrillus docuerunt, cumulatè & plenè contineri. Eas esse vim & potentiam Dei ad salutem: eas esse fundamenta Prophetarum & Apostolorum, in quibus ædificata sit Ecclesia Dei: eas esse certissimam normam, ad quam ea, si vacillet aut erret, possit exigi, & ad quam omnis doctrina Ecclesiastica debeat reuocari: contra eas nec legem, nec traditionem, nec consuetudinem vllam audiendam esse: ne, si Paulus quidem ipse, aut Angelus de cœlo veniat, & secus doceat.

Recipimus Sacramenta Ecclesiæ, hoc est, sacra quædam signa & cæremonias, quibus Christus nos vti voluit, vt illis, Mysteria salutis nostræ, nobis ante oculos constitueret, & fidem nostram, quam habemus in ejus sanguine, vehementius confirmaret, & gratiam suam in cordibus nostris obsignaret. Eáque cum Tertulliano, Origene, Ambrosio, Augustino, Hieronymo, Chrysostomo, Basilio, Dionysio, aliisque catholicis Patribus, Figuras, signa, Symbola, Typos, Antypa, Formas, Sigilla, Signacula, Similitudines, Exemplaria, Imagines, Recordationes, memorias appellamus. Nec dubitamus etiam cum eisdē dicere, esse illa visibilia quædam verba, signacula justitiæ, symbola gratiæ: disertéque pronunciamus in Cœna credentibus verè exhiberi corpus & sanguinem Domini, carnem filij Dei, viuificantem animas nostras, cibum supernè venientem, immortalitatis alimoniam, gratiam, veritatem, vitam, eámque communionem esse corporis & sanguinis Christi, cujus participatione viuificamur, vegetamur, & pascimur ad immortalitatem, & per quam conjungimur, vnimur, & incorporamur Christo, vt nos in illo maneamus, & ille in nobis.

Duo autem Sacramenta, quæ eo nomine propriè censenda sint, agnoscimus: Baptismum, & Eucharistiam. Tot enim videmus tradita esse & consecrata à Christo: & à veteribus Patribus, Ambrosio, &

Augustino approbata. Et Baptismum quidem Sacramentum esse remissionis peccatorũ,& eius ablutionis quam habemus in Christi sanguine:Et ab eo neminem,qui velit profiteri nomen Christi,ne infantes quidem Christianorum hominum, quoniam nascuntur in peccato,& pertinent ad populum Dei, arcendos esse.Eucharistiam esse Sacramentũ,hoc est,Symbolũ conspicuũ corporis & sanguinis Christi, in quo subiicitur quodammodo oculis nostris Mors Christi, & eius Resurrectio,& quæcunq; gessit in Humano corpore: vt de eius morte & nostra liberatione gratias agamus,& frequẽtatione Sacramẽtorũ,eius rei memoriam assiduè renouemus,vt vero Christi corpore & sanguine alamur,in spẽ resurrectionis vitæ æternæ,vtque pro certissimo habeamus, id esse animis nostris alendis corpus & sanguinem Christi,quod alẽdis corporibus est panis & vinũ.Ad hoc epulum inuitandũ esse populũ,vt omnes inter se cõmunicent,& societatẽ suam inter se,spémq; eã quã habẽt in Christo Iesu, publicè significẽt, & testificẽtur.Itaque si quis fuisset,qui spectator tãtũ esse vellet,& à sacra cõmunione abstineret, illũ veteres Patres, & Romanos Episcopos in primitiua Ecclesia,antequã nata esset priuata Missa, tanquã improbũ atque Ethnicum excõmunicasse:neque vllũ fuisse eo tẽpore hominem Christianũ, qui cęteris spectãtibus, cõmunicaret solus, Chrysost. ad Ephes.ser.3.c.1.De cõs.dist.1.ca.omnes.Dist 2.ca.seculares.Ita olim decreuit Calixtus,vt peracta Cõsecratione,omnes cõmunicarẽt,nisi mallẽt carere Ecclesiasticis liminibus. Sic enim ait Apostolos statuisse, & sanctã Romanã Ecclesiam tenere. Populo verò ad sacrã cõmunionem accedẽti,vtrãque partẽ Eucharistię tradẽdã esse:id enim & Christum iussisse, & Apostolos vbique terrarũ instituisse, & omnes veteres patres & catholicos Episcopos sequutos esse: & si quis contra faciat, eum, vt Gelasius ait, committere sacrilegium, De consecr. Dist. 2. ca. peracta. De consecr. Dist. 2. cap. Comperimus. Et aduersarios hodie nostros, qui explosa atque abdicata communione sine verbo Dei, sine veteri Concilio sine vllo Catholico patre, sine exemplo primitiuæ Ecclesiæ, sine etiam ratione, priuatas Missas & mutilationem Sacramentorum defendant, idque non tantùm contra expressum mandatum & iussum Christi, sed etiam contra omnem Antiquitatem faciant, improbè facere, & esse sacrilegos.

Panem & vinum dicimus esse Sacra & Cœlestia mysteria Corporis & Sanguinis Christi:& illis Christum ipsum,verum panem æternæ vitæ sic nobis præsentem exhiberi,vt eius corpus sanguinémque per fidem verè sumamus: non tamen id ita dicimus, quasi putemus naturam panis & vini prorsus immutari atque abire in nihilum, quemadmodum multi proximis istis seculis somniarunt: neque adhuc potuerunt vnquam satis inter se de suo somnio conuenire. Neque enim id Christus egit,vt panis triticeus abiiceret naturam suam,

ac

ac nouam quandam Diuinitatem indueret: sed vt nos potius immutaret; vtque Theophilactus loquitur, transelementaret in Corpus suum. Quid enim magis perspicuè dici potest, quàm quod Ambrosius ait: Panis & vinum sunt quæ erant, & in aliud commutantur? Aut quod Gelasius, in Ioan. cap. 6. Non desinit esse substantia panis, vel naturá vini: Aut quod Theodoretus, De sacra. li. 4. ca. 4. In Dialogis 1. & 2. In sermone ad infantes. De consecr. Dist. 2. cap. Qui manducat. Luc. 22. Post sanctificationem mystica symbola naturam suam propriam non abiiciunt: Manent enim in priori sua substantiâ & figura, & specie: Aut quod Augustinus, Quod videtis, panis est & Calix, quod etiam oculi renuntiant: quod autem fides vestra postulat instruenda, Panis est Corpus Christi, calix sanguis: Aut quod Origenes, Ille panis qui sanctificatur per verbum Dei, quòd quidem ad materiam attinet in ventrem abit, & in secessum ejicitur: Aut quod Christus, non tantùm post consecrationem calicis, sed etiam post Communicationem dixit, Non bibam amplius de hac generatione vitis. Certũ enim est ex vite progenerare vinum nõ sanguinem. Nec tamen cum ista dicimus, extenuamus Cœnam Domini, aut eam frigidam tantum Ceremoniam esse docemus, & in ea nihil fieri, quod multi nos docere calumniantur. Christum enim asserimus, verè sese præsentem exhibere in sacramentis suis. In Baptismo vt eum induamus. In Cœna, vt eum fide & spiritu comedamus, & de eius cruce ac sanguine habeamus vitam æternam: Idque dicimus non perfunctoriè, & frigidè sed re ipsa & verè fieri. Etsi enim Christi corpus dentibus & faucibus non attingimus, cum tamen fide, mente, spiritu, tenemus & premimus. Neque verò vana ea fides est, quæ Christum complectitur, nec frigidè percipitur, quod mente, fide, & spiritu percipitur. Ita enim nobis in illis mysterijs, Christus ipse totus quantus quantus est, offertur & traditur, vt verè sciamus, esse iam nos carnem de eius carne, & os de ossibus eius, & Christum in nobis manere, & nos in illo.

Itaque in peragendis Mysterijs antequàm ad Sacram Communionem veniatur, rectè admonetur populus, vt sursum habeant corda, & animos in cœlum dirigant: ibi enim esse illum, de quo nos oporteat satiari ac viuere, De consecr. Dist. 1. cap. Quando. Et Cyrillus in percipiendis Mysterijs, excludendas esse ait crassas cogitationes: & Concilium Nicænum, vt græcè citatur à quibusdam, disertè vetat, ne humiliter intenti simus ad propositum panem & vinum. Et vt Chrysostomus rectè scribit, corpus Christi dicimus esse cadauer, nos oportere esse aquilas, vt intelligamus in altum subuolandum esse, si velimus ad Christi corpus accedere. Hanc enim aquilarum esse mensam, non gracculorum. Et Cyprianus, De Cœna Domini. In Iohan, tract. 50. Hic inquit, Panis, cibus mentis est, non cibus ventris. Et Augustinus, Quomodo, inquit, tenebo absentem? Quomodo in cœlum mittam manum, vt ibi se-

dentem, teneam? Fidem, inquit, mitte, & tenuisti.

Nundinationes verò & auctiones Missarum, & circumgestationes, atque adorationes panis, & alias idololatricas & blasphemas ineptias, quas nemo istorũ affirmare potest Christum & Apostolos tradidisse in Ecclesiis nostris, non ferimus: & Episcopos Romanos rectè reprehendimus, qui sine verbo Dei, sine authoritate sanctorum Patrum, sine exemplo, nouo more non tantùm proponunt populo panem Eucharisticum diuino cultu adorandum, sed etiam illum in equo gradario, quocunque ipsi iter faciunt, Libro de ceremonijs Ecclesiæ Rom. vt olim ignem Persicum, aut Isidis sacra circumferunt, & Christi sacramenta ad scenam iam, & pompam traduxerunt, vt in ea re, in qua mors Christi inculcanda & celebranda erat, & in qua mysteria Redemptionis nostræ sanctè ac reuerenter erant agitanda, hominum oculi nihil aliud quàm insanis spectaculis, & ludicra leuitate pascerentur. Quòd autem dicunt, & interdum etiam stultis persuadent, sese Missis suis posse distribuere atque applicare hominibus, (sæpe etiam nihil de ea re cogitantibus, nec quid agatur intelligentibus) omnia merita mortis Christi, & ridiculum & Ethnicum & ineptum est. Fides enim nostra mortem & crucem Christi nobis applicat, non actio sacrificuli: Fides (inquit Augustinus) sacramentorum, iustificat non sacramentum. Et Origenes, ille, inquit, est sacerdos, & propitiatio, & hostia, quæ propitiatio ad vnumquemque venit per viam fidei. Atque ad hunc modum sine fide, ne viuis quidem prodesse dicimus sacramenta Christi: mortuis verò multò minus. Nam quòd de Purgatorio isti suo iactare solent, etsi illud scimus non ita nouum esse, tamen non aliud quàm fatuum & anile commentum est. Augustinus quidem, modò huiusmodi quem locum esse ait, modo posse esse non negat, modò dubitat, modò prorsus pernegat, & in eo homines humana quadam beneuolentia putat falli. Tamen ab hoc errore vno, tanta creuit seges sacrificulorum, vt cum in omnibus angulis Missæ palam & publicè venderentur: Templa Dei facta fuerint tabernæ meritoriæ, & miseris mortalibus persuasum fuerit, nihil prorsus esse vendibilius: istis quidem certè nihil erat vtilius, Aug. in Psal. 85. in Enchiridio ca. 6. De ciuitate Dei lib. 21. ca. 26. contra Pelagianos libro hipognosticon 5.

De multitudine otiosarum ceremoniarum, scimus Augustinum grauiter suo tempore conquestum esse. Itaque nos magnum earum numerum resecauimus, quòd illis sciremus affligi conscientias hominum, & grauari Ecclesiam Dei, Ad Ianuarium epist. 119.

Retinemus tamen & colimus non tantùm ea, quæ scimus tradita fuisse ab Apostolis, sed etiam alia quædam, quæ nobis videbantur sine Ecclesiæ incommodo fieri posse: quòd omnia cuperemus in sacro cœtu, vt Paulus iubet, decenter, atque ordine administrari. Ea verò omnia, quæ aut valde superstitiosa, aut frigida, aut spurca, aut ridicu-

la,

la, aut cum sacris literis pugnantia, aut etiam sobrijs hominibus indigna esse videbamus, qualia infinita sunt hodie in Papatu, prorsus sine vlla exceptione repudiauimus: quod nollemus Dei cultum ejusmodi ineptiis longius contaminari.

Precamur ea lingua, quam nostri, vt par est, omnes intelligant: vt populus, quemadmodum Paulus monet, à communibus votis vtilitatem communem capiat: quemadmodum omnes pii patres, & Catholici Episcopi, non tantùm in Veteri, verumetiam in Nouo Testamento & precati sunt ipsi, & populum precari docuerunt: ne, vt Augustinus ait, tanquam psittaci, & merulæ videamur sonare quod nescimus.

Mediatorem & precatorem per quem accedendum sit ad Deum patrem, non alium habemus quàm Iesum Christum, cuius vnius nomine, omnia à Patre impetrantur. Turpe autem & planè Ethnicum est, quod in istorum Ecclesiis videmus passim fieri, non tantùm quod initum numerum habere volunt peccatorum, idque prorsus sine authoritate verbi Dei, vt quemadmodum Hieremias ait, cap. 2. Diuorum numerus æquet nunc, vel potiùs superet numerum ciuitatum, & miseri mortales nesciant, ad quem se potissimùm debeant vertere: quódque cùm tot sint vt numerari non possint, illis tamen singulis suum cuique ab illis munus & officium, quid impetrare, quid dare, quid efficere debeant, descriptum est: sed etiam quòd ita non tantùm impiè sed etiam impudenter appellant Virginem Matrem, vt se matrem esse meminerit, vt imperet Filio, vt in illum vtatur iure suo,

Dicimus hominem natum esse in peccato, & in peccato vitam agere: neminem posse verè dicere, mundum esse inutilem: Legem Dei perfectam esse, & à nobis requirere perfectam & plenam obedientiā. Illi à nobis in hac vita satisfieri non posse vllo modo, neque esse mortalium quenquam qui possit in conspectu Dei proprijs viribus justificari: itaque vnicum receptum nostrum & perfugium esse ad misericordiam Patris nostri per Iesum Christum, vt certò animis nostris persuademus illum esse propitiationem pro peccatis nostris: eius sanguine omnes labes nostras deletas esse: illum pacificasse omnia sanguine crucis suæ: illum vnica illa Hostia, quam semel obtulit in cruce, omnia perfecisse, & ea causa cum animam ageret, dixisse, consummatum est: quasi significare vellet, persolutum iam esse pretium pro peccato humani generis.

Hoc sacrificium, si qui sunt qui non putant esse satis, eant sanè & quærant aliud melius. Nos quidem & quia illud vnicum esse scimus, vno contenti sumus, nec expectamus aliud, & quia semel tantùm offerendum erat, non iubemus repeti: & quia plenum & omnibus numeris, & partibus perfectum erat, non substituimus continentes hostiarum successiones.

Quamvis autem dicamus nihil nobis esse præsidij in operibus & factis nostris ; & omnem salutis nostræ rationem constituamus in solo Christo, non tamen eâ causa dicimus laxè & absolutè viuendum esse, quasi tingi tantùm & credere, satis sit homini Christiano, & nihil ab eo aliud expectetur. Verâ fides viua est, nec potest esse otiosa.

Sic ergo docemus populum, Deum vocasse nos, non ad luxum & libidinem. Ephe.5. Coloss.1. sed, vt Paulus ait, ad opera bona, vt in illis ambulemus : Deum eripuisse nos à potestate tenebrarum, vt seruiamus Deo viuenti: vt rescindamus omnes reliquias peccati: vt in timore & tremore operemur salutem nostram : vt appareat spiritum sanctificationis esse in membris nostris, & Christum ipsum per fidem in cordibus nostris habitare, Ephes.3.

Postremò credimus hanc ipsam carnem nostram, in qua viuimus, quamvis mortua abierit in puluerem, tamen vltimo die redituram esse ad vitam, propter spiritum Christi qui habitat in nobis. Tum verò quicquid hic interim patimur eius causa, Christum absterfurum esse omnem lachrymam ab oculis nostris, Apoc.7.11. & nos propter illum fruituros esse æterna vita, & semper futuros cum illo in gloria. Amen.

ANGL-

ANGLICANA CONFESSIO FIDEI, IN ARTICVLIS DE QVIBVS CONVENIT INTER ARCHIEPISCOPOS & Episcopos vtriusque prouinciæ & Clerum Vniuersum: in Synodo Londinensi, anno Domini 1562. ad tollendam opinionum dissensionem, & ad consensum in vera Religione firmandum.

DE FIDE IN SACROSANCTAM TRINITATEM.

I.

Nvs est viuus & verus Deus, æternus, incorporeus, impartibilis, impassibilis, immensæ potentiæ, sapientiæ ac bonitatis: creator & conseruator omnium tum visibilium, tum inuisibilium. Et in vnitate huius diuinæ naturæ tres sunt personæ, eiusdem essentiæ, potentiæ, ac æternitatis, Pater, Filius, & Spiritus sanctus.

De Verbo, siue Filio Dei qui verus homo factus est.

II. Filius qui est Verbum patris, ab æterno à patre genitus, verus & æternus Deus, ac patri consubstantialis in vtero beatę Virginis, ex illius substantia naturam humanam assumpsit, ita vt duæ naturæ, diuina & humana integrè atque perfectè in vnitate personæ fuerint inseparabiliter coniunctæ, ex quibus est vnus Christus verus Deus & verus homo, qui verè passus est, crucifixus, mortuus & sepultus, vt patrem nobis reconciliaret, essétque hostia non tantum pro culpa originis, verùm etiam pro omnibus actualibus hominum peccatis.

De descensu CHRISTI ad inferos.

III. Quemadmodum Christus pro nobis mortuus est & sepultus, ita est etiam credendus ad inferos descendisse.

De Resurrectione Christi.

IV. Christus verè à mortuis resurrexit, suumque corpus cum car-

ne, ossibus, omnibúsque ad integritatem humanæ naturæ pertinentibus, recepit, cum quibus in cœlum ascendit, ibique residet quoad extremo die ad judicandos homines reuersurus sit.

De Spiritu Sancto.

V. Spiritus sanctus à patre & filio procedens, eiusdem est cum patre & filio essentiæ, maiestatis & gloriæ, verus ac æternus Deus.

De diuinis Scripturis quod sufficiant ad salutem.

VI. Scriptura sacra continet omnia quæ ad salutem sunt necessaria, ita vt quicquid in ea nec legitur, nec inde probari potest, non sit à quoquam exigendum, vt tanquam articulus fidei credatur, aut ad salutis necessitatem requiri putetur.

Sacræ Scripturæ nomine eos Canonicos libros veteris & noui Testamenti intelligimus, de quorum authoritate in Ecclesia nunquam dubitatum est.

De nominibus & numero librorum sacræ Canonicæ Scripturæ veteris Testamenti.

Genesis. Exodus. Leuiticus. Numeri. Deuteron. Prior liber Paralipomenon. Secundus liber Paralipomenon. Primus liber Esdræ. Secundus liber Esdræ. Liber Esther. Iosuæ, Iudicum, Ruth. Prior liber Samuelis. Secundus liber Samuelis. Prior lib. Regum. Secundus liber Regum. Liber Iob. Psalmi. Prouerbia. Ecclesiastes vel Concionator. Cantica Salomonis. 4. Prophetæ maiores. 12. Prophetæ minores.

Alios autem libros (vt ait Hieronymus) legit quidem Ecclesia, ad exempla vitæ & formandos mores, illos tamen ad dogmata confirmanda non adhibet, vt sunt.

Tertius liber Esdræ. Quartus liber Esdræ. Liber Tobiæ. Liber Iudith. Reliquum libri Esther. Liber Sapientiæ. Liber Iesu filij Sirach. Baruch Propheta. Canticum trium puerorum. Historia Susannæ. De Bel & Dracone. Oratio Manasses. Prior liber Machabæor. Secundus liber Machab.

Noui Testamenti omnes libros (vt vulgò recepti sunt) recipimus & habemus pro Canonicis.

De veteri Testamento.

Testamentum vetus nouo contrarium non est, quandoquidem tam in veteri quàm in nouo per Christum, qui vnicus est mediator Dei & hominum, Deus & homo, æterna vita humano generi est proposita. Quare malè sentiunt qui veteres tantùm in promissiones temporarias sperasse confingunt. Quanquam lex à Deo data per Mosen (quoad ceremonias & ritus) Christianos non astringat, neque ciuilia eius præcepta in aliqua republica necessariò recipi debeant, nihilominus tamen ab obedientia mandatorum (quæ moralia vocantur) nullus quantumvis Christianus est solutus.

De tribus Symbolis.

VIII. Symbola tria, Nicenum, Athanasii, & quod vulgo Apostolorum appellatur, omnino recipienda sunt, & credenda: nam firmissimis Scripturarum testimonijs probari possunt.

De peccato originali.

IX. Peccatum originis non est (vt fabulantur Pelagiani) in imitatione Adami situm, sed est vitium & deprauatio naturæ cujuslibet hominis ex Adamo naturaliter propagati, qua fit vt ab originali justitia quàm longissimè distet, ad malum sua natura propendeat, & caro semper aduersus spiritum concupiscat, vnde in vnoquoque nascentium iram Dei atque damnationem meretur. Manet etiam in renatis hæc naturæ deprauatio: qua fit vt affectus carnis (Græci φρόνημα σαρκὸς, quod alii sapientiam, alij sensum, alii affectum, alii studium carnis interpretantur) legi Dei non subiiciatur. Et quanquam renatis & credentibus nulla propter Christum est condemnatio, peccati tamen in sese rationem habere concupiscentiam, fatetur Apostolus.

De libero Arbitrio.

X. Ea est hominis post lapsum Adæ conditio, vt sese naturalibus suis viribus & bonis operibus ad fidem & inuocationem Dei conuertere ac præparare non possit. Quare absque gratia Dei quæ per Christum est nos præueniente vt velimus, & cooperante dum volumus ad pietatis opera facienda, quæ Deo grata sunt & accepta nihil valemus.

De hominis justificatione.

XI. Tantum propter meritum Domini ac Seruatoris nostri Iesu Christi per fidem, non propter opera & merita nostra, iusti coram Deo reputamur. Quare sola fide nos justificari doctrina est saluberrima, ac consolationis plenissima, vt in homilia de justificatione hominis fusius explicatur.

De bonis operibus.

XII. Bona opera quæ sunt fructus fidei & justificatos sequuntur, quanquam peccata nostra expiare & diuini iudicij seueritatem ferre non possunt, Deo tamen grata sunt & accepta in Christo, atque ex vera & viua fide, necessariò profluunt, vt planè ex illis ęquè fides viua cognosci possit, atque arbor ex fructu iudicari.

De operibus ante iustificationem.

XIII. Opera quæ fiunt ante gratiam Christi, & Spiritus eius afflatum, cùm ex fide Iesu Christi non prodeant minimè Deo grata sunt, neque gratiam (vt multi vocant) de congruo merentur. Immò cùm non sint facta vt Deus illa fieri voluit & præcepit, peccati rationem habere non dubitamus.

De operibus supererogationis.

XIV. Opera quæ supererogationis appellant, non possunt sine ar-

rogantia, & impietate prædicari. Nam illis declarant homines non tantum se Deo reddere quæ tenentur, sed plus in ejus gratiam facere quàm deberent, cùm apertè Christus dicat, Cùm feceritis omnia quęcunque præcepta sunt vobis, dicite, Serui inutiles sumus.

De Christo qui solus est sine peccato.

XV. Christus in nostræ naturæ veritate per omnia similis factus est nobis, excepto peccato, à quo prorsus erat immunis, tum in carne, tum in spiritu. Venit vt agnus absque macula, qui mundi peccata per immolationem sui semel factam tolleret, & peccatum (vt inquit Iohannes) in eo non erat: sed nos reliqui etiam baptizati, & in Christo regenerati, in multis tamen offendimus omnes. Et si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est.

De peccato post Baptismum.

XVI. Non omne peccatum mortale post Baptismum voluntariè perpetratum, est peccatum in Spiritum sanctum, & irremissibile. Proinde lapsis à Baptismo in peccata, locus pœnitentiæ non est negandus: post acceptum Spiritum sanctum possumus à gratia data recedere, atque peccare: denuóque per gratiam Dei resurgere ac resipiscere: ideóque illi damnandi sunt, qui se quandiu hic viuant, amplius non posse peccare affirmant, aut verè resipiscentibus, veniç locum denegant.

De Prædestinatione & Electione.

XVII. Prædestinatio ad vitam est æternum Dei propositum, quo ante jacta mundi fundamenta suo consilio, nobis quidem occulto, constanter decreuit, eos quos in Christo elegit ex hominum genere à maledicto & exitio liberare, atque (vt vasa in honorem efficta) per Christum ad æternam salutem adducere. Vnde qui tam præclaro Dei beneficio sunt donati, illi spiritu ejus, opportuno tempore operante, secundùm propositum ejus vocantur, vocationi per gratiam parent, justificantur gratis, adoptantur in filios Dei, vnigeniti ejus Iesu Christi imagini efficiuntur conformes, in bonis operibus sanctè ambulant, & demum ex Dei misericordia pertingunt ad sempiternam felicitatem.

Quemadmodum prædestinationis & electionis nostræ in Christo pia consideratio, dulcis, suauis & ineffabilis consolationis plena est verè piis, & iis qui sentiunt in se vim spiritus Christi, facta carnis & membra quæ adhuc sunt super terram mortificantem, animúmq; ad cœlestia & superna rapientem: tum quia fidem nostram de æterna salute consequenda per Christum plurimum stabilit atque confirmat, tum quia amorem nostrum in Deum vehementer accendit. Ita hominibus curiosis, carnalibus, & Spiritu Christi destitutis ob oculos perpetuò versari prædestinationis Dei sententiam, perniciosissimum est præcipitium, vnde illos diabolus protrudit vel in desperationem,

vel in

vel in æquè perniciosam impurissimæ vitæ securitatem. Deinde promissiones diuinas sic amplecti oportet, vt nobis in sacris literis generaliter propositæ sunt, & Dei voluntas in nostris actionibus ea sequenda est quam in verbo Dei habemus disertè reuelatam.

Desperanda æterna salute tantùm in nomine Christi.

XVIII. Sunt & illi anathematizandi qui dicere audent vnumquemque in lege aut secta quam profitetur esse seruandum, modò juxta illam & lumen naturæ accuratè vixerit, cum sacræ literæ tantùm Iesu Christi nomen prædicent in quo saluos fieri homines oporteat.

De Ecclesia.

XIX. Ecclesia Christi visibilis est cœtus fidelium in quo verbum Dei purum prædicatur, & Sacramenta quoad ea quæ necessario exiguntur juxta Christi institutum rectè administrantur. Sicut errauit Ecclesia Hierosolymitana, Alexandrina & Antiochena: ita & errauit Ecclesia Romana, non solùm quoad agenda, & ceremoniarum ritus, verùm in iis etiam quæ credenda sunt.

De Ecclesia authoritate.

XX. Ecclesiæ non licet quicquam instituere quod verbo Dei aduersetur, neque vnum Scripturæ locum sic exponere potest, vt alteri contradicat. Quare licet Ecclesia sit diuinorum librorum testis, & conseruatrix, attamen vt aduersus eos nihil decernere, ita præter illos, nihil credendum de necessitate salutis obtrudere.

De authoritate Conciliorum generalium.

XXI Generalia Concilia sine jussu & voluntate principum congregari non possunt, & vbi conuenerint, quia ex hominib. constant, qui non omnes spiritu & verbo Dei reguntur, & errare possunt, & interdum errarunt etiam in his quæ ad normam pietatis pertinent: ideóque quæ ab illis constituuntur vt ad salutem necessaria, neque robur habent neque authoritatem, nisi ostendi possint è sacris literis esse desumpta.

De Purgatorio.

XXII. Doctrina Romanensium de Purgatorio, de indulgentiis, de veneratione & adoratione tum imaginum, tum reliquiarum, nec non de inuocatione Sanctorum, res est futilis, inaniter conficta, & nullis Scripturarum testimoniis innititur, imò verbo Dei contradicit.

De vocatione Ministrorum.

XXIII. Non licet cuiquam sumere sibi munus publicè prædicandi, aut administrandi Sacramenta in Ecclesia, nisi prius fuerit ad hæc obeunda legitimè vocatus & missus. Atque illos legitimè vocatos & missos existimare debemus, qui per homines, quibus potestas vocandi Ministros atque mittendi in vineam Domini publicè concessa est in Ecclesia, coaptati fuerint, & asciti in hoc opus.

De precibus publicis dicendis in lingua vulgari.

XXIV. Lingua populo non intellecta publicas in Ecclesia preces peragere, aut Sacramenta administrare, verbo Dei & primitiuæ Ecclesiæ consuetudini planè repugnat.

De Sacramentis.

XXV. Sacramenta à Christo instituta, non tantùm sunt notæ professionis Christianorum, sed certa quædam potius testimonia, & efficacia signa gratiæ atque bonæ in nos voluntatis Dei, per quæ inuisibiliter ipse in nos operatur, nostrámque fidem in se non solùm excitat, verùm etiam confirmat.

Duo à Christo Domino nostro in Euangelio instituta sunt Sacramenta, scilicet Baptismus, & Cœna Domini.

Quinque illa vulgò nominata Sacramenta: scilicet confirmatio, pœnitentia, ordo, matrimonium, & extrema vnctio, pro Sacramentis Euangelicis habenda non sunt, vt quæ partim à praua Apostolorum imitatione profluxerunt, partim vitæ status sunt in Scripturis quidem probati: sed Sacramentorum eandem cum Baptismo & Cœna Domini rationem non habentes, vt quæ signum aliquod visibile seu ceremoniam à Deo institutam non habeant.

Sacramenta non in hòc instituta sunt à Christo vt spectarentur, aut circumferrentur, sed vt rite illis vteremur; & in iis duntaxat qui dignè percipiunt salutarem habent effectum: qui verò indignè percipiunt, damnationem (vt inquit Paulus) sibi ipsis acquirunt.

De vi institutionum diuinarum, quòd eam non tollat malitia hominum.

XXVI. Quamvis in Ecclesia visibili, bonis mali semper sunt admixti, atque interdum ministerio verbi, & Sacramentorum administrationi præsint: tamen cùm non suo, sed Christi nomine agant, ejúsque mandato & authoritate ministrent, illorum ministerio vti licet, cùm in verbo Dei audiendo, tum in Sacramentis percipiendis. Neque per illorum malitiam effectus institutorum Christi tollitur, aut gratia donorum Dei minuitur, quoad eos qui fide & rite sibi oblata percipiunt, quæ propter institutionem Christi & promissionem efficacia sunt, licèt per malos administrentur.

Ad Ecclesiæ tamen disciplinam pertinet vt in malos ministros inquiratur, accusentúrque ab his qui eorum flagitia nouerint, atque tandem justo conuicti judicio deponantur.

De Baptismo.

XXVII. Baptismus non est tantùm professionis signum ac discriminis nota, qua Christiani à non Christianis discernantur: sed etiam est signum regenerationis, per quod tanquam per instrumentum rectè Baptismum suscipientes, Ecclesiis inseruntur, promissiones de remissione peccatorum, atque adoptione nostra in filios Dei per Spiritum san-

tum sanctum visibiliter obsignantur, fides confirmatur, & vi diuinæ inuocationis gratia augetur.

Baptismus paruulorum omnino in Ecclesia retinendus est, vt qui cum Christi institutione optimè congruat.

De Cœna Domini.

XXVIII. Cœna Domini non est tantum signum mutuæ beneuolentiæ Christianorum inter sese, verùm potius est Sacramentum nostræ per mortem Christi redemptionis.

Atque adeò ritè dignè & cum fide sumentibus panis quem frangimus est communicatio corporis Christi: similiter poculum benedictionis est communicatio sanguinis Christi.

Panis & vini transsubstantiatio in Eucharistia ex sacris literis probari non potest, sed apertis Scripturæ verbis aduersatur, Sacramenti naturam euertit & multarum superstitionum dedit occasionem.

Corpus Christi datur, accipitur, & manducatur in Cœna tantùm cœlesti & spirituali ratione. Medium autem quo corpus Christi accipitur & manducatur in Cœna fides est.

Sacramentum Eucharistiæ ex institutione Christi non seruabatur, circumferebatur, eleuabatur, nec adorabatur.

De manducatione corporis Christi, & impios illud non manducare.

XXIX. Impij & fide viua destituti licet carnaliter, & visibiliter (vt Augustinus loquitur) corporis & sanguinis Christi Sacramentum dentibus premant, nullo tamen modo Christi participes efficiuntur; sed potius tantæ rei sacramentum seu symbolum ad iudicium sibi manducant & bibunt.

De vtraque specie.

XXX. Calix Domini, Laicis non est denegandus, vtraque enim pars dominici sacramenti ex Christi institutione & præcepto omnibus Christianis ex æquo administrari debet.

De vnica Christi oblatione in cruce perfecta.

XXXI. Oblatio Christi semel facta perfecta est redemptio, propitiatio & satisfactio pro omnibus peccatis totius mundi tam originalibus quàm actualibus. Neque præter illam vnicam est vlla alia pro peccatis expiatio: vnde Missarum sacrificia quibus vulgò dicebatur sacerdotem offerre Christum in remissionem pœnæ aut culpæ pro viuis & defunctis, blasphema figmenta sunt & perniciosæ imposturæ.

De coniugio Sacerdotum.

XXXII. Episcopis, Presbyteris, & Diaconis nullo mandato diuino præceptum est vt aut cœlibatum voueant, aut à matrimonio abstineant. Licet igitur etiam illis, vt cæteris omnibus Christianis vbi hoc ad pietatem magis facere iudicauerint, pro suo arbitratu matrimonium contrahere.

De excommunicatis vitandis.

XXXIII. Qui per publicam Ecclesiæ denunciationem ritè ab vnitate Ecclesiæ præcisus est & excommunicatus, is ab vniuersa fidelium multitudine (donec per pœnitentiam publicè reconciliatus fuerit arbitrio Iudicis competentis) habendus est tanquam ethnicus & publicanus.

De traditionibus Ecclesiasticis.

XXXIV. Traditiones atque ceremonias easdem non omnino necessarium est esse vbique aut prorsus consimiles: nam & variæ semper fuerunt, & mutari possunt pro regionum, temporum, & morum diuersitate, modo nihil contra verbum Dei instituatur.

Traditiones & ceremonias Ecclesiasticas quæ cum verbo Dei non pugnant, & sunt authoritate publica institutæ atque probatæ, quisquis priuato consilio volens & data opera publicè violauerit, is, vt qui peccat in publicum ordinem Ecclesiæ, quique lædit authoritatem magistratus, & qui infirmorum fratrum conscientias vulnerat, publicè vt cæteri timeant, arguendus est.

Quælibet Ecclesia particularis siue nationalis, authoritatem habet instituendi, mutandi aut abrogandi ceremonias, aut ritus Ecclesiasticos, humana tantum authoritate institutos: modò omnia ad ædificationem fiant.

De Homiliis.

XXXV. Tomus secundus Homiliarum quarum singulos titulos huic articulo subjunximus continet piam & salutarem doctrinam, & his temporibus necessariam non minus quàm prior tomus Homiliarum quæ editæ sunt tempore Eduuardi sexti: itaque eas in Ecclesiis per ministros diligenter & clarè vt à populo intelligi possint recitandas esse judicauimus.

De nominibus Homiliarum.

Of the right use of the church.
Agaynst perill of Idolatrie.
Of repairing & keping cleane of Churches.
Of Good vvorkes.
First of fastyng.
Of the giftes of the holy ghost.
Agaynst excesse of apparel.
Of prayer.
Of the place & time of praier.
That common prayers and Sacramentes ought to be ministred in a knovvne tonge.
Agaynst gluttony and drunkennes.
Of the Natiuitie of Christ.
Of the passion of Christ.
Of the resurrection of Christ.
Of the vvorthy reteining of the Sacrament of the body and bloude of Christ.
Of the reuerent estimation of Gods vvord.
Of almes doyng.
For the Rogation dayes.
Of the state of matrimonie.
Of repentance.
Agaynst Idlenes.
Agaynst rebellion.

De Episco-

De Episcoporum & Ministrorum consecratione.

XXXVI. Libellus de consecratione Archiepiscoporum, & Episcoporum, & ordinatione Presbyterorum, & Diaconorum editus nuper temporibus Eduuardi sexti, & authoritate Parlamenti illis ipsis temporibus confirmatus, omnia ad ejusmodi consecrationem & ordinationem necessaria continet: & nihil habet quod ex se sit aut superstitiosum, aut impium: itaque quicunque juxta ritus illius libri consecrati aut ordinati sunt, ab anno secundo prædicti Regis Eduuardi vsque ad hoc tempus, aut in posterum juxta eosdem ritus consecrabuntur aut ordinabuntur, ritè atque ordine atque legitimè statuimus esse & fore conseruatos & ordinatos.

De ciuilibus Magistratibus.

XXXVII. Regia majestas in hoc Angliæ regno ac cæteris ejus dominiis summam habet potestatem ad quam omnium statuum hujus regni, siue illi Ecclesiastici sint, siue Ciuiles in omnibus causis suprema gubernatio pertinet, & nulli externæ jurisdictioni est subjecta, nec esse debet.

Cum Regiæ Majestati summam gubernationem tribuimus, quibus titulis intelligimus animos quorundam calumniatorum offendi, non damus Regibus nostris, aut verbi Dei, aut Sacramentorum administrationem, quod etiam injunctiones ab Elizabetha Regina nostra nuper editæ, apertissimè testantur. Sed eam tantum prærogatiuam quam in sacris Scripturis à Deo ipso, omnibus piis Principibus videmus semper fuisse attributam: hoc est, vt omnes status atque ordines fidei suæ à Deo commissos, siue illi Ecclesiastici sint siue Ciuiles in officio contineant, & contumaces ac delinquentes gladio ciuili coerceant.

Romanus Pontifex nullam habet jurisdictionem in hoc regno Angliæ.

Leges Regni possunt Christianos propter capitalia & grauia crimina morte punire.

Christianis licet ex mandato magistratus arma portare, & justa bella administrare.

De illicita bonorum communicatione.

XXXVIII. Facultates & bona Christianorum non sunt communia quoad jus & possessionem, (vt quidam Anabaptistæ falsò jactant) debet tamen quisque de his quæ possidet pro facultatum ratione pauperibus eleemosynas benignè distribuere.

De Iurejurando.

XXXIX. Quemadmodum juramentum vanum & temerarium à Domino nostro Iesu Christo & Apostolo ejus Iacobo, Christianis hominibus interdictum esse fatemur: ita Christianorum Religionem minimè prohibere censemus quin jubente magistratu in causa fidei, &

charitatis jurare liceat, modo id fiat juxta Prophetæ doctrinam in justitia, in judicio & veritate.

Confirmatio Articulorum.

XL. Hic liber antedictorum articulorum jam denuo approbatus est per assensum & consensum Serenissimæ Reginæ Elizabethæ Dominæ nostræ, Dei gratia Angliæ, Franciæ, & Hiberniæ Reginæ, defensoris fidei &c. retinendus, & per totum Regnum Angliæ exequendus. Qui articuli: & lecti sunt, & denuo confirmati subscriptione D. Archiepiscopi, & Episcoporum superioris domus, & totius Cleri inferioris domus in Conuocatione Anno Domini 1571.

SCOTI-

SCOTICANA CONFESSIO

FIDEI, ORDINES REGNI SCOTIÆ, OMNESQVE IN ILLO REGNO PROfitentes Iesum Christum, Sanctúmque ejus Euangelium natiuis suis popularibus, aliisque Regnis & Nationibus vnà cum ipsis eundem Christum Iesum profitentibus, gratiam, misericordiam & pacem à Deo Patre Domini nostri Iesu Christi cum Spiritu recti Iudicij & Salutis, comprecantur.

Iv sitiuimus (Charissimi fratres) mundo patefacere summam illius doctrinæ quam profitemur, & pro qua infamiam & periculum sustinuimus: Sed tanta fuit Satanæ, contra nos & æternam Iesu Christi nuper inter nos natam veritatem, rabies, quod in hunc vsque diem non fuerit data nobis commoditas exponendi mentem nostram, sicut lubentissimè voluissemus. Nam quomodo hactenus jactati fuerimus, magnam Europæ partem non latere arbitramur. Verum, quum ex infinita Dei nostri bonitate (qui nunquam finit afflictos suos penitus confundi) supra spem, aliquam libertatem & quietem obtinuimus, noluimus non in lucem edere breuem hanc & planam Confessionem illius doctrinæ, quæ nobis proponitur, quámque nos credimus & profitemur: partim vt satisfiat fratribus, quorum corda proculdubio grauiter fuerunt & adhuc sunt vulnerata, acerbis, & malitiosis calumniis eorum, qui adhuc bene loqui non didicerunt: partim vt obturemus talium impudentium blasphematorum ora, qui temerè & audacter illud damnant, quod nunquam vel audiuerunt, nedum intellexerunt. Non quòd putemus virulentam ejusmodi hominum malitiam, hac nostra simplici Confessione posse curari, quum sciamus dulcem Euangelij odorem esse & futurum mortiferum filiis perditionis, sed præcipuè infirmorum fratrum rationem habemus, quibus cupimus intima animi nostri sensa communicare, ne diuersitate rumorum quos Satan contra nos dispersit, vt sanctissimum nostrum propositum disturbet & euertat: protestantes, quod si quis in hac nostra Confessione articulum, vel sententiam repugnantem sancto Dei verbo notauerit,

nósque illius scripto admonuerit, promittimus Dei gratia ex Dei ore, id est, ex sacris Scripturis, nos illi satisfacturos, aut correcturos, si quis quid erroris inesse probauerit. Deum enim in conscientijs nostris testem aduocamus, nos ex animo omnes sectas, hæreses, omnésque falsæ doctrinæ doctores detestari: omníque cum animi submissione & reuerentia puritatem Euangelij Christi, quod est vnicum animarum nostrarum alimentum nos amplecti: ideóque tanti apud nos pretij, quòd decreuimus extrema quæque mundana pericula potius subire, quàm vt nos eo fraudari patiamur. Hoc enim certissimè persuasum habemus, quòd quicunque Christum negauerit, illiúsque coram hominibus puduerit, illum etiam Christus coram cœlesti Patre & eius Angelis est negaturus. Ideoque Omnipotentis eiusdem Domini Iesu Christi auxilio freti, firmiter proponimus ad finem vsque in huius nostræ fidei Confessione ad finem persistere, sicut in sequentibus articulis continetur.

SCOTI-

SCOTICANA CONFESSIO FIDEI.

I. DE DEO.

ONFITEMVR & agnoscimus vnum solum Deum, cui soli nos adhærere oportet: cui soli nos seruire oportet: quem solum colere debemus, & in quo solùm fiduciam nostram oportet collocare, qui est æternus, infinitus, immensus, incomprehensibilis, omnipotẽs, inuisibilis, vnus essentia, & tamen in tres personas distinctus, Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum. Per quem confitemur, omnia in cœlo & in terra, tam visibilia quàm inuisibilia, creata in suo esse retineri, ipsiúsque inscrutabili prouidentia regi & gubernari, in talem finem, qualem æterna ipsius sapientia, bonitas & iustitia, in manifestationem gloriæ suæ ipsis destinauit, Deuter. 6. 4. Isa. 44. 6. Deuter. 4. 35. Matth. 28. 19 Genes. 1. & 26. Prouerb. 16. 4.

2. *De creatione hominis.*

Confitemur & agnoscimus hunc Dominum Deum nostrum, creasse hominem videlicet primum nostrum parentem Adamum in imaginem & similitudinem suam, Gen. 1. 27. Cui sapientiam, dominium, iustitiam, liberum arbitrium, & claram sui ipsius notitiam dedit: adeò vt in tota hominis natura nulla potuerit notari imperfectio. Ab ista perfectione & honore vir & mulier defecerunt, Gen. 3. 6. mulier decepta à serpente, & vir aurem voci mulieris præbens; vterque conspirans contra supremam Dei maiestatem, qui disertis verbis mortem anteà est interminatus, si præsumerent de arbore illa vetita edere.

3. *De originali peccato.*

Qua transgressione, quæ vulgò dicitur originale peccatum, prorsus deformata est illa Dei in homine imago, ipséque & eius posteri natura facti sunt inimici Dei, mancipia Satanæ, & serui peccati, adeò vt mors æterna habuerit & habitura est potentiam & dominium in omnes, qui non fuerunt, non sunt, nec futuri sunt cœlitus regeniti: quæ regeneratio, efficitur virtute Spiritus sancti, operantis in cordibus electorum Dei, certam fidem in Dei promissionem, eius verbo, nobis reuelatam: qua fide, Iesum Christum cum gratuitis eius donis, & beneficijs in ipso promissis, apprehendimus, Ephes. 1. 2. 3. Rom. 5. v. 6. 8. Ioh. 3. 5. 6. item 15. v.

4. De reuelatione promissionis.

Hoc enim constanter credimus Deum, post tremendam, & horrendam hominis defectionem ab eius obedientia, Adamum quæsiuisse, ad se vocasse, ipsius peccatum reprehendisse, eiusdē eum conuicisse, & tandē gratuitā & iucūdissimā promissionē illi fecisse, scilicet quod semē mulieris caput serpentis contereret, id est opera Diaboli destrueret, quæ promissio, sicut sæpius repetita fuit, & temporis successu clarior facta, sic fideles omnes, ab Adamo ad Noachū, cōstanter & cū gaudio eam sunt amplexi, Gen. 3. 15. ibid. 12. 3. Isa. 7. 14. Similiter etiam à Noacho ad Abrahamum, ab Abrahamo ad Dauidem, & sic deinceps, ad incarnationem Iesu Christi, omnes (scilicet patres fideles sub lege) Iucundissimos illos Christi dies viderunt & gauisi sunt.

5. Conseruatio, incrementum & præseruatio Ecclesiæ.

Constantissimè credimus Deum præseruasse, docuisse, multiplicasse, honorasse, decorasse, atque à morte ad vitam omnibus ætatibus Ecclesiam suam ab Adamo vsque ad aduentum Christi in carnē, vocasse. Abrahamum enim è patria sua euocauit, illum instituit, Semen eius multiplicauit, atque mirabiliter conseruauit, & magis myrificè è seruitute & tyrannide Pharaonis liberauit, illis leges, statuta & ceremonias suas dedit, terrámque Canaam dedit possidendam. Post Iudices & Saulem, illis dedit Dauid. Regem: cui promisit fore vt ex fructu lumborum eius vnus perpetuo ipsius solio insideret. Ad eundem hunc populum, continuo temporis successu, misit Prophetas, qui eum ad rectam Dei sui viam reducerent, à qua idololatria sæpius deflexerunt. Et quanquam, propter pertinacem justitiæ contemptum, quasi coactus fuit, illos in hostium potestatem tradere, sicut antea per os Moysis est interminatus, adeo vt sancta ciuitas fuerit funditus euersa, templum igne combustum, totáque terra desolata annos 70. tamen gratuita misericordia ipsos Hierosolymam reduxit, vbi ciuitas & templum sunt restaurata, & illi contra omnes Satanæ tentationes & insultus, vsque in aduentum Messiæ, iuxta promissionem manserunt. 2. Reg. c. 24. & 25. Deuter. 28. Agg. 1. c. 2. Zach. 3. 1. 2.

6. De Christi incarnatione.

Cùm plenitudo temporis aduenit, Deus Filium suum, æternam suam prudentiam, substantiam gloriæ suæ, in mundum misit, qui naturam humanam ex substantia fœminæ assumpsit, nempe ex virgine, idque per operationem Spiritus sancti. Sicque natum est iustum illud Dauidis semen, Angelus magni consilij Dei, ipse Messias promissus, quem nos agnoscimus & confitemur Emmanuelem, verum Deum & verum hominem, duabus naturis vnitis & coniunctis, in vnam personam. Qua confessione nostra damnamus damnabiles & pestilentes hæreses Arrij, Marcionis, Eutichetis, Nestorij, & aliorum, qui vel negàrunt æternam illius deitatem, aut veritatem humanæ naturæ,

naturæ, vel qui eas confuderunt aut diuiserunt. Gal. 4. 4. Luc. 1. 6.

7. Cur oportuerit mediatorem esse verum Deum & verum hominem

Agnoscimus & confitemur, hanc maximè admirandam coniunctionem inter deitatem & humanitatem in Iesu Christo, ab æterno & immutabili Dei decreto processisse, vnde etiam nostra salus oritur & dependet.

8. Electio.

Nam idem æternus Deus & Pater, qui ex mera gratia elegit nos in Iesu Christo filio suo, ante iacta mundi fundamenta, ipsum, vt nostrum esset caput, noster frater, noster pastor, & magnus animarum nostrarum Episcopus destinauit. Verùm quia inimicitia inter Dei iustitiam & nostra peccata erat eiusmodi, vt nulla caro ex se, aut quiuerit, aut potuerit ad Deum peruenisse, opus fuit filium Dei ad nos descendere, & sibi corpus ex nostro corpore assumere, carnem ex nostra carne, os ex ossibus nostris, vt sic esset perfectus inter Deum & homines mediator: omnibus quotquot in Deum credunt, dans potestatem, vt fiant Dei filij, vt ipse testatur: Ego ascendo ad meum patrem & vestrum Deum. Per quam sanctissimam fraternitatem, quicquid in Adamo amisimus, rursus nobis restituitur: & hac de causa non veremur Deum patrem nostrum vocare, non tam quia nos creauit, (quod commune habemus cum ipsis reprobis) quàm quia dedit nobis in fratrem filium suum vnigenitum, nobisque gratiam dedit, vt illum pro nostro mediatore agnoscamus & amplectamur, vt antè dictum est. Oportuit porro Messiam, & redemptorem, verum Deum & verum hominem esse, quia pœnas nostris transgressionibus debitas erat laturus, séque ipsum sisturus, quasi in nostra persona coram judicio Patris pro nostra transgressione & inobedientia pati, morte, mortis authorem superare. Verùm quia sola Deitas mortem pati nequiuit, neque etiam sola humanitas eandem superare, vtramque in vnam personam coniunxit, vt vnius imbecillitas pateretur, & morti (quam nos meriti sumus) subjiceretur, & infinita atque inuincibilis potentia alterius, scilicet Deitatis, triumpharet: & vitam, libertatem & perpetuam victoriam nobis procuraret, atque sic confitemur, maximéque indubitanter credimus. Ephes. 1. 4. Hebr. 2. 11. 12. 1. Petr. 2. 25. Ioh. 1. 12. ibid. 20. 17. Isa. 5. 5.

9. Christi mors, passio & sepultura.

Quod Dominus noster Iesus Christus obtulit se voluntarium Sacrificium Patri pro nobis, quod passus sit contradictionem peccatorum, quod vulneratus & plagis affectus pro nostris transgressionibus fuit, quod cùm esset purus & innocens agnus Dei, damnatus sit in præsentia judicis terreni, vt nos coram tribunali Dei nostri, quod ipse non tantùm crudelem crucis mortem sit passus (quæ, Dei sententiâ fuit maledicta) sed etiâ quod ad tempus iram patris, quâ pec-

catores meriti sunt, subiuit. Verùm nihilominus profitemur, quod permansit vnicè dilectus & benedictus Patris filius in medio angoris sui, & tormento, & quod animo & corpore passus est, vt pro populi peccatis plenè satisfaceret; atque nunc nullum aliud sacrificium pro peccatis superesse affirmamus & profitemur. Quod si qui aliud asserát, illos in Christi mortē, ęternam purgationem & satisfactioné per eandem nobis procuratam blasphemos esse, non dubitamus profiteri.

Isa.53.10.12. Hebr.7.27 ibid.9.26. Heb.12.3. Isa.53.3.4.5. Deuteron.21.23. Galat.3.13. Hebr.10.1.2. Item 9.28.

10. *Resurrectio.*

Sine omni dubio credimus, quum impossibile esset, vt dolores mortis, authorem vitæ, captiuum tenerent, quod Dominus noster Iesus Christus, crucifixus, mortuus & sepultus, qui descendit ad inferos, pro nostra justificatione resurrexit, & destruens eum qui erat peccati author, vitam nobis, qui morti ejúsque seruituti subjiciebamur, reduxit. Scimus hanc ejus resurrectionem confirmatam fuisse testimoniis ipsiusmet inimicorum, resurrectione mortuorum, quorum sepulchra aperta fuerunt, illique resurrexerunt, & multis intra ciuitatem Hierosolymitanam apparuerunt, id etiam testimoniis Angelorum, sensibus atque judicio Apostolorum, & aliorum qui cum ipso conuersati sunt, quíque cum ipso post resurrectionem ederunt & biberunt, est confirmatum.

Act.2.24. Rom.6.4. Matt.28. Ioh.20. & 21.

Ascensio.

Nequaquam dubitamus, quin ad ipsum corpus quod natum fuit ex Virgine, crucifixum, mortuum & sepultum, quod illud resurrexit & ascendit in cœlos, vt omnia adimpleret: vbi nostro nomine, & ad nostram consolationem, omnem potestatem in cœlo & in terra accepit, vbi ad dextram patris sui sedet, coronatus in regno suo, aduocatus & solus mediator pro nobis: quam gloriam, honorem & prerogatiuam ipse solus inter fratres possidebit, donec omnes ipsius inimici fiant scabellum pedum ipsius. Act.1.9. Matth.28.18. 1.Iohan.2.1. item 2.5. Psalm.110.1.

Sicut etiam sine dubio credimus, vltimum judicium futurum, ad cujus executionem, certò confidimus, eundem Dominum Iesum visibiliter rediturum, sicut visus est ascendere, & quod tunc tempus recreationis & restitutionis rerum omnium veniet, firmiter credimus: adeò vt qui ab initio vim passi sunt & injuriam propter justitiam, beatam illam immortalitatem ab initio promissam possidebunt. Apoc. 20.11.12. &c. Sa.66.18.19. &c. Sed è contra, refractarij, inobedientes, crudeles, oppressores, homines impuri, idololatræ, & omnis generis infideles, in carcerem exteriorum tenebrarū, vbi ipsorum vermis non morietur, nec ignis extinguetur, conjicientur. Cujus diei judiciíque in ipso exequendi recordatio, non tantùm est nobis frænum ad cohibendum

bendum carnales appetitus, sed etiam tanta támque incomparabilis consolatio, quod nec minæ potentissimorum huius mundi principum, nec metus mortis temporalis, & præsentis periculi, poterit nos adigere, vt renunciemus, aut abnegemus beatam illam societatem, quam nos membra habemus cum capite, & vnico nostro mediatore Iesu Christo: quem esse Messiam promissum, vnicum Ecclesiæ caput, iustum nostrum legis latorem, vnicum nostrum summum Sacerdotem, aduocatum & mediatorem, confitemur & profitemur. In quos honores & munera si homo vel angelus sese ingerere præsumant, illos vt contumeliosos & blasphemos in nostrum Seruatorem & supremum gubernatorem, Iesum Cristum penitus detestamur, & ab illis abhorremus. Col. 1. 18. Iac. 4. 12. Heb. c. 9. & 10.

12. *Fides in Spiritum sanctum.*

Fides hæc eiúsque certitudo, ex carne & sanguine, id est ex naturali quæ in nobis est facultate, nō procedit, sed est inspiratio Spiritus sancti, quē confitemur eum æqualem Patri & Filio qui nos sanctificat & ducit operatione sua, in omni veritate, sine quo Dei inimici, & ignari Filij eius Iesu Christi, in æternum maneremus. Matt. 16. 17. Ioh. 14. 15. 19. Natura enim ita sumus mortui, cœci & peruersi, vt nec sentiamus cum pungimur, videamus lucem cum splendet, nec Dei voluntati, cum nobis reuelatur, quimus assentiri, nisi spiritus Domini nostri, quod mortuum est, viuificet, auferat tenebras mentium nostrarum, & rebellionem cordium, in obsequium benedictæ voluntatis ipsius flectat. Itaque sicut confitemur Deum patrem cum non essemus nos creasse, & Filium eius Dominum nostrū Iesum Christum, cùm eius inimici essemus, nos redemisse: ita etiam confitemur, Spiritum sanctum, sine omni meriti nostri respectu, (siue sit ante, siue post regenerationem) nos sanctificasse & regenerasse. Et vt hoc vnum adhuc planius dicamus, sicut nos omni gloria & honore creationis & redemptionis nostræ spoliamus, sic etiam & regenerationis & sanctificationis: nam ex nobis ne cogitare quidquam boni sufficimus, sed qui incepit opus in nobis, is solus est, qui ad laudem & gloriam, immeritæ suæ gratiæ, id ipsum in nobis continuat. Rō. 5. 10. 2. Cor. 3. 5.

13. *Causa bonorum operum.*

Itaque confitemur, causam bonorum operum esse non nostrum liberum arbitrium, sed Domini nostri Iesu spiritum, Iohan. 3. 6. qui per veram fidem habitans in nostris cordibus talia bona opera producit, qualia Deus præparauit, vt in illis ambularemus. Ephes. 2. 10. Hoc enim audentissimè affirmamus, blasphemum esse dicere, Christum in talium cordibus habitare, in quibus nullus prorsus est sanctificationis spiritus. Idéoque non veremur affirmare, homicidas, oppressores, crudeles, persecutores, adulteros, fornicatores, impuros homines, idololatras, ebriosos, fures, & alios iniquitatis operarios, nec veram fidem, nec vllam Spiritus sancti portionem habere,

Q-

quandiu in tali iniquitate pertinaciter perseuerauerint. Nam quamprimum Spiritus Domini Iesu, quem Dei electi per veram fidem recipiunt, possessionem in alicujus corde accipit, tum statim hominem illum regenerat, & renouat; sic, vt odio habere incipiat, quod antea amauerat, & illud incipiat amare, quod antea oderat: & inde procedit continua illa inter carnem & spiritum pugna: adeò quod caro & naturalis homo, secundùm suam corruptionem, placentia sibi & jucunda concupiscit, murmurat in aduersis, in secundis effertur, & omnibus momentis est prona & parata ad Dei majestatem offendendum. Rom. 8.16. Sed Dei Spiritus qui testatur spiritui nostro nos esse Dei filios, facit nos resistere immundis voluptatibus, & in Dei praesentia suspirare, pro liberatione ab hac seruitute corruptionis. Et tandem ita de peccato triumphat, ne in mortalibus corporibus regnet. Pugnam hanc carnales homines non habent, quum sint Spiritu Dei destituti, sed sequuntur & obtemperant peccato cum auiditate sine pœnitentia, prout Satan & ipsorum praua cupiditas eos stimulat. Verùm Dei filij, vt antè dictum est, pugnant contra peccatum, suspirant & gemunt, cùm se iniquitate sentiunt tentari: & si lapsi fuerint, non ficta pœnitentia resurgunt: hæc autem non sua, sed virtute Domini Iesu faciunt, sine quo nihil possunt facere. Iohan. 15.5.

14. *Quæ opera bona coram Deo reputantur.*

Confitemur & agnoscimus Deum sanctam suam legem homini dedisse, Exod. 20.1. Deuteron. 5.6. in qua non solùm opera, quæ displicent, & offendunt diuinam majestatem prohibentur, sed etiam quæcunque ipsi placent, quæque remunerare promisit, præcipiuntur. Atque hæc opera, duorum sunt generum, quorum vnum fit in Dei honorem, alterum in proximorum nostrorum commodum: vtrumque autem authoritate voluntatis diuinæ nititur. Vnum habere Deum, ipsum colere & honorare, illum in omnibus nostris aduersis inuocare, sanctum ejus nomen revereri, verbum ejus audire, ei fidem dare, sanctis ejus Sacramentis communicare, sunt primæ Tabulæ opera. Patrem, matrem, principes, gubernatores, potestates eminentes, honorare, amare, iuuare, mandatis ipsorum (quæ diuinis non repugnant) obtemperare, innocentum vitas seruare, Ephes. 6.1. Ierem. 21.3.4. Ezech. 22.3.4. tyrannidem reprimere, oppressos defendere, corpora nostra munda & sancta conseruare, sobriè & temperanter viuere, cum omnibus in verbo & facto justè agere, denique omnes appetitus, quibus proximus noster læditur, aut lædi possit, reprimere, sunt bona illa opera secundæ Tabulæ, quæ Deo maximè grata & accepta sunt, vt quæ ab ipso nobis sunt imperata. Quicquid autem his contrariatur, est peccatum maximo dignum odio, quod omni ratione illi displicet, eumque ad iram prouocat. Esa. 50.10.11. 1. Thess. 4.3.4.5. Vt ipsum solum non inuocare, in nostra necessitate, ejus verbum cum reuerentia non audire, illud contemnere & spernere, habere vel

bere vel colere idola, idololatriam fouere vel defendere, parui pendere reuerendum illud Dei nomen; sancta Iesu Christi Sacramenta prophanare, abuti aut cõtemnere, illis quos Deus in authoritate collocauit (dum se intra vocationis suæ limites continent) non parere, aut resistere, Roman. 13.1. homicidium committere aut ei consentire, odio proximum habere, sanguinem innocentem fundi permittere, si illud quominus fiat possis impedire: & tandem transgressionem cuiusvis mandati in prima vel secunda Tabula, quo Dei ira aduersus superbum & ingratum mundum accenditur. Itaque illa tantùm bona opera esse affirmamus, quæ fide secundùm Dei mandatum fiunt, qui in lege sua, quid sibi placet exposuit. Mala autem opera dicimus esse, non solùm illa, quæ expresse contra Dei mandatum fiunt, sed etiam quæcunque in religione & Dei cultu, non aliam habent certitudinem quàm inuentionem & opinionem hominis; quæ Deus ab initio semper reiecit, sicut per Prophetam Esaiam & Dominum nostrum Iesum Christum istis verbis docemur, Frustra colunt me, doctrinas & mandata hominum docentes. Isa, 29. 13. Matth.15.8.

15. *Perfectio Legis & hominis imperfectio.*

Legem Dei justissimam, æquissimam, sanctissimam & perfectissimam esse confitemur & agnoscimus, quódque ea præcipit, quæ si perfectè efficerentur, illuminaret, & hominem ad æternam felicitatem perducere possent, verùm natura nostra adeò est corrupta, infirma & imperfecta, vt nunquam opera Legis perfectè implere valeamus. Rom 7.18. Psalm.19.12. Deuteron.5.25. Roman.10.3.1. Iohan.1.8. Imò si postquam regenerati sumus, peccatum nos non habere dixerimus, nosmetipsos decipimus, & veritas Dei in nobis non est, & ideò oportet nos Christum cum ipsius iustitia & satisfactione apprehendere, qui est finis & complementum Legis, per quem hac libertate donamur; vt quamvis nos Legem in omnibus non impleamus, tamen ab execratione Dei sumus immunes. Rom. 10. 4. & 9. Gal. 3. 24. Deut. 26. 13. Nam Deus Pater nos in corpore Iesu Christi Filij sui intuetur, imperfectam nostram obedientiam quasi perfectam acceptat, omniáque opera nostra quæ in se multis maculis fœdantur, perfecta justitia Filij sui tegit, Ephes. cap. 1. vers. 5. 11. Roman. cap. 4. vers. 2. non existimamus nos ita libertate donatos, quasi nullam Legi obedientiam debeamus (contrarium enim antè confessi sumus:) Sed hoc affirmamus, neminem in terra (Christo solo excepto) opere & reuera ita præstitisse, præstare aut præstiturum, eam in opere obedientiam legi quam lex requirit: sed quum omnia fecerimus, oportet procumbere & ingenuè confiteri nos esse seruos inutiles. Luc. 17.10. Itaque quicunque merita operum suorum iactitant, aut operibus supererogationis confidunt, de vanitate se iactitant, & damnandæ idololatriæ confidunt.

16. *De Ecclesia.*

Sicut in vnum Deum Patrem, Filium & Spiritum sanctum credimus, ita etiam ab initio fuisse & nunc esse, Matth. 3. 9. & in consummationem vsque mundi futuram vnam Ecclesiam constanter credimus, id est, societatem & multitudinem hominum à Deo electorum, qui illum rectè per veram fidem in Iesum Christum colunt & amplectuntur, qui ejusdem Ecclesiæ solus est caput, quæ etiam est corpus & sponsa Christi Iesu, quæ Ecclesia est Catholica, id est, vniuersalis, quia electos omnium seculorum, regnorum, nationum & linguarum continet, siue sint ex Iudæis, siue ex Gentibus, qui communionem cum Deo Patre & Filio ejus Iesu Christo, per sancti Spiritus sanctificationem habent. Ephes. 1. 22. ibid. 5. 23. Coloss. 1. 18. Apocal. 7. 9. Ideo vocatur communio, non prophanorum, sed sanctorum, qui tanquam ciues cœlestis Hierosolymæ beneficiis, omnem æstimationem superantibus fruuntur, videlicet vno Deo, vno Domino Iesu Christo, vna fide vnóque Baptismo: extra quam Ecclesiam nec est vita, nec æterna felicitas. Itaque prorsus detestamur illorum blasphemiam, qui dicunt homines viuentes secundùm æquitatem & justitiam, quamcunque religionem professi fuerint, seruatum iri. Nam vt sine Christo nec est vita nec salus, ita nemo ejus erit particeps, nisi quem Pater Filio Iesu Christo tradidit, illósque opportuno tempore ad illum venire, ejus doctrinam profiteri, in illum credere (liberos n. cum parentib. fidelibus comprehendimus) oportet. Hæc Ecclesia est inuisibilis, soli Deo nota, qui solus nouit quos elegit: comprehenditque, sicut dictum est, tam electos defunctos, qui vulgo Ecclesia triumphans vocantur, quàm eos qui adhuc in hac vita supersunt, militantes contra peccatum & Satanam, & posthac sunt victuri. Ioh. 6. v. 37. 39. & 65.

17. *Animarum immortalitas.*

Electi defuncti, sunt qui in pace & quiete à laboribus suis. Apoc. 14. 3. non quod dormiunt, & in quandam obliuionem veniunt, vt phantastici quidam affirmant: sed quod ab omni metu & tormentis omnique tentatione liberantur, quibus nos & omnes Dei electi in hac vita subjicimur, Apoc. 7. 14. Ideóque Ecclesia militans appellatur, vt contra reprobi & infideles defuncti, angorem, tormenta & pœnam supra quam exprimi potest patiuntur: adeò vt neque hi neque illi ita dormiunt, quin sentiunt in qua conditione versentur, sicut parabola Iesu Christi, Lucæ 16. ejus verba in cruce ad latronem & clamor animarum sub altare (Domine qui es justus & æquus, quovsque sanguinem nostrum inultum in habitatores terræ relinques) manifestè attestantur, Luc. 23. 43. & Apoc. 6. 10.

18. *De notis, quibus Ecclesia vera, à falsa discernitur, & quis doctrinæ iudex constituendus.*

Quia Satan ab initio operam nauauit, pestiferam suam Synagogã, Ecclesiæ Dei titulo ornare, & inflammauit corda crudelissimorum homicida-

homicidarum,persequi,turbare & molestia afficere veram Ecclesiam, ejúsque membra vt in Caino & Abele , Ismaele & Isaaco , Esauo & Iacobo,omnibúsque Iudæorum sacerdotibus,& Iesu Christo, & ejus Apostolis qui eum secuti sunt, Gen.4.8.21.9,27.41. Mat.23.29. Iohan. 11.53.Act.4.1. Imprimis necesse est, vt vera Ecclesia ab ejusmodi sordidis synagogis,perspicuis & perfectis notis discernatur,ne decepti,ad nostram damnationem falsam pro vera,recipiamus & amplectamur. notæ , signa & certa indicia , quibus immaculata Iesu Christi sponsa ab impuro & horribili scorto , Ecclesia malignantium dignoscitur, nec esse antiquitatem, vsurpatum titulum, linealem descensum, nec multitudinem hominum, approbantium errorem, affirmamus. Cain enim, ætate & titulo Abeli & Setho præferebatur. Ierusalem etiam prærogatiuam supra omnia terræ loca habebat: vbi etiam Sacerdotes per lineam ab Aarone descenderunt: major etiam numerus, Scribas,Pharisæos & Sacerdotes sequebatur, quàm qui verè in Christum Iesum crediderunt,ejúsque doctrinam approbarunt: & tamen neminem sani judicij arbitramur fassurum,aliquem prædictorum, Dei Ecclesiam fuisse. Notas ergo veræ Ecclesiæ Dei credimus, confitemur, & profitemur, primùm & ante omnia; veram prædicationem Verbi Dei,in quo Deus seipsum nobis patefecit, sicut Prophetarum & Apostolorum scripta nobis declarant.Ioh.1.23.16.5 39.1.Cor.3.10.11. Ephes. 2.20. Rom. 4.11.1. Cor.5.3. Deinde recta Sacramentorum Iesu Christi administratio,quæ verbo & promissioni Dei annecti debent, vt illud in cordibus nostris confirment & obsignent. Postremo loco est disciplina Ecclesiastica rectè administrata , sicut Dei verbum præscribit ad reprimendum vitium & virtutem fouendam.Vbicunque prædictæ hæ notæ videntur , & tempore aliquo continuantur (etsi numerus duo vel tres non excedat) illic proculdubio esse Ecclesiam Christi,in cujus medio ipse (provt est pollicitus) præsens adest,non in vniuersali de qua diximus antea,sed particulari qualis erat Corinthi in Galatis, Ephesi & in aliis locis, in quibus ministerium fuit à Paulo plantatum,& ab Apostolo, Ecclesiæ Dei nominatæ fuerunt. Tales nos qui in Scotia habitamus in Scotiæ regno, Iesu Christi professores, in vrbibus & pagis & locis reformatis habere nos profitemur. Doctrina enim quæ in Ecclesiis nostris docetur , verbo Dei scripto continetur, videlicet in libris Veteris & Noui Testamenti, de libris enim illis loquimur, qui à veteribus Canonici habiti fuerunt. In quib.omnia credenda ad hominum salutem sufficienter expressa affirmamus. Cujus interpretationem , neque ad priuatam aliquam aut publicam personam pertinere confitemur, neq;ad Ecclesiam aliquam, propter præeminentiam aut prærogatiuam quancunque vel personalem vel localem,quam vna supra aliam habet: sed jus & authoritas hæc esse solius Spiritus Dei,per quem S.Scripturæ, literis sunt mandatæ. Cùm ergo contingit quod contrauertitur pro recto sensu alicujus loci , vel sen-

tentiæ Scripturæ aut pro reformatione alicujus abusus in Ecclesia Dei, non tam videndum nobis est, quid homines ante nos, vel dixerunt, vel fecerunt, quam quid Spiritus sanctus vniformiter, in corpore Sacræ Scripturæ dicat, & quid Iesus Christus ipse fecit, & faciendum præcepit. Hoc enim omnes sine controuersia fatentur Spiritum Dei, qui est vnitatis Spiritus, nullibi sibi contrarium esse, 1. Cor. 12. 4. Si itaque interpretatio, determinatio, vel sententia cujusvis doctoris Ecclesiæ vel consilij, expresso Dei verbo, in quovis alio Scripturæ loco repugnet: certum est illam interpretationem, non esse mentem & sensum Sancti spiritus, quamvis Concilia, Regna & nationes eam admiserint, & approbauerint: nullam enim interpretationem admittere audemus, quæ alicui principali articulo fidei, aut alicui plano textui Scripturæ aut charitatis regulæ repugnat.

19. *Scripturarum authoritas.*

Sicut credimus & confitemur Scripturas Dei sufficienter instruere, & hominem Dei perfectum reddere: ita ejus authoritatem à Deo esse, & nec ab homine vel Angelo pendere affirmamus & profitemur, 1. Timoth. 3. 16. Asserimus itaque quod qui dicunt Scripturas non aliam habere authoritatem, sed eam quam ab Ecclesia accepit, sunt in Deum blasphemi, & veræ Ecclesiæ injuriam faciunt quæ semper audit, & voci sponsi & pastoris sui obsequitur, nunquam autem magistram agere sibi arrogat, Iohannes 10. 3. & 14.

20. *De Conciliis generalibus, eorum potestate, authoritate, & causis cur conueniunt.*

Quemadmodum non temerè damnamus illud quod viri pij, congregati in generali Concilio legitimè conuocato, nobis proposuerunt. Ita sine justo examine non admittimus quicquid hominibus, generalis concilij nomine obtruditur: manifestum enim est, quod sicut fuerunt homines, ita etiam eorum quidam manifestè errarunt, idque in rebus maximi ponderis & momenti. Quatenus ergo concilium, sententiam & mandatum quod dat, probat plano Dei verbo, eatenus statim idipsum reueremur & amplectimur. Verùm si qui Concilij nomine nouos fidei nostræ articulos nobis cudere aut constitutiones verbo Dei repugnantes facere prætendant: tamen oportet omne illud quod animas nostras à voce solius Dei nostri auocat, vt hominum doctrinas & constitutiones sequamur, tanquam doctrinas dæmoniorum penitus rejicere, 1. Timoth. 4. 1. Causa igitur cur generalia Concilia conuenerunt, non fuit, vt aliquam perpetuam non antea à Deo latam legem conderent, neque vt nouos fidei nostræ articulos fabricarent, vel vt Dei verbo vllam authoritatem tribuerent: multò minus vt facerent illud esse verbum Dei, aut veram ipsius interpretationem, quæ antea non fuerit; sancta ejus voluntas verbo ipsius expressa. Verùm causa conciliorum (loquimur enim de illis quæ conciliorum nomina merentur) partim fuit ad hæreses confutandum

futandum, & vt publicam fidei confeßionem posteris sequendam darent, quod vtrunque authoritate verbi Dei scripti fecerunt, idque sine opinione cujusvis prærogatiuæ, quod quia in generali concilio essent, ideo non poterant errare. Hæc fuit prima & principalis generalium conciliorum ex nostra sententia, causa. Altera fuit propter bonam politiam constituendam & obseruandam in Ecclesia, in qua (vt in Dei domo) omnia decenter & ordine fieri conuenit. Non quod eandem in omnibus politiam, eundémque prorsus, in singulis cæremoniis ordinem pro omnibus ætatibus, temporibus & locis constitui posse arbitremur: nam vt ceremoniæ ab hominibus inuentæ tantùm sunt temporales; ita & possunt & debent mutari, cùm potius superstitionem pati vel fouere, quàm ipsarum vsu, Ecclesiam Dei ædificare, inueniuntur.

21. *De Sacramentis.*

Sicut Patres sub Lege, duo præcipua, præter veritatem sacrificiorum, habuerunt Sacramenta, scilicet Circuncisionem & Pascha, quæ qui despexerunt aut contempserunt, pro Dei populo non sunt habiti, 1. Cor. 10. 2. 3. 4. ita etiam nunc tempore Euangelij, nos duo solùm habere præcipua à Christo instituta Sacramenta, agnoscimus & confitemur, quæ ab omnibus illis vtenda præcipiuntur, qui volunt corporis ipsius membra haberi, scilicet Baptismus & Cœna vel mensa Domini, quæ vulgò communio corporis & Sanguinis ejus vocatur. Atque Sacramenta illa tam Veteris quàm Noui Testamenti nunc à Deo instituta, non tantùm visibiliter inter populum ejus & eos qui extra fœdus sunt distinguere, sed etiam fidem suorum filiorum exercere, & participationem eorundem Sacramentorum in illorum cordibus, certitudinem promißionis ejus, & fœlicißimæ illius conjunctionis, vnionis & societatis, quam electi cum capite suo Iesu Christo habent, obsignare. Itaque vanitatem eorum, qui affirmant Sacramenta nil aliud quam mera & nuda signa esse, omnino damnamus. Quin potius, certo credimus per baptismum, nos in Christo Iesu inseri: justitiæque ejus per quam omnia nostra peccata teguntur & remittuntur, participes fieri: atque etiam quod in Cœna Domini ritè vsurpata, Christus ita nobis conjungitur, quod sit ipsißimum animarum nostrarum nutrimentum & pabulum: non quod panis in naturale Christi corpus, & vini in naturalem ejus sanguinem, transubstantiationem vllam imaginemur sicut Pontificij perniciosè docuerunt, & in damnationem credunt: Sed vnio hæc & conjunctio quam habemus cum corpore & sanguine Iesu Christi in recto Sacramenti vsu, operatione Spiritus sancti efficitur, qui nos vera fide, supra omnia quæ videntur, quæque carnalia & terrestria sunt, vehit, & vt vescamur corpore & sanguine Iesu Christi semel pro nobis effusi & fracti, efficit, quodque nunc est in cœlo, & in præsentia Patris pro nobis

apparet. Et quamvis magna sit loci distantia inter corpus ipsius nunc in cœlis glorificatum, & nos nunc in his terris mortales: nihilominus tamen firmiter credimus, panem quem frangimus esse communionem corporis, & poculum cui benedicimus esse communionem sanguinis eius, sic quod fideles in recto vsu Cœnæ Dominicæ ita edere corpus & bibere sanguinem Iesu Christi confitemur, & certò credimus quòd ipse in illis & illi in ipso manent, imo ita fiunt caro de carne & os de ossibus eius, quod sicut æterna deitas carni Iesu Christi vitam & immortalitatem tribuit, ita etiam caro & sanguis eius, dum à nobis editur & bibitur, easdem nobis prærogatiuas confert. Quæ quanquam confitemur, neque nobis dantur eodem tempore solùm, neque propria facultate & virtute Sacramentorum solùm: nihilominus fideles in recto vsu Cœnæ Dominicæ, talem habere coniunctionem cum Christo Iesu, qualem naturalis homo non potest apprehendere, affirmamus. Imò & insuper vtcunque fideles, negligentia & humana infirmitate oppressi, non quantum velint proficiunt, in ipso tempore dum Cœna celebratur, tamen postea velut semen viuificum bonæ terræ commissum, fructum productum asserimus. Nam Sp. S. qui nunquam potest ab Institutionis Christi recto vsu diuidi fideles, fructu illius mysticæ actioni non frustrabitur. Verum totũ hoc ex vera fide Iesum Christum apprehẽdẽte, qui solus facit Sacramenta nobis efficacia prouenire dicimus. Itaque quicunque nobis detrahunt, quasi nos affirmaremus vel crederemus Sacramẽta nil aliud esse, quam nuda & vacua signa, iniuriam nobis faciunt, & cõtra manifestam veritatem loquuntur. Verùm hoc liberè & vltrò confitemur, nos inter Christũ in æterna ipsius substantia & elementa, in signis Sacramentalibus distinguere, adeò quod nec signa loco rei signatæ adoramus, nec adoranda putamus, nec despicimus, aut tanquam inutilia & vana interpretamur, verum cum omni reuerentia illis vtimur. Et antequam illis vtimur, quam possumus diligentissimè nos examinamus. Quia hoc nobis est persuasum ex ore Apostoli, quod qui edunt ex illo pane, & ex calice illo bibunt indignè, rei sunt corporis & sanguinis Iesu Christi.

22. De recta Sacramentorum administratione.

Vt Sacramenta rectè administrentur, duo necessariò requiri arbitramur. Vnum vt per legitimos ministros, administrentur: tales autem solùm dicimus illos, qui ad verbi prædicationem designantur, in quorum ore Deus aliquem posuit exhortationis sermonem, quique sunt tales, qui per aliquam Ecclesiam sunt ad illud legitimè electi. Alterum est vt in eiusmodi elementis, & tali forma admistrentur, sicut Deus constituit, alioqui desijere recta esse Iesu Christi Sacramenta affirmamus. Hinc est quod societatem cum Ecclesia pontificia in suorum Sacramẽtorum participatione fugimus. Primò quod illorum

ministri,

ministri, non sunt ministri Iesu Christi, (imo quod magis est horrendum, fœminis baptizare permittunt, quas Spiritus S. in congregatione docere non patitur.) Secundò quia vnum & alterum Sacramentum, suis inuentionibus ita adulterarunt quod nulla pars actionis Christi in prima sua originali puritate permaneat : nam oleum, sal, sputum, & talia in Baptismo, sunt tantùm inuentiones humanæ, adoratio, veneratio, circumgestatio per plateas vrbium, conseruatio panis in pixide, vel capsula non sunt legitimus vsus Sacramenti corporis Christi ; sed mera eiusdem profanatio. Nam Iesus Christus dixit accipite, edite, facite hoc in mei recordationem, quibus verbis & mādato, sanctificauit panem & vinum in Sacramentum corporis & sanguinis sui, idcirco, vt vnum comederetur, & ex altero omnes biberēt: & non vt seruentur & tanquam Deus adorentur & honorentur, sicut Pontificij hactenus fecerunt, qui etiam suffurando à populo, poculum illud benedictionis horrendum sacrilegium commiserunt. Insuper ad rectum Sacramentorum vsum requiritur, vt finis & causa propter quem Sacramenta sunt instituta, non minus à communicantibus, quam administris intelligatur & obseruetur. Nam si intentio in participante mutetur, rectus vsus cessat, quod euidentissimum est, in sacrificiorum reiectione (sicut etiam si Minister planè falsam doctrinam docuerit, quod esset coram Deo odiosum & detestandum) etsi ipsius essent instituta, quia homines impijin alium finem illis vtuntur, quam à Deo sunt ordinata. Idem affirmamus de Sacramentis in Ecclesia Pontificia, in qua totam Iesu Christi actionem adulterari affirmamus, tam in externa forma quam in fine & opinione. Quid Iesus Christus fecit, & faciendum præcepit, ex Euangelistis & D. Paulo est manifestum, quid Sacerdos Pontificius ad altare suum faciat, non est necesse repetere. Finis & causa institutionis Christi, & cur illud quod instituit à nobis fieri debet, illis verbis exprimitur, hoc facite in mei recordationem, quotiescunque ex isto pane ederitis, & ex isto poculo biberitis annunciate, id est extollite, prædicate, magnificate, & laudate mortem Domini donec venerit. Verum in quem finem, quáve opinione, Sacerdotes Missam suam dicant, eorum verba in Missa testentur: videlicet quod illi, velut mediatores inter Christum & ipsius Ecclesiam, Deo Patri sacrificium propitiatorium, pro peccatis viuorum & mortuorum offerunt, quam doctrinam, velut sufficientię vnius sacrificij Christi semel oblati ad purgationem omnium qui sanctificantur derogantem, atque in ipsum Iesum Christum blasphemam nos penitus abhorremus, detestamur & repudiamus.

23. *Ad quos Sacramenta pertinent.*

Baptismum pertinere, tam ad infantes fidelium quam ad ipsos fideles adultos & intellectu præditos agnoscimus & confitemur, atque ita errorem Anabaptistarum damnamus, qui negant Baptismum infantibus vsque dum cognitionem & fidem habuerint. Cœna verò

Domini, tantùm domesticis fidei, qui se examinare & probare possunt, tam in fide quam in fidei officijs erga proximos pertinere confitemur. Qui sine fide, aut qui cum fratribus suis in dissensione manent, in sacra illa mensa edunt & bibunt, indignè edunt. Hinc est quod in Ecclesia nostra pastores publicum & particulare examen, tum cognitionis tum conuersationis & vitæ ineunt, eorum qui ad Cœnam Domini Iesu sunt admittendi.

24. De ciuili magistratu.

Confitemur & agnoscimus, Imperia, Regna, Dominia & Ciuitates à Deo distincta & ordinata esse. Potestatem & authoritatem in ijsdem siue imperatorum in imperia, regum in sua regna, Ducũ & Principum in sua dominia, aliorumque magistratuum, in ciuitates suas, sanctam esse Dei ordinationem, ad manifestationem gloriæ ipsius & singularem vtilitatem humani generis destinatam: adeò vt quicunq; quærant tollere vel confundere totum ciuilis politiæ statum, iamdiu stabilitum, illos non tantum humani generis hostes, sed impiè contra manifestam Dei voluntatem pugnare affirmamus. Præterea confitemur & agnoscimus, omnes illos, qui in authoritate collocati sunt, esse amandos, honorandos, timendos, atque in maximè reuerenda æstimatione habendos esse: propterea quòd vicem Dei gerunt, in quorum subsellijs Deus ipse sedet & iudicat, imò ipsi Iudices & Principes sunt ij, quibus à Deo datur gladius in laudem & protectionem bonorum, & in maleficorum iustam pœnam & vindictam. Insuper Regum, Principum, Gubernatorum & Magistratuum esse potissimum & imprimis Religionis purgationem & conseruationem, affirmamus. Adeò vt non tantum propter ciuilem politiam, sed etiam propter conseruationem veræ religionis, & vt idololatria & superstitio quævis supprimatur à Deo sunt ordinati: vt in Dauide, Iosaphato, Iosia, Ezechia & alijs summis laudibus propter singularem zelum ornatis est videre. Ideo confitemur & profitemur quod qui supremæ authoritati resistunt, vsurpantes quod ad illius munus pertinet, illi Dei ordinationi resistunt, ideóque coram illo innocentes esse non possunt. Et præterea affirmamus quod quicunque auxilium, consilium & consolationem principibus & gubernatoribus fideliter in executione muneris incumbentibus, negant iidem auxilium, consilium & suppetias Deo, qui hæc per præsentiam sui vicem gerentis petit, recusant.

25. Priuilegia Ecclesiæ gratis data.

Quanquam Dei verbum verè prædicatum, & Sacramenta rectè administrata, atque disciplina secũdùm Dei verbum in executione missa, certa sint & indubitata veræ Ecclesiæ signa, non tamen propterea singulas talium societatum personas, electa esse Christi membra arbitramur. Agnoscimus enim & confitemur, zizania & paleas cum bono tritico, & posse seminari, crescere, & in magna copia in medio tritici

latere,

latere, id est, quòd reprobi possunt iungi cœtibus electorum, & cum illis in externis verbi & Sacramentorum beneficijs possunt communicare. Sed cùm tales tantùm oretenus ad tempus profitentur, & non ex animo, deficiunt, & non perseuerant vsque ad finé. Ideo ex Christi morte, resurrectione & ascensione nullum fructum percipiunt. Sed qui corde sine simulatione credunt, & ore audenter Iesum Christum confitentur, vt antea diximus, dona illa certissimè percipient, primò, in hac vita, remissionem peccatorum, idque sola fide in Christi sanguine: adeò vt quamvis peccatum maneat & continuò insit in mortalibus istis nostris corporibus, tamen non imputatur nobis, sed remittitur, & tegitur Christi iustitia. Secundò in generali iudicio, dabitur vnicuique viro & fœminæ resurrectio carnis: mare enim suos mortuos, terra eos qui in ipsa inclusi sunt reddet: imò æternus Deus manum suam super puluerem terræ extendet, & mortui incorruptibiles resurgent, idque in eiusdem carnis substantia, quam vnusquisque nunc gerit, secundùm opera, vel gloriam vel pœnam reportare. Nam qui nunc in vanitate, crudelitate, impuritate, superstitione vel idololatria delectantur, igni qui nunquam extinguetur, adiudicabuntur, in quo tam corporibus quàm animis, quæ nunc diabolo ad omnem abominationem committendam mancipant, cruciabuntur. Qui autem bene agendo perseuerant audenter Dominum Iesum profitentes, constanter credimus eos gloriam, honorem & immortalitatem possessuros, vt perpetuò in æterna vita cum Christo Iesu regnent, cuius glorificato corpori, omnes electi conformes reddentur, cùm ipse rursus in iudicio apparebit, & regnum Deo Patri suo tradet, qui tunc erit & in perpetuo manebit, omnia in omnibus Deus benedictus in seculum, cui cum Filio & Spiritu sancto, sit omnis honor & gloria, nunc & in æuum. Amen.

GENERALIS CONFESSIO VERÆ ET CHRISTIANÆ FIDEI ET RELIGIONIS

secundùm Dei verbum, & acta nostrorum Parlamentorum, cui regia Majestas, ejúsq; familia, aliíque varij ad Dei gloriam, bonúmq; omnium exemplū subscripserunt. Apud Edimburgum 28. Januarij anno Domini 1581. annóque regni Majestatis regiæ 14.

NOs omnes, nostrûmque vnusquisque qui infra subscripsimus, protestamur post longam & debitam examinationem conscientiarum nostrarum in rebus veræ & falsæ religionis, nunc ex Dei verbo & ipsius Spiritu, de veritate plenè persuasi sumus. Ideóque cordibus nostris credimus, ore nostro confitemur, manibúsque nostris subscribimus, & constanter coram Deo & toto mundo affirmamus, hanc solam esse veram Christianam fidem, Deo placentem, hominique salutem afferentem, quæ nunc ex Dei misericordia, benedicti Euangelij prædicatione est mundo patefacta, quæque à multis & diuersis insignibus Ecclesiis & regnis recipitur, creditur & defenditur, & præcipuè ab Ecclesia Scoticana, Majestate Regia, & tribus hujus regni ordinibus, tanquam æterna Dei veritas, & vnicum nostræ salutis fundamentum, vt particularius exprimitur in Confessione fidei nostræ stabilitæ & publicè confirmatæ, diuersis actis Parlamentorum, & jam à longo tempore Regis nostri Majestas, totúmque regni Scotiæ corpus, cùm in vrbib. tū rure, publicè professi sunt. Cui Confessioni, & Religionis formæ nos libenter in omnib. articulis in conscientiis nostris assentimur, tanquā indubitatæ Dei veritati, quæ verbo ipsius scripto tantummodo innititur. Ideóq; ab omni contraria religione & doctrina abhorremus, eámq; detestamur, præsertim verò, omne genus Papismi in genere, & particularia ejus capita, sicut à Dei verbo & Ecclesia Scoticana dānantur & confutantur: nominatim autem detestamur, & repudiamus vsurpatam illam Rom. Antichristi authoritatem in Scripturas Dei, in Ecclesiam, in ciuilem Magistratum & conscientias hominum; omnes ipsius leges tyrannicas, de rebus adiaphoris contra Christianam nostram libertatem: erroneam ejus doctrinam, contra sufficientiam verbi scripti, perfectionem Legis, officiū Christi, & benedictum Euangelium. Corruptā ejus doctrinam, de peccato ori-

cato ori-

cato originali, nostra naturali impotentia, & rebellione contra Dei legem, nostram justificationem per solam fidem, imperfectam nostram sanctificationem & obedientiam legi naturæ, ministerium, & vsum sacrosanctorum Sacramentorum: quinque spuria ejus Sacramenta, cum omnib. ejus ritibus, ceremoniis & falsa doctrina, administrationi verorum Sacramentorum addita sine Dei verbo: crudele ipsius judicium contra infantes sine baptismo morientes, baptismi, absolutam ipsius quam asserit necessitatem: blasphemam ipsius opinionem transsubstantiationis siue realis præsentiæ corporis Christi in elementis, & de receptione ejusdem ab impiis vel hominum corporibus, ejus dispensationes cum solennibus juramentis, perjuriis & gradibus in matrimonio prohibitis à verbo Dei: ipsius crudelitatem contra innocentem in diuortio repudiatum, Missam ejus diabolicam, Sacerdotium ejus blasphemum, prophanum ipsius pro peccatis viuentium & mortuorum sacrificium: canonizationem hominum, inuocationem Angelorum, aut Sanctorum defunctorum: imaginum, reliquiarum, & imaginum crucis cultum: dedicationem templorum, altarium, dierum, vota quæ fiunt creaturis: ipsius purgatorium, preces pro mortuis, orationes & sermones lingua peregrina cum ipsius processionib. & blasphemam ejus litaniam, & multitudinem aduocatorum & mediatorum: multiplices ordines, auricularem confessionem, dispersam & incertam ejus pœnitentiam generalem ejus & dubitantem fidem, ejus satisfactiones hominum pro suis peccatis, ipsius justificationem ex operibus, opus operatum, opera supererogationis, merita, indulgentias, peregrinationes, & stationes, aquam sanctam, baptismum cãpanarum, spirituum conjurationem, crucis formationem, benedictionem, vnctiones, exorcizationes, consecrationes bonarum Dei creaturarum, vnà cum superstitiosa de his adjuncta opinione: terrenam ejus monarchiam, cum impia hierarchia, tria ejus solennia vota cum omnibus ipsius diuersarum sectarum rasis. Erronea & sanguinolenta ipsius Concilij Tridentini decreta, cum omnibus subscriptoribus & approbatoribus crudelis & sanguinei illius fœderis conjurati contra Dei Ecclesiam. Et tandem omnes ejus vanas allegorias, ritus, signa & traditiones in Ecclesiam Dei præter, vel contra Dei verbum & doctrinam hujus verè reformatæ Ecclesiæ introducta, cui nosmetipsos in doctrina, fide, religione, disciplina & vsu sacrorum Sacramẽtorum, tanquam viua membra, ejusdem corporis sub Christo capite, libenter adjungimus. Promittentes & solenniter jurantes per magnũ illud nomen Domini Dei nostri nos perseueraturos in doctrina & disciplina hujus Ecclesiæ, quódque pro vocatione & facultate nostra eadem defendemus omnibus diebus vitæ nostræ, sub pœna omnium maledictionum in lege contentarum, & periculo corporis & animæ, in die tremendi illius judicij Dei. Quúmque multi à Satana & Romano illo Antichristo incitentur promittere, jurare, subscribere, &

ad tempus ſanctis Sacramentis fraudulenter contra ipſorummet conſcientias vti,hac ratione intendentes,ſub externo religionis prætextu,primùm,veram Dei religionem in Eccleſia corrumpere & ſubuertere , & poſtea commodam opportunitatem nacti , apertos hoſtes ſe profiteri,& eandem perſequi, lactati vana ſpe indulgentiarum pontificis,quas contra Dei verbum excogitauit,ad majorem ipſiuſmet confuſionem , & ipſorum in die Domini Ieſu , duplicem condemnationem.Nos igitur,omnem talis hypocriſis & fraudis,in hoc cum Deo & Eccleſia negotio ſuſpicionem remouere cupientes, proteſtamur & inuocamus ſcrutatorem cordium & renum in teſtem , quod mentes & corda noſtra plenè huic confeſſioni , promiſſioni , juramento & ſubſcriptioni aſſentiuntur : adeò quòd non moueamur vllo mundano reſpectu, ſed tantùm perſuaſi ſumus in noſtra conſcientia, cognitione & amore veræ religionis Dei noſtri,per ſanctum Spiritum cordibus noſtris impreſſæ,ſicut illi reſpondebimus in die illo,cum ſecreta omnium cordium fient manifeſta.Et quia percipimus,quietem & ſtabilitatem religionis & Eccleſiæ noſtræ proximè ſub Deo à ſalute , & bona diſpoſitione,& geſtu Majeſtatis regiæ pendere,tanquam ab inſtrumento conſolationis pleno , ex Dei miſericordia huic regno indulto ad Eccleſiæ ſuæ conſeruationem & juſtitiæ inter nos adminiſtrationem, proteſtamur & ex animis promittimus, ſub eodem jurejurando,chirographo, & pœnis, nos ejus perſonam & authoritatem, noſtris bonis corporibus & vitis,in Euangelij Chriſti defenſione,patriæ libertate , juſtitiæ adminiſtratione & iniquitatis vltione contra omnes hoſtes,intus vel extra regnum,defenſuros, quemadmodum optamus Deum eſſe nobis potentem & propitium protectorem in die noſtræ mortis,& aduentus Domini noſtri Ieſu Chriſti:cui cum Patre, & ſancto Spiritu,ſit omnis honos & gloria in æternum.Amen.

MANDATVM REGIÆ MAIESTATIS, OMnibus mandatarijs,& verbi Miniſtris,intra ipſius regnum datum.

QVum nos,noſtrique ſubſcripſerimus, háncque publicâ fidei noſtræ Confeſſionem dederimus,in bonum ſubditorum noſtrorum exemplum: Omnibus mandatariis & miniſtris præcipimus & injungimus vt eandem hanc Confeſſionem ab omnibus ſuis parœcis exigant,& contra recuſantes,ſecundùm leges noſtras & ordinem Eccleſiæ procedant,illorum nomina cum legitimo proceſſu,quumprimum & cum omni diligentia,miniſtris domus noſtræ deferentes,ſub mulcta quadraginta librarum ab ipſorum ſtipendiis detrahendarum, vt nos ex Senatus noſtri conſilio,ejuſmodi Dei & legum noſtrarum contemptores,in ordinem cogamus.

Subſcriptum manu noſtra , in ædibus Sanctæ Crucis, Anno Domini 1581. 2. die Martij. Anno verò Regni noſtri 14.

ECCLE-

ECCLESIARVM BELGICARVM CHRISTIANA ATQVE ORTHODOXA CONFESSIO,

SVMMAM DOCTRINÆ DE DEO ET ÆTERNA animarum salute, complectens

Provt in Synodo DORDRECHTANA fuit recognita & approbata.

ARTICVLVS I.

CORDE credimus, & ore confitemur omnes, vnicam esse & simplicem essentiam spiritualem, quam Deum vocamus, eúmque æternum, incomprehensibilem, inuisibilem, immutabilem, infinitum, omnipotentem, summè sapientem, justum & bonum, omniúmque bonorum fontem vberrimum.

II.

Duobus autē modis eum cognoscimus: primo, per creationem, conseruationem, atque totius mundi gubernationem: quandoquidem is, coram oculis nostris est, instar libri pulcherrimi, in quo creaturæ omnes, magnæ minoresque, loco characterum sunt, qui nobis Dei inuisibilia contemplanda exhibent; æternam nempe ejus potentiam & diuinitatem, vt Paulus Apostolus loquitur, Rom. 1. 20. Quæ omnia ad conuincendos, & inexcusabiles reddendos homines, sufficiunt. Secundo, ipse sese nobis longe manifestius & plenius in sacro & diuino suo Verbo cognoscendum prębet, quantum quidem id, ad gloriam ipsius: nostrámque, in hac vita salutem, necessarium est.

III.

Confitemur, hoc Dei verbum, non humana voluntate allatum, traditumque fuisse; sed sanctos Dei viros diuino afflatos Spiritu, locutos esse, vt beatus Petrus ait. Postea vero Deus, pro singulari cura, quam de nobis nostraque salute gerit, servis suis Prophetis & Apostolis mandauit, vt sua illa oracula scriptis consignarent. Quin & ipse, duas tabulas legis, digito suo exarauit. Atque hanc ob causam, scripta hujusmodi, Sacras & Divinas Scripturas appellamus.

IV.

Sacram autem Scripturam, duobus voluminibus, Veteris nimirum & Noui Testamenti, complectimur: qui sunt libri Canonici. Quibus, nihil opponi potest. Eorum in Dei Ecclesia hic est Catalogus Veteris quidem Testamenti, Quinque Libri Moysis; nempe, Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium: Liber Iosuæ, Iudicum, Ruth, duo Libri Samuelis, & duo Regum, duo Libri Chronicorum, qui Paralipomenon dicuntur, primus Esdræ, Nehemias, Esther. Item, Iob, Psalmi Dauidis, Tres libri Salomonis; videlicet Prouerbia, Ecclesiastes & Canticum Canticorum. Quatuor Prophetæ Majores, Esaias, Ieremias, cum eiusdem Threnis, Ezechiel & Daniel: inde reliqui duodecim Minores Prophetæ; nempe, Oseas, Ioel, Amos, Abdias, Ionas, Micheas, Nahum, Habacuc, Zophonias; Aggæus, Zacharias & Malachias. Noui vero Testamenti, Quatuor Euangelistæ; Sanctus scilicet Matthæus, Marcus, Lucas & Iohannes; Acta Apostolorum: Quatuordecim Epistolæ S. Pauli, quæ sunt, ad Romanos, ad Corinthios duæ, Galatas, Ephesios, Philippenses, Colossenses, ad Thessalonicenses duæ, ad Timotheum duæ; ad Titum, Philemonem, Hebræos: & septem epistolæ reliquorum Apostolorum; nempe Iacobi, Petri duæ, Iohannis tres, Iudæ: Apocalypsis denique S. Iohannis Apostoli.

V.

Hosce omnes libros solos pro Sacris & Canonicis recipimus, vt ad eos, veluti ad regulam, fides nostra exigatur: ijsque tanquam fundamento, innitatur, & stabiliatur. Eaque omnia, quæ illis continentur, absque omni dubitatione credimus: idque non tam, quod Ecclesia eos pro hujusmodi recipiat & approbet, quam inprimis, quod Spiritus S. in cordibus nostris testetur à Deo profectos esse, comprobationemque ejus in se ipsis habeant: quum vel ipsi cæci ea, quæ in illis prædicta fuerunt, euenire, ipso quasi contractu deprehendant.

VI.

Differentiam porro constituimus inter libros hosce Sacros, & Apocryphos; qui sunt, Tertius & Quartus Esdræ: Libri Tobiæ, Iudith, Sapientiæ, Ecclesiastici; Baruch cum epistola Ieremiæ, adiectiones ad Estherem, Canticum in fornace trium puerorum, Historia Susannæ, Idoli Belis, & Draconis: Oratio Manassis, duo præterea libri Machabæorum; quos quidem Ecclesia legere, & ex ijs documenta de rebus

cum

cum libris Canonicis consentientibus, desumere potest. At nequaquam ea ipsorum vis & autoritas est, vt ex vllo testimonio ipsorum aliquod dogma de fide aut Religione Christiana, certo constitui possit: tantum abest, vt diuinorum illorum librorum autoritatem imminuere valeant.

VII.

Credimus Sacram hanc Scripturam, Dei voluntatem perfecte complecti, & quodcunque ab hominibus, vt salutem consequantur, credi necesse est, in illa sufficienter edoceri. Nam quum illic omnis diuini cultus ratio quem Deus à nobis exigit, fusissime descripta sit, nulli hominum, ne Apostolis quidem, fas est aliter docere, quam jampridem in Sacris Literis edocti sumus; imo vero, etiamsi è cœlo Angelus foret, vt ait Apostolus Paulus. Quum enim vetitum sit, ne quis Dei verbo quicquam addat aut detrahat, satis eo ipso demonstratur, doctrinam illius perfectissimam omnibúsque modis consummatam esse. Sed nec cum diuinis ijsdem scripturis, vlla hominum, quantávis sanctitate præditorum scripta, neque vlla consuetudo, cum diuina veritate, (veritas enim rebus omnibus antecellit) neque multitudo, neque antiquitas, neque temporum, personarumque Successio, neque Concilia, Decreta, aut Statuta, comparari possunt. Omnes enim homines mendaces ex seipsis sunt, ipsaque vanitate vaniores. Idcirco, toto animo rejicimus quicquid cum certissima hac regula non convenit, quemadmodum edocti ab Apostolis sumus, cum dicunt, Probate Spiritus an ex Deo sint. Item, si quis venit ad vos & hanc doctrinam non adfert, ne recipite eum in domum vestram.

VIII.

Secundum hanc veritatem & Dei verbum credimus, in vnum Deum, qui est vnica essentia, in qua tres sunt personæ, incommunicabilibus proprietatibus ab æterno reuera ac reipsa distinctæ; nempe Pater, Filius & Spiritus S. Pater, omnium rerum tam visibilium quam inuisibilium caussa, origo atque principium est: Filius est verbum, sapientia, & imago Patris: Spiritus S. virtus & potentia æterna, à Patre filioque procedens. Verumtamen hæc distinctio non efficit, vt Deus in tres sit diuisus; quandoquidem Scriptura nos docet, Patrem, Filium & Spiritum S. singulos distinctam habere suis proprietatibus hypostasin. Ita tamen, vt tres hæ Personæ, tantum sint vnus & solus ille Deus. Manifestum itaque est, Patrem non esse Filium, neque Filium esse Patrem, similiter, Spiritum S. nec Patrem neque Filium esse. Interim Personæ illæ, ita distinctæ, non sunt diuisæ; neque inter se confusæ aut permixtæ. Non enim Pater carnem assumpsit, vt nec Spiritus S. sed solus Filius. Pater nunquam sine Filio suo, nec sine Spiritu suo Sancto fuit. Quia tres hi in vna eademque essentia, æternitate sunt æquales. Nihil hic prius est aut posterius, quum omnes tres vnum sint, tum veritate & potentia, tum bonitate & misericordia.

IX.

Hæc vero omnia cognoſcimus, tám ex S. Scripturæ teſtimonijs, quam ipſarum Perſonarum effectis; ijſque potiſſimum, quæ in nobiſmet ipſis percipimus. Et ſacrę quidem Scripturæ teſtimonia, quæ nos docent Sanctam hanc Trinitatem credere, in compluribus Veteris Teſtament. Locis extant; quæ non tam numeranda, quam ſcligenda diſcernendaque ſunt. Libro Geneſeos dicit Deus, Faciamus hominem, ad imaginem noſtram, & ſecundum ſimilitudinem noſtram, &c. Deus itaque creavit hominem ad imaginem ſuam marem & fœminam creavit eos. Item, Ecce Adam factus eſt, tanquam vnus è nobis. Ex eo quod ait, faciamus hominem ad imaginem noſtram, plures eſſe in Deitate Perſonas apparet: Cum vero inquit, Deus creauit, vnitatem indicat. Verum id quidem eſt, ibidem non exprimi quot ſint perſonæ, ſed quod nobis in Teſtamento Veteri paulò eſt obſcurius, id perſpicuum eſt admodum in Nouo. Nam quum Dominus noſter in Iordane baptizaretur, Patris vox audita fuit, dicentis, Hic eſt Filius meus dilectus: Filius, in aquis viſus eſt: Spiritus Sanctus, ſub ſpecie columbæ apparuit. Quin etiam in omnium fidelium Baptiſmo hæc formula à Chriſto præſcripta fuit, Baptizate omnes gentes in nomine Patris, & Filij, & Spiritus S. In Euangelio S. Lucæ, Angelus Gabriel Mariam matrem Domini noſtri ita alloquitur, Spiritus S. ſuperueniet in te, & virtus altiſſimi obumbrabit te: propterea id etiam quod naſcetur ex te Sanctum, Filius Dei vocabitur. Item, Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti, & charitas Dei, & communicatio Spiritus Sancti, ſit vobiſcum. Et, Tres ſunt qui teſtificantur in cœlo; Pater, Sermo, & Spiritus Sanctus? atque hi tres, vnum ſunt. Quibus omnibus Locis, plene docemur, tres eſſe in vnica Dei eſſentia, Perſonas. Quamvis autem hæc doctrina, omnem humani ingenij captum longe excedat; nihilominus illam ex Dei verbo nunc quidem credimus; expectamus vero perfectam ejus notitiam fruitionemque in cœlis. Notanda ſunt porro etiam, ſingularia trium harum Perſonarum erga nos officia & effecta. Pater vocatur noſter Creator, virtute ſua; Filius noſter eſt Servator & Redemptor, ſanguine ſuo; Spiritus autem Sanctus noſter ſanctificator, ſua in cordibus noſtris inhabitatione. Atque hæc Sanctę Trinitatis doctrina, jam inde ab Apoſtolorum ætate, in hunc vſque diem, in vera Eccleſia ſemper aſſerta & conſeruata fuit, aduerſus Iudæos, Mahumetanos, atque quoſdam Pſeudo-Chriſtianos hæreticóſque, vtpote Marcionem, Manetem, Praxeam, Sabellium, Samoſatenum, Arrium, & ſimiles alios, qui jure meritoque ab Orthodoxis Patribus, condemnati fuerunt. Idcirco in hoc negotio, lubenter recipimus, tria illa Symbola; Apoſtolorum ſcilicet, Nicœnum & Atahanaſi, ſimiliterque ea, quæ à Veſteribus patribus juxta illorum Symbolorum ſententiam ſtatuta ſunt.

X. Credi-

X.

Credimus, Iesum Christum, secundum naturam suam diuinam, vnigenitum Dei filium esse; ab æterno genitum, non factum aut creatum [ita enim foret creatura] sed ejusdem cum patre essentiæ, coæternum, expressam imaginem hypostaseos Patris, & splendorem gloriæ ipsius, in omnibus illi æqualem. Qui quidem Dei filius est, non tantum ab eo tempore quo nostram naturam assumpsit, sed ab omni æternitate, vt hæc testimonia inter sese collata, nos docent, Moyses ait, Deum mundum creasse: Sanctus vero Iohannes, Omnia per Sermonem facta fuisse, quem & Deum vocat: Et Apostolus, Deum secula fecisse per Filium suum. Item, Deum creasse omnia per Iesum Christum. Necesse itaque eum, qui Deus, Sermo, Filius & Iesus Christus nominatur, jam tum extitisse, quum ab ipso omnia crearentur Ideoque Propheta Micheas inquit, Exitus ejus ab initio, à diebus æternitatis Et Apostolus, Est absque initio dierum, & absque fine vitæ. Est igitur verus & æternus ille Deus, atque omnipotens, quem inuocamus, adoramus & colimus.

XI.

Credimus preterea & confitemur, Spiritum sanctum, à Patre & Filio ab eterno procedere: non itaque factum, nec creatum, neque etiam genitum; sed solummodo, ab vtroque procedentem: qui ordine tertia in Trinitate persona est, ejusdem essentiæ, Majestatis & gloriæ cum Patre, Filioque: adeoque verus & æternus Deus, vt nos sacra Scriptura docet.

XII.

Credimus Patrem per verbum, hoc est, Filium suum, cælum & terram cæterasque creaturas omnes, quandoque ipsi visum fuit, ex nihilo creasse; illisque singulis suam essentiam, formam, & figuram, variaque officia tribuisse, vt creatori suo inseruirent: eumque etiam nunc eas omnes, pro æterna sua Prouidentia, & immensa sua virtute, sustentare & regere: idque, vt illæ quidem homini, homo vero Deo suo inseruiat. Creauit præterea Angelos, eousque bonos; vt nuncij ejus essent, electis ejus ministrarent: quorum alij, ab excellentia, in qua eos Deus creauerat, in perditionem æternam prolapsi sunt; alij, diuina gratia, in primo illo statu perstiterunt, atque permanserunt. Diaboli autem & cacodæmones ita corrupti sunt, vt Dei omnisque boni sint hostes, qui omnibus viribus, Ecclesiæ ac singulis ejus membris, veluti prædones, insidiantur, vt imposturis suis omnia destruant perdántque: Ideoque propria sua malitia, æternæ condemnationi adiudicati, horrenda tormenta indies expectant. Ac proinde detestamur Sadducæorum errorem, qui Spiritus & Angelos vllos esse negant: itemque & Manichæorum, qui asserunt, diabolos ex seipsis originem suam ducere, & ex propria sua natura absque sui corruptione malos esse.

XIII.

Credimus benignum illum Deum postquam res omnes creasset, minime eas casui aut fortunæ permisisse, sed secundum sanctam suam voluntatem eum in modum regere & gubernare, vt nihil in hoc mundo absque ipsius ordinatione eueniat, quamvis tamen Deus peccatorum quæ fiunt neque author neque reus sit. Tanta enim tamque incomprehensibilis ipsius potentia & bonitas, vt opus suum optime justissiméque ordinet & exsequatur, etiam quum & diabolus & impij injuste agunt. Quæ verò ita agit, vt humanum excedant sensum, in ea nolumus curiose vltra quam fert captus noster inquirere. Quinimo omni animi submissione & reuerentia, occulta nobis Dei judicia, adoramus: sufficitque nobis, Christi esse discipulos, vt ea duntaxat discamus quæ ipse verbo suo nos docet, vt ne vsque hosce limites transiliamus. Hæc doctrina, ineffabilem nobis adfert consolationem, dum ea erudimur, nihil nobis fortuito, nec sine optimi Patris nostris & cœlestis voluntate, euenire posse. Qui pro nobis cura vere paterna excubat, omnesque sibi creaturas ita subditas habet; vt ne capillus quidem capitis nostri, qui omnes numerati sunt, imo nec passerculus vllus humi cadere, sine Patris nostri voluntate, possit. In quo quidem toti conquiescimus: persuasi, eum diabolos omnesque inimicos nostros veluti habenis continere, vt sine eius permissione & voluntate, nobis nocere nequeant. Eoque rejicimus detestandum Epicureorum errorem, qui dicunt, nihil Deum curare, omniaque fortunæ permittere.

XIV.

Credimus, Deum ex terræ pulvere, hominem creasse, & ad suam imaginem & similitudinem fecisse atque efformasse; bonum nempe, justum, & sanctum. Qui suo sese arbitrio ad diuinam voluntatem per omnia componere posset. Verum, cum in honore esset, idipsum non intellexit, nec excellentiam suam cognouit, sed seipsum, verbis diaboli aurem præbens, peccato, ac proinde morti & maledictioni, volens subjecit. Nam mandatum vitæ quod acceperat, transgressus est; seséque à Deo, qui vera ipsius erat vita, peccato suo, penitus divulsit, totamque naturam suam corrupit. Quo se morti corporeæ & spirituali obnoxium reddidit. Atque ita improbus peruersúsque effectus, & in vijs studijsque suis corruptus, præclara illa omnia dona, quæ à Deo acceperat, amisit. Adeo vt ipsi tantum exigua quædam illorum vestigia remanserint: quæ tamen ad reddendum eum inexcusabilem sufficiant; quoniam, quicquid in nobis est lucis, in tenebras versum est vt Scriptura nos docet; dicens, Lux in tenebris lucet; & tenebræ eam non comprehenderunt. Vbi S. Iohannes, homines tenebras appellat. Idcirco rejicimus, quæcunque cum his pugnantia de libero hominis arbitrio docentur; vtpote qui tantum seruus est peccati, neque quidquam ex se habere potest, nisi datum sit illi cœlitus. Quis enim

jactare

jactare audeat, se boni quidquam, tanquam ex seipso, præstare posse, quum Iesus Christus dicat, Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus, qui me misit, traxerit eum. Quis voluntatem suam ostentat, qui intelligat, Affectionem carnis, inimicitiam esse aduersus Deum? Quis de intelligentia vel hiscere audeat, qui sciat; Hominem animalem non esse capacem eorum, quæ sunt Spiritus Dei? In summa, Quis vel vllam cogitationem in medium proferat, cum intelligat; Nos non esse idoneos ex nobis ipsis ad cogitandum quidquam, veluti ex nobis ipsis, sed quod idonei simus, ex Deo esse? Firmum ergo & ratum merito manere oportet, dictum illud Apostoli, Deum esse qui efficit in nobis & ipsum velle, & perficere, pro suo beneplacito. Nulla enim intelligentia, nec voluntas conformis est diuinæ, nisi quam Christus in illis fuerit operatus. Quod nos docet cum ait, Sine me nihil potestis facere.

XV.

Credimus, Adami inobedientia peccatum Originis in totum genus humanum diffusum fuisse: quod est totius naturæ corruptio, & vitium hæreditarium: quo & ipsi infantes in matris suæ vtero polluti sunt, quodque veluti radix, omne peccatorum genus in homine producit; ideoque ita fœdum & execrabile est coram Deo, vt ad generis humani condemnationem sufficiat. Neque vero hoc ipsum per Baptismum etiam penitus aboletur, aut radicitus euellitur: quandoquidem assidue veluti aqua ebulliens, ex ea tanquam ex infausta scaturigine, peccatum emanet: quamvis Dei Filijs in condemnationem id non imputetur, verum gratia & misericordia ejus condonetur. Non tamen vt secure peccato indormiant, sed vt corruptionis hujus sensus crebriores gemitus in fidelibus excitet, qui desiderant, ab hoc corpore mortis liberari. Quapropter rejicimus Pelagianorum errorem, qui asserunt, hoc peccatum, tantum ex imitatione esse.

XVI.

Credimus, posteaquam tota Adami progenies sic in perditionem & exitium primi hominis culpa, præcipitata fuit, Deum se talem demonstrasse, qualis est; nimirum, misericordem & justum. Misericordem quidem, eos ab hac perditione liberando & seruando, quos æterno & immutabili suo consilio, pro gratuita sua bonitate in Iesu Christo Domino nostro elegit & selegit, absque vllo operum eorum respectu: Iustum vero, reliquos in lapsu & perditione, in quam sese præcipitauerant, relinquendo.

XVII.

Credimus, benignissimum illum Deum nostrum, cum cerneret hominem sese ita in mortem tam corporalem, quam Spiritualem præcipitem dedisse, prorsusque miserum effectum; ipsummet pro admirabili sua sapientia & bonitate, eum, cum ab ipso totus tremebundus fugeret, quæsiuisse ac consolatum esse; promissione illi facta dedo-

nando Filio suo, ex muliere nascituro, qui serpentis caput contereret, atque illum beatum redderet.

XVIII.

Confitemur itaque, Deum promissionem veteribus patribus, per os sanctorum Prophetarum factam, impleuisse, quum constituto tempore, Filium illum suum proprium, vnigenitum, & æternum, in mundum misit: qui forma serui accepta, similis hominibus factus est, & veram naturam humanam cum omnibus ipsius infirmitatibus, excepto peccato, vere assumpsit, conceptus in vtero beatæ Virginis Mariæ, idque virtute Spiritus sancti, absque viri opera. Quin & non solum naturam humanam quoad corpus assumpsit, sed & verã hominis animam, vt verus esset homo. Nam cum anima non minus quam corpus perdita esset, necesse fuit illum vtrumque assumere, vt vtrumque simul seruaret. Quare profitemur contra Anabaptistarum hæresin, negantium Christum carnem humanam ex matre sua assumpsisse, Christum carnis & sanguinis puerorum participem factum, fructum esse lumborum Dauidis secundum carnem, factum esse ex semine Dauidis secundum carnem, fructum vteri Virginis Mariæ, factum ex muliere, germen Dauidis, surculum ex radice Iesse, ortum è Iuda atque è Iudæis secundum carnem progenitum, ex semine Abrahami, siquidem semen Abrahæ assumpsit, fratribus suis per omnia factus similis, excepto peccato. Adeo, vt hoc modo, reuera sit noster Emmanuel, id est, Deus nobiscum.

XIX.

Credimus, hac conceptione, Personam Filij, vnitam atque conjunctam fuisse inseparabiliter cum humana natura. Ita, vt non sint duo Filij Dei, nec duæ Personæ, sed duæ naturæ in vnam Personam vnitæ, quarum vtraque proprietates suas distinctas retineat. Adeo, vt sicut natura diuina semper increata permansit absque initio dierum & vitæ fine, cœlum & terram implens: sic humana natura, proprietates suas non amiserit, sed creatura remanserit; initium dierum & naturam finitam habens, omniaque, quæ vero corpori conueniunt, retinens. Et quamvis eidem naturæ; immortalitatem resurrectione sua dederit, nihilominus veritatem ejus non commutauit: siquidem salus & resurrectio nostra, etiam à veritate ejus corporis dependet. Cæterum naturæ istæ duæ, in persona vna ita sunt vnitæ, vt ne morte quidem ipsius separatæ fuerint. Quod igitur Patri suo moriens commendauit, is verus erat Spiritus humanus, è corpore ejus egrediens: at interim, diuina natura semper humanæ vnita permansit; etiam cum in sepulchro jaceret: neque Deitas tum desinebat esse in ipso (sicuti & in ipso erat cum infans esset) etsi ad exiguum tempus sese ita non exerceret. Quapropter confitemur ipsum verum Deum & verum hominem esse: verum quidem Deum, vt mortem sua potentia vinceret: verum...

verum autem hominem, vt secundum carnem suam infirmam, pro nobis mori posset.

XX.

Credimus, Deum qui perfectissime misericors & justus est, Filium suum misisse, vt naturam eam, in qua inobedientia perpetrata erat, assumeret, qui in ea ipsa satisfaceret, pœnas peccatis debitas acerbissima passione sua & morte expiaret. Deus igitur justitiam suam erga Filium suum, quem peccatis nostris onerarat, declarauit, & bonitatem atque misericordiam suam in nos reos & condemnatione dignos effudit, dum filium suum ex summa dilectione pro nobis in mortem dedit, & è mortuis excitauit ad nostri justificationem, vt immortalitatem & vitam æternam per eum consequeremur.

XXI.

Credimus, Iesum Christum summum sacerdotem esse in æternum jurejurando constitutum, secundum ordinem Melchisedech. Qui se nostro nomine coram Patre stitit, ad iram ipsius plena satisfactione sua placandum, offerens se ipsum in ligno crucis, pretiosumque sanguinem suum ad purgationem peccatorum nostrorum effundens, prout Prophetæ prædixerat. Scriptum enim est, Castigationem pacis nostræ Dei Filio impositam, & vibicibus ejus nos sanatos esse: ipsum tanquam ouem ad mortem ductum, inter sceleratos reputatum, & à Pontio Pilato, tanquam maleficum, condemnatum: etsi illum prius innocentem pronunciasset. Quæ ergo non rapuerat persoluit, & justus pro injustis, tum in corpore tum in anima sua passus est, ita vt horribiles illas pœnas, peccatis nostris debitas sentiens, grumos quasi sanguinis in terram defluentes, sudauerit, tandemque exclamauerit, Deus mi, Deus mi, quare me dereliquisti? Atque hæc omnia pro remissione peccatorum nostrorum pertulit. Quamobrem merito cum Apostolo Paulo dicimus, Nos nihil aliud scire, quam Christum eumque crucifixum. Quin omnia pro stercoribus ducimus, propter excellentiam cognitionis Iesu Christi Domini nostri: In cujus vulneribus omnem consolationem reperimus. Neque necesse habemus, vt rationes vllas alias quæramus, aut excogitemus, quibus Deo reconciliemur; præter hanc solam & vnicam oblationem, semel peractam, qua fideles in perpetuum consummati sunt. Atque hæc ipsa causa est, quod ab Angelo Dei, Iesus, id est, Seruator, vocatus sit, quod populum suum à peccatis ejus seruaturus esset.

XXII.

Credimus, vt hujus magni mysterij veram cognitionem adipiscamur Spiritum S. veram in cordibus nostris fidem accendere: quæ Iesum Christum cum omnibus suis meritis amplectitur, eumque suum ac sibi proprium efficit, nihilque amplius extra eum quærit. Necessarium est enim, aut omnia quæ ad salutem nostram requiruntur in Iesu Christo non esse, aut si in eo sunt omnia, tum eum qui fide Iesum

GENERALIS CONFESSIO VERÆ ET CHRISTIANÆ FIDEI ET RELIGIONIS secundùm Dei verbum,& acta nostrorum Parlamentorum,cui regia Majestas,ejúsq; familia,aliíque varij ad Dei gloriam, bonúmq; omnium exemplũ subscripserunt. Apud Edimburgum 28. Ianuarij anno Domini 1581. annóque regni Majestatis regiæ 14.

Os omnes, nostrûmque vnusquisque qui infra subscripsimus, protestamur post longam & debitam examinationem conscientiarum nostrarum in rebus veræ & falsæ religionis, nunc ex Dei verbo & ipsius Spiritu,de veritate plenè persuasi sumus. Ideóque cordibus nostris credimus, ore nostro confitemur, manibusque nostris subscribimus, & constanter coram Deo & toto mundo affirmamus, hanc solam esse veram Christianam fidem, Deo placentem,hominique salutem afferentem,quæ nunc ex Dei misericordia,benedicti Euangelij prædicatione est mundo patefacta,quæque à multis & diuersis insignibus Ecclesiis & regnis recipitur, creditur & defenditur,& præcipuè ab Ecclesia Scoticana,Majestate Regia,& tribus hujus regni ordinibus, tanquam æterna Dei veritas,& vnicum nostræ salutis fundamentum, vt particularius exprimitur in Confessione fidei nostræ stabilitæ & publicè confirmatæ,diuersis actis Parlamentorum, & jam à longo tempore Regis nostri Majestas, totúmque regni Scotiæ corpus, cùm in vrbib.tũ rure,publicè professi sunt. Cui Confessioni, & Religionis formæ nos libenter in omnib. articulis in conscientiis nostris assentimur, tanquã indubitatæ Dei veritati,quæ verbo ipsius scripto tantummodo innititur.Ideóq;ab omni contraria religione & doctrina abhorremus,eámq;detestamur,præsertim verò, omne genus Papismi in genere,& particularia ejus capita,sicut à Dei verbo & Ecclesia Scoticana dãnantur & confutantur:nominatim autem detestamur,& repudiamus vsurpatam illam Rom. Antichristi authoritatem in Scripturas Dei,in Ecclesiam,in ciuilem Magistratum & conscientias hominum;omnes ipsius leges tyrannicas,de rebus adiaphoris contra Christianam nostram libertatem : erroneam ejus doctrinam,contra sufficientiam verbi scripti,perfectionem Legis,officiũ Christi,& benedictum Euangelium.Corruptã ejus doctrinam,de peccato ori-

cato originali, nostra naturali impotentia, & rebellione contra Dei legem, nostram justificationem per solam fidem, imperfectam nostram sanctificationem & obedientiam legi naturæ, ministerium, & vsum sacrosanctorum Sacramentorum: quinque spuria ejus Sacramenta, cum omnib. ejus ritibus, ceremoniis & falsa doctrina, administrationi verorum Sacramentorum addita sine Dei verbo: crudele ipsius judicium contra infantes sine baptismo morientes, baptismi, absolutam ipsius quam asserit necessitatem: blasphemam ipsius opinionem transsubstantiationis siue realis præsentiæ corporis Christi in elementis, & de receptione ejusdem ab impiis vel hominum corporibus, ejus dispensationes cum solennibus juramentis, perjuriis & gradibus in matrimonio prohibitis à verbo Dei: ipsius crudelitatem contra innocentem in diuortio repudiatum, Missam ejus diabolicam, Sacerdotium ejus blasphemum, prophanum ipsius pro peccatis viuentium & mortuorum sacrificium: canonizationem hominum, inuocationem Angelorum, aut Sanctorum defunctorum: imaginum, reliquiarum, & imaginum crucis cultum: dedicationem templorum, altarium, dierum, vota quæ fiunt creaturis: ipsius purgatorium, preces pro mortuis, orationes & sermones lingua peregrina cum ipsius processionib. & blasphemam ejus litaniam, & multitudinem aduocatorum & mediatorum: multiplices ordines, auricularem confessionem, dispersam & incertam ejus pœnitentiam generalem ejus & dubitantem fidem, ejus satisfactiones hominum pro suis peccatis, ipsius justificationem ex operibus, opus operatum, opera supererogationis, merita, indulgentias, peregrinationes, & stationes, aquam sanctam, baptismum cāpanarum, spirituum conjurationem, crucis formationem, benedictionem, vnctiones, exorcizationes, consecrationes bonarum Dei creaturarum, vna cum superstitiosa de his adjuncta opinione: terrenam ejus monarchiam, cum impia hierarchia, tria ejus solennia vota cum omnibus ipsius diuersarum sectarum rasis. Errônea & sanguinolenta ipsius Concilij Tridentini decreta, cum omnibus subscriptoribus & approbatoribus crudelis & sanguinei illius fœderis conjurati contra Dei Ecclesiam. Et tandem omnes ejus vanas allegorias, ritus, signa & traditiones in Ecclesiam Dei præter, vel contra Dei verbum & doctrinam hujus verè reformatæ Ecclesiæ introducta, cui nosmetipsos in doctrina, fide, religione, disciplina & vsu sacrorum Sacramētorum, tanquam viua membra, ejusdem corporis sub Christo capite libenter adjungimus. Promittentes & solenniter jurantes per magnū illud nomen Domini Dei nostri nos perseueraturos in doctrina & disciplina hujus Ecclesiæ; quódque pro vocatione & facultate nostra eadem defendemus omnibus diebus vitæ nostræ, sub pœna omnium maledictionum in lege contentarum, & periculo corporis & animæ, in die tremendi illius judicij Dei. Quumque multi à Satana & Romano illo Antichristo incitentur promittere, jurare, subscribere, &

ad tempus sanctis Sacramentis fraudulenter contra ipsorummet conscientias vti, hac ratione intendentes, sub externo religionis prætextu, primùm, veram Dei religionem in Ecclesia corrumpere & subuertere, & postea commodam opportunitatem nacti, apertos hostes se profiteri, & eandem persequi, lactati vana spe indulgentiarum pontificis, quas contra Dei verbum excogitauit, ad majorem ipsiusmet confusionem, & ipsorum in die Domini Iesu, duplicem condemnationem. Nos igitur, omnem talis hypocrisis & fraudis, in hoc cum Deo & Ecclesia negotio suspicionem remouere cupientes, protestamur & inuocamus scrutatorem cordium & renum in testem, quod mentes & corda nostra plenè huic confessioni, promissioni, juramento & subscriptioni assentiuntur: adeò quòd non moueamur vllo mundano respectu, sed tantùm persuasi sumus in nostra conscientia, cognitione & amore veræ religionis Dei nostri, per sanctum Spiritum cordibus nostris impressæ, sicut illi respondebimus in die illo, cum secreta omnium cordium fient manifesta. Et quia percipimus, quietem & stabilitatem religionis & Ecclesiæ nostræ proximè sub Deo à salute, & bona dispositione, & gestu Majestatis regiæ pendere, tanquam ab instrumento consolationis pleno, ex Dei misericordia huic regno indulto ad Ecclesiæ suæ conseruationem & justitiæ inter nos administrationem, protestamur & ex animis promittimus, sub eodem jurejurando, chirographo, & pœnis, nos ejus personam & authoritatem, nostris bonis corporibus & vitis, in Euangelij Christi defensione, patriæ libertate, justitiæ administratione & iniquitatis vltione contra omnes hostes, intus vel extra regnum, defensuros, quemadmodum optamus Deum esse nobis potentem & propitium protectorem in die nostræ mortis, & aduentus Domini nostri Iesu Christi: cui cum Patre, & sancto Spiritu, sit omnis honos & gloria in æternum. Amen.

MANDATVM REGIÆ MAIESTATIS, OMnibus mandatariys, & verbi Ministris, intra ipsius regnum datum.

QVum nos, nostrique subscripserimus, hánceque publicã fidei nostrę Confessionem dederimus, in bonum subditorum nostrorum exemplum: Omnibus mandatariis & ministris præcipimus & injungimus vt eandem hanc Confessionem ab omnibus suis parœcis exigant, & contra recusantes, secundùm leges nostras & ordinem Ecclesiæ procedant, illorum nomina cum legitimo processu, quumprimum & cum omni diligentia, ministris domus nostræ deferentes, sub mulcta quadraginta librarum ab ipsorum stipendiis detrahendarum, vt nos ex Senatus nostri consilio, ejusmodi Dei & legum nostrarum contemptores, in ordinem cogamus.

Subscriptum manu nostra, in ædibus Sanctæ Crucis, Anno Domini 1581. 2. die Martij. Anno verò Regni nostri 14.

ECCLESIARVM BELGICARVM CHRISTIANA ATQVE ORTHODOXA CONFESSIO,

SVMMAM DOCTRINÆ DE DEO ET ÆTERNA animarum salute, complectens

Provt in Synodo DORDRECHTANA fuit recognita & approbata.

ARTICVLVS I.

ORDE credimus, & ore confitemur omnes, vnicam esse & simplicem essentiam spiritualem, quam Deum vocamus, eúmque æternum, incomprehensibilem, inuisibilem, immutabilem, infinitum, omnipotentem, summè sapientem, justum & bonum, omniúmque bonorum fontem vberrimum.

II.

Duobus auté modis eum cognoscimus: primo, per creationem, conseruationem, atque totius mundi gubernationem: quandoquidem is, coram oculis nostris est; instar libri pulcherrimi, in quo creaturæ omnes, magnæ minoresque, loco characterum sunt, qui nobis Dei invisibilia contemplanda exhibent; æternam nempe ejus potentiam & diuinitatem, vt Paulus Apostolus loquitur, Rom. 1. 20. Quæ omnia ad conuincendos, & inexcusabiles reddendos homines, sufficiunt. Secundo, ipse sese nobis longe manifestius & plenius in sacro & diuino suo Verbo cognoscendum prebet, quantum quidem id, ad gloriam ipsius: nostrámque, in hac vita salutem, necessarium est.

III.

Confitemur, hoc Dei verbum, non humana voluntate allatum, traditumque fuisse; sed sanctos Dei viros diuino afflatos Spiritu, locutos esse, vt beatus Petrus ait. Postea vero Deus, pro singulari cura, quam de nobis nostraque salute gerit, servis suis Prophetis & Apostolis mandauit, vt sua illa oracula scriptis consignarent. Quin & ipse, duas tabulas legis, digito suo exarauit. Atque hanc ob causam, scripta hujusmodi, Sacras & Divinas Scripturas appellamus.

IV.

Sacram autem Scripturam, duobus voluminibus, Veteris nimirum & Noui Testamenti, complectimur: qui sunt libri Canonici. Quibus, nihil opponi potest. Eorum in Dei Ecclesia hic est Catalogus Veteris quidem Testamenti, Quinque Libri Moysis; nempe, Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium: Liber Iosuæ, Iudicum, Ruth, duo Libri Samuelis, & duo Regum, duo Libri Chronicorum, qui Paralipomenon dicuntur, primus Esdræ, Nehemias, Esther. Item, Iob, Psalmi Dauidis, Tres libri Salomonis; videlicet Prouerbia, Ecclesiastes & Canticum Canticorum. Quatuor Prophetæ Majores, Esaias, Ieremias, cum eiusdem Threnis, Ezechiel & Daniel: inde reliqui duodecim Minores Prophetæ; nempe, Oseas, Ioel, Amos, Abdias, Ionas, Micheas, Nahum, Habacuc, Zophonias; Aggæus, Zacharias & Malachias. Noui vero Testamenti, Quatuor Euangelistæ; Sanctus scilicet Matthæus, Marcus, Lucas & Iohannes; Acta Apostolorum: Quatuordecim Epistolæ S. Pauli, quæ sunt, ad Romanos, ad Corinthios duæ, Galatas, Ephesios, Philippenses, Colossenses, ad Thessalonicenses duæ, ad Timotheum duæ; ad Titum, Philemonem, Hebræos: & septem epistolæ reliquorum Apostolorum; nempe Iacobi, Petri duæ, Iohannis tres, Iudæ: Apocalypsis denique S. Iohannis Apostoli.

V.

Hosce omnes libros solos pro Sacris & Canonicis recipimus, vt ad eos, veluti ad regulam, fides nostra exigatur: ijsque tanquam fundamento, innitatur, & stabiliatur. Eaque omnia, quæ illis continentur, absque omni dubitatione credimus: idque non tam, quod Ecclesia eos pro hujusmodi recipiat & approbet, quam inprimis, quod Spiritus S. in cordibus nostris testetur à Deo profectos esse, comprobationemque ejus in se ipsis habeant: quum vel ipsi cæci ea, quæ in illis prædicta fuerunt, euenire, ipso quasi contractu deprehendant.

VI.

Differentiam porro constituimus inter libros hosce Sacros, & Apocryphos; qui sunt, Tertius & Quartus Esdræ: Libri Tobiæ, Iudith, Sapientiæ, Ecclesiastici; Baruch cum epistola Ieremiæ, adiectiones ad Estherem, Canticum in fornace trium puerorum, Historia Susannæ, Idoli Belis, & Draconis: Oratio Manassis, duo præterea libri Machabæorum: quos quidem Ecclesia legere, & ex ijs documenta de rebus

cum

cum libris Canonicis consentientibus, desumere potest. At nequaquam ea ipsorum vis & autoritas est, vt ex vllo testimonio ipsorum aliquod dogma de fide aut Religione Christiana, certo constitui possit: tantum abest, vt diuinorum illorum librorum autoritatem imminuere valeant.

VII.

Credimus Sacram hanc Scripturam, Dei voluntatem perfecte complecti, & quodcunque ab hominibus, vt salutem consequantur, credi necesse est, in illa sufficienter edoceri. Nam quum illic omnis diuini cultus ratio quem Deus à nobis exigit, fusissime descripta sit, nulli hominum, ne Apostolis quidem, fas est aliter docere, quam jampridem in Sacris Literis edocti sumus; imo vero, etiamsi è cœlo Angelus foret, vt ait Apostolus Paulus. Quum enim vetitum sit, ne quis Dei verbo quicquam addat aut detrahat, satis eo ipso demonstratur, doctrinam illius perfectissimam omnibúsque modis consummatam esse. Sed nec cum diuinis ijsdem scripturis, vlla hominum, quantávis sanctitate præditorum scripta, neque vlla consuetudo, cum diuina veritate, (veritas enim rebus omnibus antecellit) neque multitudo, neque antiquitas, neque temporum, personarumque Successio, neque Concilia, Decreta, aut Statuta, comparari possunt. Omnes enim homines mendaces ex seipsis sunt, ipsaque vanitate vaniores. Idcirco, toto animo rejicimus quicquid cum certissima hac regula non conuenit, quemadmodum edocti ab Apostolis sumus, cum dicunt, Probate Spiritus an ex Deo sint. Item, si quis venit ad vos & hanc doctrinam non adfert, ne recipite eum in domum vestram.

VIII.

Secundum hanc veritatem & Dei verbum credimus, in vnum Deum, qui est vnica essentia, in qua tres sunt personæ, incommunicabilibus proprietatibus ab æterno reuera ac reipsa distinctæ; nempe Pater, Filius & Spiritus S. Pater, omnium rerum tam visibilium quam inuisibilium caussa, origo atque principium est: Filius est verbum, sapientia, & imago Patris: Spiritus S. virtus & potentia æterna, à Patre filioque procedens. Verumtamen hæc distinctio non efficit, vt Deus in tres sit diuisus; quandoquidem Scriptura nos docet, Patrem, Filium & Spiritum S. singulos distinctam habere suis proprietatibus hypostasin. Ita tamen, vt tres hæ Personæ, tantum sint vnus & solus ille Deus. Manifestum itaque est, Patrem non esse Filium, neque Filium esse Patrem, similiter, Spiritum S. nec Patrem neque Filium esse. Interim Personæ illæ, ita distinctæ, non sunt diuisæ; neque inter se confusæ aut permixtæ. Non enim Pater carnem assumpsit, vt nec Spiritus S. sed solus Filius. Pater nunquam sine Filio suo, nec sine Spiritu suo Sancto fuit. Quia tres hi in vna eademque essentia, æternitate sunt æquales. Nihil hic prius est aut posterius, quum omnes tres vnum sint, tum veritate & potentia, tum bonitate & misericordia.

IX.

Hæc vero omnia cognoſcimus, tam ex S. Scripturæ teſtimonijs, quam ipſarum Perſonarum effectis; ijſque potiſſimum, quæ in nobiſmet ipſis percipimus. Et ſacrę quidem Scripturæ teſtimonia, quæ nos docent Sanctam hanc Trinitatem credere, in compluribus Veteris Teſtament. Locis extant; quæ non tam numeranda, quam ſeligenda diſcernendaque ſunt. Libro Geneſeos dicit Deus, Faciamus hominem, ad imaginem noſtram, & ſecundum ſimilitudinem noſtram, &c. Deus itaque creavit hominem ad imaginem ſuam marem & fœminam creavit eos. Item, Ecce Adam factus eſt, tanquam vnus è nobis. Ex eo quod ait, faciamus hominem ad imaginem noſtram, plures eſſe in Deitate Perſonas apparet: Cum vero inquit, Deus creauit, vnitatem indicat. Verum id quidem eſt, ibidem non exprimi quot ſint perſonæ, ſed quod nobis in Teſtamento Veteri paulò eſt obſcurius, id perſpicuum eſt admodum in Nouo. Nam quum Dominus noſter in Iordane baptizaretur, Patris vox audita fuit, dicentis, Hic eſt Filius meus dilectus: Filius, in aquis viſus eſt: Spiritus Sanctus, ſub ſpecie columbæ apparuit. Quin etiam in omnium fidelium Baptiſmo hæc formula à Chriſto præſcripta fuit, Baptizate omnes gentes in nomine Patris, & Filij, & Spiritus S. In Euangelio S. Lucæ, Angelus Gabriel Mariam matrem Domini noſtri ita alloquitur, Spiritus S. ſuperueniet in te, & virtus altiſſimi obumbrabit te: propterea id etiam quod naſcetur ex te Sanctum, Filius Dei vocabitur. Item, Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti, & charitas Dei, & communicatio Spiritus Sancti, ſit vobiſcum. Et, Tres ſunt qui teſtificantur in cœlo; Pater, Sermo, & Spiritus Sanctus? atque hi tres, vnum ſunt. Quibus omnibus Locis, plene docemur, tres eſſe in vnica Dei eſſentia, Perſonas. Quamvis autem hæc doctrina, omnem humani ingenij captum longe excedat; nihilominus illam ex Dei verbo nunc quidem credimus; expectamus vero perfectam ejus notitiam fruitionemque in cœlis. Notanda ſunt porro etiam, ſingularia trium harum Perſonarum erga nos officia & effecta. Pater vocatur noſter Creator, virtute ſua; Filius noſter eſt Servator & Redemptor, ſanguine ſuo; Spiritus autem Sanctus noſter ſanctificator, ſua in cordibus noſtris inhabitatione. Atque hæc Sanctę Trinitatis doctrina, jam inde ab Apoſtolorum ætate, in hunc vſque diem, in vera Eccleſia ſemper aſſerta & conſeruata fuit, aduerſus Iudæos, Mahumetanos, atque quoſdam Pſeudo-Chriſtianos hæreticóſque, vtpote Marcionem, Manetem, Praxeam, Sabellium, Samoſatenum, Arrium, & ſimiles alios, qui jure meritoque ab Orthodoxis Patribus, condemnati fuerunt. Idcirco in hoc negotio, lubenter recipimus, tria illa Symbola; Apoſtolorum ſcilicet, Nicænum & Athanaſianum, ſimiliterque ea, quæ à Veſteribus patribus juxta illorum Symbolorum ſententiam ſtatuta ſunt.

X. Credi-

X.

Credimus, Iesum Christum, secundum naturam suam diuinam, vnigenitum Dei filium esse; ab æterno genitum, non factum aut creatum [ita enim foret creatura] sed ejusdem cum patre essentiæ, coæternum, expressam imaginem hypostaseos Patris, & splendorem gloriæ ipsius, in omnibus illi æqualem. Qui quidem Dei filius est, non tantum ab eo tempore quo nostram naturam assumpsit, sed ab omni æternitate, vt hæc testimonia inter sese collata, nos docent, Moyses ait, Deum mundum creasse: Sanctus vero Iohannes, Omnia per Sermonem facta fuisse, quem & Deum vocat: Et Apostolus, Deum secula fecisse per Filium suum. Item, Deum creasse omnia per Iesum Christum. Necesse itaque eum, qui Deus, Sermo, Filius & Iesus Christus nominatur, jam tum extitisse, quum ab ipso omnia crearentur Ideoque Propheta Micheas inquit, Exitus ejus ab initio, à diebus æternitatis Et Apostolus, Est absque initio dierum, & absque fine vitæ. Est igitur verus & æternus ille Deus, atque omnipotens, quem inuocamus, adoramus & colimus.

XI.

Credimus preterea & confitemur, Spiritum sanctum, à Patre & Filio ab ęterno procedere: non itaque factum, nec creatum, neque etiam genitum; sed solummodo, ab vtroque procedentem: qui ordine tertia in Trinitate persona est, ejusdem essentiæ, Majestatis & gloriæ cum Patre, Filioque: adeoque verus & æternus Deus, vt nos sacra Scriptura docet.

XII.

Credimus Patrem per verbum, hoc est, Filium suum, cælum & terram cæterasque creaturas omnes, quandoque ipsi visum fuit, ex nihilo creasse; illisque singulis suam essentiam, formam, & figuram, variaque officia tribuisse, vt creatori suo inseruirent: eumque etiam nunc eas omnes, pro æterna sua Prouidentia; & immensa sua virtute, sustentare & regere: idque, vt illæ quidem homini, homo vero Deo suo inseruiat. Creauit præterea Angelos, eousque bonos; vt nuncij ejus essent, electis ejus ministrarent: quorum alij, ab excellentia, in qua eos Deus creauerat, in perditionem æternam prolapsi sunt; alij, diuina gratia, in primo illo statu perstiterunt, atque permanserunt. Diaboli autem & cacodæmones ita corrupti sunt, vt Dei omnisque boni sint hostes, qui omnibus viribus, Ecclesiæ ac singulis ejus membris, veluti prædones, insidiantur, vt imposturis suis omnia destruant perdántque: Ideoque propria sua malitia, æternæ condemnationi adiudicati, horrenda tormenta indies expectant. Ac proinde detestamur Sadducæorum errorem, qui Spiritus & Angelos vllos esse negant: itemque & Manichæorum, qui asserunt, diabolos ex seipsis originem suam ducere, & ex propria sua natura absque sui corruptione malos esse.

XIII.

Credimus benignum illum Deum postquam res omnes creasset, minime eas casui aut fortunæ permisisse, sed secundum sanctam suam voluntatem eum in modum regere & gubernare, vt nihil in hoc mundo absque ipsius ordinatione eueniat, quamvis tamen Deus peccatorum quæ fiunt neque author neque reus sit. Tanta enim tamque incomprehensibilis ipsius potentia & bonitas, vt opus suum optime justissiméque ordinet & exsequatur, etiam quum & diabolus & impij injuste agunt. Quæ vero ita agit, vt humanum excedant sensum, in ea nolumus curiose vltra quam fert captus noster inquirere. Quinimo omni animi submissione & reuerentia, occulta nobis Dei judicia, adoramus: sufficitque nobis, Christi esse discipulos, vt ea duntaxat discamus quæ ipse verbo suo nos docet, vt ne vsque hosce limites transiliamus. Hæc doctrina, ineffabilem nobis adfert consolationem, dum ea erudimur, nihil nobis fortuito, nec sine optimi Patris nostris & cœlestis voluntate, euenire posse. Qui pro nobis cura vere paterna excubat, omnesque sibi creaturas ita subditas habet; vt ne capillus quidem capitis nostri, qui omnes numerati sunt, imo nec passerculus vllus humi cadere, sine Patris nostri voluntate, possit. In quo quidem toti conquiescimus: persuasi, eum diabolos omnesque inimicos nostros veluti habenis continere, vt sine eius permissione & voluntate, nobis nocere nequeant. Eoque rejicimus detestandum Epicureorum errorem, qui dicunt, nihil Deum curare, omniaque fortunæ permittere.

XIV.

Credimus, Deum ex terræ pulvere, hominem creasse, & ad suam imaginem & similitudinem fecisse atque efformasse; bonum nempe, justum, & sanctum. Qui suo sese arbitrio ad diuinam voluntatem per omnia componere posset. Verum, cum in honore esset, idipsum non intellexit, nec excellentiam suam cognouit, sed seipsum, verbis diaboli aurem præbens, peccato, ac proinde morti & maledictioni, volens subjecit. Nam mandatum vitæ quod acceperat, transgressus est: seséque à Deo, qui vera ipsius erat vita, peccato suo, penitus diuulsit, totamque naturam suam corrupit. Quo se morti corporeæ & spirituali obnoxium reddidit. Atque ita improbus peruersúsque effectus, & in vijs studijsque suis corruptus, præclara illa omnia dona, quæ à Deo acceperat, amisit. Adeo vt ipsi tantum exigua quædam illorum vestigia remanserint: quæ tamen ad reddendum eum inexcusabilem sufficiant; quoniam, quicquid in nobis est lucis, in tenebras versum est vt Scriptura nos docet, dicens, Lux in tenebris lucet; & tenebræ eam non comprehenderunt. Vbi S. Iohannes, homines tenebras appellat. Idcirco rejicimus, quæcunque cum his pugnantia de libero hominis arbitrio docentur; vtpote qui tantum seruus est peccati, neque quidquam ex se habere potest, nisi datum sit illi cœlitus. Quis enim

jactare

jactare audeat, se boni quidquam, tanquam ex seipso, præstare posse, quum Iesus Christus dicat, Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus, qui me misit, traxerit eum. Quis voluntatem suam ostentat, qui intelligat, Affectionem carnis, inimicitiam esse aduersus Deum? Quis de intelligentia vel hiscere audeat, qui sciat; Hominem animalem non esse capacem eorum, quæ sunt Spiritus Dei? In summa, Quis vel vllam cogitationem in medium proferat, cum intelligat; Nos non esse idoneos ex nobis ipsis ad cogitandum quidquam, veluti ex nobis ipsis, sed quod idonei simus, ex Deo esse? Firmum ergo & ratum merito manere oportet, dictum illud Apostoli, Deum esse qui efficit in nobis & ipsum velle, & perficere, pro suo beneplacito. Nulla enim intelligentia, nec voluntas conformis est diuinæ, nisi quam Christus in illis fuerit operatus. Quod nos docet cum ait, Sine me nihil potestis facere.

XV.

Credimus, Adami inobedientia peccatum Originis in totum genus humanum diffusum fuisse: quod est totius naturæ corruptio, & vitium hæreditarium: quo & ipsi infantes in matris suæ vtero polluti sunt, quodque veluti radix, omne peccatorum genus in homine producit; ideoque ita fœdum & execrabile est coram Deo, vt ad generis humani condemnationem sufficiat. Neque vero hoc ipsum per Baptismum etiam penitus aboletur, aut radicitus euellitur: quandoquidem assidue veluti aqua ebulliens, ex ea tanquam ex infausta scaturigine, peccatum emanet: quamvis Dei Filijs in condemnationem id non imputetur, verum gratia & misericordia ejus condonetur. Non tamen vt secure peccato indormiant, sed vt corruptionis hujus sensus crebriores gemitus in fidelibus excitet, qui desiderant, ab hoc corpore mortis liberari. Quapropter rejicimus Pelagianorum errorem, qui asserunt, hoc peccatum, tantum ex imitatione esse.

XVI

Credimus, posteaquam tota Adami progenies sic in perditionem & exitium primi hominis culpa, præcipitata fuit, Deum se talem demonstrasse, qualis est; nimirum, misericordem & justum. Misericordem quidem, eos ab hac perditione liberando & seruando, quos æterno & immutabili suo consilio, pro gratuita sua bonitate in Iesu Christo Domino nostro elegit & selegit, absque vllo operum eorum respectu: Iustum vero, reliquos in lapsu & perditione, in quam sese præcipitauerant, relinquendo.

XVII.

Credimus, benignissimum illum Deum nostrum, cum cerneret hominem sese ita in mortem tam corporalem, quam Spiritualem præcipitem dedisse, prorsúsque miserum effectum; ipsummet pro admirabili sua sapientia & bonitate, eum, cum ab ipso totus tremebundus fugeret, quæsiuisse ac consolatum esse; promissione illi facta de do-

verum autem hominem, vt secundum carnem suam infirmam, pro nobis mori posset.

XX.

Credimus, Deum qui perfectissime misericors & justus est, Filium suum misisse, vt naturam eam, in qua inobedientia perpetrata erat, assumeret, qui in ea ipsa satisfaceret, pœnas peccatis debitas acerbissima passione sua & morte expiaret. Deus igitur justitiam suam erga Filium suum, quem peccatis nostris onerarat, declarauit, & bonitatem atque misericordiam suam in nos reos & condemnatione dignos effudit, dum filium suum ex summa dilectione pro nobis in mortem dedit, & è mortuis excitauit ad nostri justificationem, vt immortalitatem & vitam æternam per eum consequeremur.

XXI.

Credimus, Iesum Christum summum sacerdotem esse in æternum jurejurando constitutum, secundum ordinem Melchisedech. Qui se nostro nomine coram Patre stitit, ad iram ipsius plena satisfactione sua placandum, offerens se ipsum in ligno crucis, pretiosumque sanguinem suum ad purgationem peccatorum nostrorum effundens, pro vt Prophetæ prædixerat. Scriptum enim est, Castigationem pacis nostræ Dei Filio impositam, & vibicibus ejus nos sanatos esse: ipsum tanquam ouem ad mortem ductum, inter sceleratos reputatum, & à Pontio Pilato, tanquam maleficum, condemnatum: etsi illum prius innocentem pronunciasset. Quæ ergo non rapuerat persoluit, & justus pro injustis, tum in corpore tum in anima sua passus est, ita vt horribiles illas pœnas, peccatis nostris debitas sentiens, grumos quasi sanguinis in terram defluentes, sudauerit, tandemque exclamauerit, Deus mi, Deus mi, quare me dereliquisti? Atque hæc omnia pro remissione peccatorum nostrorum pertulit. Quamobrem merito cum Apostolo Paulo dicimus, Nos nihil aliud scire, quam Christum eumque crucifixum. Quin omnia pro stercoribus ducimus, propter excellentiam cognitionis Iesu Christi Domini nostri: In cujus vulneribus omnem consolationem reperimus. Neque necesse habemus, vt rationes vllas alias quæramus, aut excogitemus, quibus Deo reconciliemur; præter hanc solam & vnicam oblationem, semel peractam, qua fideles in perpetuum consummati sunt. Atque hæc ipsa causa est, quod ab Angelo Dei, Iesus, id est, Seruator, vocatus sit, quod populum suum à peccatis ejus seruaturus esset.

XXII.

Credimus, vt hujus magni mysterij veram cognitionem adipiscamur Spiritum S. veram in cordibus nostris fidem accendere: quæ Iesum Christum cum omnibus suis meritis amplectitur, eumque suum ac sibi proprium efficit, nihilque amplius extra eum quærit. Necessarium est enim, aut omnia quæ ad salutem nostram requiruntur in Iesu Christo non esse, aut si in eo sunt omnia, tum eum qui fide Iesum

Christum possidet, totam salutem habere. Asserere itaque, Iesum Christum minime sufficere, sed alijs quoque præter illum opus esse; horrenda omnino in Deum blasphemia est. Nam inde sequeretur, Iesum Christum ex parte tantum seruatorem esse. Merito igitur cum Paulo dicimus, Nos sola fide justificari, seu, fide absque operibus. Interim proprie loquendo, nequaquam intelligimus, ipsam fidem esse, quæ nos justificat, vt quæ sit duntaxat instrumentum, quo Christũ justitiam nostram, apprehendimus: sed Iesus Christus nobis imputans omnia sua merita, & tam multa sancta opera quæ præstitit pro nobis ac nostro loco, est nostra justitia. Fides autem est instrumentum, quo nos cum illo in commune omnium bonorum ejus retinemur: quæ cum nostra facta sint, plus quam satis nobis sunt, ad nos à peccatis nostris absoluendos.

XXIII.

Credimus nostram beatitudinem sitam esse, in peccatorum nostrorum, propter Iesum Christum, remissione, atque in ea justitiam nostram coram Deo contineri, vt Dauid & Paulus docent, pronunciantes, Beatum hominem, cui Deus justitiam absque operibus imputat. Sed & idem Apostolus ait, Nos gratis aut gratia justificari, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu. Ac propterea, hoc fundamentum firmum perpetuo retinemus, omnemq; gloriam Deo tribuimus, nosque coram eo humiliamus, ac qui qualesque simus, recognoscimus, nec de nobismetipsis meritisque nostris quidquam præsumimus, sed sola Iesu Christi crucifixi obedientia innitimur, in eaque acquiescimus. Quę quidem nostra est, cum in eum credimus. Hæc sufficit ad omnes iniquitates nostras obtegendas, & vt fiduciam nobis faciat accendendi ad Deum, à conscientijs metum, horrorem, formidinem remouens, ne imitemur primi illius nostri Parentis exemplum, qui tremebundus, ficulneis sese obtegere conatus est. Et reuera, si nobis ipsis aut vlli creaturæ vel tantillum innitentes, coram Deo nos sistere oporteret, (eheu!) statim absorberemur. Idcirco cum Dauide singulis nobis potius est precandum, Domine ne intres in judicium cum seruo tuo, quia non justificabitur in conspectu tuo vllus viuens.

XXIV.

Credimus veram hanc fidem per auditum verbi Dei, & Spiritus S. operationem, homini insitam, eum regenerare, nouumque hominem efficere, adeoque ad nouam vitam viuendam excitare, & à peccatorum seruitute liberum reddere. Tantum ergo abest, vt fides hæc justificans, homines in recta sanctaque vita tepidiores efficiat, vt prorsus è contrario, sine illa ipsa, nemo vnquam quidquam ex amore Dei, sed amore tantum sui, vel condemnationis metu effecturus sit. Fieri itaque non potest, vt sancta hæc fides in homine otiosa sit: siquidem non loquimur de fide vana, sed de ea quæ in scriptura dicitur, Fides per charitatem efficax. Quæ inducit hominem, vt illis operibus, quæ

Deus

Deus verbo suo præcepit, sese exerceat. Atque hæc opera quæ à bona fidei radice proficiscuntur, coram Deo bona, eique accepta sunt. Quoniam omnia, per illius gratiam sanctificantur. Veruntamen ad nos justificandos, in censum rationemque non veniunt. Fide vtique in Christum justificamur, & quidem priusquam bona opera præstiterimus. Alias bona opera esse non possent, non magis quam arboris fructus bonus esse potest, priusquam arbor bona fuerit. Facimus igitur bona quidem opera, sed neutiquam vt ijs promereamur, (quid enim mereamur?) imo potius, ob bona opera quæ facimus, obstricti Deo sumus, non autem Deus nobis. Siquidem ipse est, qui efficit in nobis vt & velimus, & vt perficiamus proprio ejus beneplacito. Habita ratione ejus quod scriptum est, Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite, serui inutiles sumus; nam quod debuimus facere, hoc fecimus. Interim tamen non negamus, Deum bona opera remunerari: verum gratiæ esse dicimus, quod coronet sua dona. Cæterum, quamvis bona opera faciamus, non tamen salutis nostræ fundamentum in ijs collocamus. Nullum enim opus facere possumus, quod non sit carnis vitio pollutum, ac proinde pœnis dignum. Et quamvis vel vnum ejusmodi opus proferre possemus, vnius tamen peccati recordatio ad illud rejiciendum coram Deo sufficeret. Proinde semper in dubio, & sine vlla certitudine hinc illinc fluctuaremus miseræque nostræ conscientiæ perpetuo torquerentur, nisi in vnico merito mortis & passionis Seruatoris nostri conquiescerent.

XXV.

Credimus ceremonias & figuras Legis, Christi aduentu cessasse, omnesque vmbras finem accepisse: ideoque earum vsum, inter Christianos aboleri debere. Ita tamen, vt nobis illarum veritas & substantia in Iesu Christo maneat, in quo suum complementum habent. Atque interea, etiam è Lege & Prophetis deductis testimonijs adhuc vtimur, vt nos in Euangelij doctrina confirmemus, vitamque nostram, cum omni honestate, ad Dei gloriam, juxta ipsius voluntatem, componamus.

XXVI.

Credimus nos vllum accessum habere ad Deum, nisi per vnicum Mediatorem & Aduocatum Iesum Christum, justum illum, qui ideo factus est homo, vnita humana natura cum diuina, idque, vt nobis hominibus aditus ad diuinam Majestatem pateferet, qui nobis alioquin erat præclusus. Veruntamen hic mediator, quem Pater inter se & nos constituit, sua Majestate haudquaquam nos terrere debet, vt ad alium, pro arbitratu nostro quærendum, ideo impellat. Nemo enim neque in cœlo, neque in terra inter creaturas est, qui nos impensius amet, quam Iesus Christus; qui, quamvis esset in forma Dei, seipsum exinaniuit, formula hominis ac serui pro nobis accepta, & per omnia similis factus est fratribus suis. Quod si igitur nobis alius inter-

cessor, qui bene erga nos affectus sit, quærendus foret, quem, quæso, inueniremus, qui nos magis diligat, quam eum ipsum, qui pro nobis, etiam cum adhuc inimici ejus essemus, vitam suam exposuit? Si porro quærendus aliquis est, qui authoritate & potentia valeat, quis est ille qui tanta polleat, atque is, qui ad Dei Patris dexteram sedet, quique omnem potestatem habet in cœlo & in terra? Et quis facilius exaudietur, quam proprius & vnice dilectus filius Dei? Sola igitur diffidentia, morem hunc inuexit, vt sanctos ignominia honoris loco afficiant: dum id agunt, quod illi nunquam fecerunt; nec sibi deferri postularunt; sed constanter & pro officio suo rejecerunt, sicut ex scriptis eorum patet. Neque hic nostra indignitas prætexenda est. Non enim hic quæritur de precibus nostra dignitate Deo; sed sola Domini nostri Iesu Christi excellentia & dignitate offerendis; Cujus justitia nostra est per fidem. Vnde merito Apostolus, vt nobis ineptum timorem, aut potius diffidentiam excutiat, Christum ait, per omnia fratribus suis similem factum fuisse, vt misericors esset & fidelis pontifex; ad expianda peccata populi. Nam ex eo quod perpessus fuit, quum tentatus est, potest & ijs qui tentantur succurrere, & insuper, vt animos majores nobis addat, ad Deum accedendi, dicit: Habentes igitur Pontificem magnum Iesum Filium Dei qui penetrauit cœlos, teneamus hanc professionem. Non enim habemus Pontificem magnum, qui non possit affici sensu infirmitatum nostrarum; sed tentatum similiter in omnibus excepto peccato. Accedamus igitur cum fiducia ad thronum gratiæ, vt consequamur misericordiam & gratiam inueniamus, ad opportunum auxilium. Idem Apostolus ait, Nos habere libertatem ingrediendi sacrarium per sanguinem Iesu. Accedamus igitur (inquit) cum certa persuasione fidei, &c. Item, Christus perpetuum habet sacerdotium: Vnde & seruare potest eos, qui per ipsum accedunt ad Deum, semper viuens, vt interpellet pro eis. Quid amplius requiri potest? Cum Christus ipse pronuntiet, Ego sum via, veritas & vita: Nemo venit ad Patrem, nisi per me. Cur, quæso, alium nobis aduocatum quæramus? Quandoquidem Deo placuit, filium suum aduocatum nobis dare, ne hoc derelicto assumamus alium: aut quæramus potius, quem nusquam alibi inueniamus. Sciebat enim probe Deus, cum hunc nobis daret, peccatores nos esse. Proinde secundum mandatum Christi, Patrem cœlestem per Christum vnicum Mediatorem nostrum inuocamus, quemadmodum in Oratione Dominica edocti sumus: certo persuasi, nos ea omnia impetraturos, quæ à Patre in nomine ipsius petierimus.

XXVII.

Credimus & confitemur, vnicam Ecclesiam Catholicam seu Vniuersalem, quæ est congregatio sancta, seu cœtus omnium vere fidelium Christianorum, qui totam suam Salutem in vno Iesu Christo expectant, sanguine ipsius abluti, & per Spiritum ejus sanctificati atque obsignati.

obsignati. Hæc porro Ecclesia & ab initio mundi fuit, & vsque ad ejus finem perdurabit: vt ex eo apparet, quod Christus Rex æternus est, qui sine subditis esse nequit. Atque hanc Sanctam Ecclesiam Deus contra totius mundi furorem defendit; quamvis ad aliquod tempus exigua sit, & quasi extincta in hominum conspectu, appareat: Quemadmodum durante periculosissimo illo Achabi tempore, Deus septem millia virorum sibi reseruarat, qui coram Baal genu non flexerant. Præterea sancta hæc Ecclesia certo in loco non est sita, vel limitata, aut ad certas singularesque personas alligata, sed per totum mundum sparsa atque diffusa. Quamvis corde ac voluntate, in vno eodemque Spiritu, virtute fidei, conjuncta vnitaque sit.

XXVIII.

Credimus, quod cum Sanctus hic cœtus & congregatio, seruandorum sit cœtus, atque extra eam nulla sit salus, neminem cujuscunque ordinis aut dignitatis fuerit, sese ab ea subducere debere, vt seipso contentus separatim degat; sed omnes pariter teneri huic se adjungere, eique vniri, Ecclesiæ vnitatem conseruare, seseque illius doctrinæ & disciplinæ subjicere, collum Iesu Christi jugo submittere, & tanquam communia ejusdem corporis membra, fratrum ædificationi inseruire, provt Deus vnicuique sua dona fuerit largitus. Vt porro melius hoc obseruetur, omnium fidelium officium est, sese secundum Dei verbum, ab ijs omnibus qui extra Ecclesiam sunt, disiungere, vt huic se congregationi adjungant, vbicunque illam Deus constituerit: quamvis Magistratus Principúmque Edictis aduersantibus, quinimo, licet mors aut qualiscunque corporis pœna subeunda esset. Quicunque igitur à vera illa Ecclesia recedunt, aut se illi non aggregant, Dei mandato repugnant.

XXIX. Credimus, imprimis diligēter ac circumspectè ex verbo Dei discernendum esse, quænam vera sit Ecclesia, siquidem omnes sectę, quotquot hodie in mūdo sunt, Ecclesię nomen prętexunt. Nequaquam vero hic de hypocritarum cœtu loquimur, qui quanquam bonis in Ecclesia permixti sint, de Ecclesia tamen non sunt, etiam si corpore in ea sint: Sed Ecclesiæ veræ corpus & communionem ejus ab omnibus alijs sectis, quæ se dictitant Ecclesiam, distinguimus. Notæ quibus vera Ecclesia cognoscitur, hæ sunt: Si Ecclesia pura Euangelij prædicatione, si sincera Sacramentorum, ex Christi præscripto, administratione, vtatur: si disciplina Ecclesiastica, vt vitia corrigantur, obtineat. In summa, si ad normam Verbi diuini omnia exigantur; ac quæcunque huic repugnant, rejiciantur. Iesus Christus denique, vnicum caput agnoscatur. Atque hinc vera Ecclesia certo dignosci potest, à qua fas non est quenquam se disiungere. Quantum autem eos attinet, qui Ecclesiæ membra sunt, ij ex Christianorum notis cognosci possunt, ex fide scilicet, & quando Iesu Christo, vt vnico Seruatore, recepto, peccatum fugiunt, justitiam consectan-

tur, verum Deum ac proximos suos diligunt, neque ad dexteram aut sinistram deflectunt; carnemque suam, cum ejus operibus crucifigunt. Minime id quidem quasi magna in illis non supersit infirmitas, sed quod aduersus illam, per omne vitæ tempus, Spiritu depugnent, ac perpetuo ad sanguinem, mortem, passionem, & obedientiam D. Iesu refugiant; per quem remissionem peccatorum suorum fide in ipsum habent. Quod ad falsam vero attinet Ecclesiam, ea sibi, suisque institutis plus authoritatis, quam verbo Dei attribuit; Christi jugo se subjicere recusat; neque Sacramenta, (prout Christus in verbo suo præscripsit, administrat; sed illis pro arbitrio addit, detrahitque hominibus plus quam Iesu Christo nititur; & eos qui sancte secundum Dei verbum viuunt, quique vitia illius, veluti auaritiam & Idololatriam reprehendunt, persequitur. Ex his igitur facile est vtramque Ecclesiam cognoscere, & vnam ab altera discernere.

XXX.

Credimus, veram hanc Ecclesiam, Spirituali illa politia, quam nos Deus verbo suo docuit gubernari debere: vt, videlicet, Ministri seu Pastores sint, qui verbum Dei annuncient, & Sacramenta administrent: Seniores quoque sint & Diaconi, qui cum Pastoribus, Senatum quasi Ecclesiæ constituant: vt hac ratione vera religio conseruari, veráque doctrina passim propagari possit, quin & homines vitiosi, spiritualiter corripiantur, atque refrænentur: pauperibus item & afflictis, auxilio & consolatione, pro cujusque necessitate, succurratur. Hac quidem ratione, rite omnia & ordine gerentur in Ecclesia, cum viri fideles eligentur, juxta regulam ab Apostolo Paulo in sua ad Timotheum Epistola, præscriptam.

XXXI.

Credimus Ministros diuini verbi, Seniores & Diaconos, ad functiones suas legitima Ecclesiæ electione, cum nominis diuini inuocatione, eoque ordine qui verbo Dei docetur, eligi debere. Quilibet itaque cauere debet, ne illicitis medijs sese ingerat, sed expectet tempus, quo à Deo vocetur; vt habeat vocationis suæ testimonium, quo certus & persuasus sit eam à Domino esse. Quantum vero attinet diuini verbi Ministros, vbicumque locorum sint, eandem illi potestatem & authoritatem habent, vt qui omnes sint Christi, vnici illius Episcopi vniuersalis, vnicique capitis Ecclesiæ, Ministri. Insuper ne sancta hæc Dei ordinatio violetur, aut in contemptum abeat, dicimus teneri omnes, vt verbi diuini Ministros & Seniores Ecclesiæ, propter opus cui incumbunt, omni honore prosequantur, cumque illis, sine obmurmuratione, rixis & contentionibus, quantum quidem ejus potest fieri, pacem colant.

XXXII.

Credimus interea, quamvis vtile & bonum sit, Gubernatores Ecclesiæ, ordinem aliquem certum inter se, ad conseruationem corporis Eccle-

ris Ecclesiæ instituere & stabilire: debere tamen eos studiose cauere, ne ab ijs deflectant, quæ Christus vnicus Magister noster instituit. Quapropter, rejicimus omnia inuenta humana, omnésque leges quæ pro cultu Dei, à quocunque introduci possunt, vt ijsdem conscientiæ vllo omnino modo deuinciantur atque constringantur. Illud itaque solum suspicimus, quod ad conseruandam & alendam concordiam atque vnitatem, omnésque in Dei obedientia retinendos, idoneum est. Ad id vero inprimis requiritur. Excommunicatio, *juxta* verbum Dei, cum reliquis ejus appendicibus vsurpata.

XXXIII.

Credimus, benignum illum Deum nostrum, habita habitudinis & infirmitatis nostræ ratione, Sacramenta nobis instituisse, vt promissa sua in nobis obsignaret, vtque diuinæ erga nos beneuolentiæ ac gratiæ, essent pignora. Quin etiam ad fidem nostram fouendam & sustentandam. Quæ quidem verbo Euangelij addidit, vt efficacius sensibus nostris externis exhiberet, tam ea quæ nobis externe verbo suo declarat, quam quæ in cordibus nostris internè operatur; vt eo magis ratam in nobis faciat salutem, quam nobis communicat. Sunt enim Symbola & sigilla visibilia, rei internæ & inuisibilis, per quæ, ceu media, Deus virtute Spiritus Sancti, in nobis operatur. Signa itaque minime vana sunt & vacua, aut nos decipiendos ac frustrandos instituta. Iesum Christum enim pro sua veritate habent, sine quo, nullius prorsus essent momenti. Præterea sufficit nobis, is Sacramentorum numerus, quem Christus, Magister noster, instituit: quę duo duntaxat sunt, nimirum Sacramentum Baptismi, & S. Cœnæ Iesu Christi.

XXXIV.

Credimus & confitemur Iesum Christum, qui finis legis est, suo sanguine effuso, omni alij sanguinis effusioni, finem imposuisse, quam ad peccatorum propitiationem aut satisfactionem quisquam adhibere possit, aut velit: & abolita circumcisione, quæ per sanguinem fiebat; Baptismi Sacramentum illius loco instituisse; quo in Dei Ecclesiam recipimur, & à cunctis alijs gentibus, ac peregrinis omnibus religionibus, segregamur. Vt illi toti consecremur, cujus characterem & insignia gestamus. Estque nobis testimonio, illum perpetuo Deum nostrum & patrem propitium fore. Mandauit itaque, vt omnes qui sui sunt, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus S. pura puta aqua baptizentur: vt eo significet, quod sicuti aqua in nos effusa, & super corpus baptizati conspicua, ipsumque aspergens, sordes corporis absoluit: sic & sanguis Christi per Spiritum Sanctum idem præstat interne in anima, adspergens eam & à peccatis suis mundans, nósque ex filijs iræ in filios Dei regenerans. Non quod aqua materialis id efficiat, sed aspersio preciosi sanguinis filij Dei: qui nobis est, ceu mare illud rubrum, per quod transeundum est, vt è tyrannide Pharaonis, id est, Diaboli, ęgredi, & in Spiritualem terram Canaan, ingredi possimus.

Ac proinde, Ministri quidem, quantum ad se attinet, præbent nobis Sacramentum & rem visibilem, Dominus vero noster, donat id, quod Sacramēto significatur; dona nempe & inuisibilem gratiam, abluens, purgans, mundánsque nostras animas, à cunctis sordibus & iniquitatibus; renouans item corda nostra, eaque omni consolatione replens, veram fiduciam paternæ suæ benignitatis nobis largiens, nouóque homine nos induens: vetere autem, cum omnibus factis ejus, exuens. Hanc ob caussam credimus, omnem hominem, qui id satagit, vt vitam æternam consequatur; semel vnico baptismo illo qui in posterum non iteretur, baptizari debere: cum ne nasci quidem bis possimus. Neque tamen hic Baptismus tunc duntaxat prodest, cum aqua super nos effunditur & à nobis suscipitur, cum illius vsus sese ad totum vitæ nostræ curriculum extendat. Anabaptistarum itaque errorem detestamur, qui vnicò & semel suscepto baptismo contenti non sunt: ac præterea, baptismum infantium fidelibus parentibus natorum, damnant: quos baptizandos & fœderis signo obsignandos esse credimus, sicuti olim infantes circumcidebantur in Israële, propter easdem promissiones infantibus nostris factas. Quin etiam reuera Christus non minus sanguinem suum profudit, vt fidelium infantes, quam vt adultos, ablueret, ideóque signum seu Sacramentum ejus, quod Christus pro eis præstitit suscipere debent: quemadmodum in Lege jubebat Dominus, vt Sacramentum mortis & passionis Christi, pueris recens natis communicaretur: offerendo pro ipsis agnum, qui Iesu Christi Sacramentum erat. Præterea quod circumcisio præstabat populo Iudaico, id pueris nostris præstat baptismus. Atque hæc caussa est, cur Paulus, baptismum vocet circumcisionem Christi.

XXXV.

Credimus & confitemur Iesum Christum Seruatorem nostrum, sanctæ Cœnæ Sacramentum ordinasse & instituisse, vt ea nutriat & sustentet eos, quos jam regenerauit, & in familiam suam, nempe Ecclesiam, inseruit. Qui porro regeniti sunt, duplicem in se vitam habent, vnam quidem corporalem & temporariam, quam secum à prima sua natiuitate attulerunt, quæque omnibus communis est. Alteram vero spiritualem & cœlestem, quæ altera natiuitate sua illis donatur, & per verbum Euangelij in communione corporis Christi efficitur. Atque hæc vita non nisi Electis Dei communis est. Similiter nobis Deus panem terrenum & materialem, ad vitæ corporalis & terrenæ conseruationem idoneum attribuit, qui omnibus, sicuti & vita ipsa, communis est. At vero, ad conseruationem vitæ Spiritualis & cœlestis, quam fideles jam habent, Deus illis panem viuificum misit, qui è cœlo descendit, nempe Iesum Christum, qui manducatus, id est, si applicetur & recipiatur, spiritu per fidem, vitam fidelium spiritualem nutrit & sustentat. Vt autem panem hunc Spiritualem & cœlestem, Christus nobis repræsentaret, panem terrestrem ac visibilem,

bilem, in Sacramentum corporis sui, vinumque in sanguinis sui Sacramentum instituit, vt ijs ipsis testificetur, nos, quam vere hoc Sacramentum manibus nostris accipimus & tenemus, illudque ore comedimus & bibimus, vnde postmodum vita nostra sustentatur; tam vere, etiam nos fide (quæ animæ nostræ & manus & os est) in animis nostris recipere verum corpus, & verum sanguinem Christi, vnici servatoris nostri, ad vitam nostram spiritualem. Certissimum porro est Christum non frustra Sacramenta sua nobis commendasse. Quapropter, omne id in nobis efficit, quodcumque sacris suis signis nobis repræsentat; quamvis modus ipse, mentis nostræ captum superet, nobisque sit incomprehensibilis; sicut & operatio Spiritus Dei occulta & incomprehensibilis est. Interea vero nequaquam errauerimus, dicentes, id quod comeditur, esse proprium & naturale corpus Christi, idque quod bibitur proprium ejus sanguinem. At manducandi modus talis est, vt non fiat ore corporis, sed Spiritu per fidem. Atque ita Christus ad dexteram Patris sui in cœlis perpetuo sedet, neque eo minus se nobis per fidem communicat. Conuiuium hoc, mensa est Spiritualis, in qua Christus seipsum nobis cum omnibus bonis suis communicat, efficitque vt in illa tam ipsomet, quam passionis mortisque ipsius merito fruamur: miseram nostram animam, omnique solatio destitutam, carnis suæ esu nutriens, corroborans & consolans, sanguinisque sui potu reficiens ac recreans. Præterea, etiamsi Sacramenta conjuncta sint rei significatæ, vtrúmque tamen simul ab omnibus non accipitur. Impius enim recipit quidem Sacramentum in suam condemnationem: sed veritatem Sacramenti non recipit: veluti Iudas & Simon Magus, acceperunt quidem vterque Sacramentum, sed non etiam Christum, qui illo significabatur, qui solummodo fidelibus communicatur. Postremo sanctum hoc Sacramentum in cœtu populi Dei cum summissione animi ac reuerentia sumimus: memoriam mortis Christi Seruatoris nostri cum gratiarum actione sancte celebrantes: ibidemque fidei & religionis Christianæ confessionem edimus. Nemo itaque ad hanc mensam se sistere debet, qui prius sese recte non probauerit, ne de hoc pane edens, & de hoc poculo bibens, judicium sibi edat & bibat. In summa, vsu hujus Sacramenti ad flagrantem Dei & proximi nostri amorem commonemur. Quare omnes mixturas & damnanda commenta, quæ homines Sacramentis addiderunt, & admiscuerunt, vt eorum profanationes rejicimus: atque affirmamus, contentos nos esse debere eo ordine, quem Christus & ejus Apostoli nos docuerunt: eodémque modo loquendum esse, quo & ipsi loquuti sunt.

XXXVI.

Credimus, benignum illum Deum nostrum, ob generis humani deprauationem, Reges, Principes, & Magistratus constituisse; ac velle vt mundus legibus & certa politia gubernetur, ad confusionem ho-

minum coercendam; vtque omnia inter homines recto ordine gerantur. Eum in finem Magistratui gladium commisit; puniendis quidem sceleratis, bonis vero defendendis. Horum autem officium est, vt non modo curam gerant & pro conseruanda politia excubent, verum etiam vt sacrum tueantur Ministerium, omnemque idololatriam, & adulterium à Dei cultu submoueant & euertant: regnum Antichristi diruant, Christi vero regnum promoueant, operamque dent, vt verbum Euangelij vbique prædicetur, quo Deus ab vnoquoque, prout verbo suo exigit, honoretur & colatur. Præterea quilibet, cujuscunque ordinis, conditionis ac status sit, Magistratibus subjici, tributa ei pendere, honorem & reuerentiam deferre, ijsque obedire in omnibus quæ verbo Dei non aduersantur, debet; pro ijsdem in precibus suis orare, vt eos Deus in omnibus ipsorum actionibus regere ac dirigere velit, vtque vitam quietam & tranquillam, in omni pietate & honestate, ducamus. Quamobrem Anabaptistas aliosque homines seditiosos detestamur, atque in vniuersum omnes eos, qui supremas Dominationes & Magistratus rejiciunt: justitiam euertunt: bonorum communionem interturbant: atque honestatem, quam Deus inter homines stabiliuit, confundunt.

XXXVII.

Postremo ex Dei verbo credimus: Vbi tempus à Domino præstitutum omnibus autem creaturis ignotum, aduenerit, numerusque Electorum fuerit completus, Dominum nostrum Iesum Christum è cœlo, corporaliter & visibiliter, sicuti adscendit, magna cum gloria & Majestate, venturum, vt se viuorum atque mortuorum declaret judicem: vetere mundo igne & flamma succenso, vt expurget eum. Tunc vero omnes homines, tam viri quam mulieres & infantes, quotquot jam inde ab initio mundi vsque ad finem fuerunt, coram summo hoc judice comparebunt, voce Archangeli, & clangore tubæ diuinæ eo citati. Omnes enim antea mortui, è terra resurgent; Spiritu cum corpore proprio, in quo vixerat, conjuncto atque vnito. Quod vero eos attinet qui tunc superstites erunt, non vt reliqui morientur, verum ictu oculi à corruptione in incorruptionem mutabuntur. Tunc aperientur libri (id est conscientiæ cujusque) & mortui judicabuntur, secundum ea quæ in hoc mundo egerint, siue bona siue mala. Quinimo, omnes de omnibus verbis otiosis quæ loquuti fuerint, rationem reddent, (quæ quidem mundus nunc pro ludo reputat & ioco:) omniaque tunc hominem abdita, omnisque hypocrisis, palam coram omnibus retegetur. Ac proinde merito judicij istius memoria, iniquis & sceleratis horribilis & formidabilis est: bonis vero & electis, summe exoptanda & immensæ consolationis plena: quoniam totalis ipsorum redemptio tunc plane perficietur; laborumque istic & dolorum suorum, quos pertulerunt, fructus percipient. Innocentia ipsorum aperte ab omnibus agnoscetur & horrendam quam Deus de impro-

bis sumet,

bis sumet, qui tyrannice exercuerunt eos, afflixerunt, & excruciarunt in hoc mundo, vindictam conspicient. Qui quidem proprio conscientiæ suæ testimonio conuicti, immortales quidem reddentur, ita tamen, vt in igne æterno, qui Diabolo & Angelis ejus paratus est, crucientur. Contra vero fideles & electi, corona gloriæ & honore coronabuntur, Filiusque Dei eorum nomina coram Deo patre & electis Angelis profitebitur. Abstergentur omnes lachrymæ ab oculis eorum, ipsorumque causa quæ in præsentia à judicibus & Magistratibus quamplurimis, veluti hæretica & impia condemnatur, causa filij Dei esse tunc agnoscetur. Ac pro gratuita remuneratione Dominus illos in tantæ gloriæ possessionem mittet, quantam nemo hominum animo concipere possit. Magnum ergo illum Diem maximo desiderio expectamus, vt promissis Dei in Christo Domino nostro, plene perfruamur. Amen.

V

VERA CONFESSIO EX VERBO DEI SVMPTA ET IN SYNODO CZENGERINA VNO consensu exhibita & declarata.

I. De vno & solo Deo, qui est Pater, Filius & Spiritus sanctus.
II. De vnigenito Dei Filio ab æterno.
III. De Spiritu sancto vero & solo Deo & Domino subsistente, & in se vitam habente.
IV. De Vocabulis & Phrasibus quibus Spiritus sanctus vtitur, de Deo per Prophetas & Apostolos.
V. De Regulis explicantibus Phrases loquendi de Deo.
VI. De Lege & Euangelio in Ecclesia.
VII. De Ritibus & Sacramentis Ecclesiæ, de Baptismo infantium, & de Cœna Domini.
VIII. De libertate Christiana in Cibo, Potu, Vestitu, & de locis conventus Ecclesiæ.
IX. De Aprosopolepsia in Deo, dum hos saluat, illos indurat.
X. De causa peccati. De Mediatore Filio Dei.
XI. De tollendis fœdis Hæreticis & Antichristis.

Debrecini: Excusa ab Andrea Lupino. Anno Domini M.D. LXX.

Hoc

HOC VNICVM ARGVMENTVM DE vno solo Deo destruit omnes munitiones Antitrinitariorum:sumptum ex Bibliis.

I.

Nvs *solus est Deus quicunque est Iah,Iehoua,Deut.4.5.6.*

2. *Vnus solus est Deus quicunque est El Scaddai omnia praesciens,Gen.17.18.31.35.Esa.25.40.41.*

3. *Solus Deus est qui utrunque fœdus fecit, & Deus Patrum est,Hier.31.Deu.5.6.*

4. *Vnus solus est Deus qui omnium est Creator,& conseruator,Esai.40.43.44.Deu.4.5.6.32.*

5. *Vnus solus Deus est qui scrutator est cordium & renum,Hie.10.17.Psal.7.Apoc.1.2.Acto.12.*

6. *Vnus solus Deus est qui eduxit Populum suum ex Ægypto, Exod.5.6.20.32.Deu.4.5.6.10.30.32.Psa.78.95.*

7. *Vnus solus Deus est qui fecit miracula in Ægypto,tentatus,irritatus & prouocatus est in deserto,Psalm.95.102.Exod.20.23.32. Num.23. Deut.32.1. Cor.10.*

Sed hæc omnia fecerunt, & sunt Filius & Spiritus sanctus, Esa.63. Angelus faciei & Spiritus S.eduxit eos,irritauerunt Spiritum S.eius,solus Deus eduxit eos,Deu.32.Filius & Spiritus S.eduxit eos, & tentatus est, 1. Cor.10. Esa.53. Psal.68.95.Spiritus Iehouæ creauit cœlos:Spiritus Iehouæ est Iah,Iehoua,Deus Patrum, fœdus nouum & vetus cum Patribus pepigit,Hie.31. Ezech.2.3.8.11. Hebr.3.4.8.10. Spiritus S.dicitur Deus,qui fœdus iniit, cuius fœdus violauerunt Iudæi: Hæc dicit Spiritus S. Fœdus nouum feriam, non secundum fœdus, quod pepigi cum eis tunc cum educerem eos:sic dicit Spiritus sanctus: Nolite Corda vestra obdurare,sicut patres vestri me tentauerunt, irritauerunt me in deserto,Heb.3.4.8.10.Christo tribuuntur hæc, Rom.14. 1. Cor. 10. Esa 45.63. Ibidem Spiritui S. Vere igitur & immutabiliter sunt vnus & solus Deus Iehoua Filius & Spiritus sanctus.

Aliud argumentum.

1. *Quicunque non est Iehoua æternus immutabilis, æternitates, habitans omni tempore,qui non est Sum,Fui,Ero:non est Deus.*

2. *Maledictus est Deus Zar,id est,recens nouus, nouiter ortus qui ab æterno non fuit,non fecit omnia,non fuit ab æterno,sed est Nechar,id est alienus,formatus extra vnius Dei naturam ex creaturis ortus Deu. 5. 6. 10. 30.32. Psalm.81. pereant tales dij,non adorentur:Hie.7.10.23.31.33.Deus qui est è vicino factus, non fecit omnia,non fuit ab æterno per eat,Deut.5.10.31.Psal.81.Hie.7.10.*

3. *Maledictus est & non adorandus, qui non est vnus solus Deus, omnia non fecit: Sed Christus & Spiritus S. fecerunt omnia, adorantur ita vt Pater Psalm. 95. Ezec. 2. 3. 8. 11. Esa. 45. 48. 63. Iob 26. 27. 33. Nec sunt Filius & Spiritus S. Dij recentes, maledicti noui: ergo sunt vnus & solus Deus ita vt Pater. Nisi ergo Filius & Spirit. S. sint vnus solus, Iehoua, creator, conseruator, pro vero Deo adorari non possunt, sed erunt dij, maledicti, recentes, alieni, non ex Patris Iehouali & æterna Deitate ab æterno sine initio temporali orti, Hie. 10. 13. Psal. 81.*

Responsio ad calumniam aduersariorum.

Non Spiritum S. & Filium dici Iah. Deum, Iehouam & Psal. 95. 6. non de Patre tantum, nec de Filio solo, sed & de Spiritu sancto quoque dicitur, cùm inquit: Venite procidentes adoremus Iehouam, quia ipse est Deus, & factor noster: nos Populus pascuæ eius, si modo vocem eius audieritis, ne obduretis cor vestrum sicut in die disceptationis, vbi tentauerunt & probauerunt me patres vestri & viderunt opera mea quadraginta annis, Psal. 95.

Hæc licet de Patre & de Filio quoque rectè prædicentur in Bibliis sacris, tamen Spiritui quoque S. cum Patre & Filio Apostolus Hebr. 3. & 4. Sic applicat, ex more Scripturæ. Mos enim est Scripturæ vt vnus & idem locus de tribus testibus exponitur, vt locus creauit Deus, eduxit Deus, tentatus est Deus, miracula edidit Deus, Patri, Filio, & Spiritui sancto tribuitur. Esaia 6. 40. 43. 45. 48. 63. Deuteron. 4. 5. 32. 1. Corinth. 8. Iohann. 1. 5. 8. 10. Iob. 26. Hebr. 2. 3 4. Romanorum 14. vide. Est enim mos Scripturæ vt sæpius de tertia persona loquatur in prima, & secunda persona. Vt hæc dixit Iehoua ad me: Ego sum Iehoua, Creator, Saluator, Elscaddai sic dices ad eos verba mea: Hæc dicit Iehoua: Nolite impiè agere contra legem meam: Apostolus ergo Hebr. 3. 4. 8. 10. sic locum, hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra, sicut Patres vestri tentauerunt me: Psalm. 78. 95 105. Num. 14. 23. 1. Cor. 10. Item hunc locum, Hoc est fœdus meum quod disponam vobiscum: de eodem exponit in prima, & tertia persona. De primo loco cap. 3. Hebr. sic loquitur: Quapropter, sicut dicit Spiritus sanctus, si hodie vocem eius audieritis, nolite corda vestra obdurare. Hic dicit Spiritum sanctum loqui de eo qui patres eduxit ex Ægypto: Eduxit autem Iehoua Pater, eduxit Filius, eduxit Spiritus sanctus: vt Esa 63. 1. Cor. 10. Exo. 3. 5. 6. 14. 15. 32. 34. Deut. 4. 5. 6. 32. Ezech. 2. 3. 8 11. Spiritus sanctus eduxit eos, & requiescere fecit eos Esaias 63. Ezech. 2. 3. 8. 11. Hieronym. 31. Reprehendens eos Iehoua, ipse Spiritus sanctus dicit: Hebr. 8. 10. Hieron. 31. Ecce venient dies; sicut testatur Spiritus sanctus: Hoc est testamentum quod disponam cum illis, dicit Iehoua: In Hier. 31. Eze. 2. 3. 4. 8. 11. Eundem Spiritum sanctum sic annunciat: Venit in me spiritus Iehoue, & statuit me spiritus super pedes meos, & dixit ad me spiritus. Ecce ego loquar tecum, ego mittam te ad gentes rebelles, & verba mea loquêris ad eos, & dices, sic dicit Iehoua, siue audiant, siue non audiant: quia sunt rebelles; sicut & patres eorum præuaricati sunt fœdus meum, & non perstiterunt in fœdere meo, sed transgressi sunt pactum meum, & fecerunt abominationes & scelera multa, propter quæ & ego abjeci eos & deserui eos. Vnde Ezechiel eundem Iehouam Deum, nunc Spiritum, nunc Iehouam, Dominum exercituum & Adonai, vocat. Hic quoque ergo Psalm. 95.

Hebr.

Hebr. 3. 4. 8. 10. eodem idiotismo Hebraeorum, Spiritus in tertia persona dicit de se: Hac dicit Iehouah. In prima persona dicit, Ego sum Iehoua qui eduxi eos, Spiritus sanctus testatur & dicit: Hoc est testamentum quod disponam ad eos, dicit Iehoua. Primò Spiritum dicit, deinde Iehouam: sicut Ezech. 2. 3. 4. 8. 11. Venit in me Spiritus Iehoua, & locutus est mecum Iehoua, & dixit, Ego sum Iehoua qui eduxi vos: Primò vocat Spiritum sanctum, secundò vocat Iehouam Adonai propter naturam: Spiritum sanctum propter proprietatem à Patre procedentem, & à Filio emissam. Iehoua Adonai vocatur propter naturam diuinam, quam habet communem cum Patre, vt Esa. 6. 40. 63. Dicitur Iehoua qui sedet in solio, qui mittit Christum & Prophetas: In Actis verò Paulus Spiritum sanctum esse dicit: Ita Hier. 31. Iehoua exercituum dicitur qui fœdus nouum feriet, & Iudaeos eduxit ex Aegypto: Sed Esa. 40. 48. 63. Hebr. 3. 10. dicitur Spiritum S. esse, qui fœdus nouum feriet super domum Iuda, & Iudaeos eduxit ex Aegypto. Esa. 63. Cum ergo Hebraicè dicitur Kihu Elohenu, & nos, am, vezon iado: Haiom bekalo isimau, id est, Quia ipse est Deus noster, & nos populus & grex manus eius: Hodie si vocem eius audieritis: Hac de Iehoua Deo nostro: eius refertur ad Deum, qui suprà dicitur El Iehoua, Deus noster, factor noster adorandus. Hac de tertia persona, quae sequuntur de tertia & prima dicuntur: Dicit Iehoua, nolite corda vestra indurare, sicut in deserto in die tentationis, vbi tentauerunt me Patres vestri, & ego iuraui in ira mea, si introibunt. Vides suprà in tertia persona dicebatur Kolo, id est, Vocem Iehouae factoris si audieritis, hic idem qui dicit: Si audieritis vocem IEHOVAE, idem dicit de secunda persona: Nolite vos corda vestra indurare. De se autem in prima sic loquitur: Sicut patres vestri probauerunt & irritauerunt me in deserto, & ego iuraui in Exod. 4. 5. 6. 13. 14. Esaiae 63. Ezechielis 2. 3. 8. 11. Hieremiae 31. 1. Corinthiorum 10. dicitur Spiritus sanctus irritatus & prouocatus: Irritauerunt Spiritum sanctum eius, qui eduxit, & Spiritus sanctus requiescere fecit eos. Esaiae 63. Hebr. 3. 4. 10, in Esaia 1 Hierem. 3. Deuteron. 4. 5. 32. IEHOVA vnus solus Deus dicitur eduxisse Iudaeos, & Iehoua vnus requiescere fecit: Iehoua irritatus est. Et 1. Corinth. 10. Psalmo 98. Christus dicitur eduxisse, Christus tentatus. Et Esaiae 63. Ezechiel. 2. 3. 8. 10. 11. Spiritus dicitur eduxisse Iudaeos, Spiritus sanctus irritatus, prouocatus, & Psalm. 95. Hebr. 3. 4. Spiritus sanctus dicitur tentatus, irritatus in deserto.

Non enim simpliciter verba Dauidis sunt: Nolite corda vestra indurare, sicut patres vestri indurauerunt & tentauerunt me in deserto. Psalmo 95. Numer. 14. 23. 1. Corinthior. 10. Nam non Dauid tentatus est. Et Hebraeor. 4. dicit, Praedefinit autem in Dauide Deus diem hodie dicens: Hodie si vocem eius audieritis. Quem suprà Spiritum sanctum dixit, capite quarto Deum dicit, vt Psalmo 95. Quia ergo subjiciuntur Elogia vni soli Deo propria, sicut dicit Spiritus sanctus: Nolite corda vestra obdurare, sicut patres vestri me tentauerunt, haec verba ex Ezechielis 2. 3. 8. 11. & Esaiae 6. 63. de Spiritu sancto explico. Nam si de Patre diceret, si vocem eius Patris audieritis, nolite corda vestra indurare, sicut eum tentauerunt Patrem. Sed Mysticè propter identitatem naturae dicit. Eum Deum Iehouam audite, qui ego sum cum Patre, & Filio: vt ostendat idem-

titatem naturæ in Patre & Filio & Spiritu sancto. Ideo dicit, si vocem eius audieritis, si Patres vestri me non audierunt. Nam Spiritus de se nunc in prima, nunc in tertia persona loquitur ex perpetua Scripturæ consuetudine, & in Actis Petrus & Apostolus probat Spiritum sanctum per os Dauidis & per Prophetas locutum esse tanquam Iehouam & verum Deum. Act.1.2.3.13.28.1. Pet.1.3.2. Pet.1.

CONFESSIO PASTORVM ECCLESIÆ IESV CHRISTI, EXHIBITA IN CZENGER DE VNO ET SOLO DEO, qui est Pater, Filius, & Spiritus sanctus, confirmata explicatione Phrasium Hebræarum, & Regulis certis ex verbo Dei desumptis.

DE VNO ET SOLO DEO.

Ere & sincerè confitemur secundùm Scripturas sacras Deum verum esse vnum & solum, authorem & conseruatorem omnium, qui sic se patefecit, vt sit Pater, Filius & Spiritus sanctus.

DE TRINITATE VNIVS Iehouæ.

Hunc vnum & solum Deum, tres in cœlo testes Patrem, Filium & Spiritum sanctum esse credimus: qui licèt tres sint subsistentibus suis proprietatibus, & officiis dispensatoriis: tamen hi tres vnum quoque sunt, vt Apostolus testis est. 1.Iohann.cap.5.

De Patre æterno.

Patrem vocamus ex verbo Dei, Deum & Iehouam in se vitam habentem, à nullo existentem, & omni origine carentem, qui ex sua hypostasi tanquam characterem & splendorem suæ gloriæ, Filium vnigenitum ab æterno sine omni principio & mutatione genuit, per quē omnia ab æterno præsciit, & disposuit, & in principio creauit, & conseruat & elector iustificando saluat, impios autem condemnat.

De Filio Dei.

Christum juxta carnem Dauidis filium, per omnia fratribus similem

lem excepto peccato credimus. Hunc eundem Christum, secundùm Logon, credimus & confitemur Filium Dei vnigenitum à Patre, Deũ & Iehouam æqualem Patri, & ab initio ante omnia opera, ex ore altissimi, tanquam splendorem gloriæ, & characterem substantiæ eius genitum esse, per quem omnia facta sunt ante creationem, in creatione & post creationem. Qui dicitur Angelus fœderis, & Sermo Dei, carnem in fine seculorum assumens. Rom. 1. 8. 9. Heb. 1. 2. 3. Gal. 3. 4. Psal. 2. 1. Tim. 3. Ro. 3. 4. 8. Hebr. 3. 8. 9. Qui cùm subsistens esset in forma Dei, patri æqualiter se humiliauit ac formam serui assumsit, sic totum andilytron seu æquiualens precium virtute & potentia Spiritus æterni in carne assumpta persoluit. Quia in ipso Somaticôs seu verè placuerit Patri, totam plenitudinem Deitatis inhabitare, vt sic omnia per eum restaurari possint, Eph. 1. Coloss. 1. 2. 2. Cor. 5.

Huic Christo licèt juxta carnem temporalis tribuatur origo & natiuitas, tamquam vero homini fratribus per omnia simili, excepto peccato: tamen, quatenus est vnigenitus à Patre, subsistens in forma Dei, ita in se vitam habens vt Pater, caret omni origine, & temporali mutatione. Quia est IEHOVA à Iehoua egressus, & missus à diebus æternis, sola mystica & ineffabili generatione vnigenitus à Patre.

Matt. 1. 3. Luc. 1. 2. 3. Rom. 1. 8. 9. Heb. 3. 8. 9. Ioa. 1. 3. 8. 10. Philip. 2. Mich. 5. Zachar. 2. 3. 10. Prouerb. 8. Psalm. 2.

De Spiritu sancto.

Spiritum quoque sanctum credimus & confitemur, à Patre procedentem, & à Filio emissum in corda credentium, esse Adonai Iehovam: vt in Ezechiele se Spiritus sanctus appellat, capite 2. 3. 8. 10. Cui omnia elogia, vni soli Deo propria tribuuntur. Perinde vt Patri ac Filio, scilicet, primò Iehoua Adonai, Deus vocatur. Psalm. 95. Heb. 3. Secundò vocatur Deus Iehoua scrutans corda & renes, seu Deus omnipotens. Tertiò, creator, conseruator, regenerator, sanctificator. Esa. 6. 1. Corinth. 1. 2. 3. Quartò, author & distributor omnium donorum Dei, 1. Corint. 12. Gal. 5. 6. Ephes. 5. 6. Fructus Spiritus sancti sunt fides, spes, charitas. Ro. 3. 4. 8. Gal. 3. 4. Quintò, quia futura prædixit in Prophetis, elegit, & emisit Apostolos sua authoritate. Actorum 13. Hi tres, Pater, Sermo, & Spiritus quia vnum sunt in Iehouali & in æterna deitate voluntate, consilio & operibus, vt Ioan. 3. 5. 6. 10. 14. 15. 16. dicitur. Sunt vnum & in adoratione, sicut enim Deus Pater sine Filio suo, & Spiritu sancto eligere, creare, sanctificare non potest: ita Pater sine Filio & Spiritu sancto Deus Iehoua adorandus esse non potest.

De Cœna Domini.

Cœnam Domini vocamus Sacramentum à Christo ex pane & vino institutum in memoriam mortis suæ. Sicut autem Papisticam trãssubstantiationem ex verbo Dei negamus: ita pernegamus sarcophagiam corporalem & cruentam, hoc est ore corporali naturale Christi

corpus ex virgine natum sumi in cœna. Et panem substantialiter, & realiter sine vlla transsubstãtiatione, corpus Christi esse, aut in panem corpus Christi contra fidei & naturæ regulam includit, & in pane ore carnali ab omnibus in cœna sumi: cùm Symbolum & Scriptura doceant corpus Christi ascendisse in cœlum. Deinde impossibile & contra naturam est contentum suo continente, locatum suo loco majus esse: vt plantæ & arbores, animalia ipsa terra continente vel orbe maiore esset panem cœnæ, posse totum Christi corpus capere, & poculum totum Christi sanguinem continere, aut includere. Deinde, quin & post verborum Christi pronuntiationem, Christus Apostolis panem dedit, & non corpus suum quod pro nobis postridie obtulit. Et Paulus dicit, Si quis panem hunc indignè comederit, reus erit corporis Christi. Panis quem frangimus, nonne est communicatio corporis Christi? 1. Cor. 10. 11.

Tertiò: quia vocatur Panis memoria mortis & corporis Christi: memoria autem vocatur ex Dei institutione signum fœderis. Quicquid enim recordari facit, rectè memoraculum seu signum vocatur, vt Gen. 9. 17. dicitur. 1. Cor. 11. Luc. 22. Quarta ratio: Impossibile est diversas species, disparatam & aliam speciem & formam esse posse naturaliter & realiter in sua forma substantiali, sine transsubstantiatione & mutatione disparatarum specierum de sua forma, & substantia prima aut subjecto in aliam naturam. Vt virga Mosis non fuit serpens, sine transsubstantiatione, aqua non fuit sanguis in Aegypto, nec aqua vinum fuit in nuptijs, sine mutatione: ita nec panis Cœnæ realiter, & substantialiter, ac corporaliter corpus Christi esse potest, neque ore corporali sumi potest, nisi in carnem Christi transmutetur, amissa forma & substantia panis.

Quemadmodum damnamus Papisticum delirium dum sic nugantur: primò panem transsubstantiari, & offerri in Missa: deinde sola accidentia panis manere, sed sub illa forma visibili panis, corpus Christi latitari, cùm impossibile sit accidentia manere sine suis subiectis, & formas substantiales quæ dant esse rei, id est, ob quas, res suis nominibus appellantur, sine primis substantijs subsistere posse: vt in cœna cũ panis sit forma corporalis, & tamen substantia prima, aut subiectum corporis Christi naturalis lateat sub forma panis. ita & eorum insaniam damnamus, qui asserunt Sarcophagiam, id est, ore corporalis sumi corpus Christi naturale, sanguinolentum, sine vlla mutatione, & transsubstãtiatione. Nam vt impossibile est accidentia manere, & sumi sine subiecto, vt Papistæ nugantur, videri quidẽ accidentia panis, sed corpus Christi in Missa sumi. Ita isti Creophagi, aut Sarcophagi, delirant, dum somniant panem quidem videri, & panem non mutari in corpus: tamen, pane manducato, corpus Christi realiter & substantialiter ore corporali sumi: id quod contra fidei & naturæ regulam est, scilicet disparatas species, in alijs specierum formis esse posse substantiali-

tialiter,& sumi sine mutatione: sicut aqua vinum esse in nuptijs, nec pro vino sumi potuit,sine versione aquæ in vinum. Ioan.2.Sola ergo appellatione transsubstantiatores Papistæ à Sarcophagis corporarijs differunt,sed reipsa in re Sacramentaria per omnia conueniunt.

De Sacramentariis.

Rejicimus & eorũ delirium,qui Cœnam Domini vacuum signum, vel Christi absentis tantùm memoriam his signis recoli docent.Nam sicut Christus est Amen,testis fidelis, verax,veritas & vita: Apoc. 1. 3. Matth.18.25.1.Cor.8.10.ita Cœna Domini est præsentis & infiniti, æternique Filij Dei vnigeniti à Patre memoria: qui se & sua bona,carnem suam & sanguinem suum, id est, panem viuum & potum cœlestem Spiritus sancti ope per verbum promissionis gratiæ,offert & exhibet electis fide vera Euangelium Christi apprehendentibus: vt Ioan.6.14.15.

De præsentia in Cœna.

Christum credimus vbique electis suis præsentem, vt Filium Dei Iehouam vnigenitum à Patre, quatenus hi tres sunt vnum, id est vnus Deus.Sed hic filius Dei vt Deus sermo est mysticè & spiritualiter quoque, dum enter præsenter Iehouali sua deitate, &cum donis in vnigenito & primogenito somaticè & verè habitantis adest, perinde vt Pater, sicut vitis in palmitibus caput in membris adest. Ioan. 15.1. Corinth. 10.12. Ephes.4.5. 6. Vt autem est homo fratribus per omnia similis,id est in Ecclesia sua mysticè & spiritualiter.Primò adest per vnionem cum Logo, quatenus vnitus est Logo vbique præsenti. Secundò adest in sua promissione per verbum & fidem, communicando se electis,vt vitis in palmitibus distantibus & dissitis à vite,caput in membris dissitis à capite adest per venas,1.Corinth.8.10.Ephe. 1. 4. 5. 6. Ita vitis & caput homo Christus quoque nostrum adest per promissiones gratiæ, dum panem viuum, & potum cœlestem nobis communicat. Ioan. 6. 8. 10. 14. 15. Tertiò adest institutione sua Sacramentali aut Spiritus sancti effusione in electos. Quartò,officio dispensatorio,aut intercessione pro electis.Iohan.15.16. Hebr.1.7.9.10. Marc. 14.16.Non est autem præsens carnaliter sicut in vtero matris in Iudea in sepulchro fuit præsens localiter: quia ascendit in cœlum corporaliter,surrexit,non est hic,& oportet in cœlo esse vsque ad diem judicij.Act.3.

De veris Sacramentis.

Scriptura sacra, hæc quatuor in omnibus signis noui fœderis proponit. Primò fœdus seu pactum ipsum, quod est Dei gratia, reconciliatio cum hominibus propter Christum, dona propter Christum per Spiritum sanctum,electis fide exhibita,& applicata.Secundò materia rei ex qua Sacramentum instituitur, vt iris cum Noah, præputium carnis cum Abraham; jumenta & panis in sacrificiis: in Baptismo aqua: in Cœna,panis & vinum. Tertiò, causa formalis, diuersis enim

formis signa erecta sunt cum Noah, Abraham, & populo Iudaico: & in nouo Testamento in baptismo diuersæ sunt formæ Sacramenti. Quarta causa finalis quae respicit Deum & homines, hinc dicta sunt signa fœderis, memoria pacti aut noui Testamenti inter Deum & homines: respectu causæ finalis dicta sunt res sacramentariæ signa aut memoria in signum fœderis, & reconciliationis instituta, vt iridis erectio & circuncisio vocatur Berith, id est fœdus: deinde Otth Berith, id est signum fœderis. Gen.9.17. Ita in cœna panis & vinum respectu causæ finalis sunt memoria mortis Christi, id est signa commonefacientia de morte Christi. Matth. cap.26. Luc. cap.22. 1.Corinth.10.11. Panis & vinum sunt per se & sua natura sine vlla mutatione Papistica aut Creophagica, vt Papistæ somniant, corpus & nouum Testamentum aut communicatio corporis sunt mystica & sacra Christi institutione & appellatione sine transformatione corporaria, sicut suprà dictum est.: signa enim non substantiam signatorum, sed tantùm accipiunt nomina, vt Gen.9.17.1. Cor.10. Luc.22. Iris & circuncisio nunc fœdus, nunc signum, & in cœna elementum nunc Panis, nunc corpus Christi appellatur: 1. Corinth.10.11. Sed non mutatur panis in corpus Christi, sed accipit nomen corporis & vinum sanguinis, non essentiam aut naturam carnis & sanguinis Christi, vt Papistæ somniant.

De æternitate.

Æternum quoque variè sumitur, primò, Dei respectu, quoties Deo Patri, Filio, Spiritui sancto tribuitur, significat principio, & fine mutationéque carentem perpetuitatem, Tu Iehoua habitans æternitates: Tu Iehoua Deus es in æternum. Esa.9.& 57.cap.

Secundò sumitur pro Christi descriptione filiali & infinita natura, virtute & efficacia vel natiuitate, vt Pro.8 Sap.7.9.Ecc.24. Ab æterno ante omnia genuit me. Mich.5. egressus ejus ab æterno à dieb. æternis. Esa.9. Christus est filius Dei, Deus fortis, pater æternitatis. Hoc est autor æterni fœderis, testamenti, salutis, justitiæ & vitæ æternæ causa. Heb.1.9.13. Angelus est fœderis, Testamentum in Christo confirmatum. Testamentum æternum in sanguine Christi confirmatum est: Effectum æternum, salutem, vitam, Testamentum, seu fœdus æternum tribuit Filio Dei dato, vnigenito à Patre infinito æterno: Qualis effectus, talis causa: Sed effectus Christi, redemptio, salus, Testamentum sunt æternum: Ergo & Filius est pater æternitatis, id est, Deus æternus infinitus vt Pater, Esa.9. Tertiò, sumitur pro continuo tempore, hoc est, pro spacio quo mundus creatus est, pro diebus in quibus mundus factus est: Hinc dicitur: Elegit nos ante tempora æterna, id est ante septem dies creationis, ante creationem ab ęterno elegit, Eph. 1.2.3.5.2.Timoth.1.2.3. Quarto, sumitur pro infinita piorum salute, & cruciatu impiorum. Quæ vt se in electis & vasis iræ habent initium, tamen jam fine carent salus & condemnatio.

De Ba-

De Baptismo infantium.

Infantes omnes Ecclesiæ oblatos, qui canes & porci non sunt: In nomine Patris, Filij & Spiritus S. Baptismo Baptizádos esse docemus, sicut promissio & signatum vel fœdus ad infantes & electos pertinet, & Sacramentum circumcisionis infantibus quoque institutum fuit, Rom.5.6.1.Cor.15.Coloss.2.

Scriptura nomen Baptismi variè vsurpat. Primo pro afflictione, & cruce electorum, vt Matt.20. Potestis baptizari quo ego baptizor? id est, potestis ferre illam crucem infinitam, aut pœnas infinitas? Secundo sumitur Baptismus pro regeneratione, & causa regenerationis pro Spiritu & igne aut gratiæ Dei plenitudine. Ille baptizabit nos igne & spiritu. Nisi quis natus fuerit ex aqua & spiritu, non poterit ingredi in vitam, Matt.3.Marc.1.1.Ioan.1.3. Tertio sumitur baptismus pro signo regenerationis & lauacri interioris quod à Christo institutum est, in nomine Patris, Filij & Spiritus S. Matt.28. Quarto, sumitur pro Christi baptismo, vel pro nomine Christi, pro pœnitentia & conuersione, vt Matt.3. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisq; vestrûm in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum: id est, agite pœnitentiam, vt propter Christum accipiatis remissionem peccatorum & donum spiritus. Quinto, pro religione & confessione Christiana, & vnione insertionéque fidei, doctrinæ & confessione Christi, vt Act.10. Nunquid aquam prohibere potest aliquis, ne baptizentur hi, qui Spiritum sanctum acceperunt, & iussit eos baptizari Petrus in nomine Domini Iesu Christi. Hic baptismus aquæ primo. Secundo baptismus Spiritus & ignis. Tertio baptismus nominis Christi explicatur. Baptizati sunt in nomine Iesu. Hoc est, primo in nomine Patris, Filij & Spiritus S. aqua sunt baptizati: postea susceperunt nomen Christi, facti sunt Christiani, fidem, doctrinam, & religionem Christi susceperunt, & apprehenderunt, Gal.3.1.Cor.3. Quicunque in Christo baptizati estis, Christum induistis. Sexto pro lotione & communi lauacro sumitur Iudith 12. Baptizabat se Iudith in fonte, Marc.1. Iudæi non comedunt, nisi baptizentur prius.

De Lege.

Lex ad peccata arguenda, & Euangelium propter annunciandam remissionem peccatorum prædicandum est: Neque enim pœnitentia prædicari potest, neque peccata argui possunt, sine lege. In suis ergo finibus Lex & Euangelium prædicanda sunt.

De ritibus Ecclesiasticis. Propositio 47.

Omnes honestos, & pios ritus verbo Dei consentientes & seruientes gloriæ Dei, & ædificationi Ecclesiæ, cantilenas scilicet ex sacris literis compositas, cum intellectu Spiritu & mente canimus, & rejicimus insanos, qui his contradicunt, aut lingua non intellecta in cœtu discantizant, aut reboant ad cœlum vsque, vt Sacerdotes Baal, 1. Cor.14.Eph.5.

De vestitu Pastorum.

Quia in sacris literis in Veteri, Nouo Testamento nulla limitatione, figura, aut mensura ministrorum Ecclesiæ vestes in vsu communi circumscribuntur & limitantur, stultum & impium est hæredes & dominos omnium creaturarum, à Domino Deo factos facere seruos in vestitu, cibo & potu superstitioso. In his ergo omnibus mediocritas pia & sancta seruiens honestati, decoro & necessitati secundum circumstantias seruanda est. Vitanda sunt extrema omnia, luxus, superbia, scandala, sordities, & auaritia, non seruiens, & non parcens naturæ, 1.Cor.6.14.15.

De Templis.

Templa & loca conuentus electorum, remotis Idolis & Papisticis sordibus Idolorum, ararum, & boatuum recipimus: etiam si prius eis Baalaim abusi sunt: nulla enim creatura in terris est, qua impij abusi non sunt. Sed abusus non tollit substantiam bonæ rei. Hoc est, non sunt ideo creaturæ Dei per se bonæ rejiciendæ, quia iis impij abusi sunt.

De cibo & mercede Pastorum.

Scriptura sacra, & natura docet dignos esse operarios cibo & mercede sua: impiè ergo nugantur clamitantes, mercedem non esse veris in Christo ministris dandam: sicut noui hæretici fabulantur, sub Monachorum prætextu, qui licet non paciscantur cum ouibus, sed tamen ijs pellem & carnem excoriando detrahunt, vt Ioan.10.11. Hiere. 23.3. Spiritus Dei falsis prophetis loquitur, Ezech.14. Esa.58.

De causa peccati.

Sicut impossibile est contrariè inter se pugnantia, & destruentia se mutuò, causam efficientem formalémque esse posse sibi contrariorum: Vt Lux non est causa tenebrarum, neque caliditas frigiditatis, Psal.5.46.61.66.80. 84.114.135. Ita impossibile est Deum, qui est Lux, Iustitia, Veritas, Sapientia, Bonitas, Vita, causam esse tenebrarum, peccati & mendacij, ignorantiæ, cœcitatis, malitiæ, & mortis: sed horum omnium causa Satanas, & homines sunt. Quæcunque enim Deus prohibet, & propter quæ damnat facere ex se, & per se non potest, Deut.32.

De Aprosopolipsia in Deo.

Sicut qui operantibus æqualiter simul mercedem æqualem justè reddit, & qui non merentibus donat ex gratia, libero arbitrio quæ vult, non est respector personarum: Ita Deus, mortem & condemnationem tanquam peccati stipendium, dum omnibus merentibus æqualem reddit, ex debito secundùm justitiam & legem suam, justè fecit. Et contra dum non merentibus donat propter Filium ex plenitudine gratiæ suæ, & libera voluntate, justitiam & vitam, non est Prosopoliptis, id est, non est respector personarum, vt dicitur: quod tuum est, & meritus es tolle, & vade: Annon licet mihi facere de meo quod volo?

volo? Annon oculus tuus est nequam? non meus oculus, quia ego bonus sum, Matt. 21.

De Mediatore.

Christum Filium Dei & hominis totum secundùm vtramque naturam verum Melchisedecum Pontificem, Regem, Mediatorem, & Saluatorem, Redemptorem confitemur propter has causas.

1. Propter justitiæ & misericordiæ temperamentum: vt justitię infinitæ & legi damnanti propter peccatum satisfaceret in carne moriendo, virtute & efficacia spiritus æterni. Deinde vt & misericordiæ diuinæ viuificanti electos per eiusdem sermonis & Filij Dei vnigeniti omnipotentiam satisfieret, juxta electionem æternam in Christo ab æterno factam, Eph. 1.

2. Propter antilytron, aut æquiualens precium, hoc est, vt perfectè Mediator precium salutis pro electis soluere possit: hoc scilicet, propter peccatum hominum mori in carne possit. Deinde peccatum, mortem, Diabolum, infernum, legis maledictionem destruere possit, imaginem autem Dei amissam vitam, justitiam, sapientiam Dei, reparare possit, & viuificare, omnia restaurare possit deitatis suæ virtute, & potentia, Rom. 3. 4. 8. 2. Cor. 3. 5. Col. 1. 2. Eph. 1. 3.

3. Quia literaliter Mediator vocatur Filius Dei vnigenitus immortalis, id est verus Deus, vita æterna, id est, immortalis Iehoua Deus æternus, magnus laudandus in secula: Deus magnus, sua potentia & virtute saluans, 1. Cor. 1. 3. Col. 1. Heb. 1. 7. 9. Zach. 1. 3. 10. 13. 14. Oseę 1. 2. 3. 12. Idem Mediator Dei & hominum vocatur homo Iesus Christus. Sunt ergo gloriæ Dei & veritatis, justitiæ deitatis destructores, sunt pacis inter homines hostes, qui Christum mediatorem, id est, Filium Dei vnigenitum à Patre, & hominem verum negant, Luc. 1. 2. Impossibile enim est gloriam Dei in cœlis perfici Legem & Euangelium impleri, & salutem pacem electorum perfici sine Filio Dei vero Deo, & homine, & sine vero homine, Rom. 1. 3. Colos. 1. 2. Ephes. 1. 3.

FINIS.

CONCILIATIO ARTICVLI

DE COENA DOMINI

INTER MINISTROS,

QVI

IN VTRAQVE POLONIA, LITVANIA ET SAMOGITIA EVANGELIVM CHRISTI, TAM juxtà Auguſtanam, quàm fratrum Waldenſium, & Helueticarum Eccleſiarum, Confeſſionem, docent.

FACTA IN GENERALI SYNODO SENDOMIRIENSI, 14. Aprilis, Anno 1570,

Acceſſit breuis de Mediatore CONFESSIO, qua omnis etiam in hoc articulo controuerſia ſublata eſt: edita in eadem Synodo 1. Aprilis Anno 1570.

Matth. 5.

Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur.

AD LECTOREM.

VTilis & admodum neceſſaria eſt, Pauli admonitio. Studete, inquit, ſeruare vnitatem ſpiritus, per vinculum pacis, &c. Vnus eſt Dominus, vna fides, & vnum Baptiſma Quemadmodum igitur deteſtandus eſt illorum furor potius, quam zelus, qui contendendi libidine, quidvis, quantumvis ſobriè & circumſpectè dictum, carpunt atque arrodunt: ita illorum ſtudium immortali memoria dignum eſt, qui quanta poſſunt diligentia, in hoc toti ſunt, vt inter eos, qui eundem Chriſtum crucifixum, vnicum, ſolum & perfectum generis humani ſeruatorem annunciant (mitigatis dictis, ſententiiſque paulò crudioribus, ſalua denique verbi diuini integritate) mutua animorum coniunctio coaleſcat. Itaque perpetua laude digni ſunt, orthodoxarum in vtraque Polonia, Lituania & Samogitiæ Eccleſiarum miniſtri, qui ſuperatis animorum affectibus (quod, Cicerone teſte, pulcherrimum victoriæ genus eſt) ex infelici, & non neceſſario contentionum de Cœna Domini labyrintho, feliciſſime tandem emerſerunt, ac formulæ huic, quam tibi legendam offerimus, vnanimiter ſubſcripſerunt. Supereſt, vt quotquot vbique terrarum, puram Euangelij doctrinam, aduerſus pontificiorum, aliorúmque Sectariorum ſtrophas tuentur, in hunc ſcopum pacis atque concordiæ collim.ent, eóque omnia ſua ſtudia dirigant. Hoc vt breui fiat, Deus Opt. Max, ardentibus votis rogandus eſt.

CONSEN-

CONSENSVS MVTVVS IN RELIGIONIS CHRISTIANÆ CAPITIBVS INTER ECCLESIÆ MAJORIS & minoris Poloniæ, Lituaniæ, & Samogitiæ, quæ juxta confessionem Augustanam, fratrum Waldensium, vt vocant, & Helueticam, aliquo modo à se dissentire videbantur, factus in Synodo Sendomiriensi. ANNO 1570. April. 14.

POSTQVAM diu multúmque cum sectariis, Tritheitis, Ebionitis, Anabaptistis cōflictatum esset, tandem diuino fauore ex tot tantísque certaminibus & deplorandis cōtentionibus emersimus. Visum est iisdem Ecclesiis Polonicis reformatis & orthodoxis, quæ in quibusdam capitibus & formulis doctrinæ (hostibus veritatis & Euangelij) minimè consentire videbantur, pacis & concordiæ studio, Synodum conuocare, ac consensionem mutuam testari. Quare habita collatione amica & Christiana, sic iunctis compositísque animis consenserunt in hæc capita.

Primum. Quemadmodum & nos, qui in præsenti Synodo nostram confessionem edidimus, & fratres, nunquam credidimus eos, qui Augustanam Confessionem amplectuntur, aliter quam piè & orthodoxè sensisse de Deo, & sacra Trinitate, atq; Incarnatione Filij Dei, & iustificatione, aliisq; præcipuis capitibus fidei nostræ: ita etiam ij qui Augustanam Confessionem professi sunt candidè & sincerè se vicissim tam de nostrarum Ecclesiarum, quam de fratrum, quos vocant Waldenses, confessione de Deo & sacra triade, incarnatione Filij Dei, iustificatione, & alijs primarijs Capitibus fidei Christianæ, nihil agnoscere, quod sit absonum ab orthodoxa veritate, & puro verbo Dei. Ibique sanctè inuicem hujus polliciti, vnanimiter secundùm regulam Verbi Dei defensuros consensum hunc mutuum in vera & pura Christi Religione contra Pontificios, contra sectarios, contra de-

hique omnes hostes Euangelij & veritatis.

Deinde verò quantum ad infelix illud dissidium de Cœna attinet, conuenimus in sententia verborum, vt illa orthodoxè intellecta est à Patribus, ac imprimis ab Irenæo, qui duabus rebus, scilicet terrena & cœlesti, hoc mysterium constare dixit, neque elementa signáve illa nuda & vacua esse asserimus, sed simul reipsa CREDENTIBVS exhibere & præstare FIDE, quod significant. Denique vt expressius clariúsque loquamur, conuenimus vt credamus & confiteamur, substantialem præsentiam Christi, non significari duntaxat, sed verè in Cœna vescentibus repræsentari, distribui, & exhiberi, Symbolis adiectis ipsi rei, minimè nudis, secundùm Sacramentorum naturam. Ne verò diuersitas formularum loquendi contentionem aliquam pariat, placuit, præter articulum, qui est insertus confessioni nostrę mutuo consensu adscribere articulum Confessionis Saxonicarum Ecclesiarum de Cœna Domini, missæ ad Tridentinum Concilium, anno 1551. quem etiam pium agnoscimus, & recipimus. Cuius Confessionis verba sunt hæc.

De Cœna Domini.

ET Baptismus, & Cœna Domini, sunt pignora & testimonia gratiæ, vt antea dictum est, quæ de promissione & tota redemptione nos commonefaciunt, & ostendunt beneficia Euangelij ad singulos pertinere, qui his ritibus vtuntur. Sed tamen hoc discrimen est: per Baptismum singuli inseruntur Ecclesiæ, sed Cœnam Domini simul etiam voluit Dominus esse neruū publicæ congregationis. Vult enim Deus ministeriū Euangelij publicum esse, non vult in latebris tantū inclusam teneri vocem Euangelij, sed exaudiri eam vult à toto genere humano, vult se agnosci & inuocari: Ideò vult publicos & honestos esse cōgressus, & in his vult sonare Euāgelij vocē, vult se ibi inuocari & celebrari. Vult etiam hos ipsos congressus, testes esse cōfessionis & seiunctionis Ecclesiæ Dei, ab aliarum gentium sectis & opinionibus. Conuenit Ioannes Ephesi cum suo cœtu, & docet Euangelium, & vsu Sacramentorum, totus cœtus ostendit se hanc doctrinam amplecti, & hunc Deum inuocare, qui Euangelium tradidit, & seiunctum se esse à Dianæ, Iouis, & aliorum idolorum cultoribus. Vult enim Deus conspici & audiri suam Ecclesiam in mundo, & vult sejunctam esse multis publicis signis à reliquis gētibus. Sic haud dubiè suos cœtus habuerunt primi parentes, Adam, Seth, Enoch, Noë, Sem, Abraham: & deinceps politia Israel habuit multos ritus, vt seiunctio illa à gentibus esset conspectior. Addidit etiam peculiarem promissionem congregationi: Vbicunque duo aut tres congregati sunt in nomine meo, ero in medio eorum. Item: Quicquid petent consentientes, fiet eis. Et in Psalm. Laus ejus in Ecclesia Sanctorum. Sintque promissiones, in quibus adfirmat Deus, se Ecclesiam seruaturum esse, eo dulciores, quia intelligimus eum publicum ministerium in congressibus ho-

nestis

nestis conseruare & restituere: sicut & in ipsis verbis Cœnæ Domini inclusa est hæc promissio, cùm iubet annunciari mortem Domini,& hanc Cœnam distribui,donec venerit.

Vt igitur reuerentia maior sit in huius Sacramenti vsu, veræ causæ institutionis cogitentur, quæ ad publicam congregationem,& ad singulorum consolationem pertinent.

Prima causa est: Filius Dei vult in publica & honesta congregatione sonare vocem Euangelij.Huius congregationis vinculum vult esse hanc sumptionem, quæ summa reuerentia facienda est, cùm ibi testimonium exhibeatur mirandæ societatis Domini & sumentium, de qua reuerentia Paulus loquitur,inquiens:Qui sumit indignè,reus erit corporis & sanguinis Domini.Secunda,vult & concionem,& ipsum ritum prodesse ad conseruationem & propagationem memorię passionis,resurrectionis,& beneficiorum suorum.Tertia:Vult quemlibet sumentem hoc testimonio singulariter confirmare, vt statuat ad se pertinere beneficia Euangelij, cùm concio sit communis: & hoc testimonio, hac sumptione ostendit, te ipsius membrum esse, & te ablutum esse sanguine suo,& facere se hoc fœdus: Manete in me, & ego in vobis.Item: Ego in eis,& hi in me.

Quarta vult hanc publicam sumptionem, confessionem esse, qua ostendis quod doctrinæ genus amplectaris, cui cœtui te adiungas. Vult & gratias agi publicè & priuatim in hac ipsa cæremonia Deo æterno Patri,Filio & Spiritui sancto, cùm pro cæteris beneficijs, tum nominatim pro hoc immenso beneficio redemptionis & saluationis. Vult & ipsis Ecclesiæ membris inter sese vinculum esse mutuæ beneuolentiæ Ita multis fines concurrunt.

Harum maximarum causarum commemoratione inuitatur homines ad Sacramenti reuerentiam & vsum. Et docemus,quomodo prosit vsus. Apertè damnamus portentosum errorem monachorum: qui scripserunt,sumptionem mereri remissionem peccatorum,& quidem ex opere operato,sine bono motu vtentis.Hæc Pharisaica imaginatio pugnat cum dicto, Iustus sua fide viuet. Sic igitur erudimus Ecclesiam, accessuros ad Cœnam Domini, oportere pœnitentiam seu conversionem adferre: & accensa iam fide in cogitatione de morte & resurrectione & beneficijs Filij Dei,quærere hic confirmationem hujus fidei:quia in vsu Sacramenti fit testificatio,quæ ostendit,ad te quoque pertinere beneficia Filij Dei.Fit & testificatio,quòd te sibi membrum adiungat,& quòd sit in te,sicut dicit:Ego in vobis,&c.

Monemus etiam, ne existiment propter hoc opus seu hanc obedientiam remitti peccata, sed vt fiducia intuentur mortem & meritum Filij Dei, & resurrectionem ejus. Et statuant propter ipsum nobis peccata remitti, & velle eum hanc fidem hac commonefactione & testificatione confirmari. Cum hoc modo fides, consolatio, gaudium conscientiæ & gratiarum actio crescunt, prodest sumptio. Nec

admittuntur vlli ad communionem, nisi prius à Pastore aut Collegis ejus auditi sunt,& absoluti.In hac exploratione interrogantur,& sæpè erudiuntur rudiores,de tota doctrina: & deinde absolutio promulgatur.

Docentur etiam homines, Sacramenta esse actiones diuinitus institutas, & extra vsum institutum res ipsas non habere rationem Sacramenti, sed in vsu instituto in hac communione verè & substantialiter adesse Christum,& verè exhiberi sumentibus corpus & sanguinem Christi: Christum testari quòd sit in eis, & faciat eos sibi membra, & quòd abluerit eos sanguine suo,sicut & Hilarius inquit: Hæc accepta & hausta efficiunt, vt & nos in Christo, & Christus in nobis sit.In ipso autem ritu seruamus morem vsitatum vniuersæ Ecclesiæ veteris,Latinæ & Græcæ.Non fiūt priuatæ Missæ,hoc est,tales in quibus non fiat distributio corporis & sanguinis Christi:sicut nec vetus Ecclesia aliquot seculis post Apostolos, tales Missas habuit: vt descriptiones veteres apud Dionysium,Epiphanium, Ambrosiū, Augustinum, & apud alios ostendunt. Et Paulus expressè iubet, simul fieri multorum communionem.Itaque in publica & honesta congregatione recitantur aut canuntur precationes & symbolum, & lectiones cum sacris canticis,distributæ in dies festos,vsitato more.Deinde fit concio de beneficijs filijs Dei,& de aliqua doctrinæ parte,vt series temporum præbet argumentum. Postea recitat Pastor gratiarum actionem,& precationem pro vniuersa Ecclesia, pro Potestatibus, & pro præsenti necessitate: & orat Deum,vt propter Filium, quem voluit fieri victimam pro nobis, remittat nobis peccata, & nos saluet, colligat & seruet Ecclesiam.

Deinde recitat in loco consueto verba Christi, de Cœnæ institutione, & sumit ipse, & distribuit sumentibus integrum Sacramentum, qui reuerenter accedunt,antea explorati & absoluti, & ibi suas preces ad publicas adiungunt.Ad extremum, rursus recitatur gratiarum actio.Hunc ritum, & hanc communionem plurium, congruere cum scriptis Apostolorum, & consuetudine veteris Ecclesiæ, ferè vsque ad Gregorij ætatem, nôrunt omnes non prorsus ignari antiquitatis,quod cùm ita sit, probanda, non improbanda est nostrarum Ecclesiarum consuetudo:sed aduersarij improbantes nostram consuetudinem,defendunt multos errores,alij magis tetros,alij nouis iam artificijs fucatos. Multi ante hoc tempus scripserunt, fieri oblationem in Missa pro viuis & mortuis,& mereri eam facienti & alijs remissionem peccatorum ex opere operato. Et hæc plurimorum persuasio fuit, & adhuc est, similis Pharisaicæ & Ethnicæ. Nam eodem modo Pharisæi & Ethnici somniabant,se ex opere operato mereri sibi & alijs remissionem peccatorum, pacem, & alia multa bona. Aut etiamsi qui minus cæci verecundius loquebantur, etsi dicebant mereri ea non sine bono motu sacrificantis, tamen sacrificia ipsa fingebant esse meri-

merita precum. Hac opinione cumulabantur sacrificia,& crescebant aucupia quæstus.Talis est & Missarum mercatus,& prophanatio Cœnæ Domini,ferè in toto orbe terrarum.

Vult autem Deus,vitiosos cultus taxari & aboleri.Ideo vocem diuinam simpliciter & verè proponimus,quæ errores illos damnat.Ac toto pectore adfirmamus coram Deo & tota Ecclesia in cœlo & in terra, tantùm fuisse vnicum sacrificium propitiatorium, seu quo ira æterni patris aduersus genus humanum placata est:scilicet,Totam filij Dei Domini nostri Iesu Christi crucifixi & resuscitati obedientiā. Hic vnicus est agnus, qui tollit peccata mundi. De hoc vnico sacrificio dictum est Heb. 10. Vnico sacrificio consummauit in perpetuum eos qui sanctificantur. Et hoc sacrificium singulis sua fide applicatur, cùm audiunt Euangelium,& Sacramentis vtuntur, vt Paulus inquit: Quem posuit propitiatorem in sanguine per fidem.Et,Iustus fide sua viuet.Et in 1.Petr. Sanctificati spiritu,ad obedientiam & consperfionem sanguinis Jesu Christi. Cætera sacrificia in veteri Testamento fuerunt typica, de quibus suo loco copiosius dicitur. Et nequaquam merebantur remissionem peccatorum, & omnes iustitiæ Sanctorum omnibus temporibus, fuerunt, sunt, & erunt sacrificia laudis, seu εὐχαριστικά,quę non merentur facienti aut alijs remissionem,sed sunt cultus debiti in singulis, & placent propter mediatorem & summum sacerdotem filium Dei: vt dicitur ad Heb. Per ipsum offerimus sacrificium laudis semper Deo. Hanc esse immotam & æternam veritatem, manifestissimum est. Quod verò citantur contra tam claram lucem veritatis,centones,quos nominant Canones Missæ,etiam manifestum est, dissimiles esse Canones Græcos & Latinos. Et Græcos ipsos dissentire inter sese de re maxima:& in hoc Latino,qui vsitatus est,apparet paulatim adsutas esse lacinias ab ignotis authoribus.

Vetus Ecclesia vtitur nominibus sacrificij & oblationis: sed intelligit totam actionem, precationem, sumptionem, recordationem, fidem, spem, confessionem, & gratiarum actionem. Hæc tota actio interior & exterior,in quolibet conuerso ad Deum,& in tota Ecclesia, est reuera sacrificium laudis,seu εὐχαριστικὸν,& λογικὴ λατρεία. Et cùm inquit Dominus, Veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate: affirmat, in nouo Testamento non præcipi externa sacrificia,quæ fieri necesse sit,etiamsi in corde nulli sint motus Spiritus sancti:sicut in Lege necesse erat cæremoniam Paschatos seruari.

Sed de Cœna Domini dicitur:Probet se vnusquisque, &c. Ita prodest vtenti Cœna Domini, cum adfert pœnitentiam & fidem, & non prodest ei alienum opus. Præterea de mortuis manifestum est, totum hoc spectaculum pugnare cum verbis institutionis Cœnæ, in quibus dicitur: Accipite, manducate, &c. Hoc facite in mei recordationem. Quid hoc ad mortuos,vel absentes?Et tamen in magna parte Europę plurimum missarum fit pro mortuis. Magna etiam multitudo pror-

ſus ignorans quid agat, legit miſſas propter mercedem. Cùm autem hæc omnia manifeſtè ſint impia, facere oblationem, vt loquuntur, vt mereantur viuis & mortuis: aut facere neſcientem quid agat: horribiliter peccant, qui hæc ſcelera retinent & defendunt. Et cum ritus extra vſum inſtitutum non habeat rationem Sacramenti, qualis ibi fiat idolorum cultus, cogitent pij & eruditi.

Eſt & manifeſta profanatio, partem Cœnæ Domini circumgeſtare, & adorare: vbi prorſus transfertur pars ad vſum toto genere diuerſum ab inſtitutione, cum textus dicat; Accipite, manducate, cum quidem & recens ſit hoc ſpectaculum.

Poſtremò, quales ſunt mores plurimorum ſacrificulorum & Monachorum in tota Europa, qui non curant hoc dictum: Probet ſe vnuſquiſque. Item, Quicunque indignè ſumit, reus erit corporis & ſanguinis Domini? Etſi autem Pontifices & hypocritæ, qui præſtigias quærunt ad hæc mala ſtabilienda, rident has querelas, tamen certiſſimum eſt, Deum horribiliter iraſci his ſceleribus: ſicut in Iſraël iraſcebatur ſacrificiorum profanationibus. Et videmus iræ exempla manifeſta: Tot regnorum ruinas, vaſtationem orbis terrarum quam faciunt Turcæ, confuſiones opinionum, & multas triſtiſſimas diſſipationes Eccleſiarum.

Te autem, filij Dei, Domine IESV Chriſte, crucifixe pro nobis, & reſuſcitate, ſumme ſacerdos Eccleſiæ tuæ, veris gemitibus oramus, vt propter tuam & æterni Patris tui gloriam, deleas, idola, errores & abominationes: & ſicut ipſe precatus es, ſanctifices nos in veritate tua, & in pectoribus plurimorum accendas lucem Euangelij tui, & veram inuocationem, & corda noſtra ad veram obedientiam flectas, vt grati te in omni æternitate celebremus.

Omnium Angelorum & hominum eloquentiam ſuperat magnitudo peccatorum, quæ profanatio Cœnæ Domini tot jam ſeculis parit. Et nos, cum par oratio tantæ rei nulla poſſit eſſe, breuiores ſumus: & in hoc ingenti dolore Filium Dei oramus, vt ipſe hæc mala emendet: & ſimul ad declarationem copioſiorem nos apud eos offerimus, qui eam audire volunt. Sed in hac quæſtione præcipuè fieri cernimus hoc quod ait Salomon: Perinde facere canentem carmina prauo cordi, ac ſi acetum fundat ſupra nitrum. Has de ſacrificio perſuaſiones, ſciunt aduerſarij neruos eſſe ſuæ potentiæ & opum. Ideo contrariam orationem audire nolunt. Quidam aſtutè jam lenire abſurda diſcunt. Non eſt, inquiunt, meritum oblatio, ſed appellatio: ſtruunt inſidias verbis, & eoſdem abuſus retinent. Dixi autem etiam antea, vnumquemlibet ſua fide facere ſibi applicationem ſacrificij Chriſti, & cùm audit Euangelium, & cùm vtitur Sacramentis. Et ſcriptum eſt: Probet vnuſquiſque ſeipſum. Non igitur ſentit Paulus, cæremoniam alteri non vtenti prodeſſe, & Filius Dei ipſe ſe obtulit, ingrediens in ſanctum ſanctorum, id eſt, in arcanum conſilium

lium

lium diuinitatis, cernens voluntatem æterni Patris, & ingentem iram sustinens, & causas hujus mirandi consilij intelligens. Hæ res magnæ significantur, cùm dicit Paulus ad Hebr. Sese obtulit: & cùm inquit Esaias, Ponet animam suam hostiam pro peccato. Quid igitur nunc intelligunt sacrificuli, qui dicunt se offerre Christum: nec antiquitas hoc modo locuta est. Sed atrocissima oratione nos accusant, dicunt nos delere juge sacrificium: sicut faciebat Antiochus qui typus est Antichristi. Respondimus etiam antea, nos retinere totum ritum Ecclesiæ Apostolicæ: & juge sacrificium est, sonare doctrinam incorruptam Euangelij, & rectè inuocare Deum: denique, vt Dominus inquit, est adorare Patrem in spiritu & veritate. Complectimur hic etiam verum vsum Sacramentorum. Hæc omnia cum fidelissimè retineamus, summa reuerentia retinemus juge sacrificium: illi abolent, qui veram inuocationem & Cœnam ipsam Domini multis modis corrumpunt, qui jubent inuocare homines mortuos, qui Missas venales habent, qui jactitant se oblatione sua aliis mereri, qui doctrinæ de pœnitentia & remissione peccatorum multos tetros errores immiscent: qui jubent dubitare agentes pœnitentiam, an sint in gratia, qui libidinib. & idolis Ecclesiam polluunt. Hi sunt Antiochi similes, non nos, qui obedire Filio Dei studemus, dicenti: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit. Postremò & de vsu integri Sacramenti pauca quædam dicenda sunt. Remoueatur sophistica à judiciis Ecclesiæ. Norunt omnes, Cœnam Domini ita institutam esse, vt detur populo integrum Sacramentum, sicut scriptum est: Bibite ex hoc omnes. Nota est & consuetudo veteris Ecclesiæ, Latinæ & Græcæ. Ideo fatendum est, prohibitionem vnius partis injustam esse. Legitima hominum testamenta violare, injustum est: cur Filij Dei testamentum, sanguine ipsius obsignatum, Episcopi violant? Dolendum est autem, tantam esse impudentiam quorundam, vt contra hoc grauissimum argumentum, tamen fingant sophismata, ad stabiliendam prohibitionem: quorum refutationem in re manifesta omittimus.

Hujus autem sancti, mutuíque consensus vinculum fore arbitrati sumus, conuenimúsque, vt quemadmodum illi nos, nostrásque Ecclesias, & confessionem nostram in hac Synodo publicatam & fratrum, orthodoxas esse testantur: sic & illorum Ecclesias eodem Christiano amore prosequamur, & orthodoxas fateamur, extremúmque valedicamus, & altum silentium imponamus omnib. rixis, distractionibus, dissidiis, quibus Euangelij cursus non sine maxima multorum piorum offensione impeditus est. Et vnde aduersariis nostris non leuis calumniandi, & veræ Christianæ religioni nostræ contradicendi, occasio sit subministrata, quia potius paci & tranquillitati publicæ studere, charitatem mutuam exercere, & operas mutuas ad ædificationem Ecclesiæ pro fraterna conjunctione nostra præstare debemus.

Ad hæc recipimus mutuo consensu, omni studio nostris omnibus

persuasuros atque eos inuitaturos ad hunc Christianum, & vnanimen consensum amplectendum, colendum, & conseruandum, illúmque alendum, & obsignandum, præcipuè auditione verbi, frequentando tam hujus quàm alterius cujusque Confessionis cœtus, & Sacramentorum vsu, obseruato tamen recto ordine & gradu tam disciplinæ, quàm consuetudinis vniuscujusque Ecclesiæ.

Ritus autem liberos vniuscujusque Ecclesiæ ex hac concordia, & conjunctione relinquimus. Non enim multum refert, qui ritus obseruentur, modo sarta tecta & incorrupta existat ipsa doctrina Quemadmodum Confessio Augustana docet, & in hac generali Confessione nostra idipsum expressimus.

Quamobrem consilia officiáve charitatis mutua in nos conferre, & in posterum de conseruatione & incremento omnium totius regni piarum reformatarum Ecclesiarum, tanquam de vno corpore consulere polliciti sumus, & si quando Synodos generales celebrabunt, nobis quoque significent, & ad nostras etiam generales vocati, non grauatim veniant si opus fuerit.

Atque vt colophonem huic consensui, & mutuę concordiæ imponamus, ad hanc firmam societatem conseruandam tuendámque non incommodum fore putamus, in locum certum conuenire, vbi vnà ex mutuis confessionibus, improbitate hostium ad id adacti, compendium corporis doctrinæ eliceremus, & in publicum ederemus, vt inuidorum horum ora obturarentur, cum maximo omnium piorum solatio, sub titulo omnium Ecclesiarum Polonicarum reformatarum & Lithuanicarum, Samagiticarúmque nostræ confessioni consentientium.

Datis igitur junctísque dextris sanctè promisimus & recepimus inuicem fidem & pacem colere, fouere, & indies ad ædificationem regni Dei magis magísque amplificare velle, omnésque occasiones distractionis Ecclesiarum euitaturos. Denique se immemores & oblitos sui ipsius, vt veros Dei ministros decet, solius Iesu Christi Saluatoris nostri gloriam promoturos, & Euangelij illius veritatem propugnaturos tum dictis tum factis receperunt. Quod vt felix, ratum, firmúmque sit in perpetuum, oramus ardentibus votis Deum Patrem, totius consolationis & pacis authorem & fontem vberrimum, qui nos ex densis Papatus tenebris, nostrásque Ecclesias eripuit, donauitque puro verbi sui, & sacrosancto veritatis lumine, háncque nostram sanctam pacem, consensionem, conjunctionem, & vnionem benedicere ad sui nominis gloriam, & Ecclesiæ ædificationem velit. Amen.

CON-

CONSENSVS ECCLESIARVM REFORMATARVM MAIORIS ET MINORIS POLONIÆ, CVM QVIBVSDAM fratribus Miniſtris, qui ſequebantur dogma de Mediatore controuerſum, factus in Generali Synodo Sendomirienſi. Anno M. D. LXX. Aprilis primo.

VM nihil ſit pernicioſius in Eccleſia Dei, quam lites contentionéſque ab his excitari, qui in primo doctrinæ Chriſtianæ capite, Eccleſiarum reformatarum conſenſum præbent, & ſchiſma interim à corpore Chriſti faciant, placuit quoſdam pios fratres, qui inter nos controuerſam de Mediatore ſententiam, modeſtè & pietatis regula obſeruata componi cupiebant,& Eccleſiæ communionem deſiderabant, in ſinum Eccleſiæ noſtræ recipi. Hanc igitur propoſuerunt, Eccleſiæ formulam ſopiendæ hujus controuerſiæ gratia. Cujus hæc ſunt verba. Credimus mediatorem Dei & hominum eſſe Chriſtum Ieſum, ita vt mediationis in humana natura peractæ vim totam ac efficaciam,à diuinitate ejuſdem filij incarnati,Patris non incarnati,Spiritus ſancti non incarnati, proceſſiſſe non negemus,ſed conſtanter aſſeueremus.

Quam quidem confeſſionem illorum Synodus generalis orthodoxè intellexit,recepit,& approbauit,hóſque fratres,quorum nomina ſubſcripta ſunt, in numerum membrorum Eccleſiæ ſuæ ſuſcepit: his legibus & conditionibus. Primum grauiſſimè dolent ſe à gremio Eccleſiæ noſtræ tamdiu abſuiſſe. Deinde nullas rixas de hoc capite religionis in poſterum moturos, & quæſtiones curioſas, phraséſque inutiles, quæ hunc conſenſum violarent, non vſurpaturos promittunt, tam in publicis concionibus, quam in priuatis colloquijs fratrum noſtrorum. Denique profeſſi ſunt in vniuerſum ſe amplecti confeſſionem noſtram in hac Synodo propoſitam, eique lubentiſſimè ſubſcripſerunt, atque ſe ſubjicere velle Diſciplinæ Eccleſiaſticæ, promiſerunt,quo habeantur vnius Eccleſiæ ciues.

Deus itaque Pater Domini nostri Iesu Christi, qui est author pacis, qui que animos hominum diu inter se dissentientes coniungit & conglutinat, omni genere benedictionis Ecclesiam suam locupletare velit: cui vnà cum Filio & Spiritu sancto sit honor & gloria in secula. Amen.

FINIS.

CONFES-

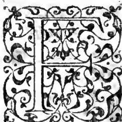
CONFESSIO RELIGIONIS CHRISTIANÆ, SACRATISSIMO IMPERATORI CAROLO V. CÆSARI AVGVSTO in Comitijs Augustæ, Anno M.D.XXX. per Legatos Ciuitatum Argentorati, Constantiæ, Memmingæ, & Lindauiæ exhibita.

Si quis voluerit voluntati ejus obtemperare, is cognoscet de doctrina, verùm ex Deo sit, an ego à me ipso loquar. *Iohan.* 7.

Excudebat Argentorati Georgius Vlricherus, Anno M.D.XXXI. Mense Septembri.

MAGISTRATVS ET CONCILIA CIVITATVM, ARGENTORATI, CONSTANTIÆ, MEMMINGÆ, ET Lindauiæ, præcantur vniuerſis in Chriſtum Seruatorem noſtrum credentibus, incrementa Sancti Spiritus, & ſua offerunt obſequia.

ECIT Sacratiſſima Cæſarea Maieſtas in Comitijs imperialibus ſuperiori anno Auguſta habitis, ſtatim dum illa auſpicaretur, Principibus Electoribus, ac reliquis Principibus Sacríque Romani Imperij ordinibus, inter alia exponi, ſibi cum primis in votis eſſe, rationem, viámque quærere, qua graue & noxium illud circa religionem diſſidiũ, quod Germaniã iam aliquot annos exagitaſſet, e[illegible] certãq; reſtitueret concordiã, hacq; cauſſa ſe petere, ſerióq; poſcere, vt Principes Electores, ac cæteri Imperij proceres ſtatúſq; de hiſce diſſentionibus, & graui nimiũ diſſidio, iis etiã quæ vel Eccleſiaſtici à profanis, vel profani ab Eccleſiaſticis, aut vtriq; à ſui ordinis hominibus indignè fieri arbitrantur, ſuam ſinguli ſententiam, quæque profutura iſtis remedia crederent, quantum quiſque cum ſua id, tum Reipub. intereſſe nouiſſet, Latinè & Germanicè conſcriberent, ſibíque offerrent, hoc pacto non tam rebus ſuis, quam publicæ paci conſulturi, atque ad illud haud parum commodaturi, vt omnis iſtius varietatis ac ſchiſmatis cauſſis, rationéque tota, penitius perſpectis, cognitis, atque perpenſis, pacari facilius omnia, & reſtitui poſſent, viuendíque ratio reparari, ſicut verè concors, ita Chriſto quoque digna. Huic petitioni tam ſeriæ, atque vrgenti, noſtri, quos legatos ad ea comitia miſeramus, volentes vt decebat morem gerere, curarunt capita eorum, quæ apud nos tanquam Chriſti dogmata, ſacris Euangeliis, cæteríſque arcanis literis nixa, iam pridem doceri, tradíque in Eccleſiis religioſæ plebi ſolent, per aliquot noſtros concionatores, quos illis adiunxeramus, Latinè & Germanicè, in breue compendium, ad modum Confeſſionis, ita vt à feſtinantibus, & breui eo tempore, quod ad hæc concedebatur, fieri potuit, digeri, ſtatímque ea S. Cæſareæ Maieſtati, ita vt illa iuſſerat, obtulerunt. Eo & fidei ac religionis quàm ſectamur, eorúmque quæ apud nos ad Euangelij præſcriptum reformata ſunt, rationem illi noſtro nomine reddere, & noſtrum in eam ſtudium ſimul teſtari conati. Cum autem poſt huiuſce confeſſionis oblationem, per aliquot menſes, nihil prorſus hac de re, cum his noſtris legatis actum eſſet, idque præter ſpem, quam & ex literis, quibus S. C. M. comitia indixit, & ex prima illa, quàm modo memorauimus propoſitione, initio comitiorum

factis

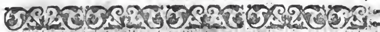
facta, non abs re conceperamus, tandem sub finem comitiorum, lecta est nostris legatis, præsentes S.C.M. Principibus, Electoribus, aliisque Principibus, & S. Imperij ordinibus, admissis etiam quibuslibet, Confutatio quædam, quam Doctores quidam, Theologorum se titulo vendicantes, iurati ministri partis aduersariæ, composuerant, Sacratissimaque C. M. nobis loco responsionis ad nostram Confessionem legendam obtruserant. Iam nostra Confessio palam lecta non est, Doctores verò illi multorum nos in sua Confutatione insimularunt, & tanquam ea de nobis ipsi confessi essemus, memorarunt, quorum non modo in nostra Confessione nusquam meminimus, sed ne in mentem vnquam venit: Deinde & ea quæ confessi sumus, inuerterunt pleráque omnia, prauéque adductis scripturis, vanísque paralogismis oppugnarunt. Quibus scilicet rationibus, visum illis est S.C M. in nos prouocare, bonisque & religiosis omnibus, inuisos & abominabiles reddere. Ne igitur nos tam impiæ criminationi tacendo fidem facere, & diris istorum calumnijs, Christi veritatem quam profitemur, prodere quisquam existimaret, visum est, illam Confessionem nostram, in publicum edere, adiuncta eius Apologia, quam nostris Ecclesiastis parare nuper mandauimus. Nam religio erat, saluificam Christi doctrinam, nobis singulari adeo Dei bonitate communicatam, tantis blasphemijs non adserere, & ferre, nos horrendis adeo, sed æque falsis criminibus notatos, publicum offendiculum constitui. Confutatores siquidem isti, per totam illam suam Confutationem, ipsissima Christi dogmata, impietatis & hæreseos traducunt, nos verò secessionis à sacrosancta Catholica Ecclesia, defectionis à sincera fide religionéque Christi, ad quoslibet pestilentissimos & portentosos errores, sectásque, denique & violatæ S.C.M. fidei, negatíque temere ac procaciter debiti obsequij, accusant, & altero quoque versu criminantur. Quo igitur Christiani nominis professores, cognoscere possitis, quàm nulla vel species veri istis calumniis insit, per Christi Iesu gloriam, cui vni hisce in rebus studemus, oramus, hanc nostram Confessionem, eiúsque Apologiam, in qua optima fide Confutatorum verba & argumenta adducta sunt, legere, & ad scripturarum fidem omnia expendere, nostrásque & Confutatorum istorum rationes inter se librare velitis. Quod si exorari vos passi fueritis, certi sumus, vos cognituros, indubitata nos Christi præcepta sequi, & secundum hunc S.C.M. summo veróque studio dicto audientes esse, vt certe non solum huic Cæsari nostro Clementissimo, quem post Deum in terris supremum rerum moderatorem colimus, per omnia obtemperare, sed quibuslibet etiam principibus & proceribus, ac Christianis vniuersis, nos morigeros & officiosos præstare ex animo cupimus. Id quod tandem Deus, quantaslibet nunc calumniarum nebulas filij tenebrarum offundant, orbi etiam pálefaciet, vtque solet, sicut veritatem suam, ita nostram quoque innocentiam in lucem proferet. Cui ad hoc ipsum hac Confessionis, Apologiæque nostræ æditione seruire voluimus, neminem verò inhumanius attingere, nedum aspergere, conuiciis, quamlibet ipsi à Confutatoribus immanibus calumniis & conuicijs proscissi atque dilacerati simus. Memores enim cuius caussam agimus, Apologiam nostram minime dentatam esse curauimus. Veritate nanque hisce in rebus, non conuiciis, victoria constat. Tum etiam nostrum est, eius quæ in nobis est spei, rationem reddere cum mansuetudine, & timore, vt D. Petrus docuit. Hæc

vero aditio si cui intempestiua videbitur, huic precamur, de hoc pronunciare tantisper differat, donec lecta Apologia nostra, cognouerit, quibus modis non nos, id enim poterat vtcunque ferri, sed ipsa sacrosancta Christi dogmata Confutatores illi petierint, tractarintque. Scimus profecto neminem esse, cui religio cordi est, cuique adest spiritus Christi, qui vt cognouerit, quemadmodum illi in veritatem debacchati sunt, non imminutæ maiestatis Dei, teneri nos affirmaturus fuerit, si ad tantam, tamque immanem criminationem tacuissemus. Christus veritas ipsa, & pax nostra, donet, vt in ipso, profligato omni errore impietatéque, certam eius religionem amplexi, vnum euadamus, perpetua felicique inter nos concordia victuri, Amen.

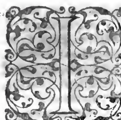
CONFESSIONIS CAPITA.

Exordium, in quo exponitur qua ratione, quáque spe confessio exhibita sit.

CON-

CONFESSIO QVATVOR CIVITATVM, ARGENTORATI, CONSTANTIÆ, MEMMINGÆ, ET LINDAVIÆ, quâ Sacratissimæ Cæsareæ Majestati, Fidem suam in Comitijs Augustanis exposuerunt.

IVssit Sacratissima majestas tua, Potentissime simul ac Clementissime Cæsar, vt ordines, statúsque sacri Imperij quantū cuiusque intersit, & quisque ad tranquillandam Ecclesiam Christi facturum sperauerit, suam de religione, pariter & erroribus ac vitijs, quæ contra illam irrepserunt sententiam, in literas vtraque lingua, Latina & Germana, relatam sibi offerat, sic discutiendam, examinandámque, quo illa viam & rationem commodius inueniat, sinceram Christo doctrinam, in suum locum restituendi, erroribus vniuersis abolitis. Huic iussioni natæ ex consilio, non tam religioso, rebúsque Ecclesiæ profuturo, quàm incomparabilem illam clementiam, atque humanitatem, qua se Sacratissima Maiestas tua, toti iam orbi amabilem reddidit, resipienti atque exhibenti, morem gerere, vt par est, gessimus. Nam aliud nihil hisce in rebus vnquam quæsiuimus, quàm vt abrogatis, quæ sacrosanctis Euangelijs, Christique præceptis aduersantur, cum nobis, tum alijs omnibus, qui Christo nomen dederunt, puram eius doctrinam, quæ sola viuifica est, sectari liceat. Proinde precamur, & quàm supplicissimè Sacratissimam Maiestatem tuam rogamus, eo in nos animo, quæ adferemus ad reddendam eius quæ in nobis est spei rationem, audire & expendere dignetur, vt de quibus nihil addubitet, id nobis ante omnia in votis esse, vnicumque spectari, quo primum Deo conditori nostro, & reparatori Christo, deinde tuæ quoque Sacratissimæ Maiestati gratificemur, dictoque audientes nos præstemus, nec alio consilio aut spe, doctrinam à vulgari vsu nonnihil variantem, amplexos esse, quàm quod persuasi, sic à nobis exigere eum qui nos finxit ac refinxit, polliciti nobis quoque simus, idque propter illam eximiam laudem, qua iam pridem apud nos, religionis, pietatis & justitiæ nominibus, mirum in modum celebraris, forè tandem, vt veritatem de omnibus quæ nos dudum nomine doctrinæ Christi, synceriorisque religionis recepimus edocta, institutum nostrum plane probes, interque eos nos numeres, qui optima sibi fide obtemperare stu-

duerunt. Neque enim patiebatur cantatissimum illud Sacratissimæ Maiestatis tuæ in veritatem & æquitatem studium,tum ardens illa in Deum pietas, velsuspicari te, nobis nondum auditis, quicquam præiudicati contra nos allaturum,minúsve beneuolè & attentè auditurum,vel cum nos audisses,nostraque religiosa tecum expensione liberasses,non statim adflante suum spiritum Deo, quo ille alijs in rebus Sacratissimam Maiestatem tuam duxit tam fœliciter, animaduersurum,ipsissima nos Christi dogmata esse sequutos.

De materia concionum. Cap.I.

PRimum igtur cum hinc fermè decennio, Christi doctrina, singulari Dei beneficio paulo certius & luculentius quàm antea, passim per Germaniam tractari cœpisset, & hinc vt alibi,ita & apud nos plæraque religionis nostræ dogmata inter eruditos,& eos maxime, qui docendi Christum in ecclesiis locum obtinebant, publicitus iam & indies grauis controuerterentur, indeque vt necesse erat, Satana videlicet suum quoque negotium, agente vulgus pugnantibus concionibus admodum periculosè scinderetur, considerantes quod diuus Paulus scribit, Scripturam diuinitus inspiratam, vtilem esse ad docendum,ad hoc,vt,vbi peccatum sit,deprehendatur,vt corrigatur, vt iustitia quisque formetur,quo Dei homo absolutus euadat,iam ad omne opus bonum appositus,vrgente etiam nos,omnemque moram rescindente, cum metu numinis, tum certo Reipublicæ nostræ periculo, tandem mandauimus ijs, qui concionandi apud nos munere fungebantur, vt nihil aliud quàm quæ sacris literis aut continentur, aut certe nituntur, è suggestu docerent. Videbatur namque nobis haud indignum, eò, in illo tanto discrimine confugere, quo confugerunt olim & semper,non solum sāctissimi patres,Episcopi,& Principes, sed quilibet etiam priuati, nempe ad authoritatem Scripturæ arcanæ. Ad quam nobiliores Thessalonicensium, auditum Christi Euangelium exploraste, diuus Lucas cum laude illorum memorat, in qua Paulus summo studio versari suum Timotheum voluit,sine cuius authoritate, nulli Pontifices suis decretis obedientiam, nulli Patres suis scriptis fidem,nulli denique Principes suis legibus authoritatem vnquam postularunt, ex qua demum ducendas sacras conciones, & magnum Sacri Imperij concilium Nurembergæ, anno Christi M. D. XXIII. celebratum sanciuit. Si enim verum diuus Paulus testatus est,per diuinam Scripturam hominem Dei penitus absolui, atque ad omne opus bonum instrui, nihil poterit is veritatis Christianæ, nihil doctrinæ salutaris desiderare, scripturam qui consulere religiosè studeat.

DE SA-

DE SACROSANCTA TRINITATE, MYsterioque incarnati Christi.

CAP. II.

EX hac igitur cùm sacræ apud nos conciones ducerentur, ablegatis perniciosis contentionibus, ij mox quibus aliquod pietatis studium erat, Christi doctrinam & certiùs consequuti sunt, & vitâ exprimere feruentiùs cæperunt, sicut reuocati ab ijs, quæ dogmatis Christi malè assuta sunt, ita in ijs confirmati, quæ illis exsistunt consentanea. Inter quæ illa sunt, quæ Christi Ecclesia de sacrosancta Triade hactenus credidit, nempe vnum esse substantia Deum, Patrem, Filium & Spiritum Sanctum, nec vllum quàm personarum discrimen recipere. Seruatorem quoque nostrum Iesum Christum, eundem verum Deum, etiam verum hominem factum, naturis quidem impermixtis, at ita in eadem persona vnitis, vt in omnia secula nunquam rursus soluantur. Nec in ijs quicquam variarunt, quæ Ecclesia ex sacrosanctis Euangelijs docta, credit de Seruatore nostro Iesu Christo, ex Spiritu sancto concepto, dein ex diua virgine Maria nato, demumque postquam euangelizandi munere defunctus erat, in cruce mortuo ac sepulto, quique ad inferna descendit, & à mortuis tertio die in immortalem vitam reuocatus, cumque hanc destinatis ad hoc testibus, varijs argumentis comprobasset, in cœlos ad dexteram patris euectus est, vnde eum expectamus iudicem viuorum & mortuorum. Interim agnoscimus eum nihilominus Ecclesiæ suæ, vsque ad consummationem seculi præsentem, hanc instaurare, sanctificare, & tanquam vnicè dilectam sponsam, omnigenis virtutum decoris exornare. In his quoniam nihil à patribus, nihil à communi Christianorum consensu variamus satis fore credimus, hunc in modum nos fidem nostram esse testatos.

DE IVSTIFICATIONE ET FIDE.

CAP. III.

CIrca ea autem, quæ de ratione, qua redemptionis per Christum factæ, participes reddimur, doceri vulgo solent, deque officijs hominis Christiani, variare nonnihil à receptis pridem dogmatis, nostri cœperunt. In his quæ nos secuti sumus, Sacratissimæ Maiestati tuæ quàm simplicissimè exponere, & simul ea Scripturæ loca, quibus huc compulsi sumus, bona fide indicare studebimus. Primum igitur cum iam aliquot annis, ad iustificationem hominis, requiri propria eius opera traditum sit, nostri hanc totam diuinæ beneuolentiæ, Christique merito acceptam referendam solaque fide percipi docuerunt. Quo inter cætera scripturæ loca, hæc illos mouerunt: Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri,

his qui credunt in nomine ejus, qui non ex ſanguinibus, aut voluntate carnis, aut voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt, Iohannis cap. 1. Amen amen dico vobis, niſi quis renatus fuerit ex integro, non poteſt videre regnum Dei. Iohannis 3. Nemo nouit filium niſi pater, & cui voluerit filius reuelare, Matt. 11. Beatus es Simon Bar-Iona, caro & ſanguis non reuelauit tibi, Matth. 16. Nemo poteſt ad me venire, niſi pater meus traxerit eum. Iohannis c. 6. Gratia ſeruati eſtis per fidem, & id non ex vobis, Dei iſtud donum eſt, non ex operibus, ne quis glorietur. Ipſius enim ſumus figmentum, conditi in Chriſto Ieſu ad bona opera, quæ præparauit Deus, vt in eis ambulemus, Eph. 2. Etenim cum noſtra juſtitia, & vita æterna, ſit Deum, & Seruatorem noſtrum Ieſum Chriſtum agnouiſſe, & id adeo carnis & ſanguinis opus eſſe nequeat, vt renaſci ad hoc de integro oporteat, nec poſſimus ad Filium, niſi trahente Patre peruenire, nec Patrem niſi reuelante Filio diſcere, & tam disertè Paulus ſcripſerit, non ex nobis, non ex operibus, ſatis liquet noſtra opera ad hoc, vt juſti ex injuſtis, quales naſcimur, euadamus, nihil poſſe conferre, quippe qui vt natura filij iræ, eóque injuſti ſumus, ita nihil juſtum, aut Deo gratum deſignare valemus, ſed initium omnis noſtræ & juſtitiæ & ſalutis, à miſerente Deo fieri oportere, qui ex ſola ſua dignatione, & mortis Filij ſui contemplatione, primum doctrinam veritatis, & Euangelium ſuum, miſſis qui illud annuncient, offert: deinde cum homo animalis, haud poſſit, vt Paulus inquit, percipere quæ Dei ſunt, 1. Cor. 2. facit ſimul oriri in tenebris cordis noſtri, ſuæ lucis radium, vt jam habere annunciato Euangelio fidem, ſuperno ſcilicet ſpiritu de ejus veritate perſuaſi, móxque Deum, hujus ſpiritus teſtimonio freti, filiali fiducia inuocare, & dicere Abba pater, valeamus, ſalutem inde ſolidam conſecuturi: juxta illud: Quiſquis inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit.

De bonis Operibus, ex fide per dilectionem prouenientibus.

CAPVT IV.

NOlumus autem hæc ſic intelligi, quaſi ſalutem ac juſtitiam in ignauis animi cogitationibus, fidéve charitate deſtituta, quam informem vocant, ponamus: quandoquidem certi ſumus, neminem juſtum aut ſaluum fieri poſſe, niſi amet ſumme Deum, & imitetur ſtudioſiſſ. me. Nam quos præſciuit, eoſdem & præfiniuit, conformes fieri imagini filij ſui, ſane ſicut in gloria vitæ beatæ, ita & in cultu innocentiæ conſummatæque juſtitiæ, figmentum enim ipſius ſumus, conditi ad bona opera. Atqui Deum ante omnia amare, dignóque ſtudio æmulari, niſi qui eum plane nouerit, & de quo ſibi quæque optima polliceatur, poteſt nemo. Iuſtificari ergo, hoc eſt, vt juſti, ita ſalui euadere, juſtitia enim, ipſa noſtra ſalus eſt, aliter prorſus nequimus, quam ſi fide cum primis donemur, qua Euangelio credentes, eóque perſuaſi,

Deum

Deum nos in filios adoptasse, paternámque beneuolentiam in sempiternum nobis exhibiturum esse, toti ab ipsius nutu pendeamus. Hanc fidem vocat D. August. libro de fide & operibus, Euangelicam, efficacem videlicet per dilectionem. Hac demum regeneramur, & restituitur in nobis imago Dei. Hac cum peruersi nati sumus nostris cogitationibus à puero ad malum tantum pronis, euadimus boni, rectique. Nam hinc vno Deo fonte bonorum perenni, copioséque effluo, ipsi abunde saturi, mox aliis nos deos quosdam, id est, germanos Dei filios, per dilectionem illorum commodis pro virili studentes, exhibemus. Etenim qui diligit fratrem suum, in lumine manet, & ex Deo natus est, totus nouo, ac simul veteri præcepto de dilectione mutua deditus. Et hæc dilectio, totius legis impletio est, dicente Paulo: Tota lex in vno verbo completur, nempe hoc: Diliges proximum tuum vt teipsum, Gal. 5. Nam quicquid lex Dei tradit, huc spectat, hoc vnum requirit, vt tandem ad Dei imaginem solidam reformemur, per omnia boni, vsibúsque hominum & expositi, & accommodati, id quod plane fieri nequit, nisi simul omni virtutum genere simus ornati. Quis enim ad veram ecclesiæ ædificationem, omniúmque solidam vtilitatem, hoc est, juxta legem Dei, & in gloriam Dei omnia instituat & perficiat, id quod est munus Christiani. 1. Cor. 10. nisi ordine & recte singula, & cogitet, & dicat, & gerat, habeátque ideo vniuersum virtutum chorum plane domesticum?

CVI BONA OPERA ADSCRIBENDA, & quàm necessaria.

CAPVT V.

AT vero cùm spiritu Christi aguntur, qui filij Dei sunt, potius quam agant, Rom. 8. & ex illo, & per illum, & in illum sunt omnia, Rom 11. non debent alij quam huic ipsi spiritui omnium virtutum largitori vni transcribi, quæcunque pie, recteque gesserimus. Vtcunque ille nos nequaquam cogat, verum ducat volentes, efficiens nimirum in nobis, & velle, & operari, ad Philippenses cap. 2. Vnde scite diuus Augustinus scripsit, sua in nobis Deum opera remunerare. His bona opera, tam non rejicimus, vt prorsus negemus quenquam plene posse saluum fieri, nisi huc per spiritum Christi euaserit, vt nihil jam bonorum operum in eo desideretur, ad quæ quidem Deus illum condidit. Sumus enim diuersa ejusdem corporis membra, vnde nec eadem singuli officia habemus, 1. Corinth. 12. Legem siquidem impleri adeo necesse est, vt cœlum & terra citius transitura sint, quàm possit ex illa iota vnum, vel minimus apiculus remitti. Quia tamen Deus solus bonus est, & ex nihilo omnia condidit, nósque spiritu suo penitus nouos facit, agitque totos, in Christo enim non nisi noua creatura valet, nihil potest horum adscribi viribus humanis, fateri-

que oportet, omnia esse Dei nobis vltro, nec vllo nostro merito fauentis, & beneuoli mera dona. Ex his jam cognosci abunde potest, quid credamus justificationem esse, per quem nobis contingere, quáque demum ratione à nobis percipi, tum quibusnam scripturis, vt ita credamus, simus adducti. Tametsi enim ex plurimis paucas citauimus, ex his paucis tamen, cuivis vel mediocriter in scripturis versato, satis superque manifestum est, hujus generis sententias, quibus nobis nihil nisi peccatum & perditio, vt Hosea inquit, Domino autem omnis nostra & justitia & salus tribuitur, legentibus illas passim occurrere.

De Christiani Hominis officiis.

CAP. VI.

IAm & illud obscurum esse haud poterit, quænam sint Christiani hominis officia, quibúsque actionibus potissimum intentum esse conueniat. Hisce nempe omnibus quibus proximis suis, quisque pro se commodare queat. Primum quidem ad vitam æternam, vt & illi cognoscere, colere, & reuereri Deum incipiant, dein etiam ad præsentem, ne quid desiderent rerum, quas corporis quoque necessitas poscit. Quemadmodum enim vniuersa lex Dei, quæ totius justitiæ absolutissima præceptio est, in hoc vno dicto, Diliges proximum tuum sicut teipsum, sumatur Romanorum decimotertio ita in hujusmodi dilectionis præstatione, omnem summari & absolui justitiam necesse est. Vnde inter Christiani hominis munera, nihil omnino numerandum est, quod non momentum aliquod, rationibus proximi adferat, & hoc sane amplius quódque opus ex officio Christiani fuerit, quò plus ex eo vtilitatis ad proximos peruenerit. Ea propter, post functiones Ecclesiasticas, inter præcipua Christiani hominis officia ponimus, administrationem Reipub. administrantibus eam esse morigeros: nam hæc ad publicam vtilitatem referunt, curam quæ impenditur vxori, liberis, atque familiæ, honorem qui exhibetur parentibus, quod sine his vita hominum consistere nequeat, bonarum denique artium, omniúmque honestarum disciplinarum professiones, quod absque harum cultu maximis, & humano generi propriis bonis destitui necesse sit. In his tamen, & quibusvis aliis humanæ vitæ muniis, nihil cuiquam temerè arripiendum est, sed religiose videndum, quò vocet Deus, Id demum cujusque officium fuerit, hoc autem præstabilius, quo majorem hominibus commoditatem attulerit.

De precibus atque ieiuniis.

CAP. VII.

PRecationes vero & religiosa jejunia, actiones nihilominus sanctissimas, quæque Christianos plurimum deceant, habemus, ad quas

quas Ecclesiastæ nostri diligentissimè auditores suos inhortantur. Verum námque jejunium, quasi quædam vitæ præsentis, & malis cupiditatibus semper obnoxiæ, abdicatio, & futuræ, perturbationúmque liberæ, meditatio est. Precatio autem, animi in Deum subuectio, taléque cum illo colloquium, vt nulla alia res, cœlestibus affectibus tantopere incendat, & ad Dei voluntatem mentem potentius conformet. Quamlibet autem sanctæ, & Christianis necessariæ istæ functiones sunt, cùm tamen illis non tam seruitur proximo, quàm paratur homo, vt cum fructu seruire proximo queat, sanctæ doctrinæ, piisque hortamentis, & monitionibus, tum etiam aliis officiis, à quibus statim proximus aliquid præcipit commodi, præferendæ non sunt. Vnde de seruatore legimus, quod noctu precationi, die autem doctrinæ & sanandis ægrotis, operam dederit. Vt enim dilectio fide & spe major est, ita quæ proximè hanc referunt, certam nimirum hominibus vtilitatem adferentia, cunctis alijs sacris functionibus, anteponenda credimus. Vnde Diuus Chrysostomus scripsit, Mat. hom. 48. jejunium in choro virtutum, vltimum locum sortiri.

DE IEIVNIORVM PRÆCEPTIS.

CAP. VIII.

At verò quoniam ritè atque cum fructu, vel precari, vel jejunare, nullæ nisi ardentiores, & superno afflatu peculiariter incitatæ mentes, possunt, credimus præstare exemplo Apostolorum ac superioris puriorísque ecclesiæ, sanctis exhortationibus ad hæc inuitare, quàm ea extorquere præceptis, iis præsertim, quæ peccatis obligant, id quod sibi permiserunt posteriores, cum jam ordo sacerdotum haud parum degenerasset. Sic & locum, tempus, modum, tum precandi, tum jejunandi, màlumus sancto spiritui, sine quo ritè nec precari, nec jejunare, quisquam potest, arbitranda relinquere, quàm certis præscribere legibus, maximè quas sine piaculo transgredi non liceat. Propter juniores tamen & imperfectiores, certum ad precandum & jejunandum tempus, modúmque constitui, quo ad hæc velut sanctis progymnasmatis præparentur, nostri haudquaquam improbant, si modo id fiat citra obstrictionem conscientiæ. In hanc vero sententiam, præterquàm quod cum natura harum actionum, omnis ingrata compulsio pugnet, id nos deduxit, quod nec Christus ipse, nec Apostoli, hujuscemodi præceptorum vsquam meminerunt. Quod & D. Chrysostomus testatur in Matth. hom. 48. Vides, inquit, quia vita recta, magis omnibus cæteris juuat. Rectam autem vitam appello, non jejunandi laborem, nec cilicij aut cineris lectulum, sed si pecuniam non aliter quàm oporteat, despicias, si charitate ardeas, famescentes pane tuo nutrias, si superior ira sis, si gloriam inanem non concupiscas, si inuidia non detinearis. Hæc enim ipsius documenta sunt. Ete-

nim non dicit jejunium suum iste imitandum, quamvis quadraginta illos dies possit proponere, sed discite à me, quoniam mitis sum & humilis corde. Imo vero contra, omne, inquit, quod apponitur vobis edite. Sed nec veteri populo vllum solemne & statum, præter vnius diei jejunium, indictum legimus. Nam quæ à Prophetis & regibus instituta scriptura testatur, constat non fuisse stata, sed suo tantum tempore indicta, cum id certæ scilicet calamitates, vel imminentes, vel jam prementes, poscerent. Quandoquidem igitur Scriptura, vt D. Paulus disertè affirmat, omni bono opere instruit, ignorat autem hæc præceptis extorta jejunia, non videmus, quî Apostolorum successoribus licere potuerit, tanto Ecclesiam, támque periculoso onere grauare. Certè Irenæus testatur, olim variam & liberam fuisse jejuniorum apud Ecclesias obseruationem, vti legitur lib. Ecclesiast. hist. octauo, cap. 14. In eodem libro meminit Eusebius, quendam Apollonium scriptorem Ecclesiasticum inter cætera, etiam hoc argumento Montani hæretici doctrinam confutasse, quod primus jejuniorum leges imposuerit. Adeo putabat istud sanam Christi doctrinam profitentibus indignum. Inde Chrysostomus alicubi ait: Honestum *jejunium*, sed nemo cogatur: & alibi non potentem *jejunare* hortatur, vt abstineat à delicijs, idque affirmat haud magno à jejunio interuallo distare, validúmque esse telum ad reprimendum furorem diaboli. Adhæc, ipsa quoque experientia plus nimio comprobat, ista jejuniorum præcepta, pietati plurimum obfuisse. Vt igitur satis constare nobis visum est, proceres Ecclesiæ hanc potestatem, jejunia sic indicendi, vt peccati conscientias obstringerent, præter Scripturæ authoritatem sumpsisse, ita solui conscientias hisce laqueis permisimus, sed per scripturas, maxime autem Paulinas, quæ hæc mundi elementa à Christianorum ceruicibus, singulari studio submouent. Neque enim leue apud nos momentum habere debuit illud Pauli, Col. 2. Ne quis igitur vos judicet de cibo aut potu, aut delectu diei festi, aut nouilunij, aut sabbathorum. Et rursus: Itaque si mortui estis cum Christo ab elementis mundi, quid tanquam viuentes decretis tenemini? Si etenim D. Paulus, quo nemo vnquam Christum certius docuit, in eam nos libertatem rerum externarum, per Christum adsertos contendit, vt non modo nulli creaturæ jus permittat, eos, qui Christo credunt, vel illis quidem ritibus & obseruationibus, grauandi, quos tamen Deus ipse instituit, & suo tempore prodesse quoque voluit, sed etiam denunciat à Christo excidisse, factúmque eis Christum ociosum, qui se his addici patiantur, quid jam putamus sentiendum sit de præceptionibus, quas non solum citra omne oraculum, verum etiam absque vllo imitabili exemplo, ex se homines commenti sunt, quæque ideo non egena tantum & infirma, sed noxia etiam, non elementa, hoc est, sacræ disciplinæ rudimenta, sed omnis veræ pietatis impedimenta plurimis fuêre? Quanto injustius erit, quenquam sibi hanc potestatem in Christi clerum su-

rum su-

rum sumere, vt huiusmodi eum seruitute premat, quantumque à Christo nos remotiores fecerit, si illis nos subiecerimus? Quis enim non videat gloriam Christi, cui nos decet totos viuere, quos ille sibi, idque sanguine suo, totos redemit, vindicauitque, plus obscurari, si præter eius authoritatem, iis legibus conscientiam nostram obstringimus, quæ inuenta hominum sunt, quàm quæ authorem habent Deum, etiamsi suo duntaxat tempore seruandæ? Minus profectò est judaizare, quàm ethnizare. Ethnicorum autem est, leges colendi Deum recipere, quæ inconsulto Deo, ex humano tantum ingenio profectæ sunt. Quare si vspiam alibi, hic certe locum habet illud D. Pauli, 1. Corinth. 7. Empti estis precio magno, nolite fieri serui hominum.

De delectu ciborum.

CAPVT IX.

HAc eadem de caussa, remissus est & delectus ille ciborum in certos dies indictus, quem D. Paulus doctrinæ dęmoniorum attribuit, scribens Timotheo. Nec firmum est, quod hæc quidam in solos Manichæos, Encratitas, Tatianos, & Marcionitas dicta contendunt, qui in totum aliquibus ciborum generibus, & nuptijs interdixerunt. Apostolus damnauit hoc loco eos, qui iubent abstinere à cibis, quos Deus creauit ad sumendum &c. Iam qui etiam in certos duntaxat dies, cibos aliquos sumere prohibent, ij iubent nihilominus abstinere à cibis, quos Deus creauit ad sumendum, dæmoniorúmque doctrinæ affines existunt, id quod ex caussa quoque liquet, quàm Apostolus subiecit: Nam quicquid, inquit, creauit Deus, bonum est, & nihil rejiciendum, quod cum gratiarum actione sumitur. Nulla siquidem tempora excipit, quamvis frugalitati, temperantiæ, ac etiam selectis carnis castigationibus, justisque jeiuniis nemo illo impensius fauerit. Seruanda sane est Christiano frugalitas, sed iugis, castiganda nonnunquam caro, imminuto solito dimenso, sed ad id ciborum vilitas, modúsque potius, quàm species aliquid conferet. Iustum denique ieiunium, identidem suscipere Christianos conuenit, sed quod non certorum, verum omnium ciborum, nec horum tantum, sed simul deliciarum vitæ huius quarumlibet, abstinentia sit. Quale enim hoc ieiunium, quæ abstinentia, speciem tantum mutare lautitiarum, id quod etiam qui hodie religiosiores habentur, solent, cum D. Chrysostomus non agnoscat esse ieiunium, si in totum etiam sine cibis, & ad vesperam vsque permaneamus, nisi cum abstinentia ciborum, à noxijs quoque continentiam exhibeamus, & circa spiritualium rerum studium, multum otij impendamus?

Nullum esse quærendum in precibus & jeiuniis meritum.

CAPVT X.

DEinde & hoc Ecclesiastæ nostri circa ieiunia & preces emendandum docuerunt, quod vulgo homines doceri solent, nescio

quid meriti & iustificationis, hisce sibi actionibus quærere. Gratia enim per fidem sicut salui, ita & iusti reddimur. Et de operibus legis, inter quæ & preces & ieiunia numerantur, sic scripsit Paulus, Gal. 5. Christus nobis factus est otiosus, quicunque per legem iustificamini, à gratia excidistis. Nos enim spiritu & fide, spem iustitiæ expectamus. Precandum igitur est, sed vt à Deo accipiamus, non vt illi hinc quicquam conferamus. Ieiunandum vt precemur expeditius, carnémque in officio contineamus, non apud Deum aliquid nobis mereamur. Hunc solum finem, vsúmque precum & ieiuniorum, & Scriptura, & Patrum cum scripta, tum exempla præscribunt. Ad hæc sic res nostræ habent, vt si etiam tanta cum religione precari & ieiunare possumus, demum omnia quæcunque Deus nobis iniunxit, perficere, vt amplius nihil à nobis requiri posset, quod hactenus nemo mortalium vnquam præstitit, adhuc tamen fateri oporteret, nos seruos esse inutiles. Quid igitur nobis meriti fingemus?

Vnum Deum inuocandum per Christum.

CAP. XI.

Reiectus est & alius circa hæc abusus, quod quidam precibus & ieiunijs, Dei param quoque Virginem Mariam, aliósque diuos sic demereri volunt, vt per eorum intercessionem & merita, cum animæ, tum corporis malis liberentur, bonísque omne genus cumulentur. Docent enim nostri concionatores, vnicum Patrem in cælis per Christum vnicum mediatorem inuocare, oraréque omnia, qui vt ipse testatus est, nihil nobis denegabit, quod fide modò ipsum, & in nomine Christi orauerimus. Cum itaque Paulus, 1. Timoth. 2. vnum hunc hominem Iesum Christum, Dei & hominum mediatorem prædicet, & nemo nostri amantior esse possit, nemo item apud Patrem plus valere, hortari nostri solent, hoc vno apud Patrem conciliatore & intercessore satis habere. Dei autem parentem sacratissimam Virginem Mariam, diuósque omnes, iubent summo studio colere, sed quod tum demum præstaturi simus, cum ijs rebus, quæ ipsis cum primis cordi sunt, studuerimus, nempe innocentiæ & pietati, quarum illi nobis tam egregia exempla prætulerunt. Cum enim Deum ex toto corde, tota anima, omnibúsque viribus diui omnes amarit, haud est quod illis gratius præstemus, quàm vt pariter cum eis Deum, quàm ardentissime & diligamus, & emulemur. Meritis enim suis illi, nec propriam salutem adscribunt, nedum nos per ea iuuare, vnquam in animum inducunt. Singuli cum hic agerent cum Paulo dicebant. Vitam autem quam nunc viuo in carne, per fidem viuo Filii Dei, qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me. Non aspernor gratiam Dei Si iam ipsi gratiæ Dei, & redemptioni Iesu Christi, omnia accepta retulerunt, nulla re magis eis gratificabimur, quàm si & nos hisce præsidijs nitamur.

De Mo-

EAdem vero caussa, quod omnis nostra iustificatio constat fide in Iesum Christum, vnde libertas nobis facta est rerum externarum omnium, monachatus quoque vincula laxari apud nos permisimus Videbamus enim hanc à D. Paulo Christianorum libertatem vbique grauiter vindicari, qua quisque pro se certus ab vno Christo Iesu domino nostro, omnem iustitiam & salutem petendam, certus etiam rebus vitæ huius quibuslibet, semper sicut in vtilitatem proximorum, ita in gloriam Dei vtendum esse, se & sua omnia, sancto Christi spiritui, veræ adoptionis & libertatis largitori, arbitranda, moderanda, & cum in vsus proximorum, tum gloriæ Dei illustrationem, instituenda, exhibendáque, libere permitat. Hanc cum libertatem retinemus, præstamus nos seruos Christi, cum hominibus eam prodimus, ipsorum nos inuentis addicentes, à Christo ad homines, velut fugitiui deficimus. Id quod hoc magis impie facimus, quo minus nos vulgari pretio Christus sui iuris fecit, qui nos sibi ab exitiabili satanę seruitute sanguine suo vindicauit. Et hæc caussa est, cur D. Paulus scribens Galatis, tantopere detestatus sit, quod illi ceremoniis legis, licet diuinæ, se addixissent, cum id tamen quod & supra ostendimus, multo excusatius esset, quam earum se jugo permittere, quas ex se confinxerunt homines. Scripsit enim, & ex vero, qui ceremoniarum illarum jugum admisissent, eos aspernari gratiam Dei, mortemque Christi pro nihilo habere. Et inde ait se metuere, ne frustra erga eos laborauerit, hortaturque, vt in libertate, qua eos Christus liberasset, stare velint, neque rursus iugo seruitutis implicari. Iam constat monachatum nihil aliud esse quàm seruitútem humanarum traditionum, & plane huiusmodi, qualem nominatim Paulus, locis quos adduximus, damnauit. Omnino enim qui monachatum profitentur, inuentis illis hominum spe meritorum sese deuouent. Vnde tantum piaculum faciunt, ab illis se ad Christi libertatem recipere. Proinde cum tam corpus quàm spiritus noster Dei sint, idque duplici nomine, conditionis & redemptionis, haud potest Christianis licere se monasticæ isti seruituti mancipare, multo minus quàm seruis prophanis, suos mutare dominos. Ad hæc, inficiari non potest, per huiusmodi mancipationem & vota viuendi mandatis hominum, necessitatem, vt semper solet, induci transgrediendi legem Dei Matth. 15. Lex siquidem Dei requirit, vt Christianus, magistratui, parentibus, propinquis, ac alijs quibuslibet, quos illi Deus proximos fecerit, & ei iuuandos adduxerit, pro virili inseruiat, quocunque id in loco, aut tempore, modóve vsus illorum poposcerit. Tum illud viuendi genus amplectatur, quo rationibus proximorum præcipue consulere valeat, nec cœlibatum deligat, nisi datum sit propter regnum cœlorum, hoc est, caussa promouen-

dæ pietatis, gloriæque Dei, seipsum castrare, matrimonio abdicato. Nam stat edictum illud Dei per Paulum promulgatum, quod nulla hominum vota possunt reddere irritum: Propter stupra vitanda, quisque (neminem excipit) suam vxorem habeat, & vnaquæque suum maritum. Neque enim capiunt omnes verbum illud, de cœlibatu propter regnum cœlorum suscipiendo, vt testatur Christus ipse, quo nemo, vel quid valeat ingenium humanum, vel quid placeat Patri, & nouit certius, & tradidit fide meliore. Iam palam est votis illis monasticis, certo hominum generi sic mancipari eos, qui illa suscipiunt, vt iam nec magistratui, nec parentibus, nec vllis hominibus (vno cœnobiarcha excepto) morigeros & officiosos se præstare, aut facultatibus suis subuenire liceat, minus omnium vero vxorem ducere, etiamsi quàm maxime vrantur, & ideo in quæuis vitæ dedecora necessariò prolabantur. Cum itaque perspicuum sit, vota ista monastica hominem seruitute Christi solutum, seruituti non tam hominum, quàm Satanæ obnoxium facere, transgrediendique legem Dei necessitatem quandam, vti omnium humanarum traditionum natura est, inferre, ac ideo apertè cum iussis Dei pugnare, merito credimus ea irritanda esse, quando non scripta solum, sed & naturæ lex rescindendam fidem iubeat, si seruata bonis moribus officiat, nedum religioni. Proinde nemini obsistere potuimus, qui vitam monasticam, indubitatam iam Satanæ seruitutem, cum Christiana mutare voluisset. Sicut nec alijs ex ordine ecclesiastico, qui ductis vxoribus, genus vitæ amplexi sunt, à quo proximis plus commodi, maiorque vitæ honestas, quàm ab eo in quo erant, expectari potest. Denique nec eos qui apud nos, in verbi Dei ministerio, perseuerarunt, arcere à iure conjugij, quicquid castitatis nouerint, ob memoratas caussas, nobis permisimus, cum diuus Paulus præcipuus veræ castitatis assertor, Episcopum quoque recipiat maritum. Jure etenim omnibus humanis legibus, hanc vnam diuinam, propter stupra vitanda, vnusquisque suam habeat vxorem &c. anteposuimus. Quæ certe lex, quod reiecta tamdiu fuit, omnia, quamvis infanda libidinis genera (honos sit auribus S. M. tuæ optime Cæsar) nimis quàm horrendæ in ordinem Ecclesiasticum inundarunt, adeo, vt nullum sit hodie mortalium genus, hoc nomine magis abominabile.

DE OFFICIO, DIGNITATE, ET *Potestate ministrorum in Ecclesia.*

CAP. XIII.

DE ministerio & dignitate ordinis ecclesiastici, docetur apud nos, primum, non esse in Ecclesia potestatem nisi ad ædificationem.

Dein-

Deinde neminem hujus ordinis aliter debere æstimari, quàm Paulus se, Petrum, Apollo & similes æstimari voluit, 1. Cor. 12. nimirum vt Christi ministros,& œconomos mysteriorum Dei,à quibus hoc præcipuè requiri conueniat, vt fidus quisque reperiatur. Hi claues habent regni cœlorum, ligandi & soluendi, peccata remittendi & retinendi potestatem, sic tamen, vt nihil nisi ministri Christi sint, cujus hoc jus solius & proprium est. Vt enim vnus est qui potest innouare animos, ita solus quoque est, qui sua virtute, cœlos hominibus reserat, peccatisque soluit. Quod vtrúmque nobis tum demum contingit,cum datur animis innouari,haberéque jam nostrùm πολίτευμα in cœlis. Ministrorum partes sunt, verbo plantare & rigare, quod vtrunque per se nihil efficit, qui incrementum dat, Deus est. Ex se enim nemo idoneus est quicquam hujusmodi cogitare, tanquam ex se. Verum quod idoneus quis ad hæc fuerit, id ex Deo est, qui quos vult facit ministros noui fœderis, vt homines de Christo rite persuasos,hujus vere participes reddant,nec mortuam literam, hoc est, doctrinam quæ foris tantum perstrepit,animum vero non immutat,sed spiritum simul viuificantem,córque renouantem,administrent.Et sic demum cooperarij Dei sunt,1.Cor.3.cœlum vere aperiunt,peccata remittunt.Hinc est quod Christus,cum hanc potestatem Apostolis traderet,flauit in eos, dixítque, Accipite spiritum sanctum: & tum quidem subjecit, Quorumcumque remiseritis peccata illis remittuntur. Esse itaque missos diuinitus quomodo enim prædicabunt, nisi mittantur Rom.10 hoc est, facultatem & animum annunciandi Euangelij, pascendíque gregem Christi, tum cooperantem, hoc est, persuadentem cordibus, spiritum accepisse, id demum idoneos ritéque vnctos Ecclesiæ ministros, Episcopos, Doctores & Pastores constituit. Reliquæ virtutes, quibus hujus ordinis homines ornatos esse addecet,enumerat D.Paulus, 1.Tim. 3. Tit 1. Ad hunc itaque modum, qui missi, vncti, ornatíque sedulam gregis dominici gesserint curam, & pascendo illum bona fide laborauerint,episcoporum,presbyterorum, & pastorum numero habendos, duplicíque honore dignos agnoscimus,quorúmque jussa,quivis Christianus,summa promptitudine capessere debeat.Qui autem diuersis rebus dediti sunt diuerso item ipsi se loco collocant,& nomine insigniunt. Nullius tamen vita sic offendere debet,vt si è Mose,vel Christi cathedra,hoc est,ex lege vel Euangelio quid dixerit, id amplectendum sibi Christiani dubitent. Aliena vero si qui adferant,est ouium Christi,talium vocem non audire, Ioh, 10.In prophanis autem rebus qui potestatem acceperunt,vt à Deo ista ordinata est, ita Dei ordinationi resisteret, qui his nollet esse dicto audiens,in iis rebus quæ cum jussis Dei non pugnant.Calumnia igitur est, quod nostros quidam criminantur, Ecclesiasticorum jurisdictionem labefactare. Quam enim hi temporariam habent, ea nunquam per nostros impedita est.Spiritualem verò,qua verbo Dei con-

scientias expedire, & Euangelio Christi fideliter pascere debent, sæpe implorauerunt, tam abest vt ei vnquam restitissent. Quod autem Ecclesiastarum quorundam doctrinam non sustinuimus, & pro nostra necessitate alios in horum locum substituimus, aut certe per Episcoporum præfectos exautoratos retinuimus, in causa fuit, quod hi, pastoris nostri vocem purè annunciarunt, illi autem, alienorum. Etenim cum ventum est ad negocium Euangelij & doctrinæ sanæ, conuerti totos oportet ad episcopum animarum nostrarum Iesum Christum, & alienorum vocem neutiquam admittere, quicunque Christo vere credimus. In eo nemini fieri injuria potest, siquidem vera sunt illa Pauli: Omnia namque vestra sunt, siue Paulus, siue Apollo, siue Cephas, siue mundus, siue vita, siue mors, siue præsentia, siue futura, Omnia namque vestra sunt, vos autem Christi, Christus vero Dei. 1. Corinth. 3. Certe si Petrus & Paulus cum toto mundo hactenus nostri sunt, nos vero haudquaquam illorum, sed Christi, & quidem sicut ille patris, nempe vt ipsi vni viuamus quanti sumus, in hoc quibuslibet tanquam nostris vtentes, nemo sane Ecclesiasticorum jure de nobis, quasi parum ipsi obremperemus, queri poterit, dum constiterit Dei nos voluntatem sequi. Hæc apud nos de officio, dignitate & authoritate ministrorum Ecclesiæ docentur, quibus vt fidem haberemus, loca Scripturæ quæ adduximus, & his similia nos persuaserunt.

De traditionibus humanis.

CAP. XIV.

PORrò de traditionibus patrum, quásve hodie Episcopi & Ecclesiæ sanciunt, sic habet nostrorum sententia. Nullas traditiones inter humanas, eas, quidem, quæ in scripturis damnantur, numerant, nisi quæ cum lege Dei pugnant, quales sunt, quæ de cibo, potu, tempore, aliisque rebus externis, conscientiam obstringunt, quæ matrimonio, iis quibus illo ad honeste viuendum opus est, interdicunt, & hujus farinæ reliqua. Nam quæ cum scriptura consonant, & ad bonos mores, vtilitatémque hominum institutæ sunt, tametsi in scripturis ad verbum expressæ non sint, nihilominus cum ex præcepto dilectionis, quæ omnia quàm decentissimè instituit, dimanant, diuinæ potius quàm humanæ, merito habentur. Hujus ordinis erant illa Pauli, 1. Cor. 11. ne mulieres apertis capitibus, viri obuelatis orarent in Ecclesia, vt communicaturi se inuicem expectarent. Ne quis linguis in cœtu loqueretur sine interprete, vt Prophetæ citra confusionem, prophetias suas in medium adferrent, à sedentibus dijudicandis, 1 Cor. 14. Tales multas sane Ecclesia hodie jure obseruat, & pro occasione quoque condit nouas, quas qui rejecerit, is non hominum, sed Dei, cujus traditio est, quæcunque vtilis est, authoritatem contemnit. Quicquid enim verum, vel dicitur, vel scribitur, illo donante dicitur & scri-

& scribitur, qui est ipsa veritas, vt diuus Augustinus pie scripsit. De eo autem sæpe disputari solet, quæ traditio prosit, quæ secus, hoc est, quæ pietatem promoueat, quæ remoretur. Sed qui nihil sui quæsierit, atque vtilitati publicæ se penitus consecrauerit, is nullo negocio videbit, quænam legi Dei respondeant, quæ minus. Porro cum Christianorum res sic habeant, vt & injuriis juuentur, ne iniquis quidem legibus, cunctabitur parere Christianus, modo nihil jubeant impium, juxta illud Christi: Si quis te adegerit ad miliarium vnum, ito cum eo duo. Sic certe Christianus omnia omnibus fieri debet, vt nihil non in gratiam & vsum hominum, & pati & facere studeat, quod modo Dei jussis non aduersetur. Hinc fit vt ciuilibus legibus, quæ cum pietate non pugnant, eo quisque pareat promptius, quo fide Christi fuerit imbutus plenius.

De Ecclesia. CAP. XV.

IAm quid de Ecclesia & Sacramentis sentiamus, exponendum. Ecclesia itaque Christi, quæ subinde regnum cœlorum appellatur, est eorum societas, qui Christo nomen dederunt, fideíque ejus se totos commiserunt, quibus tamen ad finem vsque mundi admixti erunt, qui fidem Christi simulant, non vere habent. Id Dominus abunde docuit parabola zizaniorum, Mat. 13. Item retis quod in mare jactum, putres cum bonis pisces attrahit. Tum parabola regis, qui ad nuptias filij sui quoslibet vocari, & postea carentem veste nuptiali, ejici rursus nihilominus jubet, Mat. 22. Porro cum Ecclesia sponsa Christi prædicatur, pro qua ille semetipsum exposuit, vt sanctificaret eam, Ephes. 5. Item cum domus Dei, columna & stabilimentum veritatis, Mons Sion, Ciuitas Dei viuentis, Hierusalem cœlestis, Ecclesia primogenitorum, qui conscripti sunt in cœlis, 1. Tim. 3. Hebr. 12. Hæ laudes, iis tantum competunt, qui quod solide in Christum credunt, vere locum inter filios Dei nacti sunt. In his cum vere regnet Seruator, proprie ejus Ecclesia & sanctorum κοινωνία, id est, societas, vt in symbolo Apostolorum vocabulum Ecclesiæ expositum est, nominantur. Hanc regit Spiritus sanctus, huic Christus nunquam abest, sed sanctificat, vt eam sibi tandem exhibeat, non habentem maculam aut rugam. Hanc denique qui audire non sustinuerit, vt Ethnicus habendus est atque publicanus. Hæc quanquam id, vnde habet quod vere Ecclesia Christi sit, nempe fides in Christum, videri nequeat, ipsa videri tamen, planéque ex fructibus cognosci potest. Horum fructuum præcipui sunt animosa veritatis confessio, sincera omnibúsque exposita dilectio, & fortis rerum omnium præ Christo contemptus. Quæ vtique abesse nequeunt, vbi Euangelium, sacramentáque ejus pure obtinent. Præterea cum Ecclesia regnúmque Dei sit, atque ideo cuncta in eo optimo ordine geri necesse sit, habet varia ministrorum munera. Corpus

siquidem est ex variis membris, quibus singulis sui actus sunt, compactum. Et hi dum suo ministerio bona fide funguntur, in verbo & doctrina gnauiter laborantes, Ecclesiam vere repræsentant, vt qui eos audierit, recte dicatur audisse Ecclesiam. Verum quò istos spiritu agi, quáque facultate præditos esse oporteat, superius cum fidem nostram de ministerio Ecclesiæ exponeremus, memorauimus, fideique hac in re nostræ rationem reddidimus. Nequeunt enim vicem Ecclesiæ Christi gerere, qui docent quæ Christi mandatis pugnant. Id tamen fieri potest, & sæpe fit, vt & mali in nomine Christi prophetent, Ecclesiæque sententiam adferant. Atqui à dogmatis Christi aliena proponunt, etiamsi intra Ecclesiam sint, quia tamen errore præoccupati, pastoris vocem nequaquam sonant, Ecclesiam, sponsam nimirum Christi, repræsentare non possunt. Quare nec ejus nomine audiendi sunt. Alienam siquidem vocem oues Christi non sequuntur. Hæc nostri docent de Ecclesia, quæ citatis locis, & similibus nituntur.

De Sacramentis. CAP. XVI.

PORro quod Ecclesia hic in carne, & si non secundum carnem agit, visum est Domino, illam externo quoque verbo docere, monere, & hortari, quoque id commodius fieret, voluit suos externam etiam inter se societatem colere, Qua de caussa & sacra Symbola, quæ Sacramenta vocamus, illis dedit. Inter quæ præcipua sunt, Baptisma, & Eucharistia. Hæc credimus veteribus Sacramenta dicta, non solum quòd sunt inuisibilis gratiæ, visibilia signa (vt diui Augustini verba habent) sed etiam quòd his quasi fidei professio fiat.

De Baptismo.

CAP XVII.

DE Baptismate itaque confitemur, id quod passim Scriptura de illo prędicat. Eo sepeliri nos in mortem Christi, coagmentari in vnum corpus, Christum induere, esse lauacrum regenerationis, peccata abluere, nos saluare, Rom. 6. 1. Corin. 12. Gal 3 Tit. 3. Act. 22. 1. Pet. 3. Hæc verò omnia sic intelligimus, vt ea D. Petrus interpretatus est, cum ait, cuius figuræ nunc respondens Baptisma, nos quoque saluos reddit, non depositio sordium in carne, sed conscientiæ bonæ in Deum professio. Absque fide enim impossibile est placere Deo, & gratia seruamur, non nostris operibus. Cum autem baptisma sit Sacramentum fœderis, quod Deus cum suis icit, pollicitus se illorum, & seminis eorum, Deum ac vindicem futurum, & illos vt suum populum habiturum, symbolum denique sit renouationis spiritus, quę per Christum fit, infantibus quoque illud conferendum nostri docent, non minus quàm sub Mose olim circuncidebantur. Nos enim vere

filij

filij Abrahæ sumus. Quare non minus ad nos, quàm veteres illa pertinet promissio: Ero Deus tuus & seminis tui, Gal. 3.

De Eucharistia.

CAP. XVIII.

DE hoc venerando corporis & sanguinis Christi sacramento, omnia quæ de illo Euangelistæ, Paulus & sancti Patres scripta reliquerunt, nostri fide optima docent, commendant, inculcant. Indéque singulari studio hanc Christi in suos bonitatem, semper deprædicant, qua is non minus hodie, quàm in nouissima illa Cœna, omnibus qui inter illius discipulos ex animo nomen dederunt, cum hanc Cœnam, vt ipse instituit repetunt, verum suum corpus, verúmque suum sanguinem, verè edendum & bibendum, in cibum potumque animarum, quo illæ in æternam vitam alantur, dare per Sacramenta dignatur, vt iam ipse in illis, & illi in ipso viuant & permaneant, in die nouissimo, in nouam & immortalem vitam per ipsum resuscitandi, iuxta suà illa æternę veritatis verba: Accipite & manducate, hoc est corpus meum &c. Bibite ex eo omnes, hic calix est sanguis meus &c. Præcipua verò diligentia populi animos, nostri Ecclesiastę ab omni tum contentione, tum superuacanea & curiosa disquisitione, ad illud reuocant, quod solum prodest, solúmque à Christo Seruatore nostro spectatum est, nempe vt ipso pasti, in ipso & per ipsum viuamus, vitam Deo placitam, sanctam, & ideo perennem quoque & beatam, simúsque inter nos omnes vnus panis, vnum corpus, qui de vno pane in sacra Cœna participamus. Quo sane factum est, vt diuina sacramenta, sacrosancta Christi Cœna, quàm religiosissime, reuerentiáque singulari apud nos & administrentur, & sumantur. Ex his quæ vere ad hunc modum se habent, agnoscit S. T. M. clementissime Cæsar, quàm falso ab aduersarijs nostris iactetur nostros verba Christi immutare, & humanis glossis concerpere, nec nisi merum panem merumque vinum in nostris cœnis administrari, ipsamque adeo Domini cœnam apud nos contemptam esse atque reiectam. Nam summo nostri studio semper docent & hortantur, vt simplici quisque fide, hæc Domini verba, reiectis vniuersis hominum commentis falsisque glossis, amplectatur, eorumque sententiæ, omni submota vacillatione, animum addicat, ipsa denique sacraméta, in viuificam animarum suarum alimoniam, & gratam tanti beneficii commemorationem, identidem, quanta possit religione sumat. Id quod multo quoque jam & sæpius, & religiosius apud nos, quàm antea, fieri solet. Simul autem obtulerunt se nostri ecclesiastæ hactenus semper, & hodie se offerunt ad reddendam, omni, cum modestia, & veritate, rationem fidei & doctrinæ suæ, de omnibus quæ tam circa hoc sacramentum, quam alia

credunt ac docent. Idque non solum S. T. M. sed cujus etiam poscentis

DE MISSA. CAP. XIX.

Porro cum hunc in modum Christus suam cœnam, quę postea Missa vocari cœpit, instituerit, nempe vt in ea fideles corpore & sanguine ejus in vitam æternam pasti mortem ejus qua redempti sunt, deprædicent, ipsi hoc pacto gratias agẽtes, & hanc salutem aliis quoque commendantes, non potuerunt nostri ecclesiastæ non damnare, quod hæc passim negliguntur, & contra qui Missas celebrant, præsumunt Christum Patri offerre pro viuis & defunctis, Missámque tale opus faciunt, quo solo ferè fauor Dei & salus comparetur, quicquid vel credant homines, vel viuant. Vnde & pudenda illa at bis terque impia sacri hujus nundinatio irrepsit, factúmque est, vt nihil sit hodie Missa quæstiosius. Priuatas itaque Missas rejecerunt, propterea quod Dominus in commune, discipulis hoc sacramentum commendauit. Vnde & Paulus Corinthios 1. Cor. 11. jubet se inuicem ad S. Cœnam expectare, negátque eos agitare cœnam dominicam, cum propriam vnusquisq; cœnam inter edendum occupat. Porro quod illi se Christum offerre vice hostiæ jactant, hinc nostri damnarunt, quòd Epistola ad Heb. 9. aperte testatur, sicut homines semel moriuntur, ita Christum semel oblatum esse, vt multorum peccata tolleret, tánque non posse iterum offerri, quàm non mori amplius. Eoque vna pro peccatis victima perfecta, perpetuo sedere eum ad dexteram Dei, id quod superest expectantem, donec inimici ejus ceu scabellum subjiciantur pedibus ejus. Vnica enim oblatione perfectos effecit in perpetuum eos qui sanctificantur. Heb. 10. Id vero quod Missam bonum opus fecerunt, quo à Deo quidvis impetretur, cum eo pugnare nostri docuerunt, quod scriptura vbique prædicat nos spiritu Christi & per fidem justificari, fauorem Dei percipere, de quo scripturarum testimonia superius adducta sunt. Sic quod mors Domini in Missa populo non commendatur, declararunt esse aduersum ei, quod hæc Christus sacramenta sumere jussit in sui commemorationem, & Paulus, vt annuntietur mors Christi, donec veniat. Quod vero jam à multis, sine omni pietatis studio, tantum alendi corporis caussa, vulgo Missæ celebrantur, id demonstrarunt nostri, tam esse execrabile Deo vt si Missa per se pietati nihil aduersaretur, merito tamen, & jussu Dei tollenda esset. Id quod vel ex solo Esaia liquet cap. 1. Spiritus enim & veritas est Deus noster, eoque non nisi in spiritu ac veritate coli sustinet. Quàm autem molesta sit Domino, inuecta circa hæc sacramenta, tam importuna cauponatio, & hinc monuerunt conjiciendum esse, quod Christus tam sæue, & plane præter morem suum, externa sibi vindicatione sumpta, templo ejecit vendentes & ementes, cum ij tantum ad promouenda sacrificia, quæ ex lege fiebant, viderentur negotiari.

Tot ita-

Tot itàque modis, cum ritus Missæ vulgo celebrari solitæ scripturæ Dei aduersetur, sicut & modis omnibus diuersus est ab eo, quem sancti patres obseruarunt, damnatus est apud nos è suggestu admodum grauiter, sicque verbo Dei detestabilis factus, vt eum multi vltro reliquerint, alij, dum magistratus authoritate abrogatus est. Id quod nobis nulla alia caussa permisimus, quàm quod in omni scriptura, spiritus Dei nihil sic detestetur, & tam serio tolli præcipiat, atque commentitium falsúmque sui cultum. Iam nemo qui religione aliquo modo tenetur, ignorat, quàm sit timenti Deum ineuitabilis indicta necessitas, cum persuasus est Deum quippiam exigere. Etenim vt laturi multi essent à nobis circa Missæ ritum tam sacrosanctum aliquid nouari, facile quivis præuidebat, nec erant, qui non maluissent, hic non solum. T.S.M. sed ne quemvis imi subsellij principem offendere. Verùm cùm simul non dubitarent, vulgato illo Missæ ritu, tantopere irritari Deum, ejúsque gloriam, pro qua etiam vita ponenda est, obscurari, non potuerunt illum non submouere, ne & ipsi se imminutæ gloriæ Dei se obligarent conniuendo. Vtique si amandus & colendus est Deus supra omnes, nihil minus ferendum piis, quàm quod ille abominatur. Hanc verò vnam caussam extorsisse nobis, vt circa hæc immutare quædam auderemus, testem citamus eum, quem nullum secretum latet.

De Confessione. CAP. XX.

CVm verò & quæ ex pietate suscipitur peccatorum confessio, à nemine præstari queat, quem huc non sua impulerit pœnitudo, verúsque animi dolor, haud poterit ea extorqueri præcepto. Quare nec Christus ipse, nec Apostoli illam præcipere voluerunt. Hac ergo de caussa, hortantur nostri Ecclesiastæ ad confitendum peccata, & fructum ejus, quod quis apud virum Christianum ac prudentem, secretò sibi consolationem, consilium, doctrinam & exhortationem quærat, ostendunt, præceptis vrgent neminem, sed & pietati istiusmodi præcepta officere affirmant. Nam innumeras animas illa de peccatis sacerdoti confitendis constitutio, in grauem desperationem adegit; tótque aliis vitiis obnoxia est, vt pridem abrogari debuerit, & indubiè abrogata fuisset, si eo zelo ad submouenda offendicula, præsides Ecclesiarum proximis seculis arsissent, quo arsit olim D. Nestorius Episcopus Constantinopolitanus; qui secretam confessionem in sua Ecclesia sustulit, propterea quòd nobilis quædam mulier deprehensa esset, cùm templum frequentius adiret, tanquam pœnitentiæ operibus vacatura, cum diacono crebrius concubuisse. Hujusmodi certè flagitia innumera passim admissa sunt. Ad hæc requirunt pontificum leges, talem confessionis auscultatorem & arbitrum, tam sanctum, doctum, prudentem, misericordem, vt paucissimis

possit cui confiteantur contingere, inter eos maximè qui vulgo audiendis confessionibus deputantur. Iam censent & scholastici Theologi, præstare laico peccata confiteri, quàm ei sacerdoti à quo non sit expectanda pietatis ædificatio. Summa est, quam confessionem non solida pœnitentia & verus animi dolor ob peccata expresserit, ea plus damni quàm commodi dabit. Cum ergo vnus Deus dare possit, vt nos peccatorum pæniteat, vereque doleat peccasse, nihil poterit hac in re, quod salutare sit, præceptis effici, id quod hactenus ipsa experientia plus satis manifestum fecit.

De cantionibus & precibus Ecclesiasticorum.

CAP. XXI.

EAdem verò ex caussa, ne scilicet ad Dei offensam, quæ prætextu cultus ejus fieret, qua nulla ipsi grauior, conniueretur, & in cantionibus ac precibus Ecclesiasticorum ; nostri pleraque damnarunt. Has enim à prima patrum constitutione, vsque degenerasse abundè constat. Nemo siquidem cui veterum scripta perspecta sunt, ignorat, morem illis fuisse, pauculos psalmos cum capitulo aliquo scripturæ grauiter recitare, simul & enarrare, cum nunc multum quidem psalmorum, sed ferè absque mente decantatur, & ex scripturæ lectione initia duntaxat capitulorum supersunt, innumera autem inuicem assumpta, quæ superstitioni potius quam pietati seruiunt, Primum itaque illud nostri detestati sunt, quod sacris precibus & cantionibus, haud pauca quæ scripturis aduersantur, admixta sunt, vt quib. diuis tribuuntur, quæ soli Christo competunt, nempe peccatis, aliisque incommodis liberare fauorem Dei, omnéque genus bonorum non tam impetrare, quàm donare. Deinde quod sic in immensum aucta sunt, vt attento animo cani recitárive nequeant. Iam nihil quàm Dei irrisio est, quicquid sine mente cum eo geritur. Postremò quod facta sunt & hæc meritoria opera, vendique solent haud paruo, vt interim taceatur, quod contra expressum Spiritus sancti præceptum, in ea omnia dicuntur & canuntur lingua, quam non solum populus non intelligit, sed nonnunquam ne ipsi quidem, qui ex illis cantionibus & precibus viuunt.

De statuis & imaginibus. CAP. XXII.

ET in statuas denique atque imagines, nostri sacras orationes strinxerunt, eo potissimum, quod aperte coli & adorari cœperunt, inanésque sumptus in eas fieri, qui esurienti & sitienti, & nudo Christo dedebantur, quod denique & cultu illarum sumptuque, quamlibet cum verbo Dei pugnante, merita apud Deum quærunt. Huic religionis vitio obiecerunt etiam priscæ authoritatem Ecclesiæ, cui nimirum

nstrum abominabile fuit, vllam vel pictam vel sculptam in templo imaginem videre, id quod abunde vel factum Epiphanii Episcopi Salaminæ Cypri, quod de se ipse testatur, comprobat. Cum enim vidisset in velo cuiusdam Ecclesię imaginem depictam Christi, vel sancti cuiusdam (scribit enim se non bene meminisse) tanta succensus indignatione fuit, quod contra authoritatem scripturarum, fidem & religionem nostram, vt scribit, vidisset hominis imaginem in Ecclesia pendere, vt exemplo velum ruperit, iusseritque eo pauperem aliquem mortuum inuoluere. Hanc epistolam, qua hic vir Dei, hoc de se testatur scribens ad Joannem Episcopum Hierosolymitanum, D. Hieronymus vt orthodoxam in Latinam linguam transtulit, nec verbo quidem hanc Epiphanij de imaginibus sententiam vt minus probam notauit. Ex qua re illud satis colligitur, nec ipsum D. Hieronymum, nec Episcopum Hierosolymitanum, ad quem scribebat, aliud de imaginibus sensisse. Etenim quod dici solet, statuis & imaginibus rudiores doceri & moneri, haud quaquam ad id sufficiet, vt imagines & statuæ ferri debeant, præsertim vbi à vulgo adorantur. Rudior erat populus vetus, adeo vt plurimis illum ceremonijs institui oportuerit: attamen imagines huc conducere, vt docerent & monerent rudiores, tam non agnouit Deus, vt habere illas cum primis vetuerit. Et si dicatur vetuisse Deum habere imagines quæ colerentur, statim consequitur, cum omnes adorari pridem cœperint, iam vel propter offendiculum è templis submouendas esse vniuersas. Sunt enim in Ecclesia omnia instituenda, ad certam ædificationem, nedum aliquid ferendum, quod queat occasionem dare ruinæ, nihil verò adferre cōmodi. Præterea quod de admonendo obiici solet, D. Athanasius confutans Gentes, eadem caussatione sua idola defendentes, sic reiicit: Dicant quæso, quo pacto per simulachra noscatur Deus? an per circumpositam illis materiam? an per inductam materiæ formam? Si ob materiam, quæ iam formæ necessitas, vt non prius etiam quàm ista fingerentur, per omnem prorsus materiam apparuerit Deus, cum omnia testentur gloriam suam. Porrò, si superducta effigies diuinę cognitionis caussa est, quid iam pictura cæteráque materia opus est, ac non magis per ipsa vera animalia; quorum formæ simulachra sunt, Deus cognoscitur? Nam clarius profecto Dei gloria innotesceret, si per animata rationabilia & irrationabilia, quàm per inanimata atque immobilia manifestaretur. Cum ergo intelligendi Dei gratia sculpitis aut fingitis imagines, rem profecto minime dignam facitis. Hæc ille: Lactantius quoque multa contra hunc prætextum lib. 2. diui. institu. disseruit. Omnino enim ei, qui Dei admoneri cum fructu potest, præter adhortationis verbum, ipsa Dei viua veráque opera huc longe efficacius conducent, vanis illis simulachris, quæ parant homines. Hanc cum suam esse sententiam de imaginibus, Deus tot scripturæ locis abunde testatus sit, haud conueniet nos homines, per eas

quærere vtilitatem, à quibus Deus vitare periculum iussit, maxime cum ipsi quoque experti simus, quantopere pietati officiant. Per se quidem liberum esse vsum imaginum & nostri fatentur, sed quantumvis liber sit, Christiano spectandum est, quid expediat, quid ædificet, & eo loci, eáque ratione imaginibus vti, vt nemini objiciat offendiculum. Paulus enim & carnem & vinum sibi in omnem vitam interdici paratus erat, si id aliorum saluti quovis modo obstare cognouisset.

De Magistratibus. CAP. XXIII.

IN superioribus exposuimus nostros Ecclesiastas obedientiæ, quæ exhibetur magistratibus, inter primi ordinis bona opera locum dedisse, & nocere hoc vnumquemque studiosius sese accommodare publicis legibus, quo sincerior fuerit Christianus, fidéque ditior, Iuxta docent, fungi magistratu munus esse Sacratiss. quod quidem homini diuinitus contingere possit. Vnde & factum sit, quod qui gerunt publicam potestatem, Dij in scripturis vocentur. Cum enim hi recte & ordine munus suum obeunt, & doctrina & vita in populo rite habent, eo quod sic Deus res nostras moderari soleat, vt ab iis qui rerum potiuntur, pendeat ex bona parte subditorum & salus & pernicies. Quapropter nulli dignius magistratibus funguntur, quàm qui sunt omnium Christianissimi & sanctissimi. Vnde proculdubio id accidit, quod à pientiss. olim Cæsaribus & Regibus, Episcopi aliíque Ecclesiastici viri ad externam rerum gubernationem protracti sunt. Qua in re cum illi religiosi & prudentes fuerint, hoc solum peccatum est, quod ad dignam vtriusque muneris administrationem, sufficere haudquaquam potuerunt, & oportuit, aut verbo regendis Ecclesiis, aut imperio gubernandæ Reipub. deesse.

PERORATIO.

HÆc sunt inuictissime ac Religiosissime Cæsar precipua, in quibus nostri à vulgata Ecclesiasticorum doctrina, sola scripturarum authoritate, omnibus aliis traditionibus merito anteponenda, adacti, nonnihil recesserunt. Ea S.M.T. sic vt à nobis hoc breui tempore fieri potuit, exposita, in hoc afferre volumus, vt & fidei nostræ rationem, tibi quem secundùm Deum in primis suscipimus, ac colimus, redderemus, & simul ostenderemus quàm necesse sit maturè & seriò de via & ratione consultare, qua res tanti momenti hoc pacto cognosci, expendi, ac discuti queat, vti primum obseruantia Dei, in cujus negotio summo vtique cum timore & tremore versandum est, requirit: deinde dignum est S.M.T. quæ religionis ac clementiæ nomine tantopere celebratur, denique ipsa possit ratio pacis ejus, quam S.M.T. molitur, certæ scilicet & solidæ, quæ cum circa fidem & religionem

gionem

gionem dissidium sit, aliter parari haud poterit, quam animis ante omnia de veritate planè edoctis. Porro ad id nihil forsan opus fuerat nos quoque hisce de rebus tam multa memorare, cùm Illust. Prin. Elector Saxonum, & alij quæ in sacra nostra religione hodie controuertuntur, S.M.T. copiose admodum & solide exposuerint. At quia S.M.T. sententiam de religione, ab omnibus, quorum hoc negotij interest, exponi sibi postulauit, existimauimus & nostri officij esse, quæ apud nos docentur S.M. tuæ confiteri. Quanquam hæc res tam latè pateat, támque multa complectatur, vt etiam quæ vtrimque exposuimus, pauciora adhuc, & succinctius quoque explicata sunt, quam vt speremus ex eis certum in hisce controuersiis, quódque non omnibus, sed bonæ saltem parti Christiani populi approbetur, in præsentiarum constitui posse. Ea est nimirum veritati subscribentium paucitas. Cum sit itaque negocium hoc tanti momenti, támque varium & multiplex, nec possit cum fructu decidi, nisi sit à pluribus probe cognitum & excussum, oramus S.M.T. & quam supplicissime per Deum & Seruatorem nostrum, cujus gloriam proculdubio imprimis quærit, obsecramus, vt generale, liberum, veréque Christianum Concilium indici quamprimum curet, quod hactenus ad componendas res Ecclesiæ, cum ipsi S.M.T. tum aliis S. imperij Principibus, adeo necessarium visum est, vt in omnibus ferè Imperij conuentibus, qui post exortum hoc de religione dissidium, habiti sunt, & S.M.T. commissarij, & alij Imperij Principes, palam testati sint, nulla alia via hisce in rebus, quod salutiferum sit, posse confici. Vnde in proximis Spiræ habitis comitiis, spem S.M.T. fecit, Pontificem Rom. non repugnaturum, quo minus maturè tale Concilium celebretur. Porro si generalis Concilij nequeat in tempore obtineri oportunitas, saltem Doctorum cujusque ordinis & status, prouincialem, quem vocant conuentum, S.M.T. instituat, quem libere tutóque omnes, quos adesse retulerit, queant adire, singuli audiri, & per hujusmodi viros, cuncta expendi & judicari, quos constet Dei timore præditos, illius gloria nihil prius habere. Neque enim in obscuro est, qua olim grauitate, quáque diligentia, cum Imperatores, tum Episcopi in decidendis fidei controuersiis, quæ tamen sæpe multo minoris momenti erant, quam quæ modo Germaniam commouent, sese habuerint, vt haudquaquam indignum se duxerint, eadem iterum ac tertio in disquisitionem vocare. Jam qui considerauerit, vt modo res habent, is dubitare haud poterit, hodie majore fide, grauitate, mansuetudine, & dexteritate, ad id, vt Christi religio in suum locum restituatur, opus esse, quam antea vnquam. Siquidem penes nos Veritas est, quod indubitato credimus, quanto quæso tempore & labore opus fuerit, vt eam cognoscant & hi, sine quorum consensu, aut saltem tolerantia, pax solida parari non poterit? Sin erramus, à quo abesse nos nihil ambigimus, rursus haud ignauam diligentiam, nec breue

tempus,res poscet,vt in viam reuocentur tot hominum millia. Quam diligentiam, & tempus insumere S.M.T. tam non dedecebit, quàm par est te ejus erga nos animum exhibere, cujus nobis vice imperas, Iesu Christi nostri omnium Seruatoris. Qui cum hoc animo venerit quærere,& saluum facere quod perierat, vt pro restituendis,qui erāt perditi,mortem etiam oppetierit,non est vt S.M.T. grauetur etiamsi indubitato credat,nos à veritate excidisse, nonaginta nouem oues in deserto relinquere, & centesimam quærere, inque Christi caulam reducere, hoc est, quævis alia huic negocio posthabere, vt nobis quamlibet paucis & humilibus,Christi sensus de singulis,quæ modò controuertuntur, ex scripturis dilucide, & certo exponatur. Nos certè dociles erimus, aberit omnis peruicacia, modo vocem audire liceat pastoris nostri Iesu Christi,& scripturis,quæ docent quicquid bonum est, ad quę vocabimur, omnia nitantur. Etenim si contingeret, docendi nos cura rejectâ; compendia quęri edictorum, quod dum res in manu T.S.M fuerint, haudquaquam metuimus, dici non potest, in quas angustias, innumera hominum millia adducerentur, quos nimirum persuasos, Deum imprimis audiendum, tum quæ sequuntur dogmata indubitatis oraculis Dei niti, istę Seruatoris voces, nunquàm non percellunt: Nolite timere eos, qui occidunt corpus. Qui perdiderit animam suam, inueniet eam. Qui non oderit patrem,matrem,&c. ac etiam suam ipsius animam, non potest meus esse discipulus. Quem puduerit mei coram peruersa & adultera hac natione, eius me pudebit coram patre meo & angelis eius & similes. His sanè tonitruis exagitati, minimè pauci, animosè extrema subirent, multos mortis metus differret quidem, sed in occasionem, si imperio priusquam doctrina, vi antea quàm indicatione erroris, cum eis hoc in negotio ageretur. Quid enim valeat solidior de religione persuasio, quamque faciat non rerum modò, sed & vitæ prodigos, vel hoc decennio, vt superiora secula taceamus, satis superque in quàm plurimis visum est, qui non exilia tantum & proscriptiones verum etiam vincula, cruciatus, & mortem ipsam potius susceperunt, quàm vt à sententia quàm conceperant, quamque veram esse crediderant, auelli se sustinuissent. Si iam cum dissidium est de rebus illis leuioribus, paucos inuenias, quos in certam quis concordiam redegerit, nisi de iure vel æquitate conditionum persuasos, quomodo cum de religione dissensio sit, veram pacem, rerumque minime dubiam tranquillitatem, quam scilicet S. T. M. constituere quærit, expectabimus, nisi vtrimque quæ probet Deus, quæ congruant Scripturis, constiterit? Quemadmodum enim religio iure moréque Gentium rebus aliis omnibus antefertur, ita nulla quoque mortalium inter se dimicatio vehementior, duriorque esse consueuit quam quæ pro aris & numinibus suscipitur. Sed nos cum S. M. T. tam indicibili in hostes suos,& eos quidē,qui nihil hostilitatis, vt alia tacea-

taceamus, prætermiserunt, vsa clementia est, meritò spem de eo optimam concepimus, omnia & in hoc negocio sic attemperaturam, vt multo amplius in nobis, salutis & honoris tui studiosissimis (quod re ipsa testati sumus, & testari amplius ex animo cupimus) bonitatis & humanitatis laudem quæsisse videatur. Nam omnia in hac causa sic attemperauimus, vt bonis quibuslibet satis declarauerimus, nunquam nobis animum fuisse quenquam lædendi, aut nostra accommoda aliorum incommodis aucupandi. Pericula sane hac caussa subiuimus, & sumptus ingentes fecimus, lucri verò ne tantillum quidem, vno hoc excepto, quod de bonitate Dei per Christum exhibita melius edocti, futura (gratia Deo) cœperimus sperare certius. Id verò jure tanti nobis est, vt nihil adhuc dignum eo, cum inæstimabile sit & rebus omnibus, quæ vel cœlum vel terra habet, anteferendum, nos vel fecisse vel pertulisse putemus. Ecclesiasticorum certè opibus, tam abest vt inhiauerimus, quod tumultuantibus agricolis, maximis impendiis & periculis, illas ipsis defenderimus. Euangelium Domini nostri Iesu Christi, ita ipse nos amet, vnum id est, quod nos vrget, & ad ea quæ videmur nouasse, adduxit omnia. Malit itaque S.M.T. exempla sequi potentissimorum & vere fœlicium Cæsarum, Constantini, Jouiniani, Theodosij, & similium, qui doctrina omni cum mansuetudine quotidie per sanctiss. & vigilantiss. Episcopos impartita, tum Conciliis rite coactis, grauique omnium rerum discussione, cum errantibus agere, tentaréque omnia, vt in viam eos reuocarent, prius quam seuerius quicquam in eos statuerent, quam eorum quibus constat fuisse consultores, & priscis illis vereque sanctis patribus dissimillimos, & euentum quoque contigisse pietati illorum parum respondentem. Hinc S.M.T. reuocare se illud ne patiatur, quod pleraque, de quibus nunc disceptatur, decisa sint olim, & præcipue in concilio Constantiensi, maxime cum videat ex innumeris, non minus sanctis quàm necessariis superiorũ conciliorũ decretis, ne pilũ quidẽ ab ecclesiasticis seruari, sicq; degenerasse apud eos omnia, vt nemo vel cõmuni sensu prędítus, non clamet Concilio ad restituendam religionem, Ecclesiasticiq; ordinis sanctimoniam, opus esse. Si verò illis adeo placet, quod sancitum est Cõstantiæ, qui factum est, vt nulla prorsus ratione, illud interim obtineri potuerit, vt singulis decenniis Christiana Concilia haberētur, id quod tum cõstitutum fuit? Nam hac via multum pietatis & fidei, vel recuperari, vel seruari potuerat. Sed quis non fateatur, quoties morbus incrudescit, toties adhibendum esse remedium, & qui veritatem vere habent, eos nunquam grauari illam & docere bonos, & defendere contra malos, vbi vllus modò hujus fructus sperari queat? Iam tot millibus in religionis nostræ dogmatis miserè adeo perplexis, quis neget spem esse fructus amplissimi, quæque jure quoscunque Christi spiritus regit, impulerit, vt quibusvis rebus aliis omissis, omni labore sumptúque contempto, in hoc vnum totis viribus

incumbant, vt Christi doctrina, parens omnis justitiæ & salutis, digne excutiatur, cunctisque erroribus expurgetur, suáque natiua facie, quibuscunque pietas & germanus Dei cultus cordi est, offeratur, quo sancta, & in æternum firma pax, rerúmque omnium vera tranquillitas, perturbatis modò plus nimio ouibus Christi, pro quibus hic sanguinem fudit, restituatur, & confirmetur? Quæ illis nulla etiam alia via, vt diximus, restitui & confirmari poterit, certis scilicet, aliis quidem in rebus sibi nihil non cedendum, at in negocio pietatis, sic verbis Dei hærendum, nitendúmque esse, vt si mille animas haberent, omnes lanienæ offerre oportere citius, quàm cedere iota vnum, vel minimum apiculum, quem persuasi sunt esse mandatum diuinitus. Si jam vna duntaxat anima potior est toto orbe, quid facere in salutem tot myriadum addeceat? Tanta nimirum cum spes inuitet, cum ex eo, quod hi, qui apud S.M.T. erroris deferuntur, nihil aliud quàm doceri se orant, & sacris scripturis ad quemlibet errorem confutandum abunde sufficientibus, totos se addixerunt, tum ex illo quod Christus Seruator noster luculenter adeo promisit, vel duobus aut tribus in suo nomine congregatis, se medium futurum, & quacunque de re consenserint, hanc illis præstiturum. Ista vero pientissime Cæsar, haud alia de caussa hic memoramus, quàm vt S.M.T. quæ voluit & nos, quid de restituenda religione sentiamus exponere, nos morigeros præstaremus. Nam bona alioqui est spes, ipsam T. S. M. pridem apud se probe dispexisse, satísque videre, quæ ad id vrgeat necessitas, quis inuitet fructus, quam denique hoc ipsum S.M.T. religionis atque clementiæ, tantopere laudata, dignum sit, vt conuocatis quibusque doctrina & pietate probatissimis viris, ex diuinis literis, quid de singulis dogmatis, quæ modò controuertuntur, sentiendum sit, petatur, ac tum per idoneos Christi ministros, omni cum mansuetudine & fide, cunctis qui erroribus detenti creduntur, explicetur. Verendum tamen juxta, haud deesse qui S.M.T. alio trahere conentur, iis visum est per hæc, velut apud te respondere. S.M.T. & hoc ipsum, & cætera omnia, quæ nullo alio, quàm Christi Iesu Dei nostri gloriam, pro nostra portione adserendi, & S.M.T. vt par est obtemperandi, hic exposuimus, confessique sumus, pro eximiè celebri sua clementia, in meliorem partem accipiat & interpretetur, nósque inter eos habere dignetur, qui profecto non minus, quàm majores nostri illi nos cum summa subjectione, morigeros & addictos præstare ex animo cupimus, in hoc, quoad liceat, res & corpora nostra impensuri. Rex regum Iesus Christus, S.M.T. in hoc, & aliis negociis, ad gloriam suam omnia transigere donet, eámque incolumem & florentem, in totius Reipublicæ Christianæ salutem diu seruet, fœliciterque prouehat.

Amen.

ARTI-

ARTICVLI GENERALES SINGVLARVM CONFESSIONVM QVÆ SVNT in hac huius Syntagmatis parte.

Heluēticæ Confeſſionis Prioris, Poſterioris, & Baſilienſis, Articuli.

Gallicæ Confeſſionis capita ſiue Articuli.

Anglicana Confeſſio habet hos Articulos.

Scoticana Confessio habet hos Articulos.

Belgica Confessio fidei habet hos Articulos.

Confessio

INDEX.

INDEX APHABETICVS.

INDEX.

FINIS.

